ଆଜି ବି କାନରେ ଶୁଭିଯାଏ ତମର ଗୁଞ୍ଜନ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରେମ ଗୀତ । ତମର ପ୍ରାଣର କରୁଣ ବେଦନା ଆଜି ବି ମୋ ଜୀବନ-ବୀଣାରେ ରାଗିଣୀ ତୋଳେ । ତମେଇ ଦେଇଚ ମୋ ହାତରେ ତୁଳୀ—ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ । ପ୍ରତି-ଦାନର କାମନା ରଖିନାହିଁ ତ ! ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଦେହରେ ତମେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇଚ । ଗଗନ ପବନରେ ତମେ ରୂପ ଦେନିଚ—ତମେ ଅଶରୀରୀ !

ତମର ହାତରେ ମୋର ଏହି ଅଯାଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଘ୍ୟଟିକୁ ସାଦରେ ବାଢ଼ିଦେଲି ।

ତମରି

ଲେଖକ

ଆକାଶ ଆଉ ବସୁଧାର ମିଳନ ସ୍ଥାନର ଟିକଏ ଉପରେ କ୍ଷୀଣ ନକ୍ଷତ୍ରର ଚନ୍ଦ୍ର ଚାହୁଁଛି, ଏଇ ଅସୀମ ଧରଣୀ ମାତାକୁ । ମନର ସବୁ କଥା କହି ବତାଇ ନେବ, ଘଡ଼ିକ ବାଦ୍, ଧନକ ପାଇଁ ଅବସର ଦେଇ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପର୍ବତର ଶୀତୁଳିଆ ପବନ ଛୁଇଁ ଯାଉଛି ଗଛ, ଲତା, ମଣିଷ···ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ଧୀରେ, ଖୁବ୍ ଧୀରେ । ଫୁଲର ମହକ ଫୁଟିଛି, ହସୁଛି ଯାମିନୀ । ପ୍ରଗଲ୍ଭ ପ୍ରକୃତି । ନୀରବ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଅବନୀମଣ୍ଡଳ । ଡାକୁଛି ନିଶିଥିନୀ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀକୁ । ଲୁଚି ଲୁଚିକା ଯାମିନୀ ସଙ୍ଗେ ଅସଂଖ୍ୟ ତାରକାର ଭ୍ରୂକୁଟି । ବନ୍ଧୁର କୁଞ୍ଜନ ସବୁ ତାଳ ଦେଇ ଝିଁକାରିର ଝିଁ ଝିଁ ତାନ ଶୁଭୁଥାଉଛି । ଦୂର୍ବାଦଳରେ ଶିଶିର ବିନ୍ଦୁର ସଜ୍ଜା । ଧନ୍ୟ ସେ ବିଶ୍ୱବିଜ୍ଞାନୀ ! ଅନୁପମ ସୃଜନ କରଣୀ ! ! ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ କଳ୍ପନା ବିଳାସୀ ସେ ! ! !

ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଭାବିଲା—କିଏ ସେଇ ଦେବୀ ନା ମାନବୀ, ଶୁଭ୍ର ବେଶଭୂଷା ରୂପସୀ ? ପ୍ରକୃତିର ନୀଳ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ତଳେ, କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରେ ? ଆହୁରି ପାଖକୁ ସେ ଗଲା । ହସିଲା ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ ! ପଗୁଲି, ଦେଖ ! ସରଗ ରାଇଜ ଦେବତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଭିସାରିକା ରୂପେ···ପାଟିରେ ହାତ ଦେଲା ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା,—ଆଉ ମ ଥାଉ ସେ 'ସାହିତ୍ୟିକୀ ଏଡ଼େ ଚେହୁସି ଟିଲେ ! ଏଇଲାଗେ ପରା ବାହାରକୁ ଉଠିଥିଲୁ ।' ତୋର ନ ପଡ଼ ହ ଢଙ୍ଗ ହୋଇଛୁ ? ପାଟିଟା କର··· ।”

“ହଁ ଗୋ ହଁ, ଲକ୍ଷଣ ନା ଗୋଡ଼ ଧ'ଣ୍ଠା ଧଣ୍ଡିଚ । ଏମିତି କହିଲେ ଭଲ ଲାଗିଦେବ ? ସତ ପାହିଲେ ବୁଝାଯିବ—କିଏ ତମ ମନର ମଣିଷ । ଶୀତ କାକର ବି ମାନୁନା ତମେ ! ସେ ପୁଣି ଏମିତ ଯେ, କଣ୍ଟୁ ଦେଇ··· ।”

“ପାଟି କର ମରନା ଟିକେ ବନି, କେହି ଉଠିଲେ ସଜ ମାଂସରେ ଫୋକ ପକାଇବେ । ମାନ ମହତ ନେବେ”—ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା । “କହ୍ନି, ମୁଁ କ'ଣ ତୋ ପରି ଓଲେଇ ହୋଇଛି ? ଏଠି ସେଠି ଗଳ୍ପରି କି କିଏ କହିବ ? ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା—ଠିକ ହ ବନି, ଠିକ ହ । ସତଟା ଏବ !

ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଆପଣାର ମଣନ୍ତି । ଏକ ମନ, ଏକ ପ୍ରାଣ । କ୍ଷୀର ନୀର ସମ୍ପର୍କ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁତ୍ୱ । ବେସିକ୍ ସ୍କୁଲରେ ଛାତ୍ରୀରୂପେ ଆସିବା ଦିନରୁ ଗୋଟିଏ ବଖରାରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ବନି ଚାଲିଲା ଆଗେ ଆଗେ, ଆଉ ଜୟନ୍ତୀ ପଛେ ପଛେ । ବେକେଇ ଦୋହଲାଇ ହୋଇ ବନି କହିଲା,—ତୁ ଯେତେବେଳେ

ବାହାରକୁ ଗଲୁ ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଚେଇଁଥିଲି ଯେ ! କହୁବୁ ନାହିଁ, ଜହ୍ନକୁ ଚାହିଁ କ'ଣ କହୁଥିଲୁ ?—ପରିହାସ କଲା ।

ଚଞ୍ଚଳ ଅଧରରେ ଦରହାସ ଫୁଟାଇ ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା—କହୁଥିଲି; ବିନା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସରଗ ସୁନ୍ଦର··· ।

ବାଧା ଦେଇ ବିନା କହିଲା—ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ କହନ୍ତ, ଲାଜ ମାଡ଼ିବ ! ମନକଥା ଲୁଚି ରହି ପାରେନା, ବିନା । ଯେତେ ଲୁଚି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବି ସେ ସୁବିଧା ଦେଖି ବାହାରି ଆସେ ।

"ତେବେ କ'ଣ ତୁ ଆଜିଯାଏ ମତେ ଚିହ୍ନିପାରି ନାହୁଁ ? ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁ ?" "ନାଇମ, ଅବିଶ୍ୱାସ କାହିଁକି କରିବି । କଥାରେ ଅଛି—କେବେ ପ୍ରକୃତି ନାରୀ ମନ, ଜାଣି ନ ପାରେ ଭଗବାନ । ଯାହା ତୁ କହୁ, ତାହା ଶୁଣେ, ଜାଣେ । ମନ ଭିତର ଚିରି ଦେଖିବା ଶକ୍ତି ମୋର କାହିଁ ? ହଁ, ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିବି ବୋଲି ମନେ କରେ, ପୁଣି କାହିଁକି କେଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ପାରିବୁ ଜୟନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହସୂଚକ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରି ? ମନରେ କିଛି ଭାବିବୁ ନାହିଁ ।"—ବିନା କହିଲା ।

"କଣ କହ । ଜାଣିଲେ ସିନା···"

"ଆଚ୍ଛା ଜୟନ୍ତି ! "ଅନେକ ଦିନ ହେବ କାହିଁକି ତୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କା । ସରଗ ନାହିଁ ତୋର; ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ନାହିଁ, ସତେ ଯେମିତିତୋର କ'ଣ ଗୋଟାଏ ହୋଇଯାଇଛି । ଏହାର କାରଣ କ'ଣ ?

"ପସ୍ତୁରିଲ୍ ପଦ କହୁବି। କହୁବ, ମୋ ହୃଦ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଜଠିଥିବା ବସ୍ତୁବ। ଥରେ ସାଥୀ ଭାବରେ ଦେଖିଥା। ପୋଡ଼ିଗଲା ଉଅଣରେ କ'ଣ ସୁଅଦ ଆଏ ବନି ? ପଛକଥା ଭାବି ଲାଭ କ'ଣ? ଲିତରର ତୋଫାନ ଥମିବ ନାହିଁ। ମନର ଦରଜ ବି କମିବ ନାହିଁ। ତେବେ··· ।"

କଣ୍ଠ ତାର ଥରି ଅସୁଥିଲା। ଚନ୍ଦ୍ରାର ଅଜ୍ଞାତରେ ହୁଏତ ଅଖିରେ ତାର ଜକେଇ ଅସିଥିବ ଅଶ୍ରୁ ବିନ୍ଦୁ। ଦରଦ ଲହ। ହୃଦୟର ଚୋଚ୍ଚର ସନ୍ଧାନ। ଦେଖିଲେ ବୁଝି ହୁଏନା। ଅନୁଭୂତି ଥିଲେ ପରଖ କରିବା ଦରକାର ପଡ଼େନା। ଦୁନିଆ ଅଖିରେ ଅମୁଲ କାନ୍ଦୁରି। କେତେ କଏ ଧାରଣା ମନକୁ ଆଣନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ ଅନ୍ତର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କେତେ ଜଣ ? ନିଜ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟର ଜାତସାର ତାହା ନୁହେଁ। ତଥାପି ବିନା ଅନୁଭବ କଲା ଜୟନ୍ତୀର ଅନ୍ତରର ଗଭୀର ଗହ୍ୱରସ୍ଥିତ କଂଭ୍ରତକମାକାର ସେ ଦରଜ।

"ଯଦି ଅତ୍ମା ତୋର ଛଟପଟ ହୁଏ, ହୃଦୟର କୋହ ଛୁଟାଏ ଅସରନ୍ତି ଲୋତକଧାର, ଥାଉ ସେ କାହାଣୀ। କ୍ଷମା ଦବୁ ଭଉଣୀ, ମୁଁ ପସ୍ତୁରି ଅପରାଧ କରିଛି। ଅତୀତ ଅଲୋଡ଼ା, ବାଧାବିଘ୍ନ ଯାହା ଜୀବନରେ ଅସେ, ତାକୁ ଅପସରେଇ ହୁଏନା, ଜୟନ୍ତୀ।"

"ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ମୁଣ୍ଡପାତି ସହିବା ମଣିଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ। ସୁଖକୁ ସମସ୍ତେ ଅଦରନ୍ତି ବନି, ହେଲେ, ଦୁଃଖୀର ଜୀବନ ସିନା ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ ! ଦୁଃଖ କଷ୍ଟର ସ୍ପୃହା, ବନି, ମତେ ପଥର କରି ସାରିଛି। ଥାଉ ସେଥିପାଇଁ ବିଚଳିତ ମୁଁ ନୁହେଁ।

କହୁଛ, କହୁଛ ତୋତେ ମୋ ଜୀବନର କାହାଣୀ । କ'ଣ ମୁଁ ଦିନସାରା ଶଯ୍ୟାକରେ, ତାହିଁକ ମୁଁ ଆଖିରେ ଲୁହଧରି ଏଣେ ତେଣେ ଗୁହେଁ ।

"ପୁରୀ ହରଚଣ୍ଡି ସାଇରେ ଆମ ବସା ଥାଏ । ବାପା ଥିଲେ ବଡ଼ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସର କରାନୀ । ଖୁବ୍ ସୁଖରେ ଚଳୁଥିଲୁ, ବନ । ଆଜି ମନେପଡ଼େ, ଗୋଟାଏ ଦିନର ଛବ । ମୋର ମାଇନର ପରୀକ୍ଷାର ପାସ ଫଳ ବାହାରିଲା । ମୁଁ ବୃତ୍ତି ପାଇଛି । ଆନନ୍ଦର ଜୁଆର ଛୁଟିଲା ସବୁରି ପ୍ରାଣରେ । ବାପା, ବୋଉ, ପରାମର୍ଶ କରି ସ୍ଥିରକଲେ, ମୁଁ ମାଟ୍ରିକ୍ ପଢ଼ିବି ବନ ! ତା ପରଦିନ, ଦି ବରଷର ଛାପ, ଆଜି ବି ସ୍ମୃତିଭିତରେ ଉଠିଲା ଲୁହାର ଶଆଁ ହେଲା ପରି ଲାଗେ । ବାପାଙ୍କୁ ହେଲା ହଇଜା । ବହୁତ ସେବା ଯତ୍ନ, ଆଖିର ଲୁହ, ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଗଲେ ।

ଘରେ ଏଣିକ ବୋଉ, ମୁଁ । ବଡ଼ ହୀନସ୍ତାରେ ଚଳିଲୁ । କାଲି ବାପା ଥିଲାବେଳେ ଯେଉଁମାନେ ହସି ହସି କଥା କହୁଥିଲେ, ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସୁଖର ଦିନ ଘୋଡ଼ା ଛୁଟିଲା ପରି ଛୁଟେ, ଦୁଃଖର ଦିନ ଯାଏ, ଧୀରେ ଖୁବ୍ ଧୀରେ । ବୋଉର ଗହଣାଗାଣ୍ଠି ବିକ ଭାଙ୍ଗି କେତେଟା ଦିନ ଚଳିଲୁ । ବୋଉ ଖାଲି କାନ୍ଦି ଝୁଣ୍ଡି ପଡ଼ିଲା, ମୋର ଶଯ୍ୟାରେ । ମୋତେ ଦେଖି ସେ ଆଖି ଛଳ ଛଳ କରେ, ମୋ ଦେହରେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲେଇ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼େ । ମୁଁ ହେଲି ତାର କଣ୍ଟା । ମୋ ବୟସର ଝିଅ, ଯାହାର ସାହା ଭରସା କେହି ନାହିଁ, ତାର ଅବସ୍ଥା କେଉଁଠି ?

ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ବୋଲି ମାମୁଁଘର । ତାଙ୍କର କେହି ନ ଥିଲେ । ମତେ ଧରି ବୋଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବ କହି କୂଳକନାରା ପାଉନ୍ଥ ନାହିଁ । ପଡ଼ଶା ଭିତରେ ମିଶ୍ରବାବୁଙ୍କ ଘର, ଆଉ ସୁଦର୍ଶନ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଭିନ୍ନ, ଅନ୍ଯମାନେ ପଡ଼ଶା ମୁହଁକୁ ଗୁହାନ୍ତି ନାହିଁ । କାହାରି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଅସେନା । ବୋଉ ବି କାହାକୁ କେମିତି ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବ, ଭାବି ପାରୁନ୍ଥ ନାହିଁ । ଗରିବର ଦୁଃଖ ଗରିବ ବୁଝେ ପିନା ! ସୁଦର୍ଶନ ମହାନ୍ତି ଗରିବ ସତ, ହେଲେ, ମଣିଷ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଦୟା, ଧର୍ମ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଥାଏ । ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆଗେ ଆମେ ବୁଲି ଯାଉଥିଲୁ । ତାଙ୍କର ପୁଅ ରାଜୁ, ପିଲାଦିନର ସାଙ୍ଗ । ମାଇନର ପରେ ସେ ଗୁରୁଗିରି କଲା । ଶିକ୍ଷକ । ମାସକୁ ୩୫ ଟଙ୍କା ଦରମା ।

ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସେ ଆମ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି । ସେଇ ଅଣହେତୁ ଟେକଲୁ ମତେ ସେ ଆପଣାର କରିଥିଲେ । ବୟସରେ ଅନ୍ଯ ତଫାତ୍ । ମୁଁ ବି ତାଙ୍କୁ ଘଡ଼ିଏ ନ ଦେଖିଲେ ବାଇଆଣୀ ପରି ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ଆଜ ବି ସେ ଭଲପାନ୍ତି । ତେବେ, ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କିଛି ସଙ୍କୋଚ ଲାଗିଲା, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବାକୁ । ମନ ଭିତରେ ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି ଥାଇ ବି ଅଡ଼ ଅଡ଼ ହେଲି । ସେଇ ଭଲ ପାଇବା ଭିତରେ କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥ ନ ଥିଲା—ତଥାପି ସମାଜ ଅଙ୍କଟକୁ ଡରି ଦୂରେଇ ଆସିଲି ତାଙ୍କଠୁଁ ।

ବାବା, ଅଦିନ ଅନ୍ଧେଡ଼ା ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଭାରି ସୁଆଦିଆ ! ସେଦିନ ବୋଉ, ମୁଁ ଚୁଲି ପାଖରେ ବସି ଗପ କରୁଥାଉ, ଦାଣ୍ଡ କବାଟ କିଏ ଠକ୍ ଠକ୍ କଲା । ଉଠିଗଲି କିଏ ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ । ଖିଲୁଲା କାଢ଼ି ଦେଇ ଅନ୍ତ ହୋଇଗଲି । ସେ କହୁ ମୋ ପାଖକୁ

ଲାଗି ଆସି ହାତ ଧରିଲେ—କହିଲେ, ତୋର କାହିଁକି ଦେଖା ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ଜୟନ୍ତ ? ପିଲାଦିନର କଥା କଣ ସବୁ ଭୁଲିଗଲୁ ? ଆଜିକାଲି କାହିଁକି ତୋର ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଦେଖିଲେ ଦୁଃଖ ଆସେ । ମତେ ଦେଖିଲେ ତୁ ଏମିତି ଅଡ଼ ହୋଇ ଯାଉ କାହିଁକି ? ଥରିଥରି କହିଲି, 'ବୋଉ ଅଛି' । ରାଜୁଭାଇ ! ଭୁଲି ନାହିଁ, ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ ବି । ଆଜି ଆମେ ଗରିବ, ତୁମମାନଙ୍କ ଆଶାରେ ପଡ଼ିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲିବ କେମିତି ? କାଲି ପିଲା ଥିଲେ । ଧୂଳିଘର ଘାଟ ତଅଣରେ ତ ଆଜି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହବାର ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ କଥା । ମୁଁ ସିନା ଯାଇ ପାରୁନି, ତୁମେ ତ ଆସି ପାରନ୍ତ ! ଦୁନିଆ ଆଖିରେ ମୁଁ ଯୁବତୀ । କିଏ କେତେ କଥା କହି ହସେଇ ଉସେଇ ଦେବେ । ସ୍ତ୍ରୀର ସଂସ୍ପର୍ଶ ଇଜ୍ଜତ ଟିକକ ଦଳି ହୋଇଯିବ ସିନା !

'ବୋଉ ଅଛି' ପଦଟିରେ ପ୍ରଥମେ ସେ ଶଙ୍କିଗଲେ । ପୁଣି ମୋ ହାତକୁ ଧରି ଗୁଲିଲେ । କାହିଁକି କେଜାଣି ହାତ ମୋର ଖସାଇ ଆଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଉଦାସିଆ ମନ ଶିହରି ଉଠିଥିଲା । ନଦହଡ଼ା କନା ଶୀତରେ କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା, ଜାନ ! ସେପେଇ ଘର ଘାଟେଇ ଅଣିଲ । ହାତ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ସେ । ମୁଁ ଟିକେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲି । ସେଇ ଅବସରରେ, ସେ ଡାକିଲେ—ମାଉସି ।

ଭିତ୍ର ବାରି ବୋଉ କହିଲା—କିଏ, ରାଜୁ ! ଆ ବାପ, ଭିତରକୁ ଆ । ବସିବା ପାଇଁ ପିଢ଼ାଟା ଦେଇ ଅଡ଼ େହେଲି ମୁଁ । ପୁଣି ବୋଉ ଆରମ୍ଭ କଲା—ଅକାଳ କଥା, ବଡ଼ଲୋକ ପୁଅର ପାଦ କେମିତି ଏ ଗରିବ ଘରେ ମ !

ଅଉ, ମୁଁ କୋଉ ବଡ଼ ଲୋକ କି ?—ସେ କହିଲେ । ବୋଉ କହିଲା, "ବାପ, ଧନ ଯାହାର ବଡ଼, ସେ ବଡ଼ ହୋଇପାରେ ନା, ମନ ଯାର ବଡ଼, ସେଇ ଏକା ବଡ଼ ଲୋକ । ତୋର ସେଇଠକ ଅଛି ।"

ଅଯଥା ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିବାକୁ ଟିକେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କଲେ ସେ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳାଇ କହିଲେ—ମାଉସି, ଏ ଜୟନ୍ତୀ କାହିଁକି ଦିନକୁ ଦିନ ମଳିନ ଦିଶୁଚି ? ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖଟା କାହିଁକି ଫିକା ପଡ଼ିଯାଇଛି ତାର ?

"ବାପ, ଦଉଲ ଯା'ର ଉଦର ପୂରଣ ପାଇଁ ଆହାର ନାହିଁ, ଆଶା ନାହିଁ ଯା'ର, ଆଉ ତାର ସୁଖ କାହିଁ ? ମଉସା ମଲାଦିନୁ"... ଆଖିରେ ଆସିଲା ଲୁହ, ବୋଉର ଓ ମୋର । ଲୁଗା କାନିରେ ମୁହଁ ପୋଛି ବୋଉ କହିଲା—"ତା ଚିନ୍ତା ମତେ ଟିକି ଟିକି କରି ଝାମୁଡ଼ି ଖାଉଛି । କୋଉଦିନ ତାକୁ ପରଗୋଣୀ କରିଦେଲେ ସାହୁ । ଭଗବାନ ଭରସା ବାପା, ଆମର ଆଉ [illegible] ତେଣିକି, ତା ଭାଗ୍ୟ ।"

"ମାଉସି ! ଯାହା ଥିଲା ତା ଘଟିଲା । କାନ୍ଦିଲେ କ'ଣ ମଉସା ଆଉ ଫେରିବେ ? ତା କଥା ତମ ଉପରେ ।" ଆଉ କ'ଣ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଶୁଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା । ଉଠିଗଲି ।

ଅଧଘଣ୍ଟାକ ପରେ । ବଢ଼େଇ ଦେଲି ଦି ଖଣ୍ଡି ପାନ । ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ସେ ନେଲେ । ଯିବାକୁ ଉଠିଲେ ସେ । ବୋଉ ଘର ଭିତରୁ କହିଲା, "ମା ଲୋ, ଜଞ୍ଜିରଟା ଦେଇ ଆ । ତାଙ୍କୁ କହିଲି,—

ରାଜୁ, ବେଳେ ବେଳେ ଆସୁଥିବୁ ।” ସରଳ ‘ହଁ’ ଟିଏ କହି ଚାଲିଗଲେ ସେ । ଦୁରେଇ ହୋଇ ମୁଁ ଚାଲିଥାଏ ଦାଣ୍ଡ ଦରଜା ପାଖକୁ । ହଠାତ୍ ବୁଲିପଡ଼ି ସେ ଧରିଲେ ମୋର ଦୁଇ ହାତକୁ । ପଚାରିଲେ, ଆଚ୍ଛା! ତୁ ମତେ ଆଗପରି ଭଲ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁନା ? କ’ଣ ଆଜି ଉତ୍ତର ଦଅନ୍ତୁ ? କହିଲି, “ଅବସ୍ଥା ମଣିଷକୁ ଭିନ୍ନ ପଥ ଦେଖାଏ । ହେଲେ, ମନର ଯେତେ ଆଶା, ସେ ସବୁର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ତୁମ ପ୍ରତି ମୋର ବ୍ୟବହାରରେ କେଉଁଠି ଭଲ ଭିନ୍ନ ଭାବର ସୂଚନା ପାଇଚ ?”

କ୍ଷଣିକ ଅବେଗରେ, ମନର ଅପ୍ରକାଶିତ ମମତାରେ, ସେ ଅଧିର ନିକଟକୁ ଟାଣି ନେଇ କହିଲେ—ନାଇଁରେ, ସେମିତି ଖାଲି ପଚାରି ଦେଲି । ମୁଁ ଜାଣେ ତୋର ମନ । ମୋ ଆଖିରେ ତୁ ସରଳା ଦେବୀଟିଏ । ଶୁଖିଲା ଓଠରେ ତୋର ହସ ରେଖାଟିଏ ଦେଖିଲେ, ମନ ମୋର ନାଚି ଉଠେ । ପ୍ରାଣ ମୋର ପଲ୍ଲବି ଉଠେ । ଜୟନ୍ତ, ଆଜିକାଲି ତୋର ଆଖିରେ ଅଶ୍ରୁଲହରୀ ଦେଖି, ଅନ୍ତର-ମୋର ବାହୁନି ଉଠେରେ । ଛାତି ଭିତରଟା କ’ଣ ହୋଇଯାଏ ଯେମିତି ।” କହୁ କହୁ ଏରୁଣ୍ଡି ସେ ପାଖରେ ପାଦ ଦେଲେ । କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଫେରିଲି ମୁଁ । ଗୋଡ଼ ଥରି ଯାଉଥାଏ । ଦେହରେ ମୋର ଜୀବନ ନ ଥିଲା । ସେଇ ହାତର ପରଶ ମୁଁ ଅନେକଥର ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ତଥାପି ଆଜି ଅବେଳରେ ସେ ପରଶ, ଆହା, କି ରୋମାଞ୍ଚକାରୀ ! ବିଦ୍ୟୁତର ଚଳନ ! ! ଭୁଲି ପାରିନି ଏବେ ବି, ବନ ।

ଅବଳା ଅବସ୍ଥ ଦେଖି ଫେରିଲି । ପଚାରିଲି, “ବୋଉ, ରାଜୁଭାଇ କ’ଣ କହୁଥିଲେ ଆଜି ?”

ବୋଉ କହୁଲା, ଝିଅ ! କାହାରିକୁ କହିବାକୁ ମନା କରିଛନ୍ତି ସେ । ବୁଝିଲୁ ? ମାସକୁ ପଚାଶଟଙ୍କା ଲେଖାଁ ଚଳିବାକୁ ଦବ । ସେ କ'ଣ ଆଉ ବେଶୀ କିଛି ଦିଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ଯାହାର ମନ ଅଛି ତାର ଧନ ନାହିଁ । ଧନ ଥିଲେ, ମୁହଁକୁ ଗୁହାନ୍ତି ନାହିଁ ପରା ! ଜାତର ଲକ୍ଷଣ ଏ ! ରାଜୁ ପରା କହୁଥିଲା—ସରକାର କିଏ ଅଛି ଯେ ସବୁ ହାକିମ ହୁକୁମାଙ୍କୁ ଦରମା ଦିଏ । ତାର ଫେର ଏଇ ଅନ୍ଧ ବୁଝାମଣା ଲୋ ଝିଅ; ବଡ଼ ବଡ଼ ବାବୁଙ୍କର ପିଅନଙ୍କୁ ଦିଏ ଶହକଶ ଟଙ୍କା, ଆଉ ମାଷ୍ଟରମାନଙ୍କୁ ଦଶଟା ଚଉଦ, ପଇଁତିରିଶ । ଦରିଲ ଗଧ ବଟେଣୀ ଖଟିବେ । ଅନ୍ଧ ଆଖିରେ ଅଞ୍ଜନ ଦେବେ । ପିଲା କେବଳଙ୍କ ପେଟକୁ ଅହାର ପିଟିକୁ କନା ଖଣ୍ଡେ ପାଇଁ ଯଦି ରୋଜଗାର ନ ଅଣିବ, କାହିଁକି ସେ କାମ କରୁଚନ୍ତି କେଜାଣି ! ବୁଝିଲେ, ମୂଲିଆଟା ତ ଦିନ ମଜୁରିରେ ମାସକୁ ଷାଠିଏ କି ବେଶି ଟଙ୍କା ଆୟ କରିବ । ଏ ପାଠର ମୂଲ ଆଉ କ'ଣ ? କହୁଲା, ମାଉସି ! ଆଉ କିଏ ଦରମା ଅଛି ଯେ ଦେବ ? କି ଗୃହସ୍ତ ସେ କରିବା ସତେ ! ସବୁଠି ଓପର ଦ ପଇସା ଅଛି । ମାଷ୍ଟରଙ୍କର କ'ଣ ନାହିଁ ! ଏତେ ପରିଶ୍ରମ, ଏତେ ମହତ କାମ ପାଇଁ ଟଙ୍କା ପଚାଶଟା ସୁଦ୍ଧା ମିଳୁନି ?

ବୋଉର ଏମିତି ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିବାକୁ ମୋର ଦେଳ ନ ଥିଲା । କହିଲି, ସେଥିରୁ ତୁ କ'ଣ ପାଇବୁ ? କଥାର ସୁଅ ବଦଳାଇ ବୋଉ କହୁଲା, "ରାଜୁଟି ସୁନା ମୁଣ୍ଡାଟିଏ ତ ! ପର ଦୁଃଖରେ କିଏ ପିନା ଲୁହ ଗଡ଼ାଏ, ସେ କିନ୍ତୁ ରକତ ଢାଳେ । କେଡ଼େ ସରଳ । କି ମଧୁର କଥା । ଭଲ ପିଲାଟି ଏକା ।"

ବୋଉ କଥା ଶୁଣି ହସ ମାଡ଼ଲା । କାହିଁ, ଆଜ ତ କେବେ ତା ମୁହଁରେ ଗଳୁଆ ଭଲ କି ମନ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳାନ ? ଅଙ୍କ ଟଙ୍କା ହବା ଯୋଗୁଁ ତେବେ ସେ ଭଲ ପିଲା । ଯାହାହେଉ ମନଟା କାହିଁକି ଚଳି ଯାଉଥିଲା ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ । ନିଜ ଭାଇପରି ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତରରେ ଭକ୍ତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ସମୟ ପାଇଲେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ବୁଲିଯାଏ । ସେ ବି ପ୍ରତିଦିନ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ଆସିବା ବେଳେ ଆମ ଘରଆଡ଼େ ଆସିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ବାଆଁରେଇ ହୋଇ ଯେ ଆସନ୍ତି, କ'ଣ ଯେମିତି ଖୋଜିଲା ପରି ବୁଲନ୍ତି । ଝରକାରେ ଥାଇ, ଏ ପ୍ରକାର ଢଙ୍ଗ ତାଙ୍କର ଦେଖି ହସେ ମୁଁ । କେବେ କେବେ ଆଉ ନୀରବ ନ ରହି ପଚାରି ଦିଅନ୍ତି—ଜୟନ୍ତୀ କାହିଁକି ମାଉସୀ ! ବୋଉ ତାଙ୍କୁ ପଠାଇଦିଏ ମୋ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ । ଯାହାର ମନ ପବିତ୍ର ସେ ମହତ ପ୍ରକୃତର । ବୋଉ ପିଲାଦିନରୁ ରଘୁଭାଇଙ୍କୁ ଜାଣେ, ସନ୍ଦେହ କରିବାର ଅବକାଶ ଥାଏ ନାହିଁ ।

ମୁଁ କ୍ରମେ ମାୟା ଡୋରିରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗଲି । ତାଙ୍କ ଯିବା ଆସିବାବେଳ ଜାଣି ତାଙ୍କ ପଥକୁ ଚାହିଁ ରହେ । ଆଉ ଝରକାକୁ ଆଖି ବୁଲାଏ । ଥରେ ଦେଖିଲେ ମନ ମୋର ଉଲ୍ଲସି ଉଠେ ।

ସ୍କୁଲ ଫେରନ୍ତି ମୋପାଇଁ କିଛି ନା କିଛି ଜିନିଷଟିଏ ଆଣନ୍ତି ପ୍ରତିଦିନ । କେବେ କେବେ ମନ୍ଦିରରୁ ଅବଢ଼ା ଆଣି ଦେଇଯାନ୍ତି । ବୋଉ କହେ—କାହିଁକି ପୁଅ ଆମପାଇଁ ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁ ? ଅଭିମାନ କରି ସେ କହନ୍ତି—ମାଉସୀ, ଆଉଦିନେ ଏମିତି କହିଲେ ଆଉ ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିବି ନାହିଁ । ମୋ ହସ୍ତେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ କାହିଁକି

ବାଧା ଦେଉଚ ତମେ ? ବୋଉ ପ୍ରତିବାଦ ନକରି ହସେ । କଲ୍ୟାଣ କହେ—ଭଗବାନ ଆଉସ ଦେଉ, ତୁ ମଣିଷ ହ ।

ଏମିତି ମିଠା କଥାରେ କାହା ମନ ନ ଟଳିବ ? ସେତିକି ନୁହେଁ । ଦିନେ ଦିନେ ମୋ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଛପି ଛପି ଆସନ୍ତି । ଆଖି ବୁଜନ୍ତି । ଚମକ ପଡ଼େ ମୁଁ । ପଚାରନ୍ତି—କିଏ ମୁଁ ? ଲାଜମାଡ଼େ । କହେ—ବଜୁଭାଇ ମ । ପାଟିକରି ପଚାରନ୍ତି ତ ! ଆନନ୍ଦରେ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାନ୍ତି, କହନ୍ତି—ଦେଖୁଚି, ଲାଜ ସରମକୁ ଗୋଳି ପିଇ ଦେଇଚୁ, କହୁନ୍ତି । ମୋତେ ଦେଖିଲେ ତୁ ଅଉ ଭାଇଙ୍କୁ ଭୁଲିଯାଉ କାହିଁକି ? ତୋତେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଧାଇଁଆସେ, ଆଉ ତୁ, ମୋ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦବାକୁ ଏଣେ ତେଣେ ଲୁଚୁ । ନା ?

କହେ—"ବଜୁଭାଇ, ଅମେ କ'ଣ ଅଉ ପିଲା ହୋଇଛେ ? ଦୁନିଆ ଆଖିରେ ଯାହା ଅସୁନ୍ଦର, ସମାଜ ଯାହାକୁ କହେ ଅନୀତି, ତା କରିବାକୁ କ'ଣ ଆମର ସାହସ ଅଛି ? ଲାଜ ସଙ୍କୋଚ ସିନା ସ୍ତ୍ରୀର ଭୂଷଣ ! ସେତିକି ଯେ ଗ୍ଲାଉଲା, ସମାଜରେ ତାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସେ ପତିତା, ଭ୍ରଷ୍ଟା, କଳଙ୍କିନୀ ସେ । ସମାଜର ଅନ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟାମଣା ମନର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ପଦ ଦଳିଦିଏ ! ତୁମେ କ'ଣ ମୋ ଅନ୍ତର ଚିହ୍ନି ପାରିନା ଆଜଯାଏଁ ?" ମନେ ପଡ଼େ ବନ ! ସେ ଗୋଟାଏ ଦିନ । ପ୍ରଥମ ଅନୁଭୂତି । ଅତି ପାଖକୁ ସେ ଟାଣି ନେଇଥିଲେ । ଘୁରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାରର ରାଜୁତି । ଯୌବନ, ଦେହର ରଜା । ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନା ଫଳରେ ବନ୍ଦ ଦେଲ ନିଜକୁ, ତାହାଙ୍କୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଛୁଟିଗଲା ଅଜଣା ଅଗୁଣା ମୁଲକକୁ । ତାଙ୍କର ବାହୁବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ଭୁଲିଥିଲି ନିଜକୁ ।

କେବଳ ଦେହ ସହିତ ଦେହର ପରଶ ଏତେ ମଧୁର !
ମିଳନ, ଦେହର କ୍ଷୁଧା । ମନର ଅବଶୋଷ । ଏତେ ସୁବିଧାରେ ବି
ସେ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ । ବାସ୍ତବ ଦୁନିଆଁଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ନ
ଥିଲେ ସେ । ଲୋକଙ୍କ ସଂକୋଚରେ, ମୋର ଦୁର୍ବଳତା
ସତ୍ତ୍ୱେ, ମୁହଁ ଫେରାଇ ଅଲଗା ହେଲି । କହିଲି—ଯାଅ ତମେ ।
କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ସେ ଚାଲିଗଲେ । ଚାହିଁ
ରହିଥାଏ ମୁଁ ।

ଚାଲିଗଲେ ସେ । ଜାଣି ନ ଥିଲି,—କଦାପି ଅମନ ପୁଣି ଏମିତି
କହିଲ ବଳଲ ହୁଏ, ଭେଟିଲ ଆମ୍ଭା ଖାଲି କଲବଲ ହୁଏ ବୋଲି ।
ଭାବିଲି, କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ତଡ଼ ଦେଲିଟି ! ଅଭ ଘଡ଼ିଏ ହେଲେ
ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଲୁଡ଼ ରହିଥାନ୍ତି । ତୃପ୍ତି ପାଇଥାନ୍ତି । ଆହା ସେ
ପରଶ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ! ସତେ କି ମନୋହରା ଗାରିମା ତାର ! ଯୁବତୀର
ପ୍ରକୃତ, ପ୍ରବଳ ବାସନା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭଉଦଏ ପୁରୁଷକୁ ! ଝୁରି ହୁଏ ।
ହାଇଁପାଇଁ ହୁଏ ଖାଲି । ସେଇଆ ହେଲା ମୋ ବନ, ଘୃତ ଭିତରେ
ଦୁର୍ବଳତା-ଭୂତ ମୁଗୁର ଧରି ପିଟିଲା ଯେମିତି । ଦାଣ୍ଡ ଦରଜା
ପାଖ ଦୂରକୁ ଲମ୍ବି ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାକୁ ଚାହିଁଲି । ରାତିଅନ୍ଧ
ଅନ୍ଧକାରର ରାଜୁତି । ଜଉଳ । ମନ ନରମି ଗଲା ।

ଦେହ ସିନା ଥାଏ ଘରେ, ମନ ଥିଲା ତାଙ୍କରି ପାଖରେ ।
କ'ଣ ଯେ ଖାଇଲି ପିଇଲି, କ'ଣ କାହାକୁ କହିଲି, ମନେ
ରହିପାରି ନ ଥିଲା ସେତେବେଳେ । ଅଜ ବି ସେମିତି ।

ରାତିର ପ୍ରାନ୍ତ । ନିଦ୍ରାହୀନା । କେବଳ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଏକ ଭାବନା ।
ହେଉ, କ'ଣ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏତେ ଆଗ୍ରହ ? ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ମୁଁ

ସୁନ୍ଦର ? ଏତେ ଗୁଣର ଘୁପର ବୋଲି ଭ କେହି କହନ୍ତି ନାହିଁ ?
ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିଛ, ବାଟର ବାଟୋଇ ବି ଘଡ଼ିଏ ମୋର ଧୂଳିଖେଳ
ଦେଖୁଥିଲେ । ଅଗ୍ରହରେ ଭୋଳ କାମ କରୁଥିଲେ । ଡେଜେ କ
ମୁଁ … । ଭାବି ପାରେନା । ମନେ ପଡ଼େ—ଅତୀତ, ଧୂଳିଖେଳ
ମୁଁ ରାଣୀ, ସେ ରାଜା । ଫୁସ୍ ଫାସ କଥା । ସେଇ ସ୍ନେହ ମମତା କ
ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଲମ୍ବାଇ ବସିଛି ? ବିକଳ-ଅତୀତ, ସ୍ମୃତ
ଧଟଣ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଚଞ୍ଚଳ । ଭବିଷ୍ୟତ—ଦଗଦଗା ଅନ୍ଧକାର
ତାର ଗର୍ଭରେ ଦିଶେ ରଙ୍ଗିନ୍ ଆଶାର ସୌଧ । ତନ୍ମୟ ହରେ
ରାତର ପରଳ ଛୁଟେ । ଶନ୍ତାଭାବାକ୍ରାନ୍ତ ଦିବସ, ଅସହ୍ୟ ଅତ
ଏମିତ ବଢେ ଦେ ବନ । ଦନରାତ । ରାତଦନ । ଅସୁମାର ।

ଅଜି ଦନେ—

ସ୍ୱପ୍ନ । ଖାଲି ସ୍ୱପ୍ନ । କହନ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନ ସତ ହୁଏନା । ସତ ମିଛ
ଜାଣି ନଥିଲି ସେତେବେଳେ । ମୁଁ ଭାବେ—ଦିନର ଭାବ
ରାତର ସ୍ୱପନ । ସେ ଦିନର ସ୍ୱପ୍ନ କି ଭୀଷଣ ! ଆଜି ମନେ
ପଡ଼ିଲେ ବି, ମନ ମୋର ଚଞ୍ଚଳ ହୁଏ, ଛାତିରେ ଛନକା ପଶେ
ସେଦିନ ଦେଖିଥିଲି—ମୁଁ ଉର୍ବଶୀ, ସ୍ୱର୍ଗର ଅପସରା । ମୁକ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛ
ଗତ ମୋର ! କଣ୍ଠରେ ପାରିଜାତ ମାଳା । ଜାଣେନା କାହା
ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଥିଲି, ନନ୍ଦନର ବ୍ରତତୀ କୁଞ୍ଜରେ ।

ଆସିଲେ ଦୀପ୍ତିମାନ୍ ପୁରୁଷ ଜଣେ । ମାଗିଲେ ପ୍ରଶ୍ରୟ । ହାତଧରି ଅନୁନୟ କଲେ । କେଡ଼େ କରୁଣ ଅଥଚ ଲଳିତ ତାଙ୍କର ସ୍ୱର । ଥିଲା ମୋର ଅନ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଅଜ୍ଞାତ କଳ୍ପିତ ସରଗ ଦେବତା । ଅବହେଳା ତେଣୁ କଲି ତାଙ୍କର ଅନୁନୟ । ଅତି ବ୍ୟାକୁଳ, ଦୀନ ଭାବେ, ନିବେଦନ କଲେ । ଲୋଡ଼ିଲେ ପ୍ରୀତି ସୁଧା । ତଥାପି ମୁଁ ଅଟଳ ମହାମରୁ ।

ନିମିଷକେ ବହିଲା ମଳୟ । ଗାଇଲା କୋକିଳ । ଛୁଟିଲା ସୁରଭି । ଝଲକି ଉଠିଲା ନନ୍ଦନର ସୁଷମା । ବସନ୍ତର ଆବିର୍ଭାବ । ଭାବିଲି—ଏଇ ତେବେ ରତିପତି କାମଦେବ । ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲି—ତୁମେ ଲମ୍ପଟ । ଅଶରୀରୀ ତୁମେ । ଯୁବତୀ ଦେଖିଲେ ତୁମେ କେବଳ ଫୁଲଧନୁ ପ୍ରହାର କର । ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ବିନା ଅନଳରେ ପୋଡ଼ି ଜାଳି ଦିଅ । ଦୂରକୁ ଠେଲି ଦେଲି ବିନ ! ପୁରୁଷାସ୍ମିତକୁ ଅବମାନନା କଲି । ତାତି ଉଠିଲେ ସେ । ମନେ ପଡ଼େ ଆଜି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ । କହିଲେ—ଅଭିମାନ ! ଏତେ ଦମ୍ଭ ! ଅକଳଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ କଳଙ୍କ ଲେପିବି ମୁଁ । ଯାହାର ପ୍ରକୋପରେ ବିଶ୍ୱ ଜର୍ଜରିତ, ତା ପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥା ! ହସିଲେ ସେ । ଉଃ କି ବିକଟ ଘୃଣିତଥିଲା ହସ ।

ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଧରିଲେ ମୋର ହାତଟି । ଏ ଥରର ପରଶ ! ଏଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ବୁଜିଦେଲି ଚକ୍ଷୁ ଦୋ'ଟି । ସ୍ପନ୍ଦନ ଖେଳିଗଲା ଦେହଟା ସାରା । ଉନ୍ମାଦିନୀ ହେଲି । ଆତ୍ମ-ସମ୍ବରଣ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ନିଜକୁ ବଳି ଦେଲି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ । ଢଳି ପଡ଼ିଲି ତାଙ୍କର ବାହୁ ବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ।

ଏସ୍ମୁରେ ଏସ୍ମୁର ସଂଯୋଗ ହେଲ—ସେଇ ସୁନ୍ଦରୀ ବିଳାସିନୀ ଅଭିସାର ପୀଠରେ ।

ଶିହରି ଉଠିଲି ବନି ! ଭାଙ୍ଗିଗଲା ସ୍ୱପ୍ନ । ଥରିଗଲା ଶରୀର ମୋର । ଦେହ ଗରମ । ରୋମାଞ୍ଚ ଖେଳି ଯାଇଥିଲା ସେତେ-ବେଳେ । ଚାହିଁଲି, ବୋଉ ଶୋଇଛି । ଦୀପ ଶିଖାଟା ଥରି ଥରି ଆସିଲା । ଥପ୍ କରି, ଲିଭିଗଲା ବି । ଭାବି ପାରିଲିନି କିଛି । ମନଟା କାହିଁକି କେଜାଣି ଖରାପ ଲାଗିଲା । ମନେ ପଡ଼ିଲେ ରାଜୁଭାଇ । ଭାବିଲି—ତେବେ କ'ଣ ଏ କଥା ସତ ହେବ ? ରାଜୁ ଭାଇ ତ ସେପରି ନୁହନ୍ତି ! ଯାହା ହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ, ଆଉ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବି ନାହିଁ । କେତେବେଳକୁ କେଉଁ କଥା । ଅପବାଦର ବୋଝ ଲଦି ବୁଲିବା ଶକ୍ତି ନାରୀର କାହିଁ ? ଆଉ, ପଲକ ପଡ଼ ନାହିଁ ସେଦିନ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ । ବେଳ ଦଶଟା ପ୍ରାୟ । ବୋଉ ଯାଇଥାଏ ଗାଧୋଇ । ଆଳୁ, ବାଇଗଣ, ସଜନା ଛୁଇଁ ଦ'ଣ୍ଟା କାଟି ବସିଥାଏ । ସେ ଆସିଲେ । ଅସଜଡ଼ା ବାଳ କେରି କେରି ହୋଇ ପବନରେ ଉଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଦେହରୁ ମୁଣ୍ଡରୁ ଖସି ଯାଇଥାଏ ଲୁଗା । ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହୋଇ ଗୀତ ଗାଉଥାଏ । ଭାବୁଥାଏ ତାଙ୍କରି କଥା । ସେ ଆସି ସେ କେତେବେଳୁ ଅପଲକ ଚାହାଣିରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ମୁଁ ଜାଣେ ନା । କହିଲେ, ଜୟନ୍ତୀ ! ମାଉସୀ କାହାନ୍ତି ? ଚମକି ପଡ଼ିଲି ମୁଁ । କିନ୍ତୁ, କ'ଣ ସେ ଭାବିଥିବେ ? ଦେହଟାକୁ ଆବୃତ କରିନେଲି ସିନା, ମନଟା ଛକପକ ହେଲା ଭାରି ।

ଗତ ରାତି କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଦେହଟା ଥରିଗଲା । ବୋ
ନ ଥିବା ବେଳେ ସେ କେବେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଆ

ସେଇକଥା କହୁଚେ—ଏଣିକି ଆମ ଘରକୁ ତମେ ଆସିବ ନାହିଁ ।" ଅଭିମାନ କଲେ ସେ, ମନକୁ ବାଧିଲା ତାଙ୍କର ।

'ନାଇଁମ, ବୋଉକୁ ଖୋଜିଲ ବୋଲି ସିନା କହିଲି, ତମେ ମୋର କ'ଣ ଖତି କରୁଚ କି ମନା କରିବ ?" ଟିକିଏ ହସି ମୁଁ କହିଲି । ସଉପଟା ପିଣ୍ଡାରେ ପାରିଦେଇ ବସିବାକୁ କହିଲି । ପଚାରିଲେ—ଆମ ଘର ଆଡ଼େ କାଇଁକି ଯାଉନୁ ତୁ ? କହିଲି, "ସଜୁଭାଇ ! ବେଳ ନାହିଁ । ମରିବାକୁ ପରା ଟିକେ ଫୁରୁସତ ମିଳୁନାହିଁ ।" କିଛି ସମୟ ବସିଲେ । ବୋଉର ବିଳମ୍ବ ଦେଖି ଚାଲିଗଲେ ସେ ।

ଠିକ୍ ତାଙ୍କ ଯିବା ପରେ ପରେ ବୋଉ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଭାବିଥିଲି ତାଙ୍କ ଆସିବା କଥା ବୋଉକୁ କହିବି ନାହିଁ । ମନ କଥା ମନରେ ଅଛି, ବନି ! ଲୁଗା ଶୁଖାଉ ଶୁଖାଉ ତାର ନଜର ପଡ଼ିଲା ସପ ଉପରେ । ପଚାରିଲା—କିଏ ଆସିଥିଲା କି ? ଡରି ଡରି କହିଲି—ସଜୁଭାଇ । ଛାତି ଥରିଗଲା, ତାର ମରିବତା ଆଉ ସନ୍ଦେହଭରା ଚାହାଣୀ ପୋଗୁଁ । କହିଲା, "ଛିଅ ! ତୋର ତ ଜମା ମୋ କଥାକୁ ଖାତିର ନାହିଁ ? ବାରମ୍ବାର କହୁଚି ଯାହା, ତାହିଁକି ତୋର କାନ ପୂରେଇବା ନାହିଁ । ମୋ ନ ଥିବାବେଳେ କାହା ସଙ୍ଗରେ କଥା କହୁଚୁ କାହିଁକି ? ପାଦ ଖସିଲେ ଇଜ୍ଜତ ଯିବ । ନେଉଡ଼ ଗୁଡ଼ କହୁଣିକି ବହିଗଲେ ଆଉ ଜୁଟାଯୁ ନ ଥିବ । ବଢ଼ିଲୁ ଛିଅ ! ତୋର ଟିକେ ଦବକ ନାହିଁ ଲୋ ?" ଆଉରି କେତେ କ'ଣ କହିଗଲା ସେ ।

କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲି, "ମୁଁ କ'ଣ ତାଙ୍କୁ ବଳେ ଡାକି ଆଣି ଏଠି ବସାଇଲି ? ତୋ ପାଖରେ କ'ଣ କାମ ଥିଲା ବୋଲି ଆସିଥିଲେ, ଠିଆ ଠିଆ ଚାଲିଗଲେ । ସଜପଟା ସେମିତି ପଡ଼ିଛି ।" ରାଗ ତାର ଥମିଗଲା । ଜନୁକଲା ମା ସେ । କହିଲା, ତୋର ଭଲପାଇଁ କହୁଛି ଲୋ ଝିଅ । ଯେ କେହି ଟୋକା ପଛରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହବାର ନୁହେଁ । ରାଜୁ ସିନା ସେମିତି ନୁହେଁ । ନଈ ସୁଅ, ମଣିଷ ମନ । କେତେବେଳେ କୋଉ କଥା ଲୋ ମା, ତାର ଇୟତ୍ତା ଅଛି ? ଚାଲିଗଲା ସେ ।

ମନ ମୋର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଖାଲି ତାଙ୍କରି କଥା ଭାବିଲି । ମଣିଷର ଉପାୟ କ'ଣ ଅଛି ? ଯୋଗ ଗୋଟାଏ ଥାଏ ବାଦ ସାଧିବାକୁ । ସେଦିନ ସଞ୍ଜବେଳକୁ ପୁଣି ସେ ଆସିଲେ । ବୋଉ ନଥାଏ । କହିଲି, ରାଜୁଭାଇ ! ତମେ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିଯା । ବୋଉ ଦେଖିଲେ ମତେ ଜୀଅନ୍ତା ଖାଇଦବ । ସକାଳେ ଗାଳି ଶୁଣେଇଚ ଅବେଳରେ ଆସି । ଆଗ ପଛ ନ ବିଚାରି କହିଦେଲି ଲୋ ବନି ! ମୁଁ କି ଜାଣେ ଏତେ କଥା ?

କ'ଣ ସେ ଭାବିଲେ କେଜାଣି । କହିଲେ, ମାଉସୀ କ'ଣ ମତେ ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି ? ଅଚ୍ଛା, ନେ ଏ ଟଙ୍କା, ମୁଁ ଯାଉଛି । ପାଖରେ ମୋର ଥୋଇଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ସେ, ମନର ସରାଗ ତୁଟିଗଲା ତାଙ୍କର । କଟାଘାରେ ଲୁଣପରି ମନଟା ମୋର କଲବଲ ହେଲା । ଭାବିଲି, ତାଙ୍କ ଲାଗି ମୁଁ ସବୁ ବଦନାମକୁ ମୁଣ୍ଡେଇବି । ତଡ଼ିଦେବି ନାହିଁ । ଅନ୍ତରର କୋହ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲି ତାଙ୍କର ହାତ । ଆଖିରୁ ମୋର ତତଲା ଲୁହ ଧାର ଧାର ହୋଇ ବହି ଯାଉଥାଏ । ଅନ୍ତର ମୋର ଚହଲିଲା । ବୋଲକୁ

ଅଜାଇ ନେଲେ ସେ। ଆଦରରେ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କର ହାତ ବୁଲାଇଲେ। ଅହା କି ଅସୀମ ବନ୍ଧ ! କହିଲେ, ପ୍ରାଣର ପ୍ରତିମା ମୋର, ତୋର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ମୁଁ ଆସୁଥିଲି। କିଛି କାନ୍ଦନା, ତୋ ପ୍ରତି ମୋର କିଛି ଅଭିମାନ ନାହିଁ। ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତଟି ଖସାଇ ନେଲେ। ପାଷାଣ ପରି ମୁଁ ଠିଆହୋଇ ରହିଲି ତାଙ୍କରି ପଥ ଚାହିଁ।

ବୋଉକୁ ସେଦିନ ଟଙ୍କା ନ ଦେଇ ତା ପରଦିନ ସକାଳେ ଦେଲି। କହିଲି, ରାଜୁଭାଇ ଆସି ନ ପାରି ଟଙ୍କା ପଠେଇଛନ୍ତି। ଟଙ୍କା ଦେଖି ବୋଉର ମନ ଉଲ୍ଲସି ଉଠିଥିଲା। କହିଲା, "ଦରମା ପାଇଲା କି ନାହିଁ ପଠାଇଦେଲା ! ପିଲାଟାଏ ତ ! ରଜୁ ମୁଣ୍ଡାଟାଏ ସେ। କେଡ଼େ ମାୟା ତାର ସତେ !" ହସ ମାଡୁଥାଏ ବୋଉ କଥା ଶୁଣି।

ଦିନେ ଗଲା, ଦି'ଦିନ ଗଲା, ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପନ୍ଦରଦିନ ଗଲା। ସେ ଆସିଲେ ନାହିଁ। ମନଟା ମୋର ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ହେଲା ତାଙ୍କପାଇଁ। ଯେ ଦିନକୁ ଦି'ଥର ନ ଆସିଲେ ଅଥୟ ହୁଅନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଆଜି ସ୍ୱପ୍ନ ! ବୋଉକୁ ପଚାରିବି ପଚାରିବି ହୁଏ। ଭରି ନେଇପାରେ ନାହିଁ, ଡରରେ ଖାଲି। ତାଙ୍କରି ଝରକା ଅନୁସାରେ ନଘା ରଖିଥାଏ ପଥକୁ। ତାଙ୍କ ପାଟି ଦାଣ୍ଡରେ ଶୁଭେ। ଝରକା ଦେଇ ଦେଖେ—କେହି ବାଟୋଇ। ସେ ନୁହନ୍ତି। ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ ହୋଇ ବୋଉକୁ ଦିନେ ପଚାରିଦେଲି— ରାଜୁଭାଇ କାହିଁକି ଆମ ଘରକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି ? କହିଲା, କ'ଣ କାମ ଥିବ ତାର। ଭାବିଲି, ସେ ଦିନର କଥା ସେ ଭୁଲିପାରି ନାହାନ୍ତି। ମାଡ଼ଠୁଁ ବଳି ଅପମାନର ଜ୍ୱାଳା। ଦିଟଟା ମାରିଲେ, ପରେ ଥିବାଯାଏ ମନେ

ପଡ଼େ । ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତର ରକ୍ତେ ଅପମାନର ରକ୍ତ । ଟିକି ଟିକି କରି ମାଂସକୁ ଖାଏ । ମୁଁ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ଏତକ ଭିଆଇଲି । ସରଳ ପ୍ରାଣରେ ତାଙ୍କର ଆଘାତ ଦେଲି । ଆଖିରୁ ଝର ପଡ଼ୁଥିଲା କେତେ ଠୋପା ଲୁହ, ତାଙ୍କର ପାଇଁ ।

ମାସେ ବିତିଗଲା, ତେବେ ବି ତାଙ୍କର ପାଦ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମନଟା ମୋର ସନ୍ଦୁଳି ହୋଇଗଲା । କୃତକର୍ମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ! ସେଦିନ ସକାଳେ ଘର ଝାଡ଼ୁଥିଲି, ରେଖା ଆସିଲା । ତାଙ୍କ ସାନ ଭଉଣୀ, ସାତ ଆଠବର୍ଷର । କହିଲା—"ଭାଇ ପୋଉ ଟଙ୍କା ଧାର ନେଇଥିଲେ ନିଅ" । ଟଙ୍କା ଦେଲେ, ଆସିଲେ ନାହିଁ । କାନ୍ଦିଲି ଢେର୍ । ମନ ହେଉଥାଏ କେତେ କ'ଣ ପଚାରିବି । ସେ ବା କି ଜବାବ ଦବ ! ଦିନସାରା ଆଖିକି ନିଦ ଆସିଲା ନାହିଁ ଭାବି ଭାବି, ସେ କ'ଣ ମୋ କଥା ଏମିତି ଭାବୁଥିବେ ? ମନକୁ ମନ ପଚାରିଲି ଲେ ବିନ, ଉତ୍ତର ତାର ପାଇ ନ ଥିଲି ଦେହ ଭିତରେ ଖୋଜି । ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ! ପାଷାଣ ହେଲେ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ତ ଦାୟୀ । କହିବ କାହାକୁ ?

ସେଦିନ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ । ନୂଆ ବସନ୍ତର ଅଧିବାସ ସେଇ ଦିନଠୁଁ । ସ୍କୁଲଆଡ଼େ ପୂଜାର ନହବତ ! ମନଟା ଉଦାସିଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଶୀତୁଳିଆ ପବନଟା ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ ସେଦିନ । ନିର୍ମଳ ଆକାଶ । ଚଉଦିଗେ ବାସନ୍ତୀ ଆଭା । ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ବର୍ଷକଟେ ଥରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଆରାଧନା । ଆଜି ତ ଛାତ୍ରୀ ନୁହେଁ, କେବଳ

ଏଷାବଧି—ଉପାସ ମାନନେଲି । ଉପରଓଲା । କାଉଟିଏ ଘଡ଼ଏ ଯାଏ ବୋବାଇଲା ମୋର ପାଖରେ । ବୋଉ କହିଲା, “ଉଡ଼ିଯାରେ କାକପୋଇ, ଶୁଭ ବାରତା ଦେଇ ଯା”, । ହସିଲି, କି ଧାରଣା ତାଙ୍କର ସବୁ !

ତୁଣ୍ଡ କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ଅଛି ବନା, ରେଖା ଆସିଲା । କହିଲା, ଆଜି ସଜ ହୋଇଥିବୁ ସଞ୍ଜକୁ, ଦେଉଳକୁ ଯିବା । ଆଜି ଠାକୁରଙ୍କ କାଥିକାବେଶ ବେଶ । ପଚାରିଲି, କଏ କଏ ଯାଉଚ ? କହିଲା, ମୁଁ, ବୋଉ ଆଉ ଭାଇ, ତୋତେ ମିଶାଇ ଚାରି । ହସିଲି, କହିଲି ମୁଁ ଯାଉଚି କି ନାହିଁ ଗଣି ସାରିଲଣି ? କହିଲା, ଅଲବତ୍ ଯିବୁ । ବୋଉକୁ ବି କହିଲା ସେ । କୁନ୍ଥୁ କୁନ୍ଥୁ ହୋଇ ପଛକୁ ରାଜି ହେଲା ବୋଉ ।

ବୋଉ କହିଲା, “ଝିଅ ! ସଅଳ କାମଦାମ ସାରିଦେବୁ ଟେ ଘଣ୍ଟାଏ ବୁଲି ଆସିବୁ ଯାଇ । ସହର ବଜାର, କାହାରିକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ଲୋ ମା । ମୁଁ ପଛେ ଘରେ ରହିବି ତୁ ଯିବୁ” । ମନ ମୋର ସରଗରେ ମାତିଲା । ବୋଉ କଣ୍ଠରେ ସରସ୍ୱତୀ ବସିଲେ ସତ ! ଏଇ ଶୁଭ ବାରତା ! ଏମିତି ସହଜରେ ବୋଉ ରାଜି ହବ ବୋଲି ଭାବି ନ ଥିଲି । ଭାବିଲି, ଦିଅ ଦର୍ଶନ ହବ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମନଖୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ବି ହବ । ପାଦ ମୋର ତଳେ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ ।

ଭାବିଲି, ଦେଖା ତ ହେବ, ଆଗ କଏ କଥା କହିବ ? ମୁଁ କେବେଁ ଯାଚି ପିଠାଇବି ନାହିଁ । ଅଭିମାନ କରିବି । ଡାକିଲେ ଶୁଣିବି ନାହିଁ ଜମା । ବିକଳ ହେବେ । କହିବ, ଏଇ ତମ ଭଲ

ପାଇବା ନା ? ଅନ୍ୟକୁ କନ୍ଦେଇ ପାରିଲେ କ'ଣ ପାଅ ସେଥିରୁ ? ଯେ କାନ୍ଦୁଛି ସେ କାନ୍ଦୁ, ତା ସଙ୍ଗେ ତମର କ'ଣ ଥାଏ ? କାଲିଠୁ ମିନତି କରି ଘୁଞ୍ଚି ଆସିବେ ପାଖକୁ । ଅଭିମାନ କରି ମୁହଁ ଲୁଚେଇ ହସିବ । ମନ ଦବିଗଲା । ଯଦି ସେ ଷରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଶେଷକୁ ! ଭାବି ପାରିଲି ନାହିଁ ଆଜି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ'ଣ । କୋଟି ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲି ସେ ଦିନର ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ, ଶୀଘ୍ର ଆସିବ ବୋଲି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଧର୍ମଦେବତା, ଜାଣିଲେ ମୋର ଅନ୍ତର ବାରତା ! ହସିଲେ ଲାଲ ଟୁହ ଟୁହ ଓଠ ଫାଙ୍କରେ । ବାରୁଣି ଚକ୍ରବାଳରେ ଛପିଗଲେ କାହିଁ କେଜାଣି । ଡାକିଲା ଅନ୍ଧାର । ଧୂସର ରଙ୍ଗର । ଜଇଁଲା ପୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରମା । ହସୁଥିଲା ମୋତେ ଚାହିଁ, ହସାଇଲା ବି ଜଗତକୁ । ପ୍ରାଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତନ୍ତ୍ରୀରେ ଛୁଟିଲା ଜୁଆର ମୋର ! ଭାବିଲି ଖାଲି, ରେଖା ଆସିବ, ମୁଁ ଯିବ । ପଥକୁ ଚାହେଁ, ନୀରବ ରହେ । ମିଳନ ପାଖେଇ ଆସୁଛି !

ଆସିଲେ ନାହିଁ ତ ! ଆସିବେ ନାହିଁ କ'ଣ ? ରଜୁଭାଇ କ'ଣ ଖାଲି ମନେ ପକାଇ ଦେଇଗଲେ, ସେ ଅଜ ବି ବିରକ୍ତ ହୋଇଚନ୍ତି ? ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି ସେଦିନୁ ? କେତେ ଆଗତ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚିଥିଲି, ସବୁ ଫସର ଫାଟିଲା । ଚକ୍ଷୁରୁ ଅଶ୍ରୁଧାରା ଛୁଟିଲା । ମନର ମାୟା ତୁଟିଲା । ପେଟ ଭିତରେ କିଏ ମୁଗୁର ଧରି ପିଟିଲା । ଆଶା ଥାଏ—ଆସୁଥିବେ ଅବା । ଧାଇଁ ଆସିଲା ରେଖା । କହିଲା, ଚଞ୍ଚଳ ଆ, ରାସ୍ତାରେ ବଗି ଠିଆ ହୋଇଛି ।

ଠାକୁରଙ୍କ ଦୟାକୁ ପ୍ରଶଂସା ନ କରି ରହି ପାରିଲି ନାହିଁ ତରବର ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ସଜାଡ଼ି ନେଲି । ବାସୀ ଲୁଗାଟି ପିନ୍ଧ

ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ବୋଉ କହିଲା, ଝିଅ ସଅଳ ଆସିବୁ । ତୋ ଆସିବା ଯାଏ ମୁଁ ବସିଛି । ହଁ ଟିଏ କହି ଗୁଲିଗଲି ।

ଘରଠୁଁ ଅଳ୍ପ ଦୂର ଛାଡ଼ ଟିଆ ହୋଇଥିଲା ବଗିଟିଏ । ଭିତରକୁ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ହାତଟିଏ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି-ଟାଣିନେଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାଡ଼ି ଗୁଲିଲା । ଗୁହିଁ ଦେଖିଲି, ମାଉସୀ ନାହିଁ । ସେ, ମୁଁ ଓ ରେଖା । ତାଙ୍କର ପାଖରେ ମୁଁ ବସିଛି । ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ରେଖା ବସି ଗୁହୁଁଥିଲା ବାହାରକୁ । ପ୍ରଥମେ କେତେ ସମୟ ମୋ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ଛାତି ମୋର ଥରି ଯାଉଥାଏ ଭୟରେ । ରାଗ ବି ହେଲା । ପଗୁରିଲି—ମାଉସୀ ନାଁ କହି ଏକୁଟିଆ ସଙ୍ଗରେ ନବାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ରାଜୁଭାଇ ? ଭାବିଲ ଟିକେ, କିଏ ଦେଖିଲେ ମୋ ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହବ ?

ମୋ ପିଠିରେ ହାତ ଥାପୁଡେଇ କହିଲେ—ତା ନ କହିଥିଲେ କି ମାଉସୀ ଛାଡ଼ଥାନ୍ତେ ? କହିଲି, ଆଚ୍ଛା ଯଦି କେହି ଏମିତି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖେ ? ସେ କହିଲେ, ଭୟ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ ଜୟନ୍ତୀ ! ଏ ଜନଗହଳି ମଧ୍ୟରେ କେହି ତୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । ନିରୋଳାରେ ଦି'ପଦ ମନଖୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହବାକୁ କ'ଣ ତୋର ଇଚ୍ଛା ହୁଏନି ? ତୁ କ'ଣ ଜାଣୁନା ମୁଁ ତୋତେ କେତେ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ? ଏତେଦିନ ଧରି ତୋ ମୁହଁ ନ ଦେଖି ମତେ ଦୁନିଆଟା ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଥିଲା ।

କହିଲି, କେବଳ କହିଜାଣ ରାଜୁଭାଇ । ତମ ପୁରୁଷ ଜାତିକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତମେ ଭଲ ପାଉଥାନ୍ତ, ଏମିତି ମାସେ କାଳ ନ ପଗୁରି ରହି ପାରଥାନ୍ତ ନା ? ଛଳନା କିନ୍ତୁ

କ'ଣ ହୋଇପାରେ ତମ ଭଲ ପାଇବା ? କୌଣସି କର୍ମରେ ତାର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏନା ତ ? ସେ କହିଲେ, ତୋ ମନରେ କଷ୍ଟ ନ ଦେବାକୁ, ମାଉସୀର ସ୍ନେହ ଅତୁଟ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ବିବେକର କଷାଘାତ । ବିରତ ହୁଏ ଜଘନ୍ୟ ! କାହୁଁ ତୁ ଭାବି ପାରିବୁ । ଭାବେ, ଥରେ ନୁହେଁ, ଅନେକ ବାର । ସାକ୍ଷୀ ତାର, ଏଇ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଆକାଶ, ମା ବସୁଧା, ପାଣି, ପବନ, ଗଛ ଲତା ।

ସେନେତବେଳେ ଆମ ଗାଡ଼ି ମୁନସିପାଲିଟି ଅଲ୍ଲଅ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାଏ । ଦେଖିଲି, ଚକ୍ଷୁରେ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁର ଲୀଳା । କହିଲି, ଛି ରାଜୁଭାଇ, ତମେ କାନ୍ଦୁଚ ? କାହିଁକି ? କଣ ପାଇଁ ? ଆମ ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । କାହାକୁ କହିବା ଆଉ ? ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କାହିଁକି ମୋ ପ୍ରାଣରେ ତାଙ୍କର ଭାବନା ସଞ୍ଚରି ଯାଉଥିଲା । କୋଳ ଆଡ଼କୁ ଆଉଜାଇ ନେଇ କହିଲେ, ନାହିଁରେ କାନ୍ଦିବି କାହିଁକି ? ଘଡ଼ିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଣ୍ଡଟି ମୋର ଅଙ୍ଗିସିଲେ । ତଳ ପଡ଼ିଲି । କାନ୍ଦ ଉଠିଥିଲି, ମନଟାକୁ ହାଲୁକା କରିବା ପାଇଁ । ନିଜ ଲୁଗା କାନିରେ ପୋଛିଦେଲେ ଲୋତକ, ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ । ସେମାନଙ୍କ ଖେଳିଥିଲା । ଭୁଲିଥିଲି ସେଇକ୍ଷଣରେ ସବୁ କଷ୍ଟ । କି ମନୋମୁଗ୍ଧକର ତାଙ୍କର ସେ ବେଳର ଚେହେରା ! କି ତୃପ୍ତିକର ବିଷାଦବୋଳା ମୁଖରେ ହାସର କ୍ଷୀଣ ପ୍ରକାଶ ।

ମୋ ହାତଟି ଧରି ଦେଉଳ ଭିତରକୁ ପଶିଲେ । ଜନ-ଗହଳରେ ତାଙ୍କ ବାହୁବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ଜାକି ଧରନ୍ତି । ଗୃହ-ଆଖିର ମିଳନି ହୁଏ । ହସନ୍ତି ସେ । ତଳକୁ ମଥା ମୋର ନଇଁ

ଆସେ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସମ୍ମୁଖ କଥା ବନ ! କାଲପର ଲାଗୁଚି ! ତାଙ୍କର ହାତ ମୁଠାରେ ମୋ ହାତ ରଖି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଚାହିଁ କହୁଥିଲେ, ଜୟନ୍ତ ! ଅନ୍ତରର ସହ ଡାକିଲେ, ଆମ କଥା, ସେ ବୁଝିବେ । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ୁଥିଲି । କ'ଣ ଆଜି କହନ୍ତି ? ଅପଲକ ଚାହାଣୀରେ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲେ ମୋତେ । ମୁଁ ବି ସଙ୍କୋଚ ଏଡ଼ି ଆଖି ପୋତିଥିଲି, ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ । କେତେବେଳକେ କହିଲେ "ଚାଲଯିବା" । ଫେରିଲୁ ।

ନାହିଁ ନାହିଁ କରୁଥିଲି, କାନରେ ବାନ୍ଧିଦେଲେ ଅବଢ଼ା । ଆଜି ପ୍ରତିବାଦ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ, ବାଧ ହେଲି । ପଚାରିଲି, କାଲି ଆମ ଘରକୁ ଆସିବନି ? କହିଲେ, କାହିଁକି ଯିବି ? କହିଲି, ଯାଉଥିଲ କାହିଁକି ? ତୋରପାଇଁ ସିନା ଯାଉଥିଲି ଜୟନ୍ତ, ଆଜି କାହିଁକି ଯିବି ? ସେ କହିଲେ । ମୁଁ ତ କିଛି ମନେହେଲା ଯାଇନା ! ତମ ଜାଣିବାରେ ତେବେ ମୁଁ ଆଜି ନାହିଁ, ନା ? ଦରଦର ହସି କହିଲେ, ପାଗଳ ! ଏଡ଼ୁଟିଏ ହେଲୁଣି ଥର, ଦୁନିଆର ଜଟିଳତା କଣ ଜାଣିପାରିଲୁ ନାହିଁ ! ଏଡ଼ୁଟିଏର ଲୋକେ ସେତିକବେଳେ ବୁଝିଥିଲି । ସତେତ । ମୁଁ ଯୁବତୀ ! ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ମୋର ନିର୍ଜନ ଦେଖା—ସମାଜ କ'ଣ କହିବ ! ପୁଣି ଅବିବାହିତା ! ନୀରବ ରହିଲି ।

ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଲଣ୍ଠନଟା ଅଧାଜଳି ହୋଇ ଶୋଇଛି । ଗୋଡ଼ ଚପି ଚପି ଘରେ ପଶିଲି । ତା ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ହଠାତ୍ ଉଠି, ମୁହଁ ଲାଲ କରି କହିଲା, "ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ୁ ଗଲାଣି, ଝୁଲି ଝୁଲି ରାତି ଅଧରେ ଫେରୁଚୁ ? ଏତେବେଳ ଯାଏ ଠାକୁର ଧରି ରଖିଥିଲେ କି ? ମାନ ମହତ ସବୁ ସାରିବୁ ଲୋ, ତୁ ଘାନସ୍ତା କରୁ । ହଜିଗଲା

ମା, ମନ ଯା ହଜୁତ କରିଯା, ତତେ ମୋର ବଳ ନାହିଁ । କହିଲି, ସେମାନଙ୍କର କାମ ସରିଲା ତ ଅସିଲି । ଅଜି କ'ଣ ଏକୁଟିଆ ପଳାଇ ଆସିଥାନ୍ତି ? ଛାଡ଼ୁଥିଲୁ କାହିଁକି ତେବେ ?

ମାହବ ରହିଲା ସେ । ଥୋଇଦେଲି ଭୋଗତକ ତା ଆଗରେ । ଭାବିଥିଲି ସେ ଖୁସି ହବ । ରାଜୁଭାଇଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରିବ । ଏ କଣ ! ଅହେତ ସିଂହୀ ପରି ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ସେ । କହିଲା, କେଉଁଠୁ ଅଣିଲୁ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଜିନଷ ? ପଇସା କିଏ ଦେଲା ? ଯା, ଛତ୍ରରି ଦାଣ୍ଡକୁ ଯା । ଇଜ୍ଜତକୁ ଡର ନାହିଁ ଲୋ ମା ! ପାଞ୍ଚ ଲୋକଙ୍କ ହାତ ଟେକାକୁ ତୁ ଏମିତ ଚାହିଁ ବସିଥାଉ ? କହ କିଏ ଦେଲା ପଇସା !

ଛାତ ଚମକିଲା । ବୁଦ୍ଧି ହଜିଲାନ । କହନ୍ତି ରାଜୁଭାଇଙ୍କ ନା । କ'ଣ ଭାବିବ ପଦ । ହଠାତ୍ କହି ହୋଇଗଲା—"ନାହିଁ କରୁ କରୁ ମାଉସୀ ମୋ କାନରେ ବାନ୍ଧି ଦେଲା ତୋ ପାଇଁ । ସେଇଅ, ମନାକରି ଦେଲନ ସିବାକୁ ? ତୋ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ସେମିତ ଭାବ ଅଛି ବୋଲି ଦେଲେ ସିନା ! ମୋର କ ଗର୍ଜ ପଡ଼ିଥିଲା, ଅଣିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ?" ନରମ ପଡ଼ିଲା ସେ । ଖାଇପିଇ ଦି'ଜଣ ବିଛଣା ଧରିଲୁ । ନିଦ ଲାଗିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାରି କଥା କହୁଥାଏ ସବୁ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ମୋ ବା'ଘର, ବାପାଙ୍କ ଶେଷ ଅଶା, ଏମିତ କେତେ କ'ଣ ।

ଅନେକ ଥର ସେ ଆସିଛନ୍ତି ଆମ ଘରକୁ ବୋଉ ନ ଥିବ ବେଳ ଜାଣି । ସବୁଦିନେ ସେଇ ଦେଖା ଶୁଣା, ହସ କୌତୁକ କିଛି ନୂଆ ନ ଥାଏ । ତେବେ ବି—ଖରାପ ଲାଗେନା ତ

ଯୌବନରେ ମନ ଉଦାସ । କିଛି ନ ଥିବା ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ବାହାର କରିବାକୁ, ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଭାବିବାକୁ, ଭଲ ଲାଗେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତି ପଦଟିଏ କଥାକୁ ମନକୁ ମନ ଅର୍ଥକରି କଳ୍ପନା ଯୋଗାଇ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଆସନ୍ତି, ଠିଆ ଠିଆ ଚାଲିଯାନ୍ତି । ବସିବାକୁ କହିଲେ, ହସନ୍ତି । ଚାଲିଯାନ୍ତି । ପାନଖଣ୍ଡେ ଦେଲେ ହାତକୁ ମୋଡ଼ି ଦଅନ୍ତି, ଚାପି ଦଅନ୍ତି । ପାନ ସଙ୍ଗେ ମୋ ହାତକୁ ପାଟିରେ ଭର୍ତ୍ତି କରନ୍ତି । ମୁଁ କହେ—ଆଃ । ପଚାରନ୍ତି— କାହିଁକି ? ମଥା ପୋତେ ମୁଁ । ହସନ୍ତି ସେ, ଆସିବାକୁ କହି ଚାଲିଯାନ୍ତି । ମନଟା ମୋର ତାଙ୍କର ପଛରେ ଯାଏ । ସେ ଲୁଚିଯାନ୍ତି ମନ୍ଦିର ସେ ପାଖେ । ଫେରିଆସେ ଆପଣା ଧନ୍ଦାକୁ ମୁଁ । ତେବେ ବି କାନ ପାଖରେ ଶୁଭେ । ସତେ ଯେମିତି କାନ୍ଥ ବାଡ଼ରେ ଛପି ରହି ଅଟ୍ଟାଳିଆ ସ୍ୱରରେ ପଚାରନ୍ତି—କାହିଁକି ? ଲାଜ ମାଡ଼େ । ମନକୁ ମନ ହସେ । ମାସଟିଏ ବିତିଗଲା ଏଇ ଭାବରେ ।

ବିନ କହିଲା—"ଜୟନ୍ତୀ ! ଗାଧୋଇ ଯିବା ଚାଲ । ଓଃ, ଭଗବାନ ! ଏତେ ବଡ଼ ଝଞ୍ଜା ! ତୁ ନବୌଳାରେ ବସି ଦିନରାତି ତେବେ ତାଙ୍କର କଥା ଭାବୁ ?

ଜୟନ୍ତୀ—ଅହୁରି ଅଛି । ଏ ତ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ! ରାତିରେ ଶୋଇବାକୁ ଗଲାବେଳେ କହିବି ।

ରାତିରେ—

—ଜୀବନର ଭୋଗାଭୋଗ କଥା କହି ମନର ଭାର ଉଶ୍ୱାସ କରିବ ସିନା; ବନ ! ଘୃତ ଭିତରେ ଯେ କ'ଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ତାର, ଜାଣିବୁ କପରି ? ଜୀବନଟା ସବୁଦିନେ ସୁଖରେ ଯାଏନା ବନ ! ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ମାଡ଼ିବସେ ଅଦେଖା କାଳ—ଭୟଙ୍କର ଅ । ଦୁଃଖ, ଯାତନା, ହତାଶା ତା'ର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ । କାହୁଁ ଆସି ଗୋଳେଇ ହୋଇ ମିଶିବା ତାର ପ୍ରକୃତି । ସେଇ କଥା କହିବି । ଜାଣେନା ତୋର ଧାରଣା କ'ଣ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ମୋ ପ୍ରତି ହେବ । ତୋର ଅଗ୍ରହ, ଅନାଦରରେ ପରିଣତ ହବ । ତୁ ଘୃଣା କରିବୁ ହୁଏତ । ତଥାପି ଶୁଣିଥା ।

ସେ ଦିନ ସକାଳୁ ବୋଉ ଗାଧୋଇ ଆସି ଶୋଇଲା । କେବେ କେବେ ତାର ଦିହ ମୁଣ୍ଡ ହେଲେ ମୋତେ ନ କହି ଏମିତି ସେ ଶୁଏ । ଆଜି ତାର ଏ ପ୍ରକାର ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ମୁଁ ଜାଣି ପାରିଲି । ବାସୀ ପାଇଟି, ରନ୍ଧା ବଢ଼ାର ଯୋଗାଡ଼ କରି ବସିଲି । ସବୁ ସରିବା । ଡାକିଲି, ଭୋଜନ ଖାଇବୁ ଉଠ୍ । ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା । ନାହିଁ କଲା କିଛି ଖାଇବାକୁ । ତାର ସ୍ୱରରୁ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ତାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅତି ଭୀଷଣ ବୋଲି ।

ଉପର ଓଳିଠାରୁ ବେଶୀ ତାତି ଜଣାଗଲା । ଏଣୁତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରଳାପ କଲା ସେ । ମୋର କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଥିଲା । କାନ୍ଦୁଥିଲି ତାର ପାଖରେ ବସି । ରଜୁଭାଇ ଆସିଲେ । ଅଶ୍ରା ପାଇଲେ ଯେମିତି ମନ ବିକଳ ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେମିତି ବନ, ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର ମନେକରି କାନ୍ଦି ପକାଇଲି । ବୁଝାଇ ଶୁଝାଇ ସାନ୍ତ୍ୱନା

ଦେଲେ । ସେ ହେଲେ, ମନ କ ମାନେ ? ତାଙ୍କର କହିବା ମୁତାବକ ଆମ ପଡ଼ଶା ଘର କୁଣିଆ ଜଣେ, ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ିଥିଲେ, ଔଷଧ ଦବାକୁ ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସେଇ ପଡ଼ଶା ଘରର ଝିଅ ପୁଅଟି ରତନା, ଘର ଚିହ୍ନାଇ ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲା ।

ମୁଁ ଅଡ଼ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲି । ବୋଉ ହାତର ନାଡ଼ ଦେଖି ମୋ ଅଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ସେ । ପଚାରିଲେ, କ'ଣ କ'ଣ ଦେଇଛ ଖାଇବାକୁ ? ଅଜଣା ଅଚିହ୍ନା ଯୁବକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ସଂକୋଚ ଲାଗୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ମରଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେଉଁଠି ଜଟିଳ, ମୋର ଜୀବନର ଗତି ଯା'ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହବ, ସେଠି ଲାଜ କ'ଣ ଥାଏ ? ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ କହିଲି ସବୁ । କଣ ପାନେ ଔଷଧ ଦବାକୁ ଦେଇଗଲେ । ରତନା ନାଆଁରେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣେଇ କରି କହିଲି—ରହରେ ରତନା, ପାନ ଆଣେ । ମୃଦୁକି ହସି ସେ କହିଲେ—"ଥା, ରେ ରତନା ! ପାନ ଖାଇବୁ, ମୁଁ ଯାଉଛି ।" ମୁହଁରେ ଲଜ୍ଜା ଦେଇ ହସିଲି । ଚଞ୍ଚଳ ପାନ ଦି ଖଣ୍ଡି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲି । ସେ ଗଲେ । ମୋର ଅଡ଼କୁ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁ ଚାହିଁ ସେ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଭାବିଲି, ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି କି ସାଧାସିଧା ଏ ସତେ ! ରତନାକୁ ପଚାରି ବୁଝିନେଲି, ସେ ତା କକାଙ୍କ ନୂଆବୋଉର ସାନଭାଇ—ସୁରେନ୍ଦ୍ର ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ସେ ଏକା ଆସିଲେ । ବୋଉର ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାତି କମି ନ ଥାଏ । ଔଷଧ ଦେଲେ । ମୋତେ ଚାହିଁ କହିଲେ, ବ୍ୟସ୍ତ ହବ ନ ଜମା, ବୋଉ ଦେହ ଭଲ ହୋଇଯିବ ଯେ ! ବହୁତ ଅନିଦ୍ରା ଉପାସ ଭୋଗିଲଣି, ନା ? ନୀରବ ରହିଲି ମୁଁ ।

କାହିଁକି କେଜାଣି, ଟିକଏ ହସି ପଚାରିଲେ, ତମ ନାଁ କ'ଣ କହିଲି, ଗରିବ ଘର ଝିଅ, ନାଆଁଟାରେ ସେମିତି ବିଶେଷତ୍ୱ କିଛି ନାହିଁ । କହିଲେ, ହଉ କ'ଣ ଟିକଏ ନାଆଁଟା ଶୁଣି କହିଲି, ଜୟନ୍ତୀ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହିଲେ, ବାଃ କି ସୁନ୍ଦର ନାଆଁ ବେଶ୍ ନା'ଟି ତ ! ଜୟନ୍ତୀ ! ମନକୁ ମନ ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦି ତିନିଥର ମୋ ନାଆଁ କହିଲେ । ପଚାରିଲେ, ତୁମେ କିଛି ପଢ଼ିଛ ନା ନାହିଁ । ତୁମ କଥାରୁ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁମାନ କରୁଛି । ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ......

"ମାଇନର ଯାଏ ପଢ଼ିଛି । ବାପାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଆମର ଆଉ କୌଣସି ସୁବିଧା ନ ଥିବାରୁ ବନ୍ଦ କଲି । ପଇସା ପତ୍ର ତ ବଡ଼ କଥା । ଆଜିକାଲି ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି, କାନ ଥିଲେ ସୁନା ନାହିଁ, ସୁନା ଥିଲେ କାନ ନାହିଁ । ମନ ଆଉ ଧନ, ଦ'ଟା ଜନିଷ । ବୃତ୍ତି ପାଇଥିଲି । ସେ ବା କୋଉ ଖିଅକୁ ପାଏ ? ଆଗେ ସରକାର ବୃତ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯାହା କରିଥିଲେ ସେଥିରେ ଜଣେ ଚଳି ପାରୁଥିଲା । ଆଜିକାଲି ସେଇ ପରିମାଣ ଅଛି । କି କାମରେ ଲାଗିବ ସେତିକ ? ମନ ଥିଲେ ବି ମୋର ଆଉ ଉପାୟ ନ ଥିଲା ।" କହିଲି ମୁଁ ।

ପଚାରିଲେ, ରତନାଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ ତୁମେ କାହିଁକି ଯାଉନା ? କହିଲି, ଯାଏ । ବୋଉ ଦେହ ଏମିତି, ପୁଣି ଘରର କାମଦାମ ସବୁ କରି ବେଳ ପାଉନା । ପଚାରିଲେ, କାଲି ଯିବ ନାହିଁ ? କହିଲି, ହଁ ଯିବି । କହିଦେଲି ସିନା, ମନ କହୁଥାଏ କାହିଁକି ଯିବି ? ଏ ମୋର କିଏ କି ? ସ୍ୱାଙ୍କର ମୋ ପାଇଁ ଏତେ ସ୍ନେହ କାହିଁକି ?

ବୋଉ ଦେହ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ସୁରବାବୁ ଆଉ ଦୁ'ତିନି ଦିନ ହବ ଆସି ନ ଥାନ୍ତି । ବୋଉ ପଚାରିଲା, ଝିଅ ! କିଏ ଓଷୁଅ ଦେଲା କି ? ପଇସା କେଉଁଠୁ ପାଇଲୁ ? ଖୁବ ଦାମିକା ହୋଇଥିବ ପରା ! ଦେଖିଲୁନ, କେମିତି କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଗଲା ରୋଗ ! କହିଲି, ଅବକା ଆସିବା ବେଳ ତାଙ୍କର । କହିଥିଲେ ଆଜି ଆସିବାକୁ । କଥା ତୁଣ୍ଡରେ ଅଛି, ସେ ଆସିଲେ । ବୋଉକୁ ନମସ୍କାର କରି ଅଗଣାରେ ବସିଲେ । ବୋଉ ବି ଟିକେ ଓଢ଼ଣାଟି ଟାଣି ଆରମ୍ଭ କଲା—ପୁଅ, ଭଗବାନ ଆଇସ ଦେଇ ତମକୁ । ତମ ଦୟାରୁ ଝିଅ ମୋର ରକ୍ଷା ହୋଇଗଲା । ମୁଁ କ'ଣ ଆଉ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତି ! ଋଣୀ କରିଗଲ ଆମକୁ । ସୁରବାବୁ କହିଲେ—ମୁଁ କ'ଣ ତମର ପୁଅ ନୁହେଁ ? ମୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁଁ କରିଛି । ମୋ ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ, "ମାଉସି ! ଏ ଜୟନ୍ତୀ ବଡ଼ ମିଛେଇ । କହିଥିଲେ ଆମ ଆଡ଼େ ବୁଲି ଯିବାକୁ । ପଚାରିଲ, କାହିଁକି ଗଲେ ନାହିଁ ?" ବୋଉ ହସିଲା ଖାଲି ।

ପାନ ଦେଲି । ଯିବାକୁ ଉଠିଲେ ସେ । ବୋଉ କହିଲା, ଥରାପାଏ ବାପ ଟିକେ ଆସୁଥିବ । ତମ ଯୋଗୁଁ ଜୀବନ ରହିଲାଟି ! ତାରକର ମୋତେ ଯିବାକୁ କହିଲେ ସେ । ବୋଉ ଆଡ଼କୁ ଟିକେ ଚାହିଁ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି ହଁ ଭଲି । ମୃଦୁ ହସ ହସି ସେ ଚାଲିଗଲେ, ମୋର ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ।

ଦୁ' ପହରେ କାମଦାମ ସାରି ବାହାରିଲି ତାଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ । କେବଳ କଥା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ, ବନି ! ରତନା ବୋଉ ଖୁଡ଼ୀ, ତଳ ଖଞ୍ଜାରେ ଥା'ନ୍ତି । ଉପର ଖଞ୍ଜାରେ କେହି ନ

ଆନ୍ତି । କେବଳ ସୁରୁବାବୁ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଉପନ୍ୟାସ ପଢୁଥାନ୍ତି । ତକିଆକୁ କୁଣ୍ଢେଇ, ସେଇ ଘରୁ ଡାକଲେ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ! ଏଠେଣେ ଟିକେ ଆସ । କେହି ସେଠି ନ ଥିବାରୁ ଖରାପ ଲଗିଲା ଯିବାକୁ । ପଳାଇ ଯାଉଥିଲି ଭଲ ଝଙ୍କାକୁ, ସେ ଝପକି ଆସିଲେ । ଅଣ୍ଟା କରି ମୋ ହାତ ଧରିଲେ । ସେଇ ବଖରା ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଲେ ବା । ମିଛରେ ରାଗିବାର ଭଙ୍ଗି କରି କହିଲି, ମୋ ହାତ ଛାଡ଼ ନଇଲେ...... ।

କହିଲେ, ନଇଲେ କ'ଣ କରିବ ?

"ଖୁଡ଼ୀଙ୍କି ଡାକ ଦେବ ।"

"ଡାକିଲ ଶୁଣିବା" ଆହୁରି ଅଣ୍ଟା କରି ହାତକୁ ଧରିଲେ ସେ

କହିଲି, ଏତେ କଥାରୁ ମିଳିବ କଣ ? ମୋ ହାତ ଛାଡ଼ ।

'ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ' କହି ମୋ ପିଠି ଆରପଟେ ହାତ ଘେରାଇ ଦେଲେ । ମନରେ ତାଙ୍କର ଯୋଉ ଧାରଣା ଥାଉ ନା କାହିଁକି, ଛାତି ଡ଼ର ମାଉଲା । ତଣ୍ଟି ଶୁଖିଗଲା ଯେମିତି । ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଦେଖିଲି ପ୍ରେତର ଛାୟା ! ଡାକିଲି, ଖୁଡ଼ !

ଭଲ ଝଙ୍କାରୁ ଖୁଡ଼ୀ ଡ଼କିଲେ, ଆ ମୁଁ ଅଛି । ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସେ । ଖଟଉଇ ହୋଇ ଗୁଲିଗଲି ମୁଁ । ଗୁହିଁ ଦେଖିଲି, ମୋତେ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାର କ'ଣ କହୁଚନ୍ତି ଯେମିତି ।

ହସି ଦେଇ ଗୁଲିଗଲି ତାଙ୍କ ଅଗରୁ । ଖୁଡ଼ୀ ପାଖରେ କିଛି କାମ ତ ନ ଥିଲା । କେବଳ ଏଣୁତେଣୁ ଗପସପ ହୋଇ ମୁଁ

ଫେରିଲି । ଫେରିଲା ବେଳେ ପଛରୁ ଡାକି ସେ କହୁଥିଲେ, କାଲି ଆସିବ ଜୟନ୍ତ ! ପଅର ଦିନ ମୁଁ ଗୃଲି ଯାଉଛି । ତରନ୍ତର ଗୋଢ଼ ଛାଡ଼ି ଜବାବ ଦେଲି—ଜମା ଆସିବି ନାହିଁ ।

ପନ୍ଦର ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲା । ରାଜୁଭାଇ ସେମିତି ଆସନ୍ତି, ଯାଆନ୍ତି । ସବୁଦିନ ପରି ତାଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଭଲ ପାଇବାର ବାସନା କଥା ଥାଏ କେ ରୂପପାଏ । ସେ ଦେଖା ଟିକକ ଯେ ପ୍ରାଣରେ କି ଆନନ୍ଦର ଜୁଆର ଛୁଟାଏ ବନ, କାହୁଁ ତା ଅନୁଭବ କରି ପାରିବୁ ? ମାଉଁସର ମାଉଁସ ପ୍ରତି ଏତେ ମମତା ! ପରଶରେ ଦେହ କଦମ୍ବିତ ହୁଏ ଲୋ ।

ଦିନେ ଦ୍ୱିପହର ବେଳ । ଝାଣ-ଖାସ୍ । ରାସ୍ତା ଶୁନ୍ ଶାନ । ଗାଈ ଗୋରୁ ଗଛ ଛାଇରେ ପାକୁଳି କରୁଥାନ୍ତି । ମନ ହେଲା, ଲତନାଙ୍କ ଘର ଆଡ଼େ ଯିବାକୁ । ବୋଉ ଶୋଇଥାଏ । ଘୋଡ଼ ନିଦ । କବାଟଟି ଆଉଜାଇ ଦେଇଗଲି । ସୁରବାବୁଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ହସ ମାଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ମତିଗତି ଭାବି । ତରତର ହୋଇ ଯାଇ ତାଙ୍କ କବାଟରେ ହାତ ମାରିଲି । ଖୋଲା ଥିବାରୁ ପଶିଗଲି । ସିଧା ଭଲ ଝଞ୍ଜାକୁ ଝପଟି ଗଲି ଲୋ ବନ ! କେହି ନ ଥାନ୍ତି । ଭାରି ଦବକ ଆସିଲା । ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଖଞ୍ଜାଠା, ଫେରିଲି ।

ଦଇବର ଯୋଗ ବନ । ମଣିଷ ହାତର କଥା କିଛି ନାହିଁ । ଣ୍ଡ କବାଟ ଭିତରୁ ବନ୍ଦ କରି ଠିଆହେଲେ ଅଗରେ, ସେଇ ସେ

ସୁରବାବୁ । ହରକ୍ତ ହୋଇ ପଚାରିଲି—କ'ଣ କହୁଛ ? କହିଲେ, ଆଜ ଏ ଘରକୁ, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହବା । କେହି ନାହାନ୍ତି ଘରେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯାଇଛନ୍ତି, ଫେରୁ ଫେରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବ । ଆସିଚ, ଫେରିଯିବ କାହିଁକି ? ଆମର କ'ଣ ଅଧିକାର ନାହିଁ ତମ ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଛଦ ହବାକୁ ?

କହିଲି, ଛି ସୁରବାବୁ, ତୁମେ କେତେ ଭଲରେ ! ଏମିତି କଥା କହୁଚ କାହିଁକି ? ଝିଅବେଳଟା, କେହି ନାହାନ୍ତି ଘରେ । କେମିତି ରହିବି?

"କିଏ ଖାଲି ତମକୁ ଜଗି ବସିଚି ଜୟନ୍ତି, ଏ ନିର୍ଦ୍ଧୁମ୍ ଝିଅବେଳେ ? ତମର ମନ ତମକୁ ବାଧ କରୁଚି । ଅଯଥା ଭୟ କରୁଚ ଖାଲି । ଆସ ।" ଅନୁନୟ କଲେ ସେ ।

କଥା ଏଡ଼ି ନ ପାରି ଗଲି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ । ଢୁରେଇ ହୋଇ ବସିଲି । ଏଣୁ ତେଣୁ କେତେ କ'ଣ ସେ ପଚାରିଲେ ତାର ମୂଲ୍ୟ ନ ଥିଲା, ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ତତଃ । କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଲେ, ଜୟନ୍ତି, ଅତି ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଦେଖିଲେ ଦେଖିଲେ ପସନ୍ଦ ଆସେ ନାହିଁ, ପୁଣି ସରଳ ସୁଢଳ ରୂପ ଭୁଲେଇ ଦିଏ ମଣିଷକୁ । ଏମିତି କାହିଁକି ହୁଏ ?

ହସ ମାଡ଼ଲା । କହିଲି, କାହାର ରୂପ ଏମିତି ତମକୁ··· ।

"ଅନେକ ରୂପସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମିଶିବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ ପାଇଛି । ତଥାପି ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ, ତମର ରୂପ, ତମର ସରମଭୋଳା ଗୃହିଣୀ ପ୍ରତି ମନଟା କାହିଁକି ଯାଏ

ଲି ଆସେ । ମନ ହୁଏ······ । କ'ଣ ଗୋଟାଏ କହି ଆସୁଥିଲେ
ାନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ସେ ।

ନିଜଭିତର ରହିଲି ମୁଁ । କ'ଣ ଅଉ କହନ୍ତି ?

ପଚାରିଲେ, ନୀରବ ରହିଲ ଯେ !

କହିଲି, ଏ ତମର ଛଳନା ସୁରବାବୁ । ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ମଣିଷ
ାବୁ କହେ, କରେ । ମନର ଇଚ୍ଛା କମେଇବାକୁ ଯାଇ ଅବାଟରେ
ାଶିବାକୁ ବି ପଛାଏ ନାହିଁ । ତମେ ଶିକ୍ଷିତ, ସୁନ୍ଦର । ତମ ଆଖିରେ
ାରିବ ଝିଅର ଆକର୍ଷଣ କାହୁଁ ସମ୍ଭବ !

କହିଲେ, ଜୟନ୍ତ, ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ । ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ପାର ।
ନ୍ତୁ ତୁମକୁ ଦେଖିଲି ଦିନୁ ମନ ଚାହେଁ—ସବୁଦିନ ପାଇଁ
ଦେଇନ୍ତି । ହୃଦୟର ରାଣୀ କରି ଜୀବନର ଶେଷକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ଆଶା କ'ଣ ମୋର ଏମିତି ଜଳିମରି ଶେଷରେ
ଇଯିବ ?

ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ମୁହଁ ପୋତିଲି । କାହିଁକି କେଜାଣି ଭିଇ
ଆଶା ଜାଗି ଉଠିଲା । ଦେହରେ ଗୋଟାଏ ଚମକ ଲାଗିଲା ।
ମନର ବାସନା ପ୍ରବଳ ହୋଇ ନିଜତ୍ୱ ଟିକକ କାଢ଼ିନେଲା । କମି
ଆସିଲା ବିବେକର ବଳ । ପଚାରିଲି, ସତେ ତମେ ଏତେ ଭଲ
ପାଅ ! କହିଲେ, ସତ ମିଛ ଭଗବାନ୍ ଜାଣନ୍ତି । ଜୟନ୍ତ, ଲୁଚ
ଭିତରଟା ଦେଖି ହୁଏ ନା । ଅନୁଭବ ଅନୁଭବ କରେ ମାତ୍ର ।

ପାଖକୁ ଆସି ଅତି ଆଦରରେ ମୁଣ୍ଡଟି ମୋର ତାଙ୍କ ଅଙ୍କେ
ଟେଇ ନେଲେ । ଅଯତ୍ନ କେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିଦେଲେ ।

ତାଙ୍କର ବାହୁବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଏ । କାହିଁକି
କେଜାଣି ରାଜୁ ଭାଇଙ୍କ ମୁହଁର ଛାୟା ଆଖି ସାମନାରେ ଦେଖା
ଦେଲା । ପଚାରିଲା ଆଖିରେ, କାନ୍ଥ ଭିତରୁ ସତେ ଯେମିତି କିଏ
କହିଲା, ଏ କିଏ ? ଜୟନ୍ତ !" ହୋସ ଆସିଲା ମୋର । କହିଲି ଛାଡ଼
ସୁରବାବୁ, ମୁଁ ଯାଏଁ । ସେ କିନ୍ତୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ବସିଲେ ମୋର
ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ । ଘନ ଘନ ଚୁମ୍ବନ ଆଙ୍କିବାରେ ଲାଗିଲେ ।
ଶୀତେଇ ଉଠିଲା ଦେହ । ଓଠ ଥରିଗଲା । ଲାଜରେ ଜଡ଼ସଡ଼
ହୋଇ ଆଖି ବୁଜିଦେଲି ମୁଁ । ମୁକ୍ତି ପାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।
ତା ପରେ ଅନେକ କଥା । ଭୁଲି ଲେଖୁଛି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ
ଚେତା ଆସିଲା, ଜାଣିଲି ମୁଁ ଚରିତ୍ରହୀନା । ସମାଜର କଳଙ୍କ ।
ଦେହ ଖୋଜୁଥିଲା ଦେହର ମିଳନ । ସୃଷ୍ଟିର ଧାରାବାହିକ ବାସନା ।
ଜୀବର ଆଦିମ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ଏଡ଼ିପାରି ନ ଥିଲି ।

ବିନି:—କ'ଣ କହୁଚୁ ତୁ ? ଜୀବନରେ ପୁଣି ଏମିତି··· ।

ବିନି, ମନକଥା ଖୋଲି କହିଲେ ସ୍ମୃତିର ଜ୍ୱାଲା ଟିକେ
ଉପଶମ ହୁଏ । ମଣିଷର ମନ ପାଣିର ସୁଅ ସମାନ । କେତେ-
ବେଳେ କୁଆଡ଼େ ଗତି ହୁଏ ଏମାନଙ୍କର, ଧାରଣା କରି ହୁଏ ନା ।
ଦୁନିଆର ପଥ ଏତେ ଜଟିଳ ବିନି, ଥିରି ଥିରି ଚାଲିବାକୁ ମଣିଷ
ବସେ । ହାତେ ମାପି ଚାଖଣ୍ଡେ ଚାଲେ । ତଥାପି, ଅଜାଣତରେ
ପାଦ ଖସେ । ଶୁଖିଲାଠାରେ ଦଶ କଚଡ଼ା ପଡ଼େ । ସେ ଠିକେ
ଠିକିଲେ ଶିଖେ । ସେଇଆ ହେଲା ମୋ ବିନି, ନୂଆ ପୀରତିର
ମଧୁରତା ସେଇଦିନ ଚାଖିଲି । ବିପଦରେ ପାରି ହେଲି । ସବୁଦିନ
ପାଇଁ ଦେହରେ ଯୋଡ଼ା ଦାଗଟାଏ ଗ୍ରହଣ କଲି । ଚନ୍ଦ୍ରରେ
କଳଙ୍କ ଅଛି ମୋ ବିନି, ମଣିଷ ଦେହରେ ରହିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ

ଯୌବନ ଆସେ । ସାଥିରେ ଆଣେ, ରୂପ, ଭଙ୍ଗୀ, କଟାକ୍ଷ, ଅନେକ କିଛି । ନୂଆ ଦେହରେ ଅଦେହ ଦେବତା ବସା କରେ । ଢ଼ଳ ଢ଼ଳ ଚେହେରାରେ ମନ ଲାଖେ । ବଚନରେ କେତେ ଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରକଟେ । ହାସ କଉତୁକ ସହଚର ହୁଏ । ମନ ହୁଏ ଉଡ଼ନ୍ତା ଉଡ଼ନ୍ତା ପରି । ଦେହର ଭୋକ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ମନ ହାଇଁପାଇଁ ହୁଏ । ଜାତି ଧର୍ମର ବିଚାର ନ ରହି ମନ ଓଟାରେ । ଓଲିଆ ଗାଈ ପରି ଏଠି ସେଠି ମୁହଁ ମାରେ । ଭାବନା ଆସେ । ଏଡ଼ି ହୁଏନା । ସେଇଆ ହେଲା ମୋ ବିନ, ଉପାୟ ନ ଥିଲା ।

ହଁ, ତା ପରେ, ଥରିଲା ଥରିଲା ପାଦ ପକାଇ ଉଠିଲି । ଭାବିଲି, କାହିଁକି ଏ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅନ୍ୟକୁ ଦେବି । ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁ । କହିଲି, ତମେ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ଭଲ ପାଅ, ଜଳେଇ ପୋଡ଼ଇ ମାରିବାକୁ ଯଦି ଇଚ୍ଛା ନ କର, ତେବେ ମୋତେ ବିବାହ କର ।

କହିଲେ, ତା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କିନ୍ତୁ··· ।

—କ'ଣ କହୁଚ ? ପଚାରିଲି ।

—କହିଲେ, ଯେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ନିଜକୁ ବଳୀ ଦଏ, ତାର ଚରିତ୍ର ଯେ କପରି, ଏଇ କଥା ଭାବୁଚି । କାନ୍ଦି ଉଠିଲି ବିନ ! ପାଦଧରି ଅନୁନୟ କଲି । କହିଲି, ସୁରବାବୁ ! ପୁରୁଷଙ୍କ ରୀତି, ବଦନାମକୁ ଠେଲି ଦଅନ୍ତି ଜାଣିଶୁଣି । ନାକ ଟେକନ୍ତି ପୁଣି ସେଇମାନେ । ବଳାତ୍କାର କରି ସତୀତ୍ୱ ଅପହରଣ କରି ଦୁର୍ନାମ ରଟନା କରିବାକୁ ଆହୁରି ମନ ଅଛି ତମର ? ହଉ ତେବେ ଯାଉଚି । ତମଠୁଁ ବିଦାୟ ନଉଚି ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ତମର ସେଥିରେ କ୍ଷତି ଅବଶ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯାଏ

ଆସେନା ତମର । ଜାଣିରଖ, କଳଙ୍କର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ସରଳ ପଥଟିଏ ଅଛି, ଆତ୍ମହତ୍ୟା ! ଅତି ସହଜରେ ସେ ମିଳେ । କଳଙ୍କ ଧୋଇଗଲେ ପୁଣି ଆସିବ ଯେ ! ଆଖିରୁ ମୋର ବହି ଯାଉଥିଲା ଧାର ଧାର ତତଲା ଲୁହ ।

ଆଦର କରି କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ ସେ । ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ କହିଲେ, ଜୟନ୍ତ ! ଛି ଦୁର୍ବଳତା ଛାଡ଼ । ଆଜିଠୁଁ ମୁଁ ତମର—ଅବିଶ୍ୱାସ କରନା ।

କି ପରୀକ୍ଷା ଏ ସୁରବାବୁ ! ପ୍ରତାରିତ ହେବ ନାହିଁ ତ ? ବିଶ୍ୱାସ ଆସୁନି ! ଏଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ମୋର ହେବ ? କେଉଁ ଗୁଣରେ ମୁଁ ତମର ସମାନ ହେବ ?

ଆବେଗରେ ଚୁମ୍ବନଟିଏ ଦେଇ କହିଲେ, ତୁମର ମୋର ମିଳନ, ଜନ୍ମ ମରଣ ପରି ନିଶ୍ଚିତ ସତ୍ୟ । ତୁମ ମୋ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ ଗୁଣି !

ପୁଣି ଯିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । କଥା ନହସରେ 'ହଁ' ଭରିଥିଲି । ଉଠିଲେ ସେ । ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଦଶ ଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଖଣ୍ଡେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲେ ହାତରେ । କହିଲେ, ନିଅ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବ । କହିଲି ସୁରବାବୁ, ଏ କ'ଣ ପ୍ରେମର ମୂଲ ? ବିଧାତାର ଅମର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରେମ । କେଡ଼େ ଉଜ୍ଜଳ, ପବିତ୍ର ସେ ! ଜୀବନରେ ସାର ଦରବ । ପଇସାରେ କିଣାଯାଇ ପାରେ ନା । ଗୁଲି ଆସିଥିଲି ତାପରେ ।

ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇଛି ତ ବୋଉ ଉଠିଲା । ପଚାରିଲା, ନ ଶୋଇ କୁଆଡ଼େ କ'ଣ କରୁଥିଲୁ ? କହିଲି, ମୁଁ ପରା ଅଧଘଣ୍ଟା ହେବ ଉଠିଲିଣି ! କେତେ ଶୁଅନ୍ତି କି ? ତାପରେ ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ସେ । କୌଣସି କାମରେ ମନ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ ମୋର । ମନ ଖାଲି ବାଡ଼ୀରକି ପରି ଘୂରୁଥାଏ । ଆଜି ଯାହା ଘଟିଲା, ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ । କି ତୃପ୍ତିକର ପୁରୁଷର ପରଶ ! କି ମନ ମତାଣିଆ ସେ ବେଳ—ଆଖି ମିଶାମିଶି ! ଆଖିରେ ଆଖି ମିଶାଇ ପିଇଛି ରୂପ, ପଲକ ପଡ଼ ନାହିଁ । ନାରୀର ଦମ୍ଭ ସେଇ ବେଳରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ କେଳେ ବନା, ପ୍ରତିବାଦ କରି ହୁଏନା । ଅଜଣା ପୁଲକରେ ପ୍ରାଣ ମତୁଆଲା ହୁଏ । ଧନସାରି ସେଇ ଶଯ୍ୟା ବସା ବାନ୍ଧିଲା । ରାତିରେ ସପନ । ମୂକ ବଧିର କରେ । ସଦାବେଳେ ସେଇ କଥା । ସେଇ ରୂପର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ! ସେଇ ଅନୁଭୂତିର ଚମକ ! ଶିରି ସହରର ହୁଅନ୍ତି ଏ ସବୁ ।

ଆଜି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲାନି । ବୋଉର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ଥରେ ପାଇଁ ବି ସେ ଅସି ନାହାନ୍ତି । ଘୃଣା ଭାବ ଆସିଲା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି । ରାଜୁଭାଇ, କେଡ଼େ ସରଳ, ଆମର ଆଶ୍ରୟ । ଦରିଦ୍ରର ବନ୍ଧୁ । ସହାନୁଭୂତିର ହିମାଳୟ ସେ । ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ଆଦର, ଅତି ନିବିଡ଼ । ମୋ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳତା ! ସବୁ ଏଡ଼ ଦେଲି । ସଞ୍ଚିତ ବିଭବତକ ଦେଲି ଅପରକୁ ! ନା, ନା, ରାଜୁଭାଇ ଗରିବ । ସୁରବାବୁ ଧନୀ, ଶିକ୍ଷିତ, ଡାକ୍ତର ! ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର ସ୍ଥାନ ! କେତେ ଜଣ ଭାଗ୍ୟବତୀଙ୍କ କପାଳରେ ଯୁଟେ ? ରାଜୁଭାଇ, ମଇଳା ଅସନା । ସୁରବାବୁ କି ସୁନ୍ଦର ! ଅବୟବର ଗଠନ କେଡ଼େ ସୁଢ଼ଳ !

ଏଇମିତ ଭାବନା, ନାକଡ ତଳିଲ ଗୃହେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଛାୟା ଦୁଇ ଦିଗରୁ ଧାଇଁ ଆସନ୍ତି ମୋର ଅଙ୍କକୁ, କୋଳ କରିବାକୁ । ଶୁଭିଯାଏ କାନରେ "କନ୍ଦୁ ଚେତନାରେ ସନ୍ଦେହ ଅସେ । ନିଅ ଏ ଟଙ୍କା । ପୁଣି ଆସିବ ।" "ପିଲାଦିନ କଥା ଭୁଲିଗଲ ଜୟନ୍ତି ? ସମ୍ମୁଖରେ ଏଇ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ । ସେଇ ବୁଝନ୍ତୁ ମନକଥା ଆମର ।" ଆହାଃ, କି ଦରଦମୟ ଡାକେ ରାଜୁଭାଇ । ଏତେ ଭଲ ପାଅ ସତେ ! ଆଗେଇ ଯାଏ । ଛାୟାର ହାତ, ଧରିବା ପାଇଁ ମାଡ଼ିଆସେ । "ଛୁଅଁନା ରାଜୁଭାଇ । ମୁଁ ଜୟନ୍ତ ନୁହେଁ । କଳଙ୍କିନୀ । ଅପବିତ୍ର ଅଙ୍ଗ, ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ନୁହେଁ । ତୁମକୁ ମୁଁ ଠକିଛି, କ୍ଷମାଦିଅ ।" ଛାୟା କହେ—"ଅଙ୍ଗ ଅପବିତ୍ର ହୁଏନି ପାଗଳୀ । ମନର ବିକାର । ଆ ମୋ କୋଳକୁ ଆ । ବହୁ ଦୂରରୁ ଧାଇଁ ଆସିଛୁ ।" ଭାବନାର ସମାପ୍ତି ଘଟେ । କିଡନ୍ତ ରାଜୁଭାଇ । ଚେତନା ଜାଗେ ।

ଦିନେ ରାଜୁଭାଇ ଆସିଲେ । ନ ଥିଲା ତାଙ୍କର ସରାଗ । ଦୁର୍ବଳ ଗତି । ନରମ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ, ଜୟନ୍ତି, ମାଉସୀଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେବୁ ନେ । ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ ବୋଲି ଆସି ପାରୁନି । ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥାନ୍ତି ସେ । ତାଙ୍କ ଦୁଃଖରେ କାହିଁକି କେଜାଣି ହୃଦୟ ମୋର ଟଳିଲା ନାହିଁ ତ ! ପାଟିରେ ଆସିଲାନି ତ—'ତମର କଣ ହୋଇଛି' ବୋଲି ! ସବୁଦିନ ଘର ବସିବାକୁ ଦେଇ ନ ଥିଲି । କି ନିରିବଳିନ ମୋର ! ଯେଉଁ ସୁରବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ମନ ଭାଙ୍ଗିଛି, ସେ ଆଜ କାହାନ୍ତି ? ଅରଟିଏ ତ ଶଙ୍ଖୋଳି ଆସିଲେ ନାହିଁ ? ମନେ ମନେ ରାଗ ଆସିଲା । କାହିଁକି ଆସନ୍ତେ ଆଜି । ଦେହର ଭୋକ ମରିଛି । ବଳକ୍ଷୀ ସେ ।

ଦ' ନାଅରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲି । ନାହିଁ କୂଳ କିନାରା, ଥଳ ଅଥଳ, କାନ୍ଦିଲି ମନଇଚ୍ଛା । ଆଶା ଛଡ଼େଇ ଆଣିଲି ସୁର ବାବୁଙ୍କଠାରୁ । ମନର ଅନ୍ଧାର ଗୋହିର ଭିତରେ ହଜେଇବାକୁ ବସିଲି ସ୍ମୃତି । ଶତ ଚେଷ୍ଟା ନିଷ୍ଫଳ । ଏବେ ବି ସେ କଥା ଜୀଇ ଉଠି ଶିହରଣ ଆଣେ ।

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ରାଜୁଭାଇ ଅନେକଥର ଆସିଲେ । ସେଇ ସରାଗ । ସେଇ ଯୁବତୀ-ଆମୂହରା ମଧୁର ବଚନ ସଦା ସର୍ବଦା ଥିଲା ତାଙ୍କର । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଅର୍ଜିତ କର୍ମର ତାଡ଼ନାରେ ଅଡ଼ୁ ଅଡ଼ୁ ହେଲି । ଶୁଣେ, ଏଇ ଅଡ଼ୁ ଅଡ଼ୁ ହବା କୁଆଡ଼େ ଯୁବତୀର ଭୂଷଣ । ନାରୀର ଆକର୍ଷଣୀ ଶକ୍ତି, ସେ କହନ୍ତି ।

ଏମିତି ଟଳମଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନେକ ଦିନ ବିତିଗଲା । ଥରେ ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥିଲା—ବେସିକ୍ ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଆବଶ୍ୟକ । ସରକାରୀ ବୃତ୍ତି ମିଳିବ । ଏଇ କଥା ରାଜୁଭାଇ ମୋ ପାଇଁ କହିଲେ । ବୋଉ ପ୍ରଥମେ ଅରାଜି ହଉଥିଲା । ପରେ ମଙ୍ଗିଲା । ଆଜି ମୁଁ ଏଠି । ସେମାନେ କୁଆଡ଼େ ରହିଲେ, ମୁହଁ ଛପା ଦେଇ । ମୋର ଉପରଠା ଆଜଯାଏ ଦେଖୁଥିଲି । ଏବେ ମୋ ଭିତର ହିତ ତୋର ପରିଚୟ କରାଇଦେଲି । ଦେଖ, କେଡ଼େ ଅସନା । ଅନ୍ଧାର କଟି କଟି । ରାତିର ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ରାହୁ ପାହାନ୍ତି ଯବନକେ ଭିତିକୁ ମାଙ୍କବସି ଭାବୁଥିଲି ଯେଉଁ ସୁରବାବୁଙ୍କ କଥା ପାହାନ୍ତି ସେ ? ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ । ମନ ହଉଛି, ଯଦି ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ପାଖରେ ପାଆନ୍ତି, ମନର ଓରମାନ ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ମନଇଚ୍ଛା ପଦେ ଶୁଣାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଦରିଆ ମଝିକି ଠେଲି ଦେଇ ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ମୁଁ ଏଣେ ଉବୁଟୁବୁ ହୋଇ ମରୁଛି ଖାଲି ।

ବୈଶାଖ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ନିଦାଘ ତପ୍ତ ଧରଣୀ, ସରଣୀ, ଗଗନ, ପବନ । ବର୍ଷତାଙ୍କୁ ହୁଏତ ତପନ ଦେବତା ନସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଯାନ କରନ୍ତି । ଘରଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ପଥପ୍ରାନ୍ତେ ପଥିକ ବି ତିଷ୍ଠି ପାରେନା । ଜଳଧାର କ୍ଷୀଣ ହୁଏ । ସ୍ଥଳ, ରକ୍ଷବେଶ ପରିଧାନ କରେ । ଏଇ ଉପଯୋଗୁଁ ରାସ୍ତା ଘାଟେ, ମଣିଷ ସ୍ୱଭାବ ସୁଲଭ ଗତିରେ ଗୃଲ୍ଲ ଗୃଲ୍ଲ ଚମକି ପଡ଼େ । ଜୀବନ ବିକଳରେ ତେଇଁ ତେଇଁ ଦଉଡ଼େ । ଧନ୍ୟ ସେ ତପନ ଦେବତା ! ମରିଚିକା ଜାଲରେ ନିଏ ଜୀବନ, ଜୀବନ ଦବାର ଫିକର କରି । ଏଇଥି-ପାଇଁ ପ୍ରବାସୀ ଯାଏ ଆପଣା ଦେଶକୁ । ବିନି ଓ ଜୟନ୍ତୀ ଯାଇଥିଲେ ଆପଣା ଥାନକୁ । ଜନ୍ମଭୂମି, ଆତ୍ମୀୟ ସୋଦର, ସାଇ ପଡ଼ଶା, ଆପଣା ଆପଣି; ସବୁର ଆକର୍ଷଣ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲା ।

ଦି ମାସ ପରେ—

ବର୍ଷକରେ ଥରେ । ତୀର୍ଥ, ନୀଳାଚଳ ଧାମ । ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ । ନୀଳାଦ୍ରି ବିହାରୀ ହରି ଦର୍ଶନ ଦିଅନ୍ତି ଭକ୍ତଙ୍କୁ, ସର୍ବ ସମକ୍ଷରେ । ଗମ୍ଭୀର ଗହ୍ୱର ତେଜି ସେବନ କରନ୍ତି ମୁକ୍ତ ବାୟୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ, ବାହାର ଦୁନିଆ । ନିଜର ସ୍ୱଜନ କରଣୀ । ଆବାଳ-ବୃଦ୍ଧ-ବନିତାଙ୍କର ସମନ୍ୱୟ । ହରିବୋଲ, ହୁଳହୁଳି, ବାଦ୍ୟମେଳ, କଞ୍ଚା ଓଡ଼ିଆର ଗୁପ୍ତ ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶରେ ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ନାଦ !! ତରଙ୍ଗ ହାର ମାନେ । କି ଅପୂର୍ବ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ! ସମସ୍ତେ ଅଣ କରିଥାନ୍ତି ଯୋଗଦେବାକୁ । ସେ ସବୁ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅବକାଶ ସରିଗ । ଫେରିଲେ ଜୟନ୍ତୀ, ବିନି । ନୂତନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା । ସମୁଦ୍ର କୂଳ । ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଦଳଙ୍କର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିଚରଣ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ଠଗଠାର । ଯୁଗର ଗତି । ଦେଖୁଚି ବିଶାଳ ବାରିଧି । ନୀରବ ସେ । ମନେ ମନେ ତୁଳନା କରୁଚି—ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ । ତରଙ୍ଗ ଭୁଜ ତୋଳି, ତାହିଁ କେତେ ଦୂରରୁ, ଆଖି ଅପହୁଞ୍ଚା ଥାନରୁ, ଯୁଗଯାତ୍ରୀ ପଦରେ ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଚି । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ ସତେ ଯେମିତି କହୁଚି—ଧନ୍ୟ ନୀଳାଚଳ ! ସବୁ ତୋ ଗର୍ଭରେ ବିସର୍ଜୁଛି ।

—"ଏଇମିତି ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ଭାବୁକ ରସିକର ନେତ୍ର ସୀମାପାରେ ଦେଖିଥିଲି ତାଙ୍କୁ । ସେଇ ରାଜୁ ଭାଇ । ବିବଶ ବିବର୍ଣ୍ଣ, ଚିନ୍ତାଭାରାକ୍ରାନ୍ତ । ଆସୁଥିଲେ ମୋର ଆଶାରେ; ଦୂରରୁ ଚିହ୍ନିପାରି । ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବାକୁ । ଫେରିଲି ମୁଁ ବିନି, କାନରେ ଯେମିତି ଶୁଭି ଯାଉଥାଏ ସୁରବାବୁଙ୍କ କଥା—ବିଶ୍ୱାସ କର, ବିବାହ କରିବି । କାହିଁକି ଆଜି ବିଚରା ଗରିବକୁ ମୋ ପଛରେ ଧାଇଁବାକୁ ଦେଉନ୍ତି ? ଛାଡ଼ି ଆସିଥିଲି—ଫେରି ଚାହିଁ ନ ଥିଲି । ଆଜି ସେ ବି ଆସି ନାହାନ୍ତି ଆମ ଘରକୁ ।"

"ଧନ୍ୟ ଜୟନ୍ତୀ ତୁ । ପାଇଚୁ ଅମୂଲ୍ୟ ଦରବ । ପ୍ରେମ ପୁଣି ଏତେ ବଡ଼ ଚିଜ ଲୋ ! ଧନ୍ୟ ସେ ସୁରଭାଇ, ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କର ତୋ ପ୍ରତି ମମତା !" ବିନି କହିଲା ।

"ବିନି, କ'ଣ ତୁ କହୁଚୁ ? ତୁ ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ଜାଣୁ ? କହ ପୁଣି ଥରେ ଯାହା କହିଲୁ । ତୋର ଆଖିରୁ ବୁଝୁଚି ତୁ ତାଙ୍କୁ ଜାଣୁ, ଭଲରୂପେ ଜାଣୁ । ଆତ୍ମା ମୋର କହୁଚି, ତୁ ହିଁ ଶାନ୍ତି ଜଳ ସେଚନ କରି ପାରିବୁ ବିନି ! କ'ଣ କହ ।"—କହୁଚି

ଟେ ଜୟନ୍ତ । କହିବା ପାଇଁ ତ କହୁଛ ! ଏ ଛୁଟିରେ ଯାହା ଅନୁଭବ କରିଛ । ଯାହା ଘଟିଛି ଏ ଜୀବନର କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିସରରେ । ଶୁଣ ତେବେ—

ଆମ ପଢ଼ଣା ଘର, ମହାନ୍ତି ଘର । ମୋ'ର ସାଥୀର ଝିଅ—ମଳୟା । ତାର ପାଇଁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟ ବିତାଏ ତାଙ୍କ ଘରେ । ସେଦିନ କ'ଣ ଏମିତି ଦାଣ୍ଡଘରେ ବସି କଥାଭାଷା ହେଉଛୁ, ଆସିଲେ ଜଣେ ଯୁବକ । ଗୋରା ତକତକ ଚେହେରା । ଅତି ସୁନ୍ଦର । ଆମରି ମଝିରେ ଚାଲିଗଲେ । ଉଠି ଠିଆହେଲି । ବସିବାକୁ କହି ଚାଲିଗଲେ । ଅନେକ ଥର ସେଇବାଟେ ଦେଇ ଯିବାଆସିବା କଲେ । ମୁଁ ସମ୍ମାନ ଖାତିରରୁ ଠିଆ ହେଉଥାଏ ବରାବର । ଥରେ କହିଲେ, ଆପଣ କ'ଣ ଏମିତି ଉଠ୍‌ବସ୍ ହେଉଥିବେ ? ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା । ମୁହଁ ପୋତିଲି ।

ମଳୟାଠୁଁ ପଚାରି ବୁଝିଲି, ସେ ତାର ମାମୁଁ ପୁଅ ଭାଇ । କହିଲି, ମଳୟା ! ମତେ ସେ 'ଆପଣ' କହିଲେ । ଭାରି ତ ଭଦ୍ରାମି ଜାଣନ୍ତି ସେ ! କ'ଣ ସେ କରନ୍ତି ମ ? କହିଲା, ମେଡ଼ିକାଲରେ ପଢ଼ନ୍ତି । ଏ ବର୍ଷ ପାଶ୍ କରିବେ । ଦେଖିବୁ ରହ କେମିତିକା ଲୋକ । ଭାରି ସରଳ ମ । ଦେଖିବୁ ଦି'ଚାରି ଦିନ ଯାଉ କେମିତି ମିଶିଯିବେ !

ସତେ ଲୋ, ତାପର ଦିନ ଆମ ପାଖରେ ଆସି ବସିଲେ ସେ । ପଚାରିଲେ, ମଳୟା ୟାଙ୍କର ପରିଚୟଟା··· । ମଳୟା କହିଲା, ସେ ମୋର ସାଙ୍ଗ ଜଣେ । ମତେ ପଚାରିଲେ, "ଆପଣଙ୍କ ନାଆଁଟା ଜାଣି ପାରେ କି ?" ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା, ତାଙ୍କର ପଚାରିବା ଭଙ୍ଗୀରୁ ।

ନୀରବ ରହିଲି । ମଳୟ କହିଲା, "କଣେ କହୁନୁ ?' କହିଲି, "ବନତା", କହିଲେ "ବେଶ୍ ନାଁଟିଏ ତ !"

ତାପରେ । ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ବରାବର "ଆପଣ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥାନ୍ତି ସେ । କହିଲି, 'ଆପଣ' ବୋଲି ଆଉ କହିବେ ନାହିଁ । ପଚାରିଲେ, ଆଉ କଅଣ କହିବି ? 'ତୁ କହିବେ' । ତେବେ ତୁ ମଧ୍ୟ "ତୁମେ କହିବୁ" । ସେଇଆ ହେଲା । ସେ ଉଠିଗଲେ ସେଠୁଁ । ପ୍ରତିଥର ଯିବାଆସିବା କରିବାବେଳେ ମୋର ଆଡ଼କୁ ଚାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି ତାଙ୍କର ସେଇ ଚାହାଣୀରେ ନୂତନତା ।

ଆଉ ଦିନେ, ମଳୟ ନ ଥାଏ । ଏକା ବସିଥିଲି, ସେ ଆସି ମୋର ପାଖରେ ବସି ଏଣୁ ତେଣୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେଥିରେ ଥାଏ ମୋ ରୂପ ଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା । କ୍ରମେ ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ପରିହାସ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଦେଖିଲେ ହସନ୍ତି, ଚିମୁଟି ଦିଅନ୍ତି, ଧୀର ଚାପଡ଼ାଟାଏ ଦିଅନ୍ତି । ବେଣୀଟାକୁ ଟାଣି ଧରନ୍ତି । ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ ମ ! କଅଁଳ କଥା ମୁଁ ଶୁଣେ, ତନ୍ମୟ ହୋଇ । ସେ ଦିନ ବି ଶୁଣିଥିଲି । ଉଠିଲେ ସେ । କହିଗଲେ, ବନି, ତୁ ମତେ ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ଦେଖା ଦବୁ । ଅଭିମାନ କରି ନାହିଁ କଲି ମୁଁ । ମନ କିନ୍ତୁ କହୁଥିଲା—ଥରେ କାହିଁକି, ଅନେକ ଥର ।

ଅଜ୍ଞାତ ଅନ୍ତର ଆମର ଖୋଲା ହୋଇଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଆପଣାର ହୋଇଗଲୁ । ପ୍ରତିଦିନ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ବସେ । ଉଠି ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏନି । କି

ଖୁଜୁବୁଜିଆ ! ପରିହାସ ତାଙ୍କର ! ଦିନେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇପାରି ନ ଥିଲି, ଅସୁବିଧା ବଶତଃ । ଠିକ୍ ପରଦିନ । ମନ ଦୁଃଖ କରି ବସିଥାନ୍ତି, ମୁଁ ଗଲି । କହିଲେ—"ବନ୍ଧୁ, ତତେ ନ ଦେଖି ମନଟା କାହିଁକି ମୋର ଦରଦଭରା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ନାଚୁଥିଲା ଜଣକର ରୂପଛାୟା । ବାରବାର ତାକୁ ମୁଁ ଖୋଜେ ଅତି ନିକଟରୁ, ପାଏନା କିନ୍ତୁ । ରାତିରେ ସପନ ଦେଖେ । ଦିବସରେ ଚେତନା ହଜାଏ । ମୁଁ ତାକୁ ଭଲ ପାଏ । ତାର ରୂପ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ଡାକିଲି । ପାଏନା ତାର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚିବା ସୁଯୋଗ ।"

—ପଚାରିଲି, "କିଏ ସେ ଏମିତି ପାଷାଣୀ ? ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିବ । ଶୁଣିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ତୁମେ ତାକୁ ଭଲ ପାଅ, ସେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ପରିମାଣରେ ଭଲ ପାଉଥିବ । ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମ । ବାହାର ଦେଖି ବୁଝି ହୁଏ ନା । କିଏ ସେ ତୁମ ମାନସ ସହଚରୀ ?" କହିଲେ, "ଯାହାର କେଶ କୁଞ୍ଚିତ, ଘନ, ପ୍ରଲମ୍ବ । ବୀଣାର ତନ୍ତ୍ରୀ ପରି କୁଟିଳ । ନେତ୍ର ଯାର ନୀଳ, ଚଳଚଳ । ଶରବିଦ୍ଧା ତ୍ରସ୍ତା ହରିଣୀ ପରି ଚଞ୍ଚଳ । ଓଷ୍ଠ ଧାରରେ ପାତଳ ନରମ ହାସ । ଅନୁପମା ସେଇ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ହୁଏ ନାହିଁ ଭାଷାରେ, ବନ୍ଧୁ; ରୂପ ଦିଏ କଳ୍ପନା । ଭାବନାରେ ତାର ପୁଷ୍ଟି, ବିକାଶ । ସ୍ୱପ୍ନରେ ତା'ର ମିଳନ ।" ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ସେ କହିଗଲେ । ମୋର କଥା ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ କହିଲେ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଭାବୁଥାଏ—କାହିଁକି ମତେ ସେ ଏତେ ଭଲ ପା'ନ୍ତି । କହିଲି, "ମୁଁ ଶୁଣୁଥିଲି ତମର ପ୍ରିୟା କୁଆଡ଼େ ତମକୁ ସେମିତି ଭଲ ପାଏ । ମନେ ମନେ ଖୋଜୁଚି ଆର । ଭିତର ଆଜି କ'ଣ ଦେଖି ହୁଅନ୍ତା ? ଅନୁଭବ କର ।"

ମନରେ ଭାବିଲି ସେ କରଣ, ଆଉ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ପାରିବି ନାହିଁ । ତଥାପି କାହିଁକି ମୋର ହଜି ଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କ ଭିତରେ, ସବୁଜନ୍ତୁ ।

ଦିନ ଦିନକର କଥା, ଯୁଗ ଯୁଗକୁ ରହେ ଜୀବନ୍ତ, ସେ ଦିନ ସଞ୍ଜ ହେବାକୁ ଅଳ୍ପ ଥାଏ । ଅନାମାର ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡିକ ପଢୁଥିଲି । ଭାରି ଛଳେଇ କରି ଅନେକ କଥା ଲେଖିଥିଲା ସେ । ତାଙ୍କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ତରତର ହୋଇ ଚିଠିଟିକୁ ବ୍ଲାଉଜ୍ ଭିତରେ ରଖିଦେଲି । ଆସିଲେ ସେ । କହିଲେ କ'ଣ କଲି-ସେ କାଗଜ ? ଲୁଚେଇ ଦେଲୁ ନା ? କହିଲି, କାହିଁ ମ, କି କାଗଜ ? କାହିଁ କେଉଁଠି ଅଛି ଦେଖୁନା ? ମୋର ଧାରଣା ସେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ।

କହିଲେ, ଯଦି କହିଲୁ, ତେବେ ଖୋଜିବି । ତୁ ଠିଆ ହ । ମାନିଲି । ଖୁବ୍ ପାଖକୁ ଲଗି ଆସିଲେ ସେ । ବ୍ଲାଉଜ୍ ଭିତରେ ହାତ ଭର୍ତ୍ତିକରି ଚିଠିଟା ଆଣି ପଢ଼ିବାକୁ ଚାଇ ଥୋଇ ଦେଲେ ଟେବୁଲ ଉପରେ । ଦେହର ପ୍ରତି ଅଣୁ ଯେମିତି ମୋର ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଝଡ଼ ବେଗରେ ସେଠୁଁ ପଳାଇଗଲି ମୁଁ ।

ପାଞ୍ଚ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଆସି ନାହିଁ ସେଠିକି । ସେ ଆସନ୍ତି, ଯାଆନ୍ତି । ଦିନେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଅବେଳଟାରେ ତାଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଗଲି । ଆଖି ଛଳଛଳ କରି କହିଲେ, ବିନି, ତତେ ମୁଁ ଏତେ ଭଲ ପାଏ, ଟିକେ ଅଖିର ଦେଖା ପାଇଁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହୁଏ, ତୁ ଲୁଚୁ ନା ? ସେଇ ଦିନଠୁଁ ଆମର ଅବାଧ ମିଳାମିଶା ।

ଦିନେ କହିଲେ, ବିନି, ତୋର ଦର୍ଶନରେ ମୁଁ ଜୀବନର ଅଜ୍ଞାନ ପାଏ, ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଏକଧାରାରେ ଗୁଳିତ କରେ, କେତେ

ସ୍ମୃତି ଧକ୍କା ଦିଏ । ଅବସର ପାଏ, ତୋର ଦର୍ଶନ ଟିକକ ପାଇଲେ । ପଗ୍ଗୁରିଲି, କେତେ ଦିନ ତୁମେ ମତେ ଏମିତି ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ?

ଯେତେଦିନ ପାଇଁ ପାଖରେ ଥିବୁ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ— କହିଲେ ସେ ।

ପଗ୍ଗୁରିଲି—ସବୁଦିନ ପାଇଁ ତ ମତେ ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପୁଣି, କାହିଁକି ବା ମତେ ଭଲ ପାଅ । ମନ ମୋର ମରୁଆଳ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

କହିଲେ, ରୂପ କେବଳ ମନକୁ ଭୁଲାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଚଳଚଳ ରୂପ ତଳେ ବି ଜୀବନ ହରଣ କରିବାର ବିଷ ତ ଥାଏ । ରୂପର ମୂଲ୍ୟ କାହିଁ ? ଗୁଣର ସନ୍ଧାନ କରିବା ମଣିଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଯାହାର ଗୁଣର ସନ୍ଧାନ ଭିନ୍ନ, ତାର ପଛରେ ମନ ଧାଇଁଛି ।

ହୃଦୟ ତାଙ୍କର ଏତେ ଗଭୀର ! ଏତେ ଦରଦୀ ସେ ! ପଗ୍ଗୁରିଲି, କେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ ପଛରେ ଧାଇଁଥିବ ତମେ ? କହିଲେ, ଜୀବନର ପଥ ଅସରନ୍ତି । ଶେଷ ନାହିଁ ଯାହାର, ତାର ଶେଷକୁ କଳ୍ପନାରେ ମଣିଷ ରୂପ ଦେବ କାହିଁକି ? ସେ ଗୁଲିଚି, ଗ୍ଲୁଥିବ, ଅନନ୍ତ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ମରୁ ପଥିକର ଜଳଧାର ସନ୍ଧାନ ଯେପରି ଅନିଶ୍ଚିତ, ଜୀବନର ଇପ୍‌ସିତ ବସ୍ତୁ ପ୍ରାପ୍ତି ଠିକ୍ ସେଇମିତି ତତେ ଭଲପାଏ ବୋଲି, ମୁଁ ବୁଝୁଛି, ମନରେ ତୋର ଦୁର୍ବଳତା ପଶିଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ଏଇ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନଟି କରୁଛୁ । କିନ୍ତୁ ତେ ପ୍ରତି ମୋର ମମତା ଅତି ପବିତ୍ର । ତାହା ତୁ ବୁଝୁନୁ, ତା ମୋର କାମନା ନୁହେଁ ।

ପଗ୍ଭରିଲି, କାହିଁକି ତେବେ ତମେ ଧାଇଁଚ ମୋ' ପଛରେ ? କାହିଁକି ମୋତେ ଦେଖିଲେ ତମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅ ? ଅଶା ମୋର ଦଳିବ କାହିଁକି ? ହୃଦୟଟା ଯେ ତମକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଇ ସାରିଲିଣି । ମୁଁ ଏବେ କ'ଣ କରିବି ?

କହିଲେ, ଫୁଲ ଫୁଟିଛି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଛଟା ବିକଶି ଉଠିଛି ଉପଭୋଗ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକର କାମ୍ୟ । ସେଇ ଆଶାରେ ମୁଁ ଅସେ, ଛିଡ଼ାଇ ଦବାରେ ଆନନ୍ଦ ନ ଥାଏ । ଫୁଲ ମଉଳେ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯେବେ ସମାଧି । ଫିଙ୍ଗା ଦଳା, ଚକଟା ମକ୍ଟା, ମୃତ୍ୟୁ ! କାହିଁକି ସେଥିକୁ ମନ ବଳାଇବୁ ବନି ।

କହିଲି, ତମେ ଏତେ ଉଚ୍ଚରେ ! ଏତେ ଉଦାର ତମେ ! ଭଲେ ଭଲେ ତେବେ ଯାଉ ଦଉଥିଲି ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ । କ୍ଷମାକର । ଧାରଣା ମୋର ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେବେ, ତୁମେ କ'ଣ ଆଦୌ କେଉଁଠି ଫୁଲଟି ଛିଡ଼ାଇବାକୁ ମନ ବଳାଇନା ?

କହିଲେ "ବନି ! ମଣିଷ ମନୁଆଲ ହୁଏ । ହାତ ବଢାଏ, ଛିଣ୍ଡାଏ । ଗୋଟିକର ପରିଣତି ଦେଖିଲେ ମନ ହୁଏନା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛିଣ୍ଡାଇବାକୁ । ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଚପଳ । ଆଉ, କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଣିଷ କ'ଣ ଯେ କରେ ସେ ନିଜେ ଜାଣି ପାରେନା । ମନ ବଳାଇଥିଲି ଥରେ, ଛିଣ୍ଡାଇଛି । ଏବେ ବି ସେଇକଥା ଭାବେ ।

ଜୟନ୍ତ ! ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲି ତାଙ୍କୁ କହିବା ପାଇଁ, ତାଙ୍କର ମାନସୀ କିଏ ଓ କେଉଁଠି ଥାଏ ବୋଲି । ଯାହା ସେ କହିଲେ, ସେଥିରେ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା ତୋ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରେମ,

ଅସ୍ଥିରତା, ବ୍ୟାକୁଳତା । ଅବିଶ୍ୱାସ କର ନା ଲୋ, ଜଗତରେ ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ବୋଲି ଦାଗ ଲାଗି ନାହିଁ । ଛୁଟେଇ ଆସିଛି ମୁଁ ତୋର ପାଇଁ । ତୋର ସଂସାରଟିକୁ କଳ୍ପନାରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛି । ତାଙ୍କର ଭାବନା—ତୋତେ ସବୁ ଦନର କରନେବେ । ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଯାହା, ତାହା ସେ କରିବେ । ତୋ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦ ଉଠେ, ଅଜ ବି ।

ଜୟନ୍ତ କହିଲା, ବିନା ! ସତେ ଲୋ, ମୋ ପାଇଁ ଏତେ ସେ ଭାବନ୍ତି ! ଯା ହାତରେ ଦିନେ ନିଜକୁ ଟେକି ଦେଇଥିଲି, ତାଙ୍କ ସେବାରେ ଏ ଜୀବନ ଯାଉ । ଆଶା କରି ନ ଥିଲି ସେ ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ହାତରେ ଧରିବି ବୋଲି । ଭାବି ପାରୁ ନ ଥିଲି, ସରଗର ଫୁଲ ମୁଁ ତୋଳିବି ବୋଲି । ଆଜିଠାରୁ ତୁ ମୋର ଅତି ଆପଣାର ବିନା ! ଯେଉଁ ବରବର ସନ୍ଧାନ ଦେଲୁ, ତାର ପ୍ରତିଦାନ କ'ଣ ଆଉ ଦେବି ?

"ମୋର ବି ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦ କରିବାର ଅଛି । ସୁରଭାଇଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ମୁଁ ଆଉ ଜୟନ୍ତୀ ନ ଡାକି ଡାକିବି ଭାଉଜ ବୋହୂ"—ବିନତା କହିଲା ।

ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା, 'ଆକାଶ କଇଁଆ, ଶଲ୍କା ମାଛ' ଲୋ ବିନା, ଭାଗ୍ୟ ଥିଲେ···

ଟିଂ ଟିଂ ହୋଇ ବାଜିଲା ଦଶ । ସ୍କୁଲ ବେଳ । ଉଠିଲେ ଦୁହେଁ ।

ଦୁଇ ବରଷ ପରେ

ସହରର ମେଡ଼ିକାଲ୍ । ଅଗଣିତ ଦୁଃସ୍ଥ ରୋଗୀମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ନରକ, ଜନ୍ମ ଓ ମରଣ ସ୍ଥଳୀ । ମେଞ୍ଚ ମେଞ୍ଚ ମଣିଷ । ଅଧ୍ୟାପକ ଗୌରବାବୁ ଏଇ ରୋଗୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ । ଉତ୍ତାନଙ୍କ ଜ୍ୱର । ତାପମାତ୍ରା କମ୍ ପଡୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ଦଶଟି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ଗୋରା ତକତକ ଦେହ ମଉଳି ଯାଇଛି । ଆଖିପତା ଠିକ କାହାରିକୁ ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ପାଟିରେ ପଥ୍ୟଟିକକ ବି ସହଜରେ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ବିଦେଶ. ସାହା ଭରସା ନାହିଁ । ମନରେ ଉଦ୍‌ବେଗ, ହୃଦୟରେ କୋହ, ଚକ୍ଷୁରେ ଲୁହ ଧରି ବିନ ସେବାରେ ଲାଗିଛି, ଆହାର ନିଦ୍ରା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ।

ସ୍ଥାନୀୟ କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଗୌରବାବୁ, ବିନତାର ଏକମାତ୍ର ଭାଇ । ସାଂସାରିକ ଜୀବନ ତାଙ୍କର ଅତି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦଗତିରେ ଚଲେ । ବିନତାର ଭକ୍ତି, ସେବା, ଗୌରବାବୁଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିଛି ତାକୁ ନିକଟକୁ ଆଣିବାକୁ । ଆଜି ଏ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ବିନତାର କୌଣସି ଜିନିଷ ପ୍ରତି ନଜର ନାହିଁ । ଭାଇ ଅସୁସ୍ଥ ! ବଞ୍ଚିବ୍ୟ ତାର ସେ କରୁଛି ।

ଯତ୍ନ କଲେ ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ରହେ ନାହିଁ । ବିନାର ସେବା ପ୍ରତିବଦଳରେ କ୍ରମେ ଗୌରବାବୁ ଆରୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଚାହିଁଲେ, କଥା କହିଲେ, ତୁଣ୍ଡରେ ଆହାର ଦେଲେ । ବିନ ଓଠରେ ହସ ଫୁଟିଲା । ପ୍ରାଣରେ ଆନନ୍ଦର ଜୁଆର ଛୁଟିଲା । ପାଇଲା ଫୁରୁସତ । ବୁଲି ବାହାରିଲା, ଘୁରିଆଡ଼େ ଥରେ ଆଖି ବୁଲାଇବାକୁ । ଅକସ୍ମାତ ଗୋଟିଏ ଓ୍ୟାର୍ଡ଼ରେ ଦେଖିଲା ନର୍ସଟିଏ—

ସୁଡ଼ୌଲ ଗଠନ, ଗତି ମନ୍ଥର, ମତି ଅସ୍ଥିର, ଭାବମୟୀ ରୂପସୀ । ବୟସ ସତର ଅଠର ହେବ । ପଛରୁ ଶବ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ । ସାବଧାନ ହୋଇ ବନ ଡାକିଲା—ଜୟନ୍ତ !

"କିଏ ?" ଫେରି ଚାହିଁଲା ସେ । ଅତୀତ ଜୀଇ ଉଠିଲା । ଧୈର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଭାଙ୍ଗି ଅବରୁଦ୍ଧ ଅଶ୍ରୁର ସ୍ରୋତ ଛୁଟିଲା ଦୁଇଟି ଧାରାରେ । ନାଚିଗଲା, ଭୁଲି ଆସୁଥିବା ସ୍ମୃତିର ଜ୍ୱାଳା । ବାହୁ ମଧ୍ୟରେ ଭିଡ଼ିଧରି ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା, ବନ, ଦେଖିବି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ନ ଥିଲି । ଦେଶରୁ ବିଦାୟ ଆଣିଥିଲି । ତୋତେ ଆଣିପାରି ନ ଥିଲି ବୋଲି ଆଜି ଦେଖିଲି । ସବୁରି ଅଜାଣତରେ ଲୁଚି ଆସିଥିଲି ବନ, ତୋ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିଥିଲି । ସ୍ନେହ ମାୟା ମମତା ଆଜି ବିଦାୟ ପାଇଁ ଏକାଠି ହୋଇଛି । ବିଦାୟ ଦେ ।

ବହୁତ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ବନ ପଚାରିଲା, ଜୟନ୍ତୀ; ଛୁଟ, ତୁନି ହ । ପ୍ରାଣରେ ଯେଉଁ ଦରଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାକୁ ସମ୍ଭାଳି କରି କଲବଲ ହଉଛୁ କାହିଁକି ? କହ ଅଟେବ, ଶୁଣେ କ'ଣ ହୋଇଛି ତୋର । ଅନ୍ୟ ଆଗରେ କହୁ କୋହ ଟିକେ ଥମାଇ ନେ । କାହିଁକି ତୁ ଏ କାମ କଲୁ ? କିଛି ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନି । କହୁ କହୁ ଦୁହେଁ ଗୋଟିଏ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ଆଖି ଛଳ ଛଳ କରି ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା, ବନ, ଗୋଟାଏ ଜୀବନ ମୁଁ ଛଟପଟ କରିଛି, ହା ହତାଶମୟ କରିଛି, ଆଖିର ଲୁହ ନିଗାଡ଼ିଛି । ତାରି ବଦଳ ଇଏ ମୋର ଭଉଣୀ ! କର୍ମଫଳ ଭୋଗିବାକୁ ମୁଣ୍ଡପାତି ସବୁ ସହି ନେଇଛି, ଶତ ଅନୁତାପରେ ଯାହା ଲଭି ନାହିଁ, ଜାଣି ପାରୁନି ସେ ଆଜି ଅମିବ କି ନାହିଁ ।

ଅଗ୍ନି ସେ । ଜଳାଛି, ଜାଳୁଛି, କାହିଁକି ଲିଭାଇବ । କପାଳ ମୋର ଫାଟିଛି, ବଞ୍ଚି ରହିଛି ଦନ୍ଦଗଞ୍ଜି ହବାକୁ କେବଳ ।

କର୍ମଫଳ ଯଦି ସତ ହୁଏ, ଜାଣେନା କି ପାତକ ମୁଁ ଅର୍ଜିଥିଲି । ଏଇ ତାର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ! ବଞ୍ଚିବା ଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପୁଣି ଏତେ ଦାରୁଣ ! କେତେ କରୁଣ ଅନୁରୋଧ କରି ଡାକିଛି । ଛୁଁ ନାହିଁ ଏ ପିଣ୍ଡଟା, କେମିତି ବା ଛୁଇଁବ ? କଳଙ୍କ ମଖା ଶରୀର ! ପ୍ରତି ରକ୍ତକଣିକାରେ ମୋର କୋଟି କୋଟି ପାପର ଜୀବାଣୁ ! ଉପାୟ ଆଉ କ'ଣ ! ଥିଲା ପଥ—ଆତ୍ମହତ୍ୟା ! କାହିଁକି ଆତ୍ମଘାତମୀ ହେବ ! ବିଧାତାର ବିଧାନକୁ ବଦଳାଇବ ! ଜଳୁ ଏ ଆତ୍ମା, ଚଡ଼ଚଡ଼ ହୋଇ ପୋଡ଼ୁ, ପାଉଁଶ ହେଉ, ଭଗବାନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ । ଶାନ୍ତି ପାଇବ ମୁଁ ।

ଆଖିରୁ ଲୁହ ସରି ନାହିଁ ଲୋ ବିନା ! ଫୁଟିବାକୁ ବହୁତ ଡେରି ଅଛି । କାଠ ପଥର ବି ତରଳିଯିବ ମୋର ଦୁଃଖ ଶୁଣି । ନିଜେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇ ବଞ୍ଚି ରହିଛି, ଏଇ ତ ବଚନ । ତୁମରିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିଛି ଲୋ । ତୁମରି ସୁଖରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇଛି । ଆଉ, କି ସୁଖ ଅଛି ମୋର ?

ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ବିନା ପଚାରିଲା—କହ ଜୟନ୍ତୀ ! କ'ଣ ତୋର ହୋଇଛି । କାହିଁକି ତୁ ଏଠି ପଡ଼ିଥିଲୁ ?

ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା—ବିନା, ତୋର ସମ୍ବାଦ କି ସୁଖ ଦେଇଥିଲା କେଜାଣି, ଫୁଲ ପରି ଫୁଟି ମୁଁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲି । ମନଟା ମୋର ସୁରବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଢଳି ପଡ଼ିଥିଲା । ସୁଆଡ଼େ ଖୋଜୁଥିଲି ଦେଖୁଥିଲି ସୁରବାବୁଙ୍କ ଆକୃତି ! ସଜଫୁଟନ୍ତା ଫୁଲ ପରି ହସ ହସ ମୁହଁ !

ଯୋଗୀ ଉତ୍କଣ୍ଠ ଚେହେରା ସତେ ଯେମିତି ଶୁଭ ଯାଉଥିଲା କାନରେ—'ଜୟନ୍ତ, ତମକୁ ମୁଁ ଆଗାମୀ ଜୀବନ ପାଇଁ ସାଥୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବି'। ଅଜଣା ଆନନ୍ଦରେ ବୁଡ଼ି ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ। ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶର କୁଳବଧୂ! ଡାକ୍ତରଙ୍କର ପତ୍ନୀ! ପାଞ୍ଚ ପଡ଼ିଶାରେ ଜଣେ ବୋଲି ମନ କୁରୁଳି ଉଠିବ। ହିଁଅ ତାର ସଂସାର ଗଢ଼ିବ, ମାମୁଲି ସଂସାର ନୁହେଁ, ସୁନାର ସଂସାର!

କେବଳ ଭାବନା। ସୀମାହୀନ ଆକାଶର ପରି ଅସୀମ ଭାବନା। ରଙ୍ଗୀନ୍ ଭବିଷ୍ୟତ, ସବୁଜ ସ୍ୱପ୍ନ। ଦିନେ ଚିଠି ପାଇଲି, ମୋର ବାପାଘର। ମନ ଅସ୍ଥିର ହେଲା। ତୋ'ର କଥା ସତମିଛ ପରଖ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଆସିଲା। ଭଲ ମନ୍ଦ ବା ମୋର ମତାମତ ଲୋଡ଼ା ନଥିଲା ବୋଲି। ଭାବୁଥିଲି, ସେ ମୋ ମନକଥା ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣେ। ମା ସେ, ରକତ ନିଗାଡ଼ି ଜନ୍ମ ଦେଇଛି, ମତି ଦରିଆକୁ ଠେଲି ଦବ ନାହିଁ। ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ପାତ୍ର ବାଛିଥିବ। ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବାର କାରଣ କିଛି ନାହିଁ। ତୁମମାନଙ୍କୁ ନ ଜଣାଇ ମୁଁ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲି, ଠିକ୍ ଲଗ୍ନର ପୂର୍ବଦିନ।

ଘରେ ତ ଆଉ କେହି ନ ଥିଲା ବୋଲି ଭଳା। ନିଜର ବାପାଘର। କାହାରିକୁ ପଚାରି ପାରିନାହିଁ କିଛି।

ଲଗ୍ନ ଦିନ ଭାବୁଥାଏ—ସୁରବାବୁଙ୍କୁ କ'ଣ କହିବି ପ୍ରଥମେ। ଅଭିମାନ କରିବି! ନା ନା, ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇଛି। ଅତି ଆପଣାର, ପରିଚିତ ସେ। ମସ୍ତ୍ରିଚ, କେମିତିକା ଭଦ୍ରଲୋକ ସେ। ସର୍ବସ୍ୱ ହରଣ କରି ଖସି ଗଲେ କେମିତି? ପୁଣି ଭାବୁଥାଏ—ଯେତେ ଯାହା କହିଲେ ବି ପାଟି ଫିଟାଇବି ନାହିଁ। ଅନୁନୟ

କରିବେ ସେ। ଶୁଣିବି ନାହିଁ ଜମା। ନୀରବ ରହିବେ ସେ। ହସିବ କୁରୁକୁରୁ ହୋଇ। ତାପରେ ? ତାପରେ ? ଭାବି ପାରେନା—

ବିବାହ ଦିନ। ସମସ୍ତଙ୍କ ବିବାହ ପରି ସେଦିନ ବାଜା ବାଜିଥିଲା। ପେଁକାଳୀ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଥିଲା। ଲୋକବାକ, ଗଡାଗଡି, ସବୁ ହୋଇଥିଲା। ଝିଅ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ଗାଁର ବୋହୂ, ଝିଅ, ମାଇପେମାନେ। ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ବିଶେଷ କଥାବାର୍ତ୍ତା କିଛି ନ ଥିଲା। ଆଗନ୍ତୁ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରୁ କେବଳ ଶୁଣିଥିଲି—ରାଜାକୁଜା ବାହାଘର ବୋଲି। ଏତେ ଲୋକ ଆସିଲେ, ଆସିଲେ ନାହିଁ ଜଣେ। ସେଇ ରାଜୁଭାଇ,—ଆମର ଭରସା, ଜୀବନର ସବୁଦିନିଆ। ମନେ ମନେ ଅନେକ ଖୋଜିଥିଲି। ପଚାରିଥିଲି—ପଡ଼ିଶାଘରର ବୁଢ଼ୀକୁ—ଆଉ ହିସାବ ହିଏ। ସେ କହିଲା, ଏମିତ କାହିଁକି ହଉଚୁ ତୁ ? ଟିକେ ଲାଜ ମାଡୁନି, ତୁ ଏବେଳରେ ଯାକୁ ତାକୁ ଖୋଜୁଚୁ ? ସେ ନ ଆସିଲେ କ'ଣ କାମ ହୋଇ ପାରିବ ?

ଶୁଭବେଳରେ ବେଦୀ ଉପରେ କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ହାତର ପରଶ ପାଇ ମୁଁ ଅସ୍ୱସ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଲି। ଦେହସାରା ଖେଳିଗଲା ବିଜୁଳି। ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—ଅତୀତର ମିଳନ, ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ, ଯୌବନର ଡାକରେ। ଦେହର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟାଇଥିଲି। ଆଜି ତାଙ୍କର ପରଶ—ସ୍ୱାମୀରୂପେ ! ଅନ୍ତନିହିତ ଭାବରେ। ମନଟା ଉଦାସୀ ହୋଇଥିଲା। ଥରି ଯାଇ ଥିଲା ହାତ ମୋର, ତାଙ୍କ ହାତ ମୁଠାରେ।

ବିବାହ । ସରିଲା ଏ ମୋର, ମୁଁ ତାଙ୍କର । ସବୁଦିନଙ୍କୁ, ଇହକାଳ ପରକାଳକୁ, ଦୁଇଟି ପିଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମା ।

ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଆଡ଼େ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ଝିଅ ଝିଆଣୀ, ଗାଁ ଅଇଲା, ବହୁତ ମଣିଷ । ନୂଆ ମୁହଁ କେବଳ ଦେଖିଲି । ଶଙ୍କା ପରିଚୟ କାହାରିକୁ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଏମାନେ ପ୍ରକୃ ବିବାହ ପାଇଁ ଏ ଘରକୁ ଆସିଚନ୍ତି ପରା ! ସବୁବେଳେ ଭାବନା । ଠିକ୍ ଖବର କିଛି ନ ପାଉଥିଲେ ବି ସବୁ କଥାରେ ଅନୁମାନ କରି କିଛି ନା କିଛି ଭାବି ନେଉଥାଏ ।

ମଧୁଶଯ୍ୟା ଗୃହରେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ବସିଥାଏ । ଏକା । ନୂଆ କଥା । ନୂଆ ମନ । ଦେହଟା ଅଜଣା ଆନନ୍ଦରେ ନାଚୁଥାଏ । ମନଟା ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହେଉଥାଏ । ସେ ଆସିଲେ, କିଛି ନ କହି ପ୍ରଥମେ ମୋ ହାତ ଧରି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଭିଡ଼ିଲେ । ହାତକୁ ତାଙ୍କର ଠେଲି ଦେଲି ଦୂରକୁ । ଅଭିମାନ କରି କହିଲି, ଏତେ ଦିନ ଯାଏ ଥିଲ କୁଆଡ଼େ ? ଥରେ ଭାବିଲ ନାହିଁ, ଜଣଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ ହରଣ କରି ଛାଡ଼ି ଦେବା ପାପ ବୋଲି ? ପୁରୁଷର ପ୍ରକୃତି କ'ଣ ଏଇଆ ? ଦିନ ଆଗରେ କାହିଁକି ମୋ କଥା କହୁଥିଲ ତମେ ? ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ଝିଅ ଆଗରେ ତାର ସାଥୀ ଝିଅର ଚରିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଦିନ ସଙ୍ଗେ ବି ତମର ମିଶାମିଶି ଥିଲା ପରା ! ଥଟାରେ କହିଲି ।

କହିଲେ, ଦିନ ! କେଉଁ ଦିନ ମୁଁ ତ ଚହ୍ନେନା ? କ'ଣ ତୁ କହୁଚୁ ଜୟନ୍ତି ! ସଦାବେଳେ ତୋରି ଆଶାରେ ଅଛି । ପାଗଳୀ ପରି କ'ଣ କହୁଚୁ ? ସେ ପଚାରିଲେ ।

ଆନନ୍ଦ ପୁଣି ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଆସି ଅଜଣାତରେ ଯାଏ ଲୋ ବନ! କଳ୍ପନାରେ ମାପି ହୁଏନା । ଭାବିବା ସହଜ ନୁହେଁ! ଏବେ ଜାଣିଲି, ଅଙ୍ଗେ ନିରେଇଲି । ମନଇଚ୍ଛା କାନ୍ଦିଲି । ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ସରାଗକୁ ଠେଲି ଦେଲି । ଆକୁଳ ମିନତିକୁ ଅବଜ୍ଞା କଲି । ପ୍ରାଣରେ ତାଙ୍କର ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ନୀରବ ରହିଲେ ସେ । ପଗ୍ଭରିଲି, ପିଲାଦିନୁ ଭାଇ ବୋଲି ଡାକଥିଲି, ତମେ ଏଇଆ କଲ ରାଜୁଭାଇ !

ହସିଲେ ସେ । ତୃପ୍ତିର ନୁହେଁ । ଗ୍ରସ ହସ ! ବେଖାତିର କଲେ । ପଗ୍ଭରିଲେ, ଭାଇ ବୋଲି ଡାକ ତ ଦିନେ ଢଳି ପଡ଼ିଥିଲୁ ମୋର କୋଳରେ ? ସେତେବେଳେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନ ଥିଲୁ ତ ! ଯଦି ତୋର ମୁଁ ପସନ୍ଦକୁ ନ ଆସୁଛି ତେବେ କହ— କିଏ ତୋର ସେଇ, ଯେ ସର୍ବସ୍ୱ ନେଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଘରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବି । ସୁଖରେ ରହିବୁ । ମୋ ସରି ଗରିବର ହାତ ଧରି ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୋର ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାବି ପାରି ନ ଥିଲି । ଲମ୍ବ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲି । ଅପରାଧ କ୍ଷମା ମାଗିଲି । ସରଳ ସେ । ମୋର ଅନୁନୟ, କାତର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିଲେ । କୋଳକୁ ଉଠାଇ ନେଲେ । ତଥାପି ମୋର ରହିଗଲା ମନରେ ଭୟ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ । ଆଜି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହସି ପଦେ କଥା କହି ନାହିଁ । ତାଙ୍କଠାରୁ ବି ସରାଗଭରା ଉକ୍ତି ଶୁଣିନାହିଁ । ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ନ ଜାଣିଲେ ବି କେହି ଯେ ଜଣେ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ହରଣ କରିଛି, ପରିଷ୍କାର ଜାଣି ପାରିଲେ ସେ । ମନରେ ଅବଲତା ରହିଲା ତାଙ୍କର । ପୂର୍ବ ସରାଗ ତୁଟିଗଲା ।

ଶତ ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ଭୁଲି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନରୁ ସନ୍ଦେହଟିକୁ କାଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ତିନିମାସ ପରେ ଘରକୁ ଫେରିଲି । ବୋଉକୁ ଧରି କାନ୍ଦିଲି । କହିଲି, ବୋଉ, ଜୀବନଟା ମୋର ମାଟିଗୋଡ଼ ନୁହେଁ ତୁ ଅଡ଼େଇ ଦେଲୁ, ଜୀବନର ପୁଣି ଓଜନ ଅଛି ତ ! ଦହଗଞ୍ଜ କରିବାକୁ ଏଇଆ କଲୁ ? ଅନୁଡ଼ଶାଳରୁ ତଣ୍ଟି ଚିପିମାରି ଦେଲୁନି ସେଇଆ ? ବୋଝ ଖଲାସ କରିବାକୁ ଆଉ ଥାନ ପାଇଲୁ ନାହିଁ ? ମା'ଟିଏ ତୁ ?

ବୋଉ ବି କାନ୍ଦିଲା ଖୁବ । ଆଉ କ'ଣ ଥାଏ ? କହିଲା, ଝିଅ, ତୋ'ର ଗୁଣରୁ ଏସବୁ ଘଟିଲା । ତୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଗଲୁ । ଦିନେ କହିଲି, ରାଜୁ, ପାନଟିଏ ବୁଝିନିଅ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଟିକେ । ସୁବିଧା ହେଲେ ଛ' ମାସକୁ କରି ଦାଆନ୍ତି । କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ସେ । ତା ପରଦିନ ତା ବାପ ଆସିଲା ରାଜୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ପକାଇବାକୁ । ମନା କଲି । ସେ କହିଲା, ରାଜୁ ଆଉ ତମ ଝିଅ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ତୁଳସୀ ଛୁଇଁ ସତ୍ୟ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସାନ ଝିଅଟି କୁଆଡ଼େ ଦେଖିଆସି ଘରେ କହୁଣ । ସେ ବି କଥାଟାକୁ ପ୍ରଚାର କଲେ । ତୋର ରାଜିଅଛି ଜାଣିଲି । ଅମଙ୍ଗଳ ହବ ନ କରିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ରାଜି ହେଲି । ମହାପ୍ରସାଦ ! ଅମାନ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି କେମିତି ? ସତ୍ୟ କରିଥିଲୁ, ପାପ ଅର୍ଜିଥାନ୍ତୁ ମା !

କେବଳ କାନ୍ଦିଥିଲି ତା ପାଖରେ, ମନର ଦୁର୍ବଳତା ତଡ଼ିଦବାକୁ, ହବୁଦିନପାଇଁ । ତାର ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ସେ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇଥିଲା । କାନରେ ମୋର ପଶି ନଥିଲା ସେ ସବୁ । କେବଳ କପାଳକୁ ନିନ୍ଦିଥିଲି ମୋ ବନି ! ନୀରବ ରହିଲି ।

ବୋଉ କହୁଥିଲା, "ଝିଅ, ! ଦୁନିଆ ବାଟ ବଡ଼ ଖସଡ଼ା । ପାଦ ଗଣି ନ ଚାଲିଲେ ପଦ ପଦକେ କଚଡ଼ା ଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ବୟସ ହେଲେ ଜାଣି ଜାଣି ଗୋଡ଼ ଖସେଇବାକୁ ମନ ହୁଏ । ଥରେ ଖସିଗଲେ, ଗୋଡ଼ ଦବି ଯାଏ । ଉଠି ହୁଏନା ସହଜରେ । ଏ ଶରୀର ପଙ୍କ ଧୋଇଲେ ଛାଡ଼ିଯିବ ସିନା, ସଂସାର ବାଟର ପଙ୍କ ଛାଡ଼େନାହିଁ, ଯେତେ ଯାହା କଲେ ।" ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା ଟିକକ ଦିନେ ଏଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲି, ଶପଥ କରିଥିଲି । ଆଜି ଏଡ଼ିଦବାକୁ ବସୁଛି !

ମହାପ୍ରସାଦ ! ଯାହାକୁ ପାଇବାପାଇଁ ଦେବତା ଠାକ ବସନ୍ତି । ତାର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝି ନଥିଲି । ଅବମାନନା କରିବାକୁ କଳ୍ପନାରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିଲି ମାତ୍ର । ସେଇ ଭାବନାରେ, ତାକୁ ଅଡ଼େଇ ଦେଇଥିଲି । ଅଜାଣତରେ ଦେବତା ମସ୍ତକ ଫୁଲ ପାଦରେ ଦଳିଥିଲି । ଯାହାଠାରୁ ବଳି ଆଉ ପାପ କ'ଣ ଅଛି ? ତାର ଫଳ ଇଏ ନ୍ୟେ ଦିନ ! କପାଳ ଲିଖନ ।

ସବୁଦିନେ ସବୁକଥା ରହେନା । ମନକୁ ନିଜର କରି ଭାବିଲି— ଅନ୍ଧ, କଣା, କୁଜା, ସୁନ୍ଦର, ଅସୁନ୍ଦର ଯାହା ହୁଅନ୍ତୁ ପଛକେ, ସ୍ୱାମୀ ଦେବତା, ତାଙ୍କର ସେବାପୂଜା ନାରୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ନାରୀର ପତ୍ନୀତ୍ୱ, ଗର୍ବ, ସେଇ ପଦରେ ସେବାକରି ଜୀବନ ଦବା । ଦେବତା ସେ, ତାଙ୍କର ସନ୍ତୋଷରେ କୋଟିତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନର ଫଳ । ତାଙ୍କ ଚରଣ ରେଣୁରେ ବୈକୁଣ୍ଠ ନଗର ଅଶୀଷ ବୋଲା । ତାଙ୍କ ସେବାରେ ହେଲା କରିବା ଫଳ, ନର୍କଗତି ! ହୀନଜନ୍ମ ! ଯନ୍ତ୍ରଣା ! ସ୍ୱାମୀ ଗତର ମଧୁରତା, ଅମୃତଠାରୁ ବି ସ୍ୱାଦୁତର ! ପାପ ଅର୍ଜିବି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଦ୍ରୋହୀ ହେବିନାହିଁ ଆଉ ।

ପୁଣି ଶାଶୁଘରେ ଅସିବା ପାଳି ପଡ଼ିଲା । ବିଦାୟ ଦିନ, ଆଖିରୁ ଲୁହର ଅସରା ଢ଼ାଳି ବୋଉ କହିଲା, ଝିଅ ! ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପର୍କ ଅତି ମଧୁର । ଟିକଏ କ'ଣ ହେଲେ ଅବଳ ହୋଇଯାଏ । ଅତୁଟ ରଖିବୁ ଲୋ, ଅଙ୍କଟ ହେବୁନାହିଁ । ସେଇଟି ତୋର ଶତ ଜନ୍ମ ତପସ୍ୟାର ଫଳ । ସେଇ ତୋର ଦାନ, ଧ୍ୟାନ, ଭଜନ, ସବୁ ।

ଭାବିଥିଲି; ଆଉ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବହେଳା ଦେଖାଇବି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ସମାନ ଭାଗ ବାଣ୍ଟିନେବି । ଏକମନ, ଏକ ପ୍ରାଣ ହୋଇ ଚଳିବି । ଦଇବର ଶତ ଲୋ ବିଳ ! ମଣିଷର ତହିଁକି ବଳ କେତେ ? ବହୁମତେ ତାଙ୍କର ସେବା କଲି । ତଥାପି ହସି ପଦେ କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଭଲରେ ମନ୍ଦରେ ପଚାରନ୍ତି ନାହାନ୍ତି । ସବୁ-ମତେ ମୁଁ ମୋର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ତାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ବୃନ୍ଦାବତୀଙ୍କ ପାଖରେ ଘିଅବତୀ ଜାଳି କୋଟି ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଛି । ବ୍ରତ ଉପାସନା କରୁଛି । ରୁକୁଣା ରଥ ଅଣ ନେଉଛି । ଫେରି ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି ମୋ ଦେବତା; ମୋର ସ୍ନେହ, ସୋହାଗ, ପ୍ରେମ, ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କୁ ଲାଗୁଥିଲା । ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ କହନ୍ତି—ଧନ୍ୟ ଛଳନାମୟୀ, ତମେହିଁ କର ସରଗକୁ ନରକ, ପୁରୁଷକୁ ଛେଳି ଏପାରିକୁ ସେପାରି । କେବେ କେବେ କହନ୍ତି— ତମର ମନ କେଉଁଠି; ସେଇଠିକୁ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର । କି ଉତ୍ତର ଦେଅନ୍ତି ମୁଁ ?

ପାଦଧରି ମିନତି କରି ଘର ଦିତେ । ଅଖି ପାଣିରେ ପାଦ ଧୋଇଦେ । ସବୁ ନିଷ୍ଫଳ । ଠେଲି ଦେଅନ୍ତି । ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଶୁଅନ୍ତି । ଆଖିରୁ ତତଲା ଲୁହ ଧାରସ୍ତ ଧାରସ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ପାଦତଳେ ଖସେ । ପଥର ସେ ଜୀବନ୍ତ ଦେବତା ! ତରଳନ୍ତି ନାହିଁ । ସାମାନ୍ୟ

ଭୁଲପାଇଁ ଏମିତ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ଦମ୍ପତ ଅଇନରେ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ଭଗବାନ ! କଠିନ ଶାସ୍ତି ବଦଳରେ ବ ଶେଷ ହୁଏନା ।

ଅହାଃ, ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣ ଯଦ ଏକ ନ ହେଲା, ଭାଗ ଭାଗ ହେଲା, ସାଂସାରିକ ସୁଖ ଆଜ ଆସିବ କାହୁଁ ? ହଟହଟା ହବା ଯା'ର କରମ ଲେଖା, ତାର ପ୍ରେମର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିପିବା ଅସମ୍ଭବ କ'ଣ ? ଏତକ କେବଳ ମନରେ ଭରସା ଥିଲା ଲୋ ବନ— ଯାହା ରାଜ୍ୟରେ ସତ ମିଛର ପରଖ ହୁଏ, ପାପ ପୁଣ୍ୟର ତଉଲ ହୁଏ, ବିଗ୍ଭର ହୁଏ ଧର୍ମ ଅଧର୍ମର, ସେଇଠି; ସେଇ ନିରପେକ୍ଷ ବିଗ୍ଭରକ ବିଧାତା ଜାଣୁ, ମୁଁ ଛଳନା କରୁଛ କ ଅନ୍ତର ଦେଇ ଭଲ ପାଉଛ । ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରୁଛ ନା ନାହିଁ ।

ମାସକ ପରେ

ଦିନେ ସେ କହିଲେ, ଜୟନ୍ତ, ମଣିଷ ସବୁ ସହିପାରେ କନ୍ତୁ ତାର ସୀମା ତ ଗୋଟାଏ ଅଛି ? ତମର ଏ ଅନର୍ଥକ କାନ୍ଦ, ଏ ସ୍ୱାମୀ ଭକ୍ତିର ଆଦର୍ଶ ନାଆଁରେ ଛଳନା, ଆଜ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ମନେ କରୁନାହିଁ । ତମେ ମୋର କଣ୍ଟକ । ପଥର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ଅଯଥା ମତେ ଜଳେଇ ପୋଡ଼େଇ ମାରନା । ତମେ ପାହାଠାରେ ତମର ସ୍ନେହ ସିନ୍ଦୂର ଧୋଇ ପୋଛି ଦେଇଥିଲ ତାଙ୍କର ପଥ ଅନୁସରଣ କର । ମୁଁ ଅରସିକ, ପ୍ରେମ ଜାଣେନା । ମୁଁ ଗରିବ । ତମ ମନଜାଣି ସନ୍ତୋଷ ବିଧାନ କରିବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ତମେ ଗ୍ଭଲିଯାଅ । ପରିଷ୍କାର କହି ଦଉଛ, ତମ କଥା ଆଉ ଏ କାନରେ ଯେମିତ ନ ପଡ଼େ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ଆପଣାର କର ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ କହୁଥାନ୍ତି—ଧନ୍ୟ ଏ ନାରୀ ପ୍ରକୃତି ! ପୁରୁଷକୁ କ'ଣ ନ କରେ ? ପ୍ରେମିକାରୂପେ ଦିଏ ଅନାବିଲ ପ୍ରେମ, ପତ୍ନୀରୂପେ ସାନ୍ତ୍ୱନା, ସାହଚର୍ଯ୍ୟ । ବେଶ୍ୟାରୂପେ ହଳାହଳ, ନରକ ଯାତନା, ଆଉ ମାତାରୂପେ ଶିଶୁ କଲ୍ୟାଣ । ସେଇ ସରଳା, ଅଲ୍ୟଳା, ମଞ୍ଜୁମୟୀ । ପୁଣି ସେଇ ତ ହୁଏ—ଛଳନାମୟୀ, ପୁରୁଷକୁ ଦଂଶନ କାମନା କରି ତଳେ ତଳେ ଖାଏ । ମାୟାରେ ସେ ଖେଳାଏ, ଆଶା ଭରେ, ମରୀଚିକା ପଛରେ ଧାଇଁବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ । ଅଜ୍ଞାନଠାରେ କରେ ଜ୍ଞାନର ସଞ୍ଚାର । ଜ୍ଞାନୀଠାରେ ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ । ସେଇ ଗଢ଼େ ତୁଳସୀ ଦାସ—ସନ୍ଥ, ବୀର ଶିବାଜୀ, ପାଲଟେ ଗୃହର ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସୀତା, ସାବିତ୍ରୀ । ଆଉ ମନ୍ଥରା ତ ଏଇ ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ! ତମର ତ କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟ ମୁଁ କରି ନାହିଁ ? କାହିଁକି ସର୍ପିଣୀରୂପେ ଦଂଶିବାକୁ ଲାଳସା କରୁଚ ? ରାଧା କରି ମୁଁ ବେଳବେଳେ ବାନ୍ଧୁନାହିଁ ତ ? ତମେ ଏବେ ଯାଅ, ଯୁଅଡ଼େ ଗୁହୁଁଚ ?

ଗାଦ ଗାଦ ଲେଚିଲି । ଅନ୍ତରର କୋହ ଦେଇ ଜଣେଇଲି ମୋର ମନକଥା । କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା—ଯଦି କିଛି ଭୁଲ ଥାଏ । ନ ଶୁଣି ଗୁଲିଗଲେ ସେ । ପଥ ଦିଶିଲାନି ଆଉ । ଖିଆପିଆ ଭୁଲି, ଦିନରାତି ଡାକିଲି ସେଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଅତି ନିକଟରେ ଥାଇ ବି ଶୁଣିଲେନି । କାଠର ଠାକୁର ଅଜିର ଝାଣ ହେଲେ । ପଥର ହେଲେ । ଭଲ ଭାବରେ ମୋତେ ଚିନିଣି ନବାକୁ ଖୋଲା ଆଖିରେ ଗୁହିଁ ରହିଲେ । ନୀରବ ସେ । ଆକୁଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । କେବଳ କାନ୍ଦିଲି !

ସେ ଦିନ ରାତିରେ, ଆଜି ମନେପଡ଼ି ଦେହଟା ଶୀତେଇ ଉଠେ । ଘରେ ପାଦ ଦେଇ ମୋର ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ । ଆଖିରେ

ତାଙ୍କର ଜଳଜଳ ଆସିଲା ଲୁହ । ନଇଁପଡ଼ି ଉଠାଇଲେ । ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ । କହିଲେ, ଯାହାର ପ୍ରାଣ କଷଟି ପଥରରେ କଷା ହୋଇଥିଲା, ଆଜି ଥରେ ପରଖି ନବାହାର ମନରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ମୋର ନାହିଁ । ମଣିଷ ପରିସ୍ଥିତିର ଦାସ । ସେଇ ପରିସ୍ଥିତିର ପ୍ରଭାବରେ ଦେଖୁଥିଲି ତୁମେ ପଥର, ମାଟି-ଗୋଡ଼ି । ଆଜି ଦେଖୁଛି ତୁମେ ରତ୍ନ ମୁଣ୍ଡାଟିଏ । ଭୁଲିଯାଅ ତମେ, ସେ ଦିନ ଗୁଡ଼ାକ । ତମେ ହସ, ହସାଅ ମତେ । ତମର ସୁନ୍ଦର ଚେହେରାଟା କ'ଣ ହେଲାଣି ସତେ !

ବନି, ସେଇ ବେଳରେ ଭୋକଶୋଷ ଭୁଲିଥିଲି । ବହୁଦିନ ଧରି ହଜିଇଥିବା ରତ୍ନକୁ ପାଇଥିଲି, ଅତି ପାଖରେ । ତାଙ୍କର ଆତ୍ମାରେ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆତ୍ମା ମିଳାଇ ଯାଇଥିଲା । ଏକ ହୋଇଥିଲା । ନିର୍ବାଣ ପୂର୍ବର ଦୀପଶିଖା ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମରେ ନିଜକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲି । କଷ୍ଟରେ ଯାହା ଲାଭ କରିଯାଏ, କେତେ ତୃପ୍ତିକର ହୁଏ ବନି !

ତା ପରେ ଦିନଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବିତିଲା । ମନ ମୋର ଘୂରି ବୁଲିଲା ବାତଚକ୍ର ପରି । ସାଂସାରିକ ଜୀବନର ପବିତ୍ରତା, ଆନ୍ତରିକତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଭୁଲିଥିଲି ଦୁନିଆର ସବୁ କିଛି । ମୋର ଦୁଃଖ ସୁଖରେ ଭାଗୀ ହବାକୁ, ଭାର ଲାଘବ କରିବାକୁ, କେହି ଜଣେ ମୋର ହୋଇ ଅଛି ବୋଲି ଭାବିଲି । ଏତେ ଦିନ ପରେ ଅନୁଭବ କଲି ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି । କେଡ଼େ ମହାନ୍ ସେ !

ଫଗୁଣ ଆସିଲା । ଆମ୍ବପଚ ଗହଳରୁ ପେନ୍ଥି କଜଳମାଳରେ ହସିଥିଲା ପ୍ରକୃତି, ଫୁଟାଇ ମହକ, ଉଡ଼ାଇ ପରାଗ । ଶୀତ ଆଉ

ତାପର ଅପୋଷ ମିଳାମିଶା ଦିନ । ବହୁଥିଲା ମଳୟ । କୋଇଲି ଗାଉଥିଲା । ନା, ନା, ଅଣିଥିଲା ବସନ୍ତର ଇସ୍ତାହାର ! ଦୁନିଆର ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ଦେଖିଥିଲେ ମନଇଚ୍ଛା ସମସ୍ତେ । ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ଦିନ ହସିଲା ଧରଣୀ, ଜୀବଜଗତ, ଦେବତା । ସେଇଥିପାଇଁ ହସି ଉଠିଲେ ରାଧାମାଧବ ବିଗ୍ରହ । ଫଗୁବୋଳା ଆକାଶ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲି ଭବିଷ୍ୟତର ସ୍ୱପ୍ନ ।

ଆଖି ବୁଜିଧରିଲେ ସେ । ଚମକି ପଡ଼ିଲି, ଜାଣିଲି ମୋର ସ୍ୱାମୀ । କହିଲି, ମଲମ, ତମକୁ ଟିକେ ସରମ ନାହିଁ ? ସଞ୍ଜବେଳଟାରେ କାହିଁକି ଘରଟାରେ ପଶିଲ, ଶୁଣେ ? ହସୁଥାନ୍ତି ସେ । କହିଲେ, ବୁଝିଲ, ଅଳ୍ପ ଘଡ଼ିକ ପରେ ରତନପୁର ମେଲଣକୁ ଯିବି । ଅସୁ ଅସୁ ଦି'ଦିନ ଯିବ । ଟିକେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ଦେଖି ପାଇଥାଏ ଅନ୍ତତଃ ! ବାରଣ କରୁଚ କାହିଁକି ?

କହିଲି, ଦି'ଦିନ ? କାହିଁକି ନ ଗଲେ କ'ଣ କିଏ ବାଡ଼େଇବ ? କହିଲେ, ମୁଁ ବାଧ ହଉଚି । ପ୍ରତି ଘରୁ ଜଣେ ଜଣେ ଯାଉଚୁ । ଦଙ୍ଗା ହବାର ଖୁବ୍ ଆଶଙ୍କା ଅଛି । ଆମ ବିମାନର ଯେଉଁଠି ବସିବାର ସ୍ଥାନ ସେଠି ଅନ୍ୟ ବିମାନ ବସିବାରୁ ଅପମାନ ହୋଇଥିଲା । ଏଥର ସେମିତି କିଛି ହେଲେ ଆମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନାହିଁ କରୁ କରୁ ସେ ବିଦାୟ ମାଗି ଚାଲିଗଲେ ।

ସେ ଦିନର ରାତି । ମଳୟ ପବନ । ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଛଟା । ସ୍ୱାମୀ ନାହାନ୍ତି ଘରେ । କେବଳ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି ଭାବୁଥାଏ ତାଙ୍କର କଥା । କେତେବେଳେ ନିଦ ହୋଇଗଲା ଜାଣେନା । ରାତି ଅଧରୁ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । କିଏ ଆସି ଦାଣ୍ଡ କବାଟ

ଠକ୍‌ଠକ୍ କଲା । ହଠାତ୍ ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଭାବିଲି, ଆଜି କ'ଣ ଫେରି ଆସିଲେ ସେ ! ବାପା ଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇ ପଚାରିଲେ,—କଥା କ'ଣ ? ସବୁ ମୁଁ କାନପାରି ଶୁଣୁଥାଏ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ ।

ମନରେ ମୋର ସଇତାନ ପଶିଲା । ଅଜଣା ଭୟରେ ଦେହଟା ଝାଳରେ ଭିଜିଗଲା ଯେମିତି । ଗାଁ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ମୋ' ଘରେ ଶୋଇ ଦେଲେ । ଆଖି ମୋର ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ପଡ଼ିଲା । ରକ୍ତରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି । ଆଖି ବନ୍ଦ । ସ୍ୱର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । କାନ୍ଦି ଉଠିଲି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ—ଅନ୍ୟମାନେ ବାରଣ କରି ମତେ ଅପସରେଇ ଦେଲେ । ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ପୁଣି ଆସି ତାଙ୍କ ପାଦ ଧରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲି ।

ବାପା ଡାକ୍ତର ଡାକିବାକୁ ଗଲେ । ମନ ହେଉଥାଏ ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ଖବର ଦେବାକୁ । ମୋ ପାଇଁ ହେଲେ ସେ ନିଜର ମନେ କରି ଶକ୍ତିସ୍ତା କରିଥାନ୍ତେ ଭଲ କରି । ଲାଜ ଯୋଗୁଁ କହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏଇ ଅବସରରେ ସେ ଆଖି ଖୋଲି ମୋ ହାତକୁ ମୁଠେଇ ଧରିଲେ । ଧୀର କୃପା ଗଳାରେ କହିଲେ, ଗୋଲମାଳ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଅଗେଇବାର ଫଳ ଇଏ । ଭାଗ୍ୟର ଫଳାଫଳ । ମଣିଷର ଉପାୟ କ'ଣ ? ବ୍ୟସ୍ତ ହବା ଦରକାର ନାହିଁ । କିଛି ହୋଇନାହିଁ ତପାର ।

ଡାକ୍ତର ଆସିଲେ । ଅଥୟ ହୋଇ ଗଲି ମୁଁ । ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ୍ ଦେଲେ । ଆଉରି ବି କ'ଣ ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ଗଲେ । କହିଲେ "ନିଦ ଲାଗିବ । ତାଙ୍କୁ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା

କରିବାକୁ ଦବ ନାହିଁ । ମଗଜ ଫାଟିଗ । ବଞ୍ଚିବାର ଅଶ
ସନ୍ଦେହପୂର୍ଣ୍ଣ । ଭାଗ୍ୟ ଟାଣ ଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧରୁ ବଳି ସାଂଘାତିକ ଅଘାତ
ପାଇ ମଧ୍ୟ ଭଲ ହବାର ପ୍ରମାଣ ଅଛି ।" ଶୁଭିଲେ ସେ । ମନ
ପ୍ରାଣ ଦେଇ ମୁଁ ଡାକିଲି, ସେଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ, ଯିଏ ଦିଏ ଭାଗ୍ୟ
ଭୋଗାଭୋଗ, କର୍ମଫଳ ।

ଶୋଇଲେ ସେ-ଏଠି ନାହାନ୍ତି । ଭାବି ନ ଥିଲି ଏଇ ପରି
ମଜ୍ଜୁରି ମୋର ହବାର ଥିଲା । ତାହାର ଫଗୁବୋଳା ମୁଣ୍ଡ ଜଳ
ଉଠିଲା, ହେଲେ ମୋ ମୁଣ୍ଡରୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ସିନ୍ଦୂର ଲିଭିଲା
ହାତରୁ ଚୁଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇଲେ । ମୁଁ ଡାଆଣୀ ! ଜିଅନ୍ତା ଡାଆଣୀ !
ରାଣ୍ଡଠି ଭଲା ! ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ସ୍ୱାମୀ ଖାଇଛି ! ଜନରବ !
କାହା ଫାଟିବେ ବାଡ଼ ବଗା ଦେବ ! କାନରେ ହାତ ଦେଇ
ନୀରବରେ କାନ୍ଦିଲି ଯାହା । ସେତିକି ଆଶ୍ରୟ, ବଳ ଥିଲା ।

ସଂସାରରୁ ସବୁ ମୋର ସବଗ ତୁଟିଲା । ବୁଡ଼ି ବାଟ ଦିଶିଲାନି ।
ଜୀବନଟା ଦରିଆ ମଝିରେ । କୂଳ କିନାରା ପାଇଲି ନାହିଁ
ଅନ୍ଧାର, ଖାଲି ଅନ୍ଧାର । ଶାଶୁଘର ସୁଖ ପୋଡ଼ିଜଳି ଗଲା । ବାପ
ଘରେ ବୋଉକୁ ଆଉ କାହିଁକି ଦହଗଞ୍ଜି କରନ୍ତି ? ମୁଁ ବିଧବା
ସମାଜରେ ପତିତା ମୁଁ ! ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର କଳଙ୍କ ! ମୁହଁ ଦେଖିଲେ
ଅମଙ୍ଗଳ ! ଅଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ । କାନ୍ଦିଲି । ମନେ ପଡ଼ିଲେ ସୁରବାବୁ
ସଂସାର କରି ସାରିଥିବେ ହୁଏତ । ବିଧବାକୁ ବା ସେ ଗ୍ରହଣ
କରିବେ କାହିଁକି ? କାହାନ୍ତି ସେ ?

ଶେଷରେ ଭାବିଲି, ଦୁନିଆରୁ ବାହୁ ପାଇବାକୁ ହେବ
ହରେଇଯିବି । ଚାଲିଯିବି ଅଜଣା ଥାନକୁ । ଭିକାରୁଣୀ ହବା

ନଥିବ କେହି, ଦୂରଦେଶରେ । କେହି ମୋର ଖୋଜ ଖବର ରଖିବ ନାହିଁ । ଅସଂଖ୍ୟ ଜନତା ଭିତରେ ହଜିଯିବ । ଘୁଞ୍ଚିବ ଦେଶ, ଜାତି, ଧର୍ମ । କେବଳ ମଣିଷ ଜାତିରେ ଟିଗୋଟିଏ ଥାନ ବାଛିନେବ ।

ପୁଣି ଭାବିଲି ମୁଁ ଯୁବତୀ । ଏଦେଶର ଜଳବାୟୁ ସଧବା ବିଧବାର ବିଚାର ନକରି ଏହିଷେଇଦବ—ଏ ଯୁବତୀ, ରୂପଅଛି ଇଆର । ନୀତିହୀନ ଆଜିକାର ଯୁବକ ଦଳର ଲୋଭିକଣ୍ଠ ଆଖି ପଶୁରବ, ଏଇଟି କିଏ ? ଗ୍ରାସିବାକୁ ଠାକ ବସିବେ । ଭୁଣ୍ଡ ଲେଳିଠାଇବାକୁ ବେଳ ନଥିବ । ପାଦ ଖସିବ । କ୍ଷଣିକ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଇହକାଳ ପରକାଳକୁ କଳଙ୍କ ପସରା ବହି ଗ୍ଭଲିବ ।

ବହୁତ ଭାବିଲି । ଅନ୍ତ ନାହିଁ ତାର । ଯେତେ ସେ ଗଭୀର, ସେତିକ ନୈରାଶ୍ୟମୟ ତାର ଭିତର ରୂପ । ସ୍ଥିର କଲି, ଗ୍ଭଲିଯିବ । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ସରିଲା । ଦେଖିଲି କାହାର ସେହି ମମତା ନାହିଁ ମୋ ପ୍ରତି । ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ କେହି କିଛି କରି ନାହାନ୍ତି । ଆଶ୍ୱାସନା ପଦେ ବି କାହାରି ଭୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରି ନାହିଁ । ଆଉ କାହିଁକି ରହିବ ସେ ଘରେ ? ଗ୍ଭଲି ଆସିଲି ।

ସହରର ଅନ୍ଦିକନ୍ଦି ବୁଲିଛି । ଦିନଯାଏ ଏମିତି କଟେ । ରାତିରେ ଧର୍ମଶାଳା ଆଶ୍ରୟ ଦିଏ । ଅସଂଖ୍ୟ ଜନତା ଭିତରେ ଘୂରି ବୁଲିଲି; ମାସ ମାସ ଧରି । କେତେ ଆଖି ମାରିଛନ୍ତି । କେହିଆମାନେ ସୁସୁରି ମାରିଛନ୍ତି । କିଏ ମଧ୍ୟ କୁତ୍ସିତରେ ଡାକିଛି । ସହରରୁ ଆସି ବାନ୍ଧାରରେ ପଡ଼ିଲି । ଏମାନଙ୍କୁ ଏଡ଼ିବାକୁ

କେବଳ କୁଟିଳ ଗୃହାଣି ଭିନ୍ନ ଆଉ ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର କିଛି ମୋର ନ ଥିଲା ।

ଗୋଟିଏ ଦିନର ଭାବନା । ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭିନ୍ନ କଲା । ଗତି କଲି ଭିନ୍ନ ପଥରେ । ଜନ୍ମ, ଭାବିଲି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲି କାହିଁକି ? ଖାଇ ପିଇ ମରିବା କ'ଣ ମଣିଷ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ? ଦରିଦ୍ର ନରଗଣର ସେବା କଲେ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ଦେଶରେ ରୋଗର ସଂଖ୍ୟା ନାହିଁ, ରୋଗୀର ଅଭାବ ନାହିଁ । ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଗଛମୂଳରେ ମଣିଷ ମରି ପଡ଼ୁଛି ଆହାର ବିନା । ପଇସା ଅଭାବ, ଚିକିତ୍ସା ଅଭାବରୁ, କଲବଲ ହୋଇ ମରି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, କାହାରି ଯେମିତି ନିଘା ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଆମର ଧନୀ ସମାଜ କାନରେ ଶୁଭେ—ଦେହଘସା ସବୁଦିନିଆ ସଙ୍ଗୀତ ପରି । ବ୍ରତ କଲି ସେହିମାନଙ୍କର ସେବା । ପ୍ରେମ, ସ୍ନେହ, ଆଦି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୁଣ ସବୁ ଥାଏ ଏହି ସେବାରେ । ସେବାରୁ ଆସିବ ତ୍ୟାଗ । ସରଳତା, ଶାନ୍ତି ଆନନ୍ଦ, ପ୍ରାଣରେ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିବ । ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ରାଞ୍ଚି ହସ୍‌ପିଠାଲରେ ନର୍ସ ମୁଁ । ଏଇ ଆଦର୍ଶକୁ ଧରି ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ବା କୌଣସିର ଚିନ୍ତା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଥଚ୍ୟୁତ କରାଇନାହିଁ । ଥରେ ହେଲେ ମନ ଅତୀତକୁ ଯାଇନ । ଆଜି କିନ୍ତୁ ତୋର ଆକସ୍ମିକ ଦେଖା, ଆଉ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଛି ଅତୀତର ଭୋଗା ଭୋଗ ।

ବିନା କହିଲା, ଜୟନ୍ତ ! ଜାଣି ଜାଣି ଜୀବନଟା ଅଯଥାରେ ବିତେଇ ଦଉଚୁ କାହିଁକି ? ସୁରଭିର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରି ନଥିବେ ବୋଧହୁଏ । ଯଦି ଥରେ ତୋର ଏ ଦଶା ଖୋଜି ବହୁଥାନ୍ତୁ ପୁଣି ଥରେ ସିନ୍ଦୁର ବିନ୍ଦୁ ମଥାରେ ତୋର ଉଜ୍ଜଳି

ଉଠିଥାନ୍ତା । ତୋର ପାଇଁ ସେ ଅବିବାହିତ । ଦିନେ ପଚାରିଲେ, 'ବିନି, ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ? ଏକ ନା ଅନେକ ? କହିଲି ଅନେକ । ଗୋଟିକପରେ ଅନ୍ୟଟି ଆସେ । ସେ କିନ୍ତୁ କହିଲେ, ନା ବିନି, ଅନେକ ନୁହେଁ ଏକ । ଜଣକୁ ପ୍ରକୃତ ହୃଦୟରେ ଭଲ ପାଇ ସାରିବାପରେ ଅନ୍ୟକୁ କେମିତି ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ମଣିଷ । ଯାହାର ହୃଦୟ ଅଛି, ସେ ଗ୍ରହିବ ନାହିଁ—ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମାର ଅବମାନନା କରି ଅନ୍ୟଟିକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବାକୁ ।

ହୃଦୟ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତାଙ୍କର ବୁଝି ପାରିଥିଲି । କହିଥିଲି, ସୁରଭାଇ ! ଜୟନ୍ତକୁ ସହଜରେ ପାଇ ପାରିବ ତୁମେ । ଚେଷ୍ଟା କର । ସେତେବେଳେ ବିବାହ ତୋର ହୋଇ ନ ଥାଏ । ପ୍ରାଣରେ ଦରଜ, ମୁହଁରେ ବିଷାଦ, ଚକ୍ଷୁରେ ଲୋତକ; ତାଙ୍କର ଭରିଥିଲା । ତୋର ପାଇଁ ତାଙ୍କର କଥା, ତାଙ୍କର ରୂପ; ତୋ ଉପରେ କି ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାନ୍ତା ମୁଁ ଭାବି ପାରୁନି ।

ବିନି, ସୁରବାବୁ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ପକାଇଛନ୍ତି ସତ । ପୁଣି ଛାଁକୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ନାହିଁ କଲେ ତାଙ୍କର ବାପା । ମେଜିଧନ ବୋହୂ ରୂପେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉଥିଲା, ସେତିକି ବେଳେ କିଏ ଜଣେ ଶେଷ ଜବାବ ଆଣି ଆସିଥିଲେ । ପର ଲଗ୍ନରେ କରିବାକୁ । ଆଉ କ'ଣ ଥିଲା ? ବିବାହ ସରିଗଲା । କାନ୍ଦିଲି କେବଳ । ତାଙ୍କର ଭୁଲ ଏ ନୁହେଁ, ବିଧାତାର ଇଙ୍ଗିତ ।

ବିନି କହିଲା, ଜୟନ୍ତ ! ଏବେ ବି ବେଳ ଅଛି । ତାଙ୍କୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କର । ତୋର ଚିନ୍ତାରେ ଆଜି ସେ ବିବାହ କରି ନଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ ।

“ଅପବିତ୍ର ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ ସେ କେମିତି ?”

ନିଶ୍ଚୟ ଅଙ୍ଗ ଅପବିତ୍ର ହୋଇ ପାରେନା । ମଣିଷର ଚିତ୍ତବି ବିକାର । ସମାଜର ଅନ୍ଧ କୁସଂସ୍କାର ନୀତି ଯୋଗୁଁ ଏ ଭାବନା । ଭଲ ଓ ଭେଲର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିନାଶ ସମାନ ।

“ବିଧବା ମୁଁ । ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ । ଦେବତାର ପୂଜା ପାଇଁ ଥୋଇବି ତାଙ୍କୁ ?”

ବିନି କହିଲା, ଜୟନ୍ତ ! ସ୍ନେହ, ଭକ୍ତି ବଳରେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ପାଏ ଜଗତରେ । ନିଜେ ଭଗବାନ ତ ଭକ୍ତର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହରେ ଖାଇଛନ୍ତି ? ଶବରୁଣୀର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ କୋଳି କେତେ ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଦେବତା ! ଏ ତ ନର— ଦେବତା !

“ବିଶ୍ୱାସ ଆସୁନି ଭଉଣୀ । ତଥାପି, ଯଦି ଏ ଆଶାର ପରିଣତି- ମନର ଅଭିଳଷିତ ହୃଦୟର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା, ତେବେ ମୁ ବୁଲିଲି ତାଙ୍କରି ସନ୍ଧାନରେ । ତୁ ବି ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ସାହାଯ କର । ଭାଗ୍ୟ ଆଜି ଆଶାର ପରୀକ୍ଷା ହେଉ ।”

ଅଶିଣ ଆସିଲା ବାଜା ବଜାଇ, ବଜୁଲି-ଶ୍ରେଣୀ ଜାଳି ଏଇ ଧରିତ୍ରୀକୁ, ରୂଷ ଧରାକୁ, କରିବାକୁ ଶସ୍ୟଶାମଳା, ରସାଳ ବନ୍ଧୁଗର୍ଭା । ଆଗମନରେ ଚମକି ଉଠିଲେ ଧରା ପୃଷ୍ଠର ବାସିନ୍ଦା ମାନେ । ସୁନ୍ଦର ସେ, ଭୟଙ୍କର ସେ, ଇନ୍ଦ୍ର ରାଜାଙ୍କ –ଦୂତ । ଭଲ ମନ୍ଦ ଦୁଇ ସମ୍ବାଦ ନେଇ ସେ ଆସେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ । ଭୟରେ ତାର ରା

ଘାଟରେ ମଣିଷ ଗୁଳ ଧାରେ ନା, ଲଢେ—ଗଛମୂଳେ, ଝୋଡ଼ରେ । ଯେ ବେଖାତର କର ଦମ୍ଭ ଦେଖାଏ, ତାର ଉପରେ ପଡ଼େ ବଜ୍ର ବାଡ଼ୁଳି । ବୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ ତ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶରମାଳା ଭେଦ କରେ ତାର ଶରୀର । ଆଜ ସେ ଆସିଛି ଭୟଙ୍କର ରୂପରେ ।

ସଞ୍ଜବେଳ ଗଡ଼ି ଗଲାଣି । ବର୍ଷାର ବିରାମ ନାହିଁ । ଚକଚକ ବିଜୁଳି । ରାସ୍ତା ନିର୍ଜନ । ବନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଉଠିଲା ଆଶଙ୍କାର ଝଡ଼ । ଆଜି ଭାଇ ଫେରିବାର କଥା । ଯଦି ତାହାର ଆସିଥିବେ, ତେବେ ଅଶ୍ରା କେଉଁଠି ନେଇଥିବେ ସେ ! ବାରମ୍ବାର ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଦଶଟା ବାଜିଲା । ସବୁ ଆଶା ଛାଡ଼ି ଶେଷଥର ପାଇଁ ରାସ୍ତାକୁ ଚାହିଁବାକୁ ଗଲା । କାହିଁ ଦିଶୁ ନାହାନ୍ତି ତ ! ଏଁ ! ଏ କିଏ ପିଣ୍ଡାରେ ! ଚମକିଲା ସେ ।

ପିଣ୍ଡାର ଠିକ୍ ଶେଷ ଭାଗରେ ଶୋଇଛି ଜଣେ । ଅନ୍ଧାର ଯୋଗୁଁ ଜାଣି ହେଉନି । ପଚାରିଲା, କିଏ ? ଘଡ଼ିକ ବାଦ ଶୁଭିଲା—ହିଁ । ପୁଣି ଥରେ ଡାକିଲା । 'କିଏ ଶୋଇଛି ?' ନୀରବ । ବାଧ୍ୟହୋଇ ଯେମିତି ଉତ୍ତର ଦେଲା ସେ—"ବାଟୋଇ ଜଣେ ମା, ଶୋଇଛି ଟିକେ । ମୋ ଘର ବହୁଦୂର—କଟକ । ଓଦା ହୋଇ ହାଲିଆ ହୋଇ ଯାଉଛି । ବର୍ଷା ଛାଡ଼ିଗଲେ ଚାଲିଯିବି ।" ଯୋଡ଼ ଯାଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇଲା ସେ ।

ବନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଲାଗିଲା କୁତୁହଳ । କଟକ, ଜନ୍ମମାଟି ! କେତେ ଘଟଣାର ସ୍ମୃତି ହୋଇ ଯାଇ ଭୁଲିଁ ଯେ ! ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ, ଘର, ଗଛ, ରାସ୍ତା, ସବୁ ଯେମିତି ନାଚିଗଲା ଆଖି ସାମନାରେ । ସେହି ଆନର ନିଅଶ୍ରିତ ଜଣେ । ଅହା, ଅଶହା ହେଲେ ବି ତ ସେ

ନିଜର । ତା ପାଝିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦମାଳା ! କୋମଳ କରୁଣ ନିବେଦନ । କେଡ଼େ ମିଠାଲାଗେ ଆପଣାର ଭାଷା ! ଦୂର ବିଦେଶରେ ସାତ ସପନ ଯାହା, ଆଜି ସେ ଶୁଣୁଛି ଅତି ପାଖରେ । ଗଡ଼ିବ କୁଲିଟିଏ ବା ଭିକାରୀଟିଏ ହେଉ ପଛକେ, ତାର ଜାତିର ମଣିଷ, ସେ ଓଡ଼ିଆ । ପେଟ ପାଇଁ କିଏ କି ଫନ୍ଦା ଧରିଛି, ସେଥିରୁ କ'ଣ ମିଳିବ ? ଭାଷା ଆଉ ଜାତିର ଝଣ୍ଡାଧର ଓଡ଼ିଆ, ଓଡ଼ିଶା । ଆଖି ଆଗରେ ଜାତି ପୁଅକୁ ସେ ବେଖାତିର କରି ଦହଯୀ ହନ୍ତାକୁ ଦବ ? ଛି, ଛି, ମନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବ ତହିଁରେ ?

କଲିକତା ଓଡ଼ିଆ କୁଲି ହାଡ଼ ମାଟି ହାଡ଼ରେ ନିଲଦ କାରଖାନାକୁ ଯାଏ—ନାଲିମାଟିକୁ । ବଳ ବଅସ ସବୁ ବିକି ଦିଏ ଅନ୍ୟର ପୁଞ୍ଜିପାଇଁ । ଧନ୍ଦା ପାଏ । ସାଆନ୍ତ ପୁଅର ଗୋଲାମୀ କରି ସେ ବୁଝି ପାରେନା ତାର ମାନ ମହତ । ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ ସେ କହେ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା । ଫିରିଙ୍ଗି ଭାଷେ । ମଇଳା ଅସନା ହୋଇ ସେ ରହେ ସହରତଳି ନୁଆଁଣିଆ ଘୁଲଘରେ । କଞ୍ଚା ପଇସା ଦେଖି ଭୁଲିଯାଏ ଦେଶକୁ, ଆପଣା ଆପଣିକୁ । ତାର ପୁଣି କି ଗର୍ବ ! କି ବାହାଦୁରି ! ସେ ପୁଣି ନିଜକୁ ଓଡ଼ିଆ କହିବାକୁ ସଙ୍କୋଚ ପାଏ । ନୂଆ ଓଡ଼ିଆ କୁଲି ପ୍ରତି ହତାଦର କରେ । ହୀନସ୍ତା କରି ଦୂରେଇ ଦିଏ । ଧନ୍ୟ ଏ ଜାତି, ଧନ୍ୟ ଏ ଦେଶର ବିଦେଶୀ ପଶୁ!

ଏଥିପାଇଁ ଦୂରେ ବିଦେଶରେ ଝିନ କ'ଣ ସେଇ ବେଭାର କରି ତଡ଼ିଦବ ଆଶ୍ରିତ ଅସହାୟ ଜାତିପୁଅକୁ ? କେଜାଣେ କାହିଁକି ସେ ଲୁଡ଼ିଛି ଜନ୍ମଭୂଇଁ । (ବେଳରେ ଦୁଏତ ଆଶ୍ରା କରିଛି ତାର

ଯିଣ୍ଡା ପହଞ୍ଚା । ଅଥବା ଦୈବଯୋଗେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ କେହି ଉଦ୍ୟାନସ୍ୱାମୀ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାର ତାଠାରୁ ଅବଗତ ହେବା । ଡାକିଲା—ଭିତରକୁ ଆସ, ଭିଜାଇ ଭିଜାଇ ବର୍ଷା ଆସୁଛି ପରା ! ଓଦା ହୋଇ ଯିବ ଯେ ।"

ଉଠି ବସିଲା ସେ । ସ୍ତ୍ରୀଟି ଓଡ଼ିଆ କହୁଛି ଜାଣି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନରେ କ'ଣ ଭାବ ଦବିଗଲା । କାହାର ଏ କଣ୍ଠସ୍ୱର ! ଠିକ୍ ସେଇ କଅଁଳିଆ ଡାକ ତ ! ଏଇମିତି ସ୍ୱରଟିଏ ଦିନ ହଜା ଦିନରୁ ଆଣିଥିଲା କୂଳକୁ । ଅବୁଝା ମନକୁ ଶାନ୍ତ କରେଶ । ତା'ର ପରଶରେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟର ପଥର ବରଫ ପରି ସ୍ରବଶ । ଅଦିନରେ ଅଜ ସେ ନୁହେଁ ତ ? ଥରିଲା ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିଲା ପଛେ ପଛେ, ଭାବି ପାରୁ ନ ଥାଏ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ସେ ।

ଲଣ୍ଠନଟିଏ ଆଣି ଥୋଇ ଦେଲା ବନ୍ଦ, ଆଗନ୍ତୁକ ପାଖରେ । ଶୁଖିଲା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ଦେଲା ପିନ୍ଧିବାକୁ । ଅଗ୍ରହରେ ମୁହଁକୁ ତାର ଚାହିଁ ରହିଲା ନିବଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ।

ନାରୀ ସୁଲଭ କୋମଳ ଅନ୍ତରରେ ତାର ଖେଳିଗଲା ଦରଦ । ଆହା, ଯୁବକ, କିନ୍ତୁ ବୃଦ୍ଧ ପରି ତାର ଶରୀର । ଲୁଗା ଆଉ ଜାମାର ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ମଇଳା ଅସନା । ଆଖି ଦିଟା କୋଠରଗତ । ନିଶ ଦାଢ଼ି ଖୁବ୍ ବଢ଼ି ଯାଇଛି ତାର । କାନ୍ଧରେ ଗାମୁଛା । ସବୁ ରଙ୍ଗ ପୋଷାକ ଛୁଣ୍ଡି ମିଳାଇ ଯାଇଛି । ମୁଣ୍ଡବାଳ ଜଟା ଧରିଲାଣି ! ବିବର୍ଣ୍ଣ ମଣିଷଟିଏ ! ଶୁଷ୍କ ଅଧରକ ଚାହାଣି ସଙ୍ଗେ ନିମ୍ନକୁ ଝରି ଆସୁଥାଏ ଅଶ୍ରୁ-ଧାର, ଜଳର ସାଧାରଣ ଧର୍ମ ରଖିବାକୁ । ଘଡ଼ିଏ ଯାଏ କାହାର ତୁଣ୍ଡରୁ କଥା ବାହାର ନାହିଁ ।

ଏଇ ଚେତନାର ସଙ୍ଗେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିଲା ଜଣକର । ଯାହାକୁ ସେ ମନର କୁହୁଳା ନିଆଁକୁ ନିଭେଇବାକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲା । ଅଜାଣତ ଭାବରେ ଚେକ ବସିଥିଲା ପ୍ରଣୟ— ନାରୀର ସର୍ବସ୍ୱ, ଯୌବନର ଗର୍ବ, ଯାହାର ହାତରେ । ଠିକ୍ ସେଇ ନାକ, ସେଇ ଆଖି ତ । ସଚେତ କାନ୍ତ ନ ହେଲେ ବି ତାର ପ୍ରତିରୂପ । କାହାନ୍ତି ସେ କେଜାଣି ! ପଚାରିଥିଲା ବିନ—ତମ ଘର କଣ କଟକ ସହରରେ, ନା··· ?

ଲୋକଟି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲା—ଚିହ୍ନି ପାରୁନୁ ବିନ ! ହଁ, ଭୁଲିଯା । ମନ୍ଦ ବାଳୁ ଦେ ମନରୁ । ମୁଁ କାନୁ ବଞ୍ଚିଛି ଲୋ, ଏବେ ବି ବଞ୍ଚିଛି । ତମରି ମାନଙ୍କ ସୁଖ ଦେଖିବାକୁ, ଅତୀତ ଆଜ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଦେଖି ଭାବନେ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ । ଅଥବନ ଏ କାୟା । ଛୁଁନା ମତେ । କ'ଣ ମୁଁ ନ କରିଛି ? ଜାତି ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ମୀଚକାମରେ ବୁଡ଼ିଛି ଲୋ, ଜୀବନର ପଥ ହୁଡ଼ିଛି । କାଲି କାହିଁକି ମତେ ଚିହ୍ନୁଥିଲା ଟୋ କଥା, ଅଜି ଦେଖିଲି ।

ବିନ ଆଖିରେ ଉଛୁଳି ଉଠିଲା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଜୁଆର । ସହାନୁଭୂତିର ନିଦର୍ଶନ । ମନଗହନର ଗୋଳିଆ ଭାବନାର ସ୍ରୋତ ! ପଚାରିଲା, ସୁରଭାଇ, ତମର ଏ ପ୍ରକୃତ ରୂପ, ନା ଛଦ୍ମ ! କାହିଁକି ଏ ଅବସ୍ଥା ତମର ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ବିନ, ଏ ପୋଡ଼ାଗଣ୍ଡିଆ ଜୀବନର ଶେଷ ଆଜି ହେଲା କାହିଁ ? ଅସ୍ଥା ବି ମୋର ଗୃହୈନ ଏମିତି ସାଧାରଣ ମୃତ୍ୟୁ ମୋର ହେଉ । ନା, ନା, ଶାସ୍ତି ଭୋଗ କରେ ମୁଁ । ଜନ୍ତୁ, ପୋକ, ଭସ୍ମ ହେଉ ଏ ଶରୀର ଅସାର ଭିକ୍ । ଅଜାତର କର୍ମ-

ଫଳ ଭୋଗେ ମୁଁ । 'କାହିଁକି ଏ ରୂପ ହେଲା'ର ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ଆଦର କରିଛି ଏଇ ରୂପ, ବେଶ । ଦରିଦ୍ର ପ୍ରାଣର ଅନୁଭୂତି ଦେଇଛି ନୂତନ ଆଲୋକ । ପଥର ପାଥେୟ ! ନା, ନା, କହିବି । ମୋ ବିଷୟରେ ତୋର ଧାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହେଉ । ଯାହା ଜାଣିଚୁ ତହିଁରେ ଏତକ ଯୋଗ କର ।

ତୁ ଜାଣୁ, ଜୟନ୍ତୀକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଉଥିଲି । ଭାବୁଥିଲି ଅନନ୍ତ କାଳ ଅବଧି ସେ ହେବ ମୋର ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଆଶାର କୁହୁକ ପରଶ ମତେ ଅନ୍ଧ କରିଥିଲା । ସେଇ ଆଶା ହିଁ ଦେଇଛି ଏଇ ରୂପ । ଏଇ ଆଶା ମତେ ଟାଣି ନେଲା ଅନ୍ଧାର ଗୋହିରି ଭିତରକୁ । ଆଶା ଓ ଆଶଙ୍କାର ଦ୍ୱନ୍ଦରେ ଆଶା ହିଁ ଶେଷ ଜିତିଯାଏ । ତାରି ଯୋଗୁଁ ଆଖି ଆଗରେ ଝଲସି ଉଠିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତର ରଙ୍ଗୀନ ଛବି । ବାଟ ଅବାଟ ବାରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା । ଦୁନିଆ, ଆଉ ଏ ମଣିଷ ହାତଗଢ଼ା ସମାଜ ପ୍ରତି ଖାତିର ନ ଥିଲା ।

ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ପକାଇଥିଲି । ଅମ୍ମା ମୋର ଉଲ୍ଲସି ଉଠିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବିଧି ! ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଗଲା ମାନସ ବାସନା ମୋର । ସେଇଠିକାର ମାଷ୍ଟର, ସ୍କୁଲ, ଅଧିକାର କଲା ମୋର ହୃଦୟର ଦୁନିଆ । ପ୍ରତାରିତ ହେଲି ମୁଁ । ଜାନମୁଣ୍ଡା ଭାଙ୍ଗି ହେଲା । ମୁଣ୍ଡଟା ମୋର ବିଗିଡ଼ି ଗଲା ଯେମିତି । ହତାହତ ଜ୍ଞାନ ଉଭେଇଗଲା କୁଆଡ଼େ । ଗୋଟାଏ ହିଂସ୍ର ବାସନା ବସାକଲା ତହିଁରେ, ଆଉ କାନେ କାନେ କହିଲା—ପ୍ରତିଶୋଧ ! ସ୍କୁଲର ଗଣ୍ଡିରୁ ମୁଣ୍ଡଟା ଉଡ଼ାଇ ଦେ । ଯୁବକ ସୁଲଭ ରକ୍ତ ଟକମକ ଫୁଟିଥିଲା । ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରି ନା

ଥିଲି । ଅନ୍ତର ଆତ୍ମା ଚାହାଁର କଲା—ପ୍ରତିଶୋଧ ! ଅଶାନ୍ତି ପରିଧି ବଢ଼ିଗଲା ।

ମନର ଭାବ, କିମ୍ବା କଳାପକୁ ସଂଯତ କରି ପାରି ନ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତିର ଗୁରୁତ୍ୱ, ଅପେ ଅପେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିଲା ସେତେବେଳକୁ । ମନ, ବାସନାଭୂତ । ସୁଯୋଗ ଜଣିଥିଲା ସଜ୍ଜାର ସର୍ବସ୍ୱ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବାକୁ । ଜୟନ୍ତର ଜାତି ସଙ୍ଗେ ମୋ ଜାତି ତାଳ ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ମୋର କାଟ ଖାଇଗଲା ।

ଏଇ ଆମ ଅନ୍ଧ ପୁରୁଷର ସମାଜ । ଚମଡ଼ା ଆବରଣ ତଳେ ଏବୁଝି ତ ଅଛି ରକ୍ତ ମାଂସ ଅଉ ମେଦ । ଧଳା କଳା, ଦୀର୍ଘ, ଖର୍ବ ଯୋଗୁଁ ମଣିଷ ତ ଅଉ କିଛି ହୋଇପାରେ ନା ! ଗଠନର ପାର୍ଥକ୍ୟ ମାତ୍ର । ଅଢ଼େଇ ଦିନ ସ୍ଥିତି ଯେଉଁ ଜଗତରେ, ସେ ଅଛି, ଅଉ ଥିବ । ଆଜିର ମଣିଷ କାଲି ହବ ପଞ୍ଚଭୂତର ଅଂଶ । ସର୍ବହୀନ ଏ ମାନବର ମୂଳି ଧନ ଜନ ବଂଶର ବଡ଼ିମା । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ମନରେ ଦେଖ ତ ମଣିଷକୁ, ଦିଶିବ ଭିତର କାଳିମା । ଆଖି ଖୋଲ, ଅଗଣିତ ବ୍ୟକ୍ତିରେ କର ଆପଣାର ସନ୍ଧାନ । ଦିଶିବ ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସରଣୀ । ସେଠି ନ ଥିବ ନିଜର ବାହାଦୁରି । ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଭାବନାର ସ୍ଥାନ । କେବଳ ମଣିଷ ଜଣେ ସାଥୀହୀନ ଦୂର ବିଦେଶୀ । ଆପଣାର ସ୍ଥିତି ନେଇ ଭ୍ରମ ଆସିବ । ନିଜକୁ ନିଜେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିବ—କିଏ ମୁଁ ? ଘର ମୋର କେଉଁଠି ? ଆସିଛି କୁଆଡ଼େ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ, ଜାତି, ସବୁ ଯେମିତି ହେବେ ବିରାଟ ପ୍ରଶ୍ନ ବାଚକ—ଏମାନେ କିଏ ?

ହଁ, ଅପମାନର ଜ୍ୱାଳା ଦେହସାରା ଚରି ଯାଇଥିଲା । ସେଇ ଜାତର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଛାଡ଼ିଲି ଘର ଦ୍ୱାର । ଖୁଲିଲି ସେଇ ଥାନ ଆଶାରେ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ହସିବ, ଭେଦାଭେଦ ନାହିଁ ଯେଉଁଠି । ଜୟନ୍ତୀକୁ ପାଇବା ଆଶା ତଥାପି ଥିଲା ବିନ, ମୋହ ତୁଟାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲି । ଟେଣୁ ରାଜୁର ଘରଠୁଁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଖୋଲିଲି ଡାକ୍ତର ଦୋକାନ । ଜୟନ୍ତୀ ଜାଣେ ନା ।

ରାଜୁର ପ୍ରତିଶୋଧ ପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପ କଲି ସତ, ଚମକ ପଡ଼ିଲି ଜୟନ୍ତୀର ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ । ଆହା, ବାପ ଛେଉଣ୍ଡ ! ବୁଢ଼ାର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ବଳ ! ବଂଶର ଶେଷ ଶିଖା ! କ'ଣ ନ ହେବ ତାର ପ୍ରାଣ ! ବୈଧବ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବ କେମିତି ! ପୁଣି ଜଳି ଉଠେ ଦଂଶନର ରକ୍ତ । ଭାସିଯାଏ ଆଖି ସାମନାରେ—ତାର କୋମଳ ଅଙ୍ଗ, କପୋଳ ହସ, ଗୁହାଣୀ, ଭଙ୍ଗୀ, କଅଁଳା ଫୁଲ୍ଲ ଦେହ । ଅପୂର୍ବ ରୂପସୀ ଆସି ଉଭାହୁଏ ସମ୍ମୁଖରେ । ମୁଣ୍ଡ ଟେକେ ଆଦିମ ପ୍ରକୃତି । ଜାଗେ ହିଂସ୍ର ବାସନା । ଦୁର୍ନିବାର ଆକାଂକ୍ଷା ବଢ଼ି । ଅନ୍ତରର ଆତ୍ମା ଗୁମୁରି ଉଠିଲା ।

ଫଗୁଦଶମୀ, ଦୁଇ । ରାଜୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଲା ଠେଙ୍ଗା । ଚେତା ନ ଥିଲା ତାର । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲା ମୃତ୍ୟୁ । ଉଣ୍ଡୁଥିଲି ସୁଯୋଗ । ମଟେ ହିଁ ଆସିଲା ଚିକିତ୍ସା କରିବାକୁ ଡାକରା । ନେଇଥିଲି ହଳାହଳ ! କାଳକୁଟ ବିଷ ! ନିମିଷକେ ଯେ ଯେନପାତରେ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ, ମିଶାଏ ଅନନ୍ତ ଆକାଶରେ । ଅଟକିଲା ହାତରେ ଦେଲି ସେଇ ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ, ଶରନଦ୍ରା ପାଇଁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ସଫଳ ହେଲା ମୋର । ସେଇଦିନ ସେଠୁଁ ଫେରିଆସି ହସିଥିଲି ପେଟଭରି । ରକ୍ତବୋଳା

ସ୍ୱଜନର ମୁହଁଟା ନାଚୁଥାଏ ଆଖିରେ । ଜୟନ୍ତୀକୁ ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତରେ ଦେଖିବାକୁ ମାନସ ବଳାଇଥିଲି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।

ତାପରେ ଅନେକ ଥର ଦେଖିଛି ଜୟନ୍ତୀକୁ । ଆଖିରେ ଜମାଟ ବନ୍ଧା ଲୁହ । ଅପନ୍ତୁ କେଶରାଶି । ବିରହ ବେଦନାରେ ମଳିନା, ଦୀନା ରୂପେ । ତାର ଏରୂପ ଦେଖି ପ୍ରାଣ ମୋର କୁଳିସି ଉଠିଲା । ଜୟନ୍ତୀର ଜାତକୁ ଯେମିତି ପଚାରୁଥିଲି—କେତେ ଦିନ ରାଜୁଆ ଜାତର ଗୌରବ ରଖିଲା ? କିଛି ଜାତି ଟିକେ ସାହାଯ୍ୟ କଲନି ? ଜାତିଟାକୁ ରଖି ଯାଇଛି ନା ନେଇ ଯାଇଛି ? କେବଳ ଆନନ୍ଦରେ, ତୃପ୍ତିରେ ବିତିଥିଲା ମାସଟିଏ ।

ତାପରେ, ତାପରେ ବି, ଆଜି ସହ୍ୟକରି ପାରିଲି ନାହିଁ ବିବେକର ତାଡ଼ନା । ସତେ ଯେମିତି କିଏ ବିଦ୍ରୂପ କରି କହିଲା – ଜୟନ୍ତୀର ଦୋଷ କ'ଣ ? ଯେ ଦେଲା ନିଜତ୍ୱକୁ ତୋର ହାତରେ ଟେକି, ଭାବିଲା ଅତି ଆପଣାର, ଗ୍ରହିଲା ଜୀବନର ସାଥୀରୂପେ, ତାର ଦୋଷ ? ସେ ତ ଗ୍ରହିଁଥିଲା ସବୁଦିନ ପାଇଁ ନିଜକୁ ସମର୍ପି ଦବାକୁ ? ସତେ ତ ! ତାର କ'ଣ ଭୁଲ ? ଆହା, ଭାବିଥିଲା ନୂଆ ଦୁନିଆରେ ବୁଢ଼ା ବହିବାକୁ, ମଣ୍ଡେହିଁ କଟିବାକୁ ଜୀବନବନ୍ଧୁ ! ଦେଇଥିଲା ସର୍ବସ୍ୱ ! ଅଶା-ତାର କେଡ଼େ ନିର୍ମଳ ! କ'ଣ ମୁଁ ନ କଲି ! ବିଧବାର ଅଗ୍ନିଜ୍ୱାଳା ଢାଳିଲା । ଅନୁତାପ କଲି । ତାପାଇଁ ଯାହା ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି ସଂଚିତ ଥିଲା; ଦେଇଥିଲି । ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ଟିକକ ରହି ଯାଇଥିଲା, ସେଇତକ ପ୍ରାଣଟାକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କଲା । ଭାବିଲି କ୍ଷମା ମାଗିବି । ଜୟନ୍ତୀର ହାତ ଧରିବି ।

ଜୟନ୍ତୀକୁ ବିଧବା ଦଶା ଆଣି ଦେଇଚ ତମେ ? —ପଚାରିଲା ବିନ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ; ତଥାପି ବି ମୁଁ ରକ୍ଷା ପାଇନାହିଁ ବିନ ।

ପାରୁ ମରିନାହିଁ । ଶୂନ୍ୟରେ ଥାଇ ମୋର ପିଛା ଧରିଛି । ଖୋଜି ବୁଲୁଛି ପ୍ରତିଶୋଧ ପାଇଁ । ଅନୁତାପ ଅସ୍ତ୍ରରେ ମତେ ମାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଦେହ ମୋର ଜଳୁଛି, ପୋଡ଼ୁଛି । ମେ କାନ୍ଦୁଛି । ବିକଟ ହସ ।

ବିବାହ ପରେ, ପାରୁର ମୃତ୍ୟୁପରେ, ଶୁଣିଲି—ବିବାହ ମୋର ଭଙ୍ଗ ହୋଇଥିଲା ମୋ ବାପାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ, ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ନାପସନ୍ଦ କଲେ । ସେଇଦିନଠୁଁ ସବୁ ଭୁଲିଲି । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ବୁଲିଲି ଜୟନ୍ତୀର ସନ୍ଧାନରେ । ବହୁତ ଖୋଜିଲି, ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ, ହତଭାଗ୍ୟ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇନାହିଁ । ନାନା ଚିନ୍ତାରେ ମୁଣ୍ଡଟା ମୋର ବିଗିଡ଼ି ଗଲାଣି । ବିଧବାର ଅଶ୍ରୁ ! ନିରହତ୍ୟାର ତାଡ଼ନା ; ନିରର୍ଥକ ଚିନ୍ତାର ସମଷ୍ଟି । ଦେଶାନ୍ତରୀ ହେଲି ।

ଅନେକ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଘୂରି ବୁଲିଲି । ସନ୍ଧାନ ପାଇନାହିଁ । ଦ୍ୱାର ଦୁଆରେ ହାତ ପାତୁଛି । ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ମଣିଛି ସହଜରେ । ଖରା ବର୍ଷା ଶୀତକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରିନାହିଁ । ପଥର କରିଛି ଛାତିକୁ । ହାତ ମୁଠାରେ ରହିଛି ଜୀବନ । ଯିବ ସେ ଯାଉ । ଏଇ ମୋର ଜୀବନର କାହାଣୀ ଚିନି ! ଜୟନ୍ତୀକୁ ଦେଖିଲେ ସବୁ କହିବୁ । ମୁଁ ଗଲିଲି ମୋର ପଥରେ । ଜୀବନରେ ଆଉ ଦେଖିବୁ ନାହିଁ ଏ ପାପୀକୁ ।

କହୁ କହୁ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମିଳେଇ ଗଲେ ସେ । ଚିନିର ଅନୁରୋଧ ପଣ୍ଡ ହେଲା । ଆଖିରୁ ତାର ବହୁଥିଲା ଅଶ୍ରୁଧାର ।

ବର୍ଷା ଥମି ଯାଇଥିଲା ।

ଆଜ ଦିନେ—

ଜୟନ୍ତୀକୁ ତୁରନ୍ତ ଦେଖିଲା ବନା । ମଉଳା ଫୁଲପରି ତାର ମୁହଁ । ଅଯତ୍ନ କେଶଦାମ । ଯୌବନର ସରସତା ନାହିଁ । ଘୂମନ୍ତ ନେତ୍ରପଲ୍ଲବ ଅଙ୍କ ମଣ୍ଡଳ । ବିଷାଦର ଛାୟା ଢାଙ୍କିଛି । ଏଇ ଦେହେରୀ, କ'ଣ ଥିଲାଟି ! ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାର ସେଦିନ ସ୍ୱରର ସୁରଭିରେ, ଆଖିରେ ଦେଖାଦେଲା ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁ, ଭାବିଲା—

ସଂଉଗ ଗ୍ରୀଇଜର ସଜ ଫୁଟନ୍ତା ଫୁଲ—ପ୍ରେମ । ତା ପାଇଁ ପୁଣି ନରକର ଜ୍ୱାଳା ! ଜୀବନ,— ମଣିଷ ଯାହାକୁ ସବୁଠୁ ଭଲପାଏ, ମରଣ ପରି ଶବ ସଙ୍ଗେ ବଳ କଟେ । ଏଇ କ'ଣ ତାର ପରିଣତି ! ମଣିଷ ମରିବ ଦିନେ । କାହିଁକି ତେବେ ଅଢ଼େଇ ଦିନ ପାଇଁ ତାର ହିଂସା ପ୍ରତିହିଂସା ଜାଗେ ! ଆହା ଯୌବନ ! ଜୀବନର ମଧୁଭୋଳା ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ସରସ ସୁନ୍ଦର କରେ ଶରୀରକୁ । ତାରି ଅଭିଶାପ ଫଳେ— ଜଳଚେଡ଼ ମଉଳା କୁ ! ଆଜି ସେଇ ଦଶା ଏ ତୁହିଙ୍କର । କ୍ଷଣିକ ଜୀବନରେ ଅଳ୍ପ କ୍ଷୀଣ ଯୌବନ, ତାର ପୁଣି ଏତେ ରୂପ !

ଭଗବାନ, କାହିଁକି ଦିଅ ଯୌବନ, ମାଦକତା ରସରେ ବୋଳି, ଏ ସରଳ ମଣିଷକୁ ? ବାସନାର ମଞ୍ଜି ଯୋଖି ଦିଅ ତା ପ୍ରାଣରେ । ମିଳନ ପାଇଁ ତାକୁ ମତୁଆଳ କର । ଫୁଲ ଛିଣ୍ଡାଇ-ବାକୁ ଶିଖାଅ ତୁମେ । ସେ ହାତ ବଢ଼ାଏ । ଭମର ତଦ୍ୱାର ଫଳ ଫଳେ । କଣ୍ଟାରେ କାହାକୁ ଫୋଡ଼, ଫେରାଅ । କାହାର ହୁଏ ତ ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଫୁଲଟିଏ ପାଇ ଆନନ୍ଦ ପାଏ । ଯାହାର ଅଙ୍କୁଶ ପାଏ ନା, ସେ ତାଇଁପାଇଁ ହୁଏ । ଉଦ୍ଭଳ ବିଭଳ କର

ତାଙ୍କୁ । କାହିଁକି ତୁମ୍ଭେ ଅସମାନ କରି ଗଢ଼ିଲ ମଣିଷର ଧନ, ମନ, ଜୀବନ ! ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତରେ ଲଙ୍ଗଳା କରି ତାଙ୍କୁ ପଠାଅ । ଫେରାଇ ନିଅ ତାଙ୍କୁ ସେଇ ରୂପରେ ତ ! ଯେତେ ଶରୀର ତ ସବୁରି ! କାହିଁକି ତେବେ ଫରକ କରି ମଣିଷକୁ ବାଣ୍ଟିବାକୁ ହୁଅ ! ତମେ ଅଥର୍ବ, ପଥର, ପଙ୍ଗୁ । ତମକୁ ଜୀବନ ଦିଏ ଯେଉଁ ମଣିଷ, ତା ପ୍ରତି ଏଇ ବିଚାର ? ଶକ୍ତିହୀନ ତମେ, ତଥାପି ସେ କରେ ତମର ପୂଜା । ତମ ପାଦରେ ପ୍ରଣତ ହୋଇ ଜଣାଏ ମନ ଗହନର ଗୁପ୍ତ ବେଦନା । ତମେ ଶୁଣ । ଖାଲି ହସ । ବିଦ୍ରୂପର ହସ । ତମର ଯଦି ମଣିଷ ପରି ଶରୀର ଥାନ୍ତା, କେବେଠୁଁ ବିଦାୟ ନେଇଥାନ୍ତ ମହୀରୁ ।

ଜୟନ୍ତୀ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ପଚାରିଲେ, ବିନି ତାଙ୍କ ଖବର କିଛି ତୁ ପାଇଛୁ ?

ନାରୀ ବୁଝେ ନାରୀ ପ୍ରାଣର ଦରଦ । ସମ ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ । ସେଇ ସମତା ରଖି ଗୁଣ, ଭାବ, ଲକ୍ଷଣର ବି ଥାଏ କିଛି ସମ୍ପର୍କ । ଯୁବତୀ ଦୁହେଁ । ବାଲ୍ୟ ବନ୍ଧୁ । ଆଖି ଦେଖା ଦେଖିରେ ଜଣେ ବୁଝେ ଅନ୍ୟର ଦରଦ । ବିନି ଆଖିରୁ ବହିଲା ଅନର୍ଗଳ ଅଶ୍ରୁଧାର । ଦୁଃଖିନୀ ଜୟନ୍ତୀକୁ ଗୁହିଁ ରହିଲା କେବଳ । ବିନିର ଏ ଭାବ ଦେଖି ଜୟନ୍ତୀ ଆଶଙ୍କା କଲା ଅମଙ୍ଗଳ । ପଚାରିଲା— କଣ ହୋଇଛି ତୋର ?

କି ଉତ୍ତର ଦେବ ସେ ତାଙ୍କୁ ? ନିଜର ବୋଲି ମଣିଷ ଜାଣିପାରେ ନା । ଭଲ ବୁଝି ପାରେ ନା । ତା ଯଦି ସେ ପାରୁଥାନ୍ତା—ସଂସାରରେ ନ ଥାନ୍ତା ଅଶାନ୍ତି, ଦୁଃଖ,

କାର୍ଯ୍ୟାଛନାର ସତ୍ତ୍ୱ । ମରତ ହୁଅନ୍ତା ସରଗ । ନ ଥାନ୍ତା ପାପ ପୁଣ୍ୟ, ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ମାପକାଠି । ମଣିଷ ଜାଣିପାରେ ନା ନିଜର ଭ୍ରମ । ଶତ୍ରୁ ମୁହଁରେ ମିଠା କଥା ଶୁଣି ବଦଳିଯାଏ । ଆପଣାର କରି, ଗୋଷ୍ଠି କଢେଇ ବସେ । ଚଢ଼ିଥିବା ଗଛର ମୂଳରେ ବସାଏ ଚୋଟ ! ସରଳ ଧର୍ମଭୀରୁ ଓଡ଼ିଆ, ଦାଦା ଭାଇ କହି ଯାହାକୁ ଆପଣାର ମଣେ ସେ ତାକୁ ଠେଲିଦିଏ ମୃତ୍ୟୁ ଦୁଆରକୁ । ସୁଯୋଗ ଜଗି ତାର ସର୍ବସ୍ୱତକ ମାରି ନିଅନ୍ତି ସେଇମାନେ । ଓଡ଼ିଆ ମରଦ ପିଲାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ, ସାହସ ନାହିଁ, ଆଉ ନାରୀ !

'ଚରିତ୍ର' 'ଚରିତ୍ର' କହି ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ନାରୀକୁ ପଙ୍ଗୁ କରନ୍ତି । ଜାତକୁ ପକ୍ଷାଘାତ ବ୍ୟାଧି ଦେଇଛି । ସୃଷ୍ଟିର ଗୋଟାଏ ଅଙ୍ଗକୁ ଅକାମୀ କରି ଅନ୍ଧାରରେ ସଡ଼ିବାକୁ ଦେଉଛି ମାତ୍ର । ବାହାର ଦୁନିଆ, ନାରୀ ପ୍ରଗତି, ତାର ଦାୟିତ୍ୱ, ତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ଦିଏ କିଏ ! ତାର ବା କାହିଁ ଅଛି ବସ୍ତୁର ଶକ୍ତି ? ଜୟନ୍ତୀ ତ ଏଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ, ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ ଅଣ୍ଟିରେ ନିଆଁ ପୁରେଇବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି । ଯେଉଁ ସୁରଭାଇ ତାର ସୁନାର ସଂସାରକୁ କଲାଗାର କାଟି ଦି ଭାଗ କରେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁହିଁ ସେ ଗୁହାରି ଦି'ଖଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ି ଗୋଟାଏ କରିବାକୁ । କ'ଣ ତେବେ ସେ କହିବ ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ଜୟନ୍ତୀକୁ ?

ତେବେ କ'ଣ ସେ ଲୁଚେଇବ ? କହିବ ନାହିଁ ସୁରଭାଇ ବିଷ ଦେଇ ମାରିବେ ତୋ ସ୍ୱାମୀକୁ ବୋଲି ! ହିଁ, ଅଜାଣତରେ ପୋଡ଼ି ଅଙ୍ଗାର ହୋଇଛି ଯିଏ—କାହିଁକି ତାକୁ ଝୁରେଇ ମାରିବ ! ସାଉଁଶ କରିବ ! ଆହା, କ'ଣ ନ ଭାବିବ ସେ ସୁରଭାଇଙ୍କୁ ! ଯା

ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ତାର କାନ୍ଦେ, ସେଇ କନ୍ଦାଉଛି ଜାଣି କ ଭାବନା ଖେଳୁଛ ତା ପ୍ରାଣରେ ! ତଥାପି—ତାଙ୍କୁ ବିରତ କରିବାକୁ, ଆଶାର କୁହୁଡ଼ି ନ ପହଁରିବାକୁ କହିବା ଦରକାର । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—କାହିଁକି ଆଜ ମନ ବଦଳେଇଛୁ ଜୟନ୍ତି ?

"କାହିଁକି, ସେ କ'ଣ ମନା କଲେ ? ତୁ ତ କହୁଥିଲୁ ଏବେ ବି ସେ.....।" ମଉଳ ଗଲା ତାର ବିଷାଦ ଭୋଲା ମୁଖର ଶୋଭା । ହତାଶାର ଭାବ ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

ବିନ କହିଲା, ଜୟନ୍ତି ! ସେ ଅସିଥିଲେ ପ୍ରେତ ରୂପରେ । ପୂର୍ବର ସେ ସୁରଭାଇ ଆଜ ବଦଳିଗଲେଣି । ପାଗଳର ରୂପ ବରଂ ସଂଯତ । ଉହୁଁ ବଳି ତାଙ୍କର ରୂପ ! କି ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା କ'ଣ ହେଲାଣି ତାଙ୍କର ! କେବଳ ତୋର ପାଇଁ, ତୋ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ । ତାଙ୍କୁ ପାଇ ତୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବୁ ନାହିଁ ବରଂ ସେ ତୃପ୍ତି ପାଇ ପାରିବେ ।

ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା, ବିନ, କହ ସେ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ । ଥରେ ଆଖି ପୂରେଇ ଦେଖିବି ତାଙ୍କୁ । ଯେଉଁ ଆଖିର ଦେଖାରେ ପାଦ ଅଟକି ଥିଲା, ଜଡ଼ ହୋଇଥିଲା, ନିଜକୁ ବଳି ଦେଇଥିଲି ଆଗ ପଛକୁ ନ ଚାହିଁ, ବିନା ସଙ୍କୋଚରେ, ସେଇ ଆଖିରେ ଥରେ ଦେଖିବି ତାଙ୍କୁ । ଦେଖନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବିଧବା ଜୟନ୍ତୀକୁ ଥରେ । ତାଙ୍କୁ ମିନତି କରି କହିବି, ମୋର ଅନ୍ତର ବାସନା । ଦେଖାଇବି ହୃଦୟରେ ସଞ୍ଚିତ ପ୍ରେମର ଶେଷଶିଖା । କହ ସେ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ।

ପୂଜାରଣୀ, ସ୍ୱାମୀ ପଦପୂଜା ତାର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଦେବତା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ! ହୃଦୟରେ ତାର ପ୍ରେମର ପ୍ରବାହ—ଶୁଦ୍ଧ, ପୂତ, ନିର୍ମଳ । ଲୋଡ଼େ, ଆଉ ଏକ ଦେବତା । ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ତେବେ—କାହାନ୍ତି ସେ ଦେବତା ? ସବୁ ଦେବତା କ'ଣ ମଙ୍ଗଳମୟ ?

ଭିଜୁଡ଼ା ଯୌବନ । ମଉଳା ଫୁଲ । କାହିଁକି ଆଉ ଅତୀତକୁ ଲୋଡ଼ୁଛୁ ଜୟନ୍ତ୍ରୀ । ଅଲୋକ ଛପିଛି ଅନନ୍ତ ଅନ୍ଧକାର ଗର୍ଭରେ । ଲିଭିଛି ସୀମନ୍ତରୁ ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁ । ଆଉ କାହିଁକି ତାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ? ଲୋକ ନିନ୍ଦା କଥା । ବିନି କହିଲା ।

ଜୟନ୍ତ୍ରୀ କହିଲା, ବିନି ! ସମାଜ କ'ଣ କହେ, ପୁରୁଷ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ପାଞ୍ଚଟାର ହାତ ଧରିବାକୁ, ତା ଉପରେ କଡ଼ା ଶାସନ ଜାହିର ରଖିବାକୁ, ଅଯଥା ଅନ୍ୟାୟର ବୋଝ ଲଦି ନାରୀ ଜାତିକୁ ଦେଖାଉରେ ଭିଡ଼େଇ ଦବାକୁ ? ସେ ଯଦି ପୁଣି ଥରେ ସଂସାର କରିବାକୁ ଚାହିଁବ, କାହିଁକି ସମାଜ ତାକୁ ଆଖି ତରାଟି ଭୟ ଦେଖାଇବ ? ଏତେ କଥା ମୁଁ ଶୁଣି ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଅସିଛି ସେ କଥା କ'ଣ କହ ।

ଠିକ୍ କଥା । ଯୌବନରେ ପରଶ ସୁଆଦ ଯେ ଥରେ ଚାଖିଛି, ସ୍ୱାମୀର ମୂଲ୍ୟ ଯେ ଅନୁଭବ କରିଛି, ସେ ଜାଣେ ଏଥିର ଗୁରୁତ୍ୱ । ଅଲୋଡ଼ା ପ୍ରଣୟ, ତହୁଁ ବଳି ସୁଆଦିଆ ! ସେଇଥିପାଇଁ ସୁରଭିଙ୍କୁ ତୁ ଭୁଲି ପାରୁନୁ । ଆଜି ବି ଲୋଡ଼ୁଛୁ ତୁ । ଅମାନିଆ ତୁ ଜୟନ୍ତ୍ରୀ, ଶୁଣ ତେବେ—

ତୋ ପାଇଁ ସେ ପାଗଳ ହୋଇଥିଲେ । ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା ସେ କରିଚନ୍ତି ବିବାହ ପାଇଁ । ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ ବନା ! ପ୍ରତାରିତ ହେଲେ । ଶୁଣିଲେ ତମ ଜାତି ତାଙ୍କଠୁଁ ଭିନ୍ନ । ତମର ମନା କଲେ ବୋଲି । ରାଗ ଆସିଲା ତାଙ୍କର । ତୋର ବିବାହ ସରିଗଲା । ସେ ବି ତୋ ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ଡାକ୍ତରୀ ଦୋକାନ କଲେ ତୋ ଶାଶୁଘର ପାଖରେ । ଅନେକ ଥର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ତତେ ଦେଖିବାକୁ, ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ତୋର ସ୍ୱାମୀ ସ୍ୱାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ହିଂସା ଜନ୍ମିଲା । ସୁଯୋଗ ଜଗିଲେ ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ।

ଦୈବୀ ଯୋଗକୁ ଏଡ଼ି ହୁଏନି । ମଣିଷର ଉପାୟ ନାହିଁ ତାକୁ ଦୂରେଇ ଦବାକୁ । ସ୍ୱାମୀ ତୋର ଆଘାତ ପାଇଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିଗଲା । ଶ୍ୱଶୁର ତୋର ଡାକ୍ତର ଆଣିଗଲେ । ଦେଖି ନାହୁଁ ସେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ । ସେଇ ସେ ସୁରଭାଇ । ଆସିଥିଲେ, ତୋର ଦେଖା ପାଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଜୟନ୍ତୀର ଆଖି ଖୋଲି ହୋଇ ଆସୁଥାଏ ।

ସାଂଘାତିକ କଷ୍ଟ ପାଇ ବିକଳ ହେଉଥିଲେ ସ୍ୱାମୀ ତୋର । ସେଥିରୁ ସବୁ କାଳ ପାଇଁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଦେଲେ······

କ'ଣ ବନା !

ବିଷ ।

ଏଁ ବିଷ ! ସୁରବାବୁ ଦେଲେ ବିଷ ? ! ମୁଣ୍ଡ ତାର ଘୂରି-ଗଲା । ଆଖିରେ ଦେଖା ଦେଲା ଅଶ୍ରୁର ପ୍ଲାବନ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା 'ବିଷ' ।

ହଁ ଲୋ ଉଜଣୀ, ବିଷ । ଯେଉଁ ବିଷ ଜୀବନକୁ ଦେଇପାରେ ଶରୀରରୁ । ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ଦବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ଯେ । ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ତତେ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲା ସେଇ ବିଷ । ଆନନ୍ଦରେ କୁହୁଳି ଉଠିଥିଲେ । ତୃପ୍ତିର ହସ ହସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପଦିନ ପାଇଁ । ପରେ ଜାଣିଲେ ସ୍ୱାମୀ ତୋର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ । ସୁରଭାଇଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ବିବାହ ଭାଙ୍ଗିଥିଲା । ଆଉ ହସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଖାଇବା ପିଇବା ଶୋଇବା ସବୁ ଲାଗିଲା ବିଷ ପରି । ପାଗଳ ପରି ପ୍ରଳାପ ଖାଲି ତାଙ୍କର । ତୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ତାଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କଲା । ଆତ୍ମା ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତି ପାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରସ୍ତାର ଉକାଶି ଆଜି । ବୁଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ସାହୁର ଅନ୍ଧ ସନ୍ଧରେ । ଶେଷ ବିଦାୟ ତୋଠୁଁ ମାଗି ନବାକୁ ।

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା ଜୟନ୍ତୀର ଏତିକ ଶୁଣିବାକୁ । ଅବଶ ଶରୀର ତାର ଲୋଟିଗଲା ସର୍ବସହା ପୃଥିବୀ କୋଳରେ । ବିନି ତୋଳି ଧରିଲା କ୍ଷଣକାଳ, ଚେଷ୍ଟା କରିଲ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଲା—ଜୟନ୍ତୀ, ଭୁଲି ଯା ସେ ଅତୀତର ଦୁଃଖ । ସପନ କଥା । ଦିନ କେତେଠାର ଫେଲ ଧରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପାଇଥିଲୁ । ଭାବ ନେ, ତୁ କୁମାରୀ । ପୁଣି ତୋର ସଂସାର ଅନ୍ଧକାରରୁ ମୁକ୍ତି ଝଟକିବ । ବିଧବା ହେଲେ ବି ଘା ଶୁଖିଯିବ । ଚିହ୍ନ ରହିବ । ରହୁ, ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ମିଶିଯିବ ଯେ ! ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ଜୟନ୍ତୀ !

ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା—ବିନି, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଗୁହିଁଥିଲି ଅତି ଆପଣାର କରିବାକୁ । ପାଇ ନ ଥିଲି । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଆଖି ଫୁଟେଇ ଦେଇଥିଲି । ଯାହା ନ ହେବାର, ତା ଆଜି କେମିତି ହୁଅନ୍ତା ବିନି ? ଆଉ ଅସମ୍ଭବ । ତାଙ୍କୁ ଆଉ ମୁଁ ଗୁହେଁନା । କାଠର ପିଣ୍ଡାର

ହୁଅନ୍ତୁ ସେଛକେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ, ମୁଁ ଅନ୍ୟର କୁଳବଧୂ । ମୋତେ ବିଧବା କରିବାର ଫଳ ତାଙ୍କୁ ଭୋଗିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାମୀହନ୍ତାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଦେବିନି । କର୍ମଫଳ ଯଦି ସତ ହୁଏ, ତେବେ ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ବନି; ସୁରବାବୁଙ୍କର ଅମ୍ଭାକୁ ବି ଭୋଗିବାକୁ ହେବ । ଏଇଟି ଥାଇ ଶୁଣିବୁ ତାଙ୍କର ଆର୍ତ୍ତନାଦ ।

ଦୁନିଆ ଜାଣୁ, ବିଧବାର ତତଲ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ସଂସାର ପୋଡ଼ି ଜଳି ପାରେ । ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ମୂଲ ନବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ବେଶ୍ୟା ନୁହେଁ, ବଳେ ବଳେ ପ୍ରେମ ଯାଚିବି ! ହସି ହସି ସ୍ୱାମୀହନ୍ତାର କୋଳରେ ଛପିଯିବି ! ସାଂସାରିକ ପ୍ରେମ କେଡ଼େ ମହତ ! କେଡ଼େ ପବିତ୍ର ! ନଷ୍ଟ କଲେ କେମିତି ବନି ! ମୋର ଅଭିଶାପ, ଜୀବନରେ ଆଉ ସେ ବିବାହ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସଧବା ନାରୀର ଗର୍ବ—ସ୍ୱାମୀ । ସେଥିରୁ ମୋତେ ବଞ୍ଚିତା କଲେ ସୁରବାବୁ ? ଏକଥା ଭୁଲିଯାଇ ତାଙ୍କୁ ହାତ ଠାରି ଡାକିବି ? ଦେହର ତାତି କମେଇବାକୁ ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି ? ନାରୀତ୍ୱକୁ ବଳି ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ବନି ! ଜାତିର ଦେଶର ମହତ୍ୱ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ ।

ପ୍ରେମ ମାନେନା ଜାତି, ଦେଶ, ମଣିଷର ବିଗୁଣ । ଯେଉଁଠି ଦେଖ ସେଠି ତାର ଶକ୍ତି । ମାୟା ମୋହ ତାର ସହଚର । କାହିଁର ପରଶ ତାଙ୍କର ଗୁଣ । ସବୁଠି ସେମାନେ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶନ୍ତି । ମଣିଷ ବନ୍ଧେ ପ୍ରେମରେ । ମରଣ ପାଶ ପଡ଼ିଥାଏ । ତାହି ଘଟିଲା ତମ ଦୁହିଙ୍କ ଜୀବନରେ । ତୋଷ ଆଶା ତାଙ୍କୁ ନିସ୍ତୁର କରି ଦେଲା । ଫଳ ବି ଯଥେଷ୍ଟ ପାଇ ସାରିଲେଣି । ଦେଖିଲେ

ମାନଙ୍କୁ । ମନର ଶଙ୍କା ବେଶିଦିନ ରହି ନାହିଁ କାହାର । ଅଙ୍କ ନାହିଁ କାଲି ଟମି ଯିବ । ପୁଣି ତୁ ଖୋଜିବୁ ସୁରଭାଇଙ୍କୁ । ବିନ କହିଲା ।

ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା, ପ୍ରେମ ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦବାର ଛଳ, କାହିଁକି ତେବେ ବିବାହ କରନ୍ତା ମଣିଷ । ଯାହାଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କୁ ନାଶ ଦିଅନ୍ତା । ମନ ହେଲେ ଆଉ ଜଣଙ୍କୁ ବି ଦିଆଯାଇ ପାରନ୍ତା ।

ତା ତ ହେଉଛି ବଡ଼ଦେଶରେ । ବିବାହ ଗୋଟାଏ ମାମୁଲି କଥା । ତା ନ ହେଲେ କାହିଁକି ତେବେ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା, ମନମାନା ଗଢ଼ଣ । ଯାହାଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ତ ବାସନା ପୂରଣ କରି ହୁଅନ୍ତା ? କେବଳ ତହିଁରେ ରୁଚିଟିଏ ଅଛି । ସେଇ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ପ୍ରେମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ଏ ନୂତନ ହାଓ୍ୱା ବହିଲଣି ଧୀରେ ଧୀରେ । ଅନ୍ୟ ଦେଶଙ୍କୁ ଦେଖ ତ ! ବିବାହ କରନ୍ତି । ବରଟିଏ ନୁହେଁ—ଏକ ପରେ ଅନେକ । ନାରୀ ଆଉ ପୁରୁଷର ଖେଳନା ସେଠି ନୁହେଁ । ବିନ କହିଲା ।

ସେ ସବୁ ମୁଁ ବୁଝିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ ବିନ ! ତାଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନ ମୁଁ କରିବି । କାହାର ଯୁକ୍ତିରୁ ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରିବି ନାହିଁ । ଦୁର୍ବଳ ବାସନା ପୂରଣ ପାଇଁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲି ସିନା, ଆଜି କିନ୍ତୁ ଖୋଜି ବୁଲିବି ତାଙ୍କ କର୍ମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଦବାକୁ । ଦେଖନ୍ତୁ ସେ ଜୟନ୍ତୀଙ୍କୁ—ପ୍ରେମ ଦଏ ଆଉ ବି ଜୀବନ ଦେଇ ପାରେ ସେ ବେଳ, ଦେଲେ । ସ୍ୱାମୀ ମୋର ମୁକ୍ତି ପାଇବେ ତେବେ । ସେତିକିରେ ହସିବି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।

ବିନା କଥାକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସେ ଉଠିଲା ଝଡ଼ ବେଗରେ । ମିଶିଗଲା ଅସଂଖ୍ୟ ଜନତା ମଧ୍ୟରେ, ରାଜପଥରେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସେ ଚାହିଁ ରହିଲା ତାର ଯିବା ପଥକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି । କ'ଣ ଯେମିତି ଘଟିଗଲା ବୁଝି ହେଉନି । ନୀରବରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ସେମିତି ।

ଜୟନ୍ତୀର ପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଶାସ୍ତିଦେବ । ସ୍ୱାମୀ ଭକ୍ତିର ପରିଚୟ ଦେବ ଆଜି, ନାରୀର ନାରୀତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଯାହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଏ ଅଟଳ ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ନରମି ଯିବ ନାହିଁ ତ ! କାହାନ୍ତି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ! ବଞ୍ଚିଥିଲେ ତ ପ୍ରତିଶୋଧ ? ଯଦି ଏଥିମଧ୍ୟରେ ସେ ବିଦାୟ ନେଇଥିବେ ?

ନାନା ଅସଜଡ଼ା ଚିନ୍ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଛନ୍ଦୁଛି ତାକୁ । ତଥାପି ଅଥୟ ମନ ବୁଝି ନାହିଁ । ବହୁତ ସନ୍ଧାନ କଲା ସହରର ଗଳି କନ୍ଦିରେ । ପାଇ ନାହିଁ ।

ଜୟନ୍ତୀ ଭୁଲିଲା ଦୁନିଆକୁ, ନିଜକୁ, ଅତୀତକୁ । ଲେଉଟିଲା ପ୍ରତିହିଂସାର ପନ୍ଥା । ମନ କଥା ମନରେ ମରେ । କେତେ ତର୍କଣା ଖେଳେ । ସୁରବାବୁ, ଯା ସହିତ ହେଉଥିଲା ମିଳନ, ଯାହାକୁ ହସି ହସି ଯାଚି ଦେଇଥିଲା ନିଜର ସର୍ବସ୍ୱ, ଭରା ଯୌବନର ଲୁଚି ହୃଦୟର ହୋମ ଶିଖା ! ନା, ନା, ସେ ସୁରବାବୁ ଏ ନୁହନ୍ତି । ଯେ ନେଇଛି ଜାଣି ଜାଣି ସ୍ୱାମୀର ଅମୂଲ୍ୟ ଜୀବନ,

ସିନ୍ଦୂର ଦିଅଯାଇଥିଲା ଯିଏ । ସେ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି ପ୍ରେମପାତ୍ର, ପ୍ରିୟ ।

ଛି, ଛି, କି ଅନ୍ୟାୟ କଥା ! ସୁବ୍ରବାବୁ ଭଲ ମଣିଷ । କେଡ଼େ ଶରଧା ସେ ନ କରନ୍ତି ! ବଳାଉ ଯାଚନ୍ତି ପ୍ରେମ ସେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ କାହିଁକି ? କେଉଁ ଗୁଣ ମୋର ଥିଲା ? କ'ଣ ମୋର ଥିଲା ଗର୍ବ କରିବାର ? କେଡ଼େ ସେ ସରଳ ! ଆଖିରେ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁ ଜାଗେ ମୋର ଦୁଃଖରେ । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ସେ ! ଢଳ ଢଳ ତାଙ୍କର ରୂପକାନ୍ତି ! ଅପଥରେ ତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦିବ ନାହିଁ ।

ନା, ନା, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନବାକୁ ହବ । ଅତୀତ ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନର ଫରକ ଖୁବ୍ ବେଶୀ । ଯାହା ସେ ଥିଲେ ଆଜି ତା ନାହାନ୍ତି । ଅତୀତକୁ ଭାବି ବସିଲେ କ'ଣ ହେବ ? ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ଯେ ନେଇଛି ଅନାଥିନୀ ନିଅଶ୍ରୀ କରି, ଯେ ଭିକାରୁଣୀ ରୂପେ ଛାଡ଼ିଦେଇଛି, ଶାସ୍ତି ଭୋଗୁ ସେ । ସେଇ ଆନନ୍ଦ । ପେଟଭରି ହସିବା ଉଚିତ, ଯେମିତି ସେ ହସିଥିଲେ ।

ମନେ ପଡ଼େ—ବାଜି କରୁଥିଲା—ଶୁଖି ଗଲାଣି ଆଖିର ଲୁହ ! ଚକ୍ଷୁ କୋଠରଗତ ହେଲାଣି । ଅପରିଷ୍କାର ମଳିନ ବେଶ । କଳାକାଠ ପଡ଼ିଗଲାଣି ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗ ତାଙ୍କର । ଆଉ କ'ଣ ଅଧିକ ଦରକାର ? ଆପଣାର କର୍ମ ସବୁ ଭୋଗେଇ ସାରିଲାଣି । ଦୁଃଖବା କଥା ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତିଶୋଧରେ ମନର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟିବ । ସାଧ ପୂରଣ ନ ହୋଇ ଅଉ ଗୋଟିଏ କ୍ଷତ ସୃଷ୍ଟି ହବ ସିନା !

ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଁ ବହନ କରେ—ସେଇ ମୋର ପ୍ରକୃତ ସଂସାର । କୋଟି ସଂସାରର ମା' ମୁଁ । ତାଙ୍କର ସେବା କରି ମରଣ ମୁହଁରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବି ଜୀବନ । ଯମ ଦେବତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଳି କରିବି ମୁଁ । ସେଇ ତ ସଂସାର ! ସେଇ ତ ସ୍ୱର୍ଗ ! ସେଇତ ସମସ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଭଣ୍ଡାରର ଅକ୍ଷୟ ସମ୍ପତ୍ତି ! ଦିନେ ତ ମରିବାକୁ ହବ । ମରିଚନ୍ତି ବାପା, ବଡ଼ବାପା, ସପ୍ତ ପୁରୁଷ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଜି କେଉଁଠି କେଜାଣି । ଦି'ଦିନ ପାଇଁ ଅହମିକାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବ କାହିଁକି ତେବେ ? ଦୁର୍ବଳତାକୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କରି କି ଲାଭ ମିଳିବ ? ସେବାହିଁ ହେବ ମୋର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ।

କୁଳ କନାସ ନାହିଁ ଭାବନାରେ । ସୁରବାବୁ ଅତୀତରେ ଥିଲେ ଆପଣାର, ଆଜି ଆଜି ସାତ ପର, ଶତ୍ରୁ । ତଥାପି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ପାରୁନ ସେ—ଶାସ୍ତି ଦବ ବା ଆପଣାର କରିବ ।

ସଞ୍ଜୁଆ ପବନରେ ଫଗୁଲା ଦେହଟାକୁ ଢାଙ୍କି ଢାଙ୍କି ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ବୈରାଗୀ ଗାଇ ଚାଲିଛି—ଚଞ୍ଚଳା ମନ କର ସୁସ୍ଥିର, ବାଇମନ ! ଘଡ଼ିକେ ଘୋଟି ଯିବ ଅନ୍ଧାର—ବାଇମନ ।

ଜୟନ୍ତୀ ଆଖିରୁ ଗୋଟିଏ ଲୁହ ।

ଝୁକ୍ ଝୁକ୍ ଝୁକ୍ । ରେଳଗାଡ଼ି ଚାଲିଛି । ପବନ ଗତି । ବିଜ୍ଞାନର କରାମତି ! ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ବିଦ୍ରୂପ କରୁଛି ଏ ଯୁଗର

ଆବିଷ୍କାର, ଉଦ୍ଭାବନ । ପ୍ରକୃତି ସଙ୍ଗେ ମଣିଷର ସମର । ଅନିଶ୍ଚିତ ହାରଜିତ । ତଥାପି ମଣିଷ ବେଖାତିର କରୁଛି ଈଶ୍ୱର ସର୍ଜନା ! ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ବଳରେ ସେ ଗଢୁଛି ନୂଆ ସୃଷ୍ଟି । ମଟର, ରେଲ, ଜାହାଜ । ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠର ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ପାଖେଇ ଦେଇଛି । ମଣିଷ ପୁଣି ଆଗେଇ ଚାଲିଛି ।

ସେ ଦିନ ରାତିର ଟ୍ରେନ୍ ହୁଇସିଲ ମାରି ଛୁଟିଛି । ଯାତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ରାଞ୍ଚି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ । ଓଲଟି ପଡ଼ିଲା । କେଁ କାଁ, ଭେଁ ଭାଁ, ମଲି, ବାପା ମାଆ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦ, ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲା । ଷ୍ଟେସନଠୁଁ ଅଳ୍ପ ଦୂରର ଘଟଣା ଚାରିଆଡ଼ୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ଲୋକେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ । ବହୁତ କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଆପେ ଆପେ ଚଢ଼ିଗଲେ ସରଗ ରାଜ୍ୟକୁ । କେହି ହୁଏତ ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇ ତଙ୍କା ପାରିଲେ ।

ମେଞ୍ଚି ମେଞ୍ଚି ହାଡ଼ ମାଂସ । ଛିନ୍ନ ବିକୃତ ଶରୀରମାନ ଗୃଯା ଖାଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଗତରୁ ଖଟେଇ ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ିଥିଲେ, ମଣିଷ ପିଲା ବୋଲି ହିମତ ବାନ୍ଧିଥିଲେ, ସେଇମାନେ ଅବଶ ହୋଇ ଆସିଲେ ରାତିର ମେଡ଼ିକାଲକୁ । କାହାର ହାତ, କାହାର ବା ଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଛି । କାହାର ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି କାଳିଆ ରକ୍ତରେ ଦେହକୁ ରଙ୍ଗେଇଛି । ଆଉ ବା କିଏ ଅଚେତ ହୋଇ ଶୋଇଛି, ଆଖି ଖୋଲି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିର ଯାତ୍ରୀ ଏମାନେ, ଆଶା କଲେ ଗୋଟିଏ ଚିକିତ୍ସା ଆଳୟ । ଏକ ନୌକାରେ ପାରି ହେବେ ବିପଦ ସାଗର ।

ଜୟନ୍ତୀର ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲା । ପ୍ରାଣ କାନ୍ଦିଲା ତାର । ଆହା, ତାହାର ଘର କେଉଁଠି, କେତେ ଆଶା କରି ଘରେ ପିଲାଛୁଆ, ସ୍ତ୍ରୀ, ବାପ ମାଆ, ଭାଇ ବନ୍ଧୁ, ପଥ ଚାହିଁଥିବେ । ବିଦେଶ ଯାଇଛି ଘରର ଜଣେ । ଅମୁକ ଦିନ ପହଞ୍ଚି ଥିବେ, ଅମୁକ ଦରବ ଆଣିଥିବେ, ଅମୁକ ଦିନ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ । ପରେ ଶୁଣିବେ—ଆଉ ସେ ଫେରିବେ ନାହିଁ । ଫେରିଛନ୍ତି ସେଇଟିକି, କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ—ଆସିଥିଲେ ଯେଉଁଠୁ । କେତେ ବାପ ମାଆ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଯାଇଚନ୍ତି ସେଠେଇଁକି ତାର ସ୍ୱାମୀ ବି । ଜକେଇ ଆସିଲା ଆଖି କୋଣରେ ଲୁହ । ଛାତି ଭିତରେ କୋହ ।

ଯେଉଁଦିନ ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ଖବର ପହଞ୍ଚିବ । ନୈରାଶ୍ୟ ଢାଙ୍କିବ ସବୁରି ପ୍ରାଣକୁ । ଅଶ୍ରୁ ଅସରା ଅସରା ଗଡ଼ିବ ବସୁମାତା ଉପରେ । କାହାର ବାଳ ହେବ ମୁକୁଳା । ଅଣହେଲା ଆସିବ ଦେହ ପ୍ରତି । ସରାଗ ଛୁଟିବ । କପାଳ ଫାଟିବ କା'ର । ସବୁ ଦେହସଭା ହେବ ତାର ପର । ସୁନାର କଳ୍ପନା ଚୂନା ହବ, ଘର ଅନ୍ଧାର ହବ । ଏ ସବୁକୁ ମ'ରବ କାଳ ଲୁଚେଇ ଦବ କୋଳରେ ଜାକିଜୁକି । ପୁଣି ଦ'ଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ମଣିଷର ଆଶା ସବୁବେଳେ ଫଳ ଦିଏନି । ଦେଉଥିଲେ ମଣିଷ ହୋଇଥାନ୍ତା ଦେବତା । ଅଭାବ ପୂରଣ ହୋଇ ସାରନ୍ତାଣି ତାର କେବେଠୁଁ । ସଦ୍ଭାବ ଥାଆନ୍ତା ସବୁରି ମନରେ । ଭେଦାଭେଦ ନ ଥାନ୍ତା ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୃଥିବୀରେ । ସେଦିନ ସଞ୍ଜରେ ପଡ଼ିଥିଲା ତାର ଢ଼ଜିଟି । ମେଘ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଛି । ମଣିଷ ଉପରେ ଅଭିମାନ କରି ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହାର କରୁଚନ୍ତି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବଜ୍ର, ଆଉ ବର୍ଷା-ତୀର । ଚମକେ ବିଜୁଳି, ଚମକେ ଜୟନ୍ତୀ । ପ୍ରଳୟ ହେଲା ଅବା !

ପ୍ରୀତ ବେଡ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ ଦେଖିଦ ପାଦେ ପାଦେ ପାହିଟର ଦେଲା, ରୋଗୀଙ୍କର । ଶୀତୁଆ ପବନ । ନୀରବରେ ବସି ରହିଲା ଗଙ୍ଗର ଉପରେ । ନାଚୁଥାଏ ଅତୀତ । ଏଇମିତି ଝଡ଼ ରାତରେ ସେ ଶୋଇ ପାଦ ତଳେଇ ଥିଲା ସ୍ୱାମୀ ଦେବତାଙ୍କର । ଆଖି ପାଣିରେ ବସୁଧା ଡନ୍ତୁଥିଲା । ସେଦିନର ବର୍ଷା, ବର୍ଷା ନୁହେଁ । ସରଗ ଦେବତା ମୋ ଦୁଃଖରେ କାନ୍ଦଥିଲେ ! କଠିଣ ଏଇ ସେ ନର-ଦେବତା ଚକ୍ଷି ନ ଥିଲେ । ଅଜି ଠିକ୍ ସେଇ ରାତ । କାହାନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ! ଦେବତା ! ଯୌବନ କୁଞ୍ଜର ପୁରୋଧା !

"ଜୟନ୍ତ, କାଲ୍ ଆସିବ । ମନ କଷ୍ଟ କଲ ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ପାଇଁ ?"

ରୋଗୀର ପ୍ରଳାପ—

ବୁଝିଲା ଜୟନ୍ତୀ । ନିଜ ଜୀବନର ଇତିହାସ ! କଏ ସେ କହିଲା ତେବେ ! ସୁରବାବୁ ! ତାର ଅନୁସନ୍ଧାନର ବସ୍ତୁ! ପାଖକୁ ଗଲା ।

ଦୂରେଇ ରହିଁ ରହିଲା । ରୋଗୀଟିଏ ଶୋଇଛି । କରୁଣ ତାର ରୂପ । ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ହବ ଆଖି ଫିଟେଇ ନାହିଁ । ମଳିନ ବେଶ ଭୂଷା । ବିକୃତ ମୁଖର ଭଙ୍ଗୀ । ଇଏ ନୁହନ୍ତି ସୁରବାବୁ । ସନ୍ଦେହୀ ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହେଲା । ଅତୁର ନିକଟକୁ ସେ ଗଲା ।

"ମୋ ପ୍ରାଣ ଜାଳି ଚୋଉ ଦାଜ୍ ଶ କଲ୍ । ଭଣ୍ଡଲ ବଳକ କରିଛୁ ମୋର ଅତ୍ମାକୁ । ତାର ଫଳ ପାଇବୁ. ତୁ । ତୋର ପାଇଁ ......।" ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରହିଗଲା ସ୍ୱର ।

ରୂପ । ଅଗର ଓ ଏବର, ଭିତରେ, ବାହାରେ । ଦୁନଆରେ ଯେମିତ ଆଜ କାହାର ସତ୍ତା ନାହିଁ । କେବଳ ସୁରବାବୁମୟ ।

ବିନ୍ନ କଥା କାନରେ ବାଜଲା—ତାଙ୍କୁ ତଲାସ କର । ଭଙ୍ଗା ସଂସାରର ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ନୂଆ ସଂସାର ଗଢ଼ । ତୋର ପାଇଁ ସିନା ସ୍ୱାମୀକୁ ତୋର ମାରିଛନ୍ତି ସେ ! ତୋତେ ପାଇବା ପାଇଁ ସେ ପାଗଳ । କି କରୁଣ ତାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି !

ସତେ, ମୋର ପାଇଁ ସେ ପାଗଳ ! କାହିଁକି ? ବିଧବା ଭର ଆଶା ପୂରଣ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ମନ ଗୃହିଁଛି ! ଆତ୍ମା ସଙ୍କଳ୍ପିତ ! କାୟା ଅପବିତ୍ର କରି ମୁଁ ବା ପୂଜାରଣୀ ହେବି କେମିତ ? ଗୋଟାଏ ପଥରୁ ଫେରଇ ଅନ୍ୟ ପଥରେ ନଇ ସୁଅକୁ ଫେରାଇ ଆଣି ପାରବ ତ !

ଅନ୍ତରାତ୍ମା କହି ଉଠିଲା—ହଁ, ଫେରାଇ ହବ । ମନ ଦୃଢ଼ ଥିଲେ ଦୁନଆରେ ଅସମ୍ଭବ କିଛି ନାହିଁ । ପବିତ୍ର ଆଉ ଅପବିତ୍ର ଈଶ୍ୱରସୃଷ୍ଟ ନୁହେଁ—ମନର ରୁଚି—ବିକାର ଭାବ । ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଦୁଇଟି ଅଙ୍ଗ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହେଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହିତ ମିଳନ—ଇଷ୍ଟ ପରିବାର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ । ସେଥିରେ ଆଗୁର ବେଭାର, ଶୁଦ୍ଧ ଅଶୁଦ୍ଧର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାର ନାହିଁ ।

ରୋଗୀ ସେ । ଅଶକ୍ତ ଗୃହେଁ । ଜୀବନ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ! ଶତ୍ରୁ ହେଲେହେଁ ଆପଣାର, ପରିଚିତ । ଯତ୍ନ କରିବା ଉଚିତ । ବସ୍ତୁତ

ପ୍ରେମ ମାୟା ବଳରେ ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖ । ତୃପ୍ତି ମିଳିବ । ମରତ ହେବ ବୈକୁଣ୍ଠ । ଶାନ୍ତି ପାଉବ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ । ହସି ଉଠିବ ମା ଧରଣୀ । ପଲ୍ଲବି ଉଠିବ ହୃଦ-କମଳ ।

ଫେର ଆସିଲା ସେ ରୋଗୀ ପାଖକୁ । ଆଖିରେ ଭରିଗଲା ଲୁହ । ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଲା । ଓଃ, ତାତ । ଭାରି ଜର । ଆଖି ପୁଟପର୍ ବନ୍ଦ । ମନରେ ଖେଳୁଥିଲା ଅତୀତ, ଆଶାର ପରଜା-ପତିଆ ରଙ୍ଗିଲା ଭବିଷ୍ୟତ । ମଣୁଥିଲେ—ସୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଦୁଇଟି ଜୀବ—ଅତି ନଗଣ୍ୟ—ଶାନ୍ତ, ସରଳ । ମଧୁର ତାଙ୍କର ଜୀବନର ଛନ୍ଦ ।

ଜୟନ୍ତୀ ଡାକିଲା—ସୁରବାବୁ ! ଥରେ ଆଖି ଖୋଲି ଚାହଁ । ମୁଁ ଜୟନ୍ତୀ, ଆଜି ଫେର ଆସିଛି ତୁମ ପାଖକୁ ।

ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲାନି ରୋଗୀ । ଜାଗ୍ରତ ଥିଲା । ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ ଆଖି ଟେକି ଚାହିଁ ପାରିଲା ନାହିଁ ସେ । ଅଣ୍ଡାଳିଲା ପରି ହୋଇ କହିଲା—ନା, ନା । ଆଉ ମତେ ଦହଗଞ୍ଜ କରନା ଜୟନ୍ତି ! ଯଥେଷ୍ଟ ମୁଁ ଭୋଗି ସାରିଲିଣି । ଆଉ ନୁହେଁ ।

ଟିକିଏ ନୀରବ ।

"ସ୍ୱପ୍ନ ପରି ଲାଗୁଛି । ତୁମେ ଆସିଥିଲ । ହୃଦ ଭିତରର ସଞ୍ଚିତ ବସ୍ତୁ ତୋଳି ଦେଲ । ଆଶା ଦେଇଥିଲ । ଭୁଲିଲ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଭୁଲି ନାହିଁ । ମରଣ ପାଲି ଆସିଗଲା ତ । ମରିବ ଯଦି ଶେଷ ପଦଟି ପାଟିରେ ଆସିବ—ଜୟନ୍ତି !"

ଆଉ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଇଏ ସେହି ସୁରବାବୁ । ଯାହାଙ୍କୁ ସେ ଖୋଜିଛି ପ୍ରତିଶୋଧ ନବା ବାସନାରେ । ଯିଏ ଯିଏ ଅସିଛନ୍ତି ତାର କାବୁରେ । ଅତି ଦୟନୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ, ଆହା ! ମନ ତାର ବାଇଆ କିଛି ହେଲା ଅବା ! ପ୍ରାଣଟା ଦେହରୁ ମୁକ୍ତି ହୋଇଗଲା ଯେମିତି ! ଡାକିଲା—ସୁରବାବୁ !

କାହିଁ ଆଖି ତ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ ? କେବଳ ଥରଟିଏ 'ହୁଁ' କହି କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ଶୋଇଲା । ଜୟନ୍ତୀ ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ଚାହିଁଲା । ମନ ଛଟପଟ ହେଲା ତାଙ୍କ ପାଇଁ । ଆଖିରେ ଅସିଲା ବାଧା । ପଡ଼ାଟା ହେଇ ପରି ଫୁଲୁଛି । ଆଉ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ତରର ଦଂଶନ ରୂପ ତା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ । ସ୍ୱାମୀହନ୍ତା ସୁରବାବୁ ଆଉ ଆଦ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧର ପୁତ୍ରବଧୂ ସେଇ ସରଳ ପ୍ରେମମୟ ସୁରବାବୁ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତେବେ କ'ଣ ତା'ର, ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଚେଗୀର ଓଠ ଦ'ଫାଳରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା ବୃତ୍ତିର ହସ । ବିକଟ ହସ ।

ଆଉ ଘଡ଼ିଏ ସେଠି ଠିଆ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ଜୟନ୍ତୀ । ଦ୍ୱଣା ଆଉ କ୍ରୋଧରେ ନାକପୁଡ଼ା ଫୁଲି ଉଠିଲା ତାର । ଛାତି ଭିତରେ ଲୁହା ଝଞ୍ଜେ ତତାଇ ଚାଆଁ ଦେଲା ପରି ଲାଗିଲା ତାଙ୍କୁ । ଚଞ୍ଚଳ ସେ ଥାନରୁ ଅଲଗା ହେଲା । ଅକାଶର ବାଦଲ ସବୁ ପବନରେ ଏଣେ ତେଣେ ଭାସି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଫରଚ୍ଚ ହେଇ ଆସୁଛି । ଦୁଃଖ ଓ ନୈରାଶ୍ୟର ବାଦଲ ଜୟନ୍ତୀ ହୃଦୟରେ କମାଟ ବାନ୍ଧୁଛି ଅବା ! ଅସ୍ଥିର ହେଲା ସେ । ଗୃହ ଅଡ଼େ ସୁରବାବୁଙ୍କ

ଜୟନ୍ତୀର ଆଖି ଖୋଲି ହୋଇଗଲା । ଅଦେଖା ହାତର ଧକ୍‌କା ସେ ଅନୁଭବ କଲା । ଅଜ୍ଞାତରେ ଦେହଟା ଯୋଗୀର ନିକଟକୁ ନିକଟକୁ ଗୁଞ୍ଜିଗଲା । ଲାଗି ଆସୁଥିଲା ଦୁଇଟା ଦେହ, ଦୁଇଟା ମନ, ଏକ ହେବା ଆଶାରେ ।

'ଜୟନ୍ତି' ! ପଛରୁ ଡାକଲା ସାଥୀ ନର୍ସ ଟିଏ ।

ଅନ୍ତର କ୍ଷୋଭ, ଆଖିର ଲୁହକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲା ସେ ।

ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର ହେଲା । ପ୍ରଭାତ-ବିହଗ ଗାଇଲେ ଉଷାର ବନ୍ଦନା । ଅସ୍ପଷ୍ଟ କୋଳାହଳ ପବନରେ ଭାସି ଆସିଲା । ସୁପ୍ତ ଜାଗ୍ରତ । ତରୁଣ ରବିଙ୍କର ଉଦୟ ଆଭାସ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ମନଟା ବି ହାଲ୍‌କା ଲାଗୁଥିଲା ।

ଉଷ୍ଣତି ଶେଷ । ଫେରିଗଲା ଜୟନ୍ତୀ, ରୁଦ୍ଧ ଆବେଗ ଘେନି ।

ଆଜି ଦିନେ—

ମନ ଭିତରେ ତାର ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ—ସୁରବାବୁଙ୍କୁ ସେ ଆପଣାର କରିବ ନା ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାର କ'ଣ ହେବେ ? ଫେରିଯିବ ତାଙ୍କର କୋଳକୁ ? କହିବ—"ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଛି, କ୍ଷମା ଦିଅ ! ପ୍ରତାରଣା କରିଛି ତୁମ ନିକଟରେ ! ମନଇଚ୍ଛା ଯାହା ଶାସ୍ତି ଦବାର ଦିଅ !" ଅସମ୍ଭବ ! ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ କଳଙ୍କ ଲାଗିବ ! ଅପବାଦ ଖେଳିଯିବ । ସାହିରୁ ଫିଟିଲେ କହିବେ —ଆଜି ଗୋଟାକର ହାତ ଧରିବାକୁ ଘଇତାକୁ ମାଇଲା । ପୂର୍ବରୁ ଏଥିପାଇଁ ସଳା କରିଥିଲା । ଜାତି, ଧର୍ମ, ବଂଶର ଇଜ୍ଜତ ସାରିଲା ।

ତେବେ, ପ୍ରତିଶୋଧ !

ନର ମାୟା ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଅଗୋଚର । ସହଜରେ ଜୟନ୍ତୀ ନାରୀ । ଯେଉଁ ନାରୀର ମନତୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ପୁରୁଷ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି କାଙ୍ଗାଳ, ବିଶ୍ୱ ହୁଏ ନିଃସ୍ୱ, ରାକ୍ଷସୀ ରୂପରେ ସର୍ବନାଶ ଘଟାଏ ସେ । ପୁଣି, ଜାତିର ଗୌରବ, ଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ୱ, ପୂର୍ବର ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଧରି ରଖେ, କୁଳବଧୂ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୂପରେ । କିଏ କଳିବ ତାର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ ! ହସାଏ, କନ୍ଦାଏ ନଚାଏ ନାରୀ ! ମାୟାବିନୀ । ବିଧାତାର ସୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ।

ହଁ, ପ୍ରତିଶୋଧ !—ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଗର୍ଜନ କଲା ।

ହାତରେ ଔଷଧ ଶିଶିଟିଏ ଧରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଜୟନ୍ତୀ ଗଲା ରୋଗୀ ପାଖକୁ । ଚାହିଁଲା ଘଡ଼ିଏ ଯାଏ ତାର ଶେତା ମଳିନ ମୁହଁଟିକୁ । ହସିଲା ବିକଟ ହସ । ଆହା, ପ୍ରେମର ପରିଣତି କ'ଣ ହେବ ସତେ ! ନିର୍ବାଣ ଉନ୍ମୁଖ ଦୀପଶିଖା ଜଳୁଚି, ପ୍ରଖର ଭାବରେ । ଇଆ ପରେ ଲିଭିବ ।

"ନା, ନା, ଆଜି ସେ ଆସିବ ନାହିଁ । ମରିଚି ସେ । ଡାକୁଚି, ମାରିବ ମତେ" । କି ଦରଦଭରା ସେ ସ୍ୱର ! କାଠ ପଥର ବି ତରଳି ଯିବ ।

ଜୟନ୍ତୀର ହାତ ଥରିଗଲା । ଆଖିରେ ଜମାଟବନ୍ଧା ଲୁହ । ବିସ୍ମାରିତ । କିନ୍ତୁ, କାହିଁକି ଏ ଆକସ୍ମିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ପିଶାଚୀ ପ୍ରକୃତିର ତୃପ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ ତ ! ବୃଷ୍ଟି ସଙ୍କେତ ଶୀତଳ ପବନ ଏ ନୁହେଁତ ! ଜୟନ୍ତୀ କହିଲା, "ସୁରବାବୁ, ଆଖି ଖୋଲ । ଥରେ ଦେଖ ତମର ଜୟନ୍ତୀକୁ । ତା ସଙ୍ଗେ ଏ ପୃଥିବୀକୁ ବି ।

ବହୁଦିନ ପରେ ମିଳନ ! ଆନନ୍ଦ କର । ଆଉ, ଏ ସବୁର ସୁବିଧା ମିଳିବ ନାହିଁ ।”

ଶୀତୁଳିଆ ପବନ ବହିଗଲା । ଦେହସାରା ଖେଳିଗଲା ପୁଲକ । ରୋଗୀର ଆଖି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଖୋଲି ଆସୁଥିଲା । ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ‘ଜୟନ୍ତ’ ! ଧରିବା ପାଇଁ ହାତ ବି ଢୁଙ୍କି ଆସିଥିଲା । ଭାରି କଷ୍ଟ । ସବୁମତେ ପରାସ୍ତ ହେଲା ।

କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ଜୟନ୍ତୀ । ପ୍ରାଣରେ ଖେଳିଗଲା ସହାନୁଭୂତିର ମହାନୁଭବକତା । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ବସିଲା ସେ । ଆଖିରେ ନାଚିଲା ଅତୀତ, ସୁନ୍ଦର ହସ ହସ ସରଳ ମନଭୁଲା ଚେହେରା । ମ୍ଳାନ ! ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ! ତାହାଁରେ ସେ ନେବ ପ୍ରତିଶୋଧ ! ବିବେକ ତ ଅଛି ! ପୂର୍ବର ସେ ଜୟନ୍ତୀ, ସେଇ ଦେହ, ସେଇ ଗଠନ, ସବୁ ତ ସେମିତି ? ପାଷାଣୀ ସେ ହେଲା କେମିତି ? ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରଶ୍ନଟା ଚରିଗଲା । କାହିଁ, ଜବାବ ତ ମିଳୁନି !

ଘୂରିଆଡ଼େ ନୀରବତା । କଳା ମଚ ମଚ ଅନ୍ଧାରି ରାତି । ଜଣୁନ୍ । ଭୁଲିଗଲା ନିଜକୁ । ମୁଣ୍ଡଟା ତାର ବିଗିଡ଼ି ଗଲା କି, କ’ଣ। ଆଖିରେ ଦେଖିଲା କେତେ ବୁନ୍ଦା ଔଷଦ । ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଲହରୀ ଖେଳୁଥିଲା ଘର ଭିତରେ । ଥରଟିଏ ଫେରି ଚାହିଁଲା ରୋଗୀକୁ । ଦରହସିଲା ତାର ଓଠ ଫାଙ୍କରୁ ଶୁଭିଲା—ଜୟନ୍ତୀ ! ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆସିଲ । ଦେଖାଦେଲ । ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ ବି ଚାଲିଗଲ ! ଜୀବନଟା କ’ଣ ଖାଲି ସ୍ୱପ୍ନ !

ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଖି ଖୋଲିଲାଣି । କ୍ଷତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲାଣି । ଆଉ ରହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ବଦାସ୍ତ ନବାକୁ ଆଦେଶ ଆସିଲା । ଶରୀରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କଷ୍ଟ ନାହିଁ, ତଥାପି ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ—କୁଆଡ଼େ ଯିବ ଆଜ୍ଞା ।

"ତୁମ ଦେହ ତ ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି, ଆଉ କ'ଣ କହୁଚ ? ଘରକୁ ଯାଅ ଏଥର ।"

"ଘରକୁ କାହିଁକି ଯିବ ?"

ଡାକ୍ତର ଘଡ଼ିଏ ଚୁପ୍ ରହି କହିଲେ— ଓଃ, ତମେ ଅନ୍ଧ । ହଉ, ଯେମିତି ଭିକ୍ଷାକରି ଚଳୁଥିଲ, ଚଳିବ । ଦେହର କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ ।

ଚମକିଲା ଯୁବକ । କାନମୁଣ୍ଡା ଭାଁ ଭାଁ ହେଲା । ଦୁନିଆରେ ସେ ଅଭିଶପ୍ତ । ଅନ୍ଧ । ଆଜିଠୁଁ ବାସ୍ତବ ସୁନେଲି ଦୁନିଆର ଛବି ଆଉ ଦେଖିବ ନାହିଁ । କଳ୍ପନାରେ ଅତୀତକୁ ଖାଲି ନେଇକି ପାଇକି କରିବାକୁ ହବ ଏଣିକି । ପୁରୁଣା ପୃଥିବୀକୁ ନୂଆଁ ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ କରି ମନ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହବାକୁ ପଡ଼ିବ ମାତ୍ର ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ— ମୁଁ ଅନ୍ଧ ! ଜ୍ୟୋତି ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ; ଡାକ୍ତର ବାବୁ ! ବଞ୍ଚିବାର ଆବଶ୍ୟକ ଆଉ କ'ଣ ? ଚକ୍ଷୁହୀନ ହୋଇ ସଂସାର କଚଡ଼ା ଖାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଶାନ୍ତିରେ ମରିବାକୁ ଦିଅ ।

"ତମର ପୂର୍ବରୁ ଆଖି ଥିଲା ?"

କ'ଣ ଭାବଲେ ସେ ଘଡ଼ିଏ।୧୯୦୯ ଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଜୟନ୍ତୀ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା କ କ'ଣ। ମନ ସନ୍ଦେହୀ ହୋଇ ଉଠିଲା। ଆଖି କୋଣରୁ ଗଡ଼ି ଆସିଲା ଅଶ୍ରୁଧାର ଦୋ'ଟି। କହିଲେ, ଠିକ୍ କହୁଛନ୍ତି ଡାକ୍ତର ବାବୁ! ବହୁଦିନରୁ ଆଖି ମୋର ଫୁଟି ଯାଇଛି। ତାର ପାଇଁ, ବାଟ ଘାଟ ମୋର ଶର ସହଚର। ବାର ଓଳାତଲେ ଅଣା ନେଇଚି। ହାତଠେକା ଅନ୍ନରେ ଉଦର ପ୍ରତିପାଳିତ କରିଚି। ସେଇ ବାଟକୁ ପୁଣି ଭୁଲିଯିବ ପେ!

ହସିଲେ ସମସ୍ତେ। କିଏ ଜଣେ କହିଲା—ଲୋକଟା ପାଗଳ। ସେ କିନ୍ତୁ 'ଠଲ ଠଲ ଉଣ୍ଡାଳି ହୋଇ, ଉଠିଲେ ରାଜପଥରେ। ବାରମ୍ବାର ଘାଟିରୁ ବାହାରୁଥାଏ—ମୁଁ ଅନ୍ଧ। ମୁଁ ପାଗଳ। ଠିକ କହୁଚନ୍ତି ଆପଣ।

ସମସ୍ତେ ପୁଣି ଥରେ ବିକୃତ ହସ ହସିଲେ।
ସେତିକବେଳେ ଜଣକା କେହି ଗାଇ ଗାଇ ଗୁଲିଗଲା—

ନୂଆ ଅନ୍ଧ ପ୍ରାୟ ହୋଇ
ଅନୁକ୍ଷଣେ ଆକୁଳ ହୁଅଛି ପ୍ରାଣସହି।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଖିରେ ନ ଥିଲା ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଗୀତର ତାଳ ଦବାକୁ। ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ହୋଇ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ଲେ କେବଳ ରାଜପଥରେ, ସବୁଜ ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳୀ—ମା ବସୁଧାର କୋଳରେ।

ଅଲୋଡ଼ା ଜୀବନର ସୁଆଦ ଆଉ କ'ଣ ? ଚକ୍ଷୁହୀନ ସେ । ତଥାପି—ବାଟରେ ଘାଟରେ ପଡ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା ଆପଣା ଦେଶକୁ ଫେରି ଯିବା ବରଂ ଭଲ । ବିଦେଶରେ ପିଣ୍ଡଟା ପଡ଼ି ଅପବିତ୍ର ହେବ ସିନା ! ଦେଶମାତାର ପବିତ୍ର ଚରଣରେ ସେ ଲୋଟିବ ଥରେ । ଯେଉଁ ଦେଶର ପାଣି ପବନରେ ଅଛି ଜୀବନ, ଯେଉଁ ଦେଶ ଭୂଇଁର ସୁଆଦ ବାରି ଗୋଲୋକ ତେଜି ବାସ କରନ୍ତି ନୀଳମାଧବ, ନୀଳ ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ଢେଉ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଏଁ ଯାର ପଦକଞ୍ଜରେ, ସେଇ ତାର ଦେଶ । ବିଦେଶୀ ଆସେ ଏଇ ଭୂଇଁରେ ପାଦ ପକାଇ ପବିତ୍ର କରିବାକୁ କାୟା ତାର, ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବ, ପଇସାର ସୁଅ ବୁହାଇ । ଅଥଚ, ଯେ ସେଇ ଭୂଇଁରେ ଜନ୍ମକାଳୁ ପାଦ ପକେଇଛି, ତାର ଆତ୍ମା କଲବଲ ହେବ ମୁକ୍ତି ବିନା ! ନା, ନା, ସେ ଫେରିଯିବ ।

ମନେ ପଡ଼େ—ଘର ସଂସାର । ପଉଣା ଅଉଣା । ଆପଣା ଆପଣି । କେତେ ଆଶା କରି ନ ଥିଲେ ସେମାନେ ! ସୁର ମଣିଷ ହେବ । ତାଆଁ ରଖିବ । ସପ୍ତ ପୁରୁଷକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବ । କୁଳର ରତ୍ନ । ଆଖିର ମଣି । ଏଇ କଣ ତାର ଜନ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଅଯଂ ଆରମ୍ଭ! ବାହୁଙ୍କ ମଣିଷ ଆଶା କରେ ଏତେ ! ଅଦିନରେ ଫୁଟି ଝଡ଼େ ଯେଉଁ ଆଶା, ତା ପାଇଁ କାହିଁକି ଲଜ୍ଜା କରେ ମଣିଷ ଅବାଟକୁ ବାଟ କରି ଅଟେଇବାକୁ ? ନ ପାରିଲା କାମରେ ସେ ଗଣ୍ଠି ପଡାଏ କାହିଁକି ? ସେମାନଙ୍କର ଅଞ୍ଜଳି ପାଣି ଫୋଟକା ପରି ନାଉଳା ନମିଷରେ । ତାଙ୍କରମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବ ସୁରିଆ ? ଅନ୍ଧ ସୁରିଆ !

ପୁଣି ଭାବେ—ଜୟନ୍ତୀ ଦେଖିବ ତାର ସୁରବାବୁଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧର ଶକ୍ତି କାହିଁ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ? ପ୍ରେମ ପାଇଁ ଅନ୍ଧଟାକୁ ପତିରୂପେ ସେ ବରଣ କରିବ ତ ? ପାଦରେ ଫିଙ୍ଗି ଦବ ! ରଙ୍ଗିନ ଦୁନିଆରେ କ'ଣ ପ୍ରେମିକର ଅଭାବ ହେବ ଜୟନ୍ତୀକୁ ? ଜାଣିଶୁଣି କାଳ କଣ୍ଟକକୁ ବେକରେ ବାନ୍ଧିବ କାହିଁକି ସେ ? ତଥାପି··· ।

ଗାଁର ରାସ୍ତା ଘାଟରେ ଅପରିଚିତ କେହି ପଚାରେ ଯଦି....ଏଇଟି କିଏ, ସମସ୍ତେ କହିବେ—ସୁର ମ, ସୁରିଆ ! ସୁରିଆ ଅନ୍ଧକୁ ଚିହ୍ନିନା ? ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ପଢ଼ିଥିଲା ପୋଉ ସୁର ମ !

କାହିଁକି ତେବେ ଯିବ ଦେଶକୁ । ଏଇକଥା ଶୁଣିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ତ ହୁଏ ! ଏଠି ବରଂ ମରିଯିବା ଭଲ । କାନ୍ଦିବାକୁ କେହି ନ ଥିବ । ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ଲୋକେ କହିବେ—କିଏ ସେ ଗୋଟାଏ ମରି ପଡ଼ିଛି । କହନ୍ତୁ । କ୍ଷତି କଣ ?

ନା, ନା, ଏଠି ବିଦେଶୀ ଲାଜ ଶାଗୁଣାକୁ ଆହାର ଦବ ନାହିଁ ସେ । ଅନ୍ୟର ସମାଲୋଚନା ସହ୍ୟ କରିବା ଜାତି ପକ୍ଷରେ ବି ଅପମାନ ! ପୂର୍ବ ପୁରୁଷର ଝାଳବୁହା ଧନରେ ତିଆରି ଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆରେ ଆଶ୍ରା ନବ ସେ । ଶାନ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବ ହେଲେ ! କୋଉ ଦରବର ଅଭାବ ଅଛି ଭଲା ତା ଦେଶରେ ! ସେ ଫେରିବ । କେଉଁଠିକି ? ଘରକୁ ?

ଫେରିଯିବ ତାର ଆପଣା ଦେଶର ପଥକୁ । ମଇଳା ଅସନା ପଥକୁ । ପିତୃମାତୃହୀନ ପଥକୁ । ଯେଉଁଠି ଭୋକିଲା, ଦୁଃଖୀ, ଅଭି ରୋଗୀଙ୍କର ଆତଯାତ । ଖାଲି ତିପର ସମ୍ପତ୍ତି ! ପଶୁ ପିଲାଠୁଁ ଆରମ୍ଭ କରି ମଣିଷ ପିଲା ଯାଏ ଝାଡ଼ା ଫେରନ୍ତି ଯା କଡ଼ରେ ।

ସବୁଦିନଆ ଖାଦ ଘସରା ପଥ । ଗାଁର ପଥ । ସେ ଯିବ ସେଇଠିକି ।

ବହୁତ ସନ୍ଧାନ କରିଚନ୍ତି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଜୟନ୍ତୀକୁ । ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ମନରୁ ପୋଛି ଦେଲେ ସବୁ । ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଗଣ୍ଠିଧନ କଲେ । ଗାଁ ଜୀବନ । ସରଳ ମଧୁର ଶାନ୍ତ ବଳୟରେ ସେ ଅଛନ୍ତି ଆଜି । ଦୁଃଖକୁ ସୁଖ ମଣିଲେ । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତି ! ବାବୁ ଗିରି ! ବରଣ କଲେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ! ଯେଉଁ ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନ ବୁଝି ଶିକ୍ଷିତ ମାନଙ୍କେ କହନ୍ତି ମଫସଲ । ନ୍ୟାକ୍ଟି । ମରହଟ୍ଟୀଙ୍କର ବସବାସ ! ହୁଏତ ସେଇଠି ଅଛି ଜୀବନୀଶକ୍ତି । ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନର ଲମ୍ଫ ଆଉଗେଣ୍ଡୁ !

ସେଇ ମଫସଲିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର । ନ୍ୟାକ୍ଟି ହାଓ୍ବାରେ ତ ଥରକ ପାଇଁ ନାସିକା କୁଞ୍ଚନ ସେ କର ନାହାନ୍ତି ? ବରଂ ସେ ପାଇଚନ୍ତି ଆଶ୍ୱାସନା, ସେବା, ଦୁଃଖରେ ସହାନୁଭୂତି ସୂଚକ—'ଆହା' ଚୁ ଚୁ ଭାବ । ହାତର ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଠି ତ ସମାନ ନୁହନ୍ତି, ଦୁନିଆଟାକୁ ଏକ ଦେଖିବା କେମିତି ? କେହି କେହି ମଧ କହନ୍ତି—ବାପ ମାଆଙ୍କୁ ଯୋଉ ବଲବଲ କରିଚି, ତାରି ଫଳରେ ସ୍ୱାର ଏ ଅବସ୍ଥା ହେଲା । ତଥାପି ଖାତିର କରନ୍ତି ନାହିଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଏଗୁଡ଼ାକୁ । ଦାନ୍ତୁଙ୍ଗା, ଧାନ ନୁହେଁ ପଖ !

ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ଜୟନ୍ତୀ ଆସିଚି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ । ଅନ୍ତର-ଖୋଲା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହବା ପାଇଁ, ଗୋପନ ବାରତା ଜଣାଇବାକୁ ।

ହସ, କାନ୍ଦ, ଅଶ୍ରୁ, ତାମସା ସବୁ ହେଇଗଲା । ଶରୀର ଯେମିତି ଜୟନ୍ତୀ ଆସେନା, ଆସେ କଳ୍ପନାର ରୂପସୀ ହୋଇ । ଆସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ, ଜାଗ୍ରତରେ । ମନକୁ ମନ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଉତ୍ତର ବି ଦିଅନ୍ତି । ଗଲା ଆଇଲା ଲୋକ କହନ୍ତି—ଆଖି ପାଇଁ ବିଚାରି ପାଗଳ ହେଲା ।

କେତେଦିନ ଆଉ ଏ ଦୁର୍ବିସହ ଜୀବନର ଛନ୍ଦ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ହୋଇ ଚାଲିଥିବ ? ସବୁ ତିକ୍ତ ଲାଗିଲା । କାହିଁକି ଜୀବନ ଥିବ ଏ ଢଙ୍ଗରେ ? ଆଶା ଭରସା ସବୁଥିରୁ ତୁଟିଗଲାଣି । କେବଳ ଲୋଡ଼ା—ଶାନ୍ତି, ଚିରଶାନ୍ତି, ମୃତ୍ୟୁ !

ଦିନେ କିଏ ଜଣେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଲା—ଗୌରବାବୁ କଟକ ଆସିଚନ୍ତି ବୋଲି । ବନ ଆସିଥିବ । କାହିଁକି କେଜାଣି ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ତା ପାଖକୁ ଯିବାକୁ । ଦେଖି ତ ପାରିବେ ନାହିଁ କେବଳ ପଦେ ଅଧେ କଥା ତା ତୁଣ୍ଡରୁ ଶୁଣିବେ । ଜୀବନରେ ସେଇ ଗୋଟିକ ଅତି ଆପଣାର । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଏ । ପଟ କିଏ ଦିଗହରା ଦରିଆରେ । ଦୁଃଖରେ ସହାନୁଭୂତି ଜଣାଏ । ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ପ୍ରଣୟ । ଅସଂଯତ ବୁଭୁକ୍ଷା ନୁହେଁ, ଅନ୍ତରର ସୁକୋମଳ ସମ୍ପର୍କ ପାଇଁ । ନାସ୍ତି ବାଣୀରେ ତାର ଅନ୍ତର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥିଲା ତ । ବରଂ ଏକନିଷ୍ଠ ପ୍ରେମରେ ତାର ଆଖି ଖୋଲି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଚେତନା ଆସିଥିଲା ତାର । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଅତୁଳ ଆପଣାର ହେଇଗଲା । ଆଜି ବି ମନ ପ୍ରବଂଚନା ଅଚଳ ।

ଉପରଓଳି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଗଲେ ଚାକର ସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କ ବସାକୁ । କାନକୁ ଆଜିଜ ବନ ତୁଳନା କରୁଥିଲା ଆକାଶପାତାଳ, ତାର ସ୍ଥିତି ଉଙ୍ଗ ଦେଉଥିଲା କଳ୍ପିତ ମନ ମନ୍ଦିର ଦେବତା ମୂର୍ତ୍ତିରେ । ଦୂରରୁ

ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିଲା ଅବାସ୍ତବରୁ ବାସ୍ତବକୁ, ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରଶ୍ନରେ— ଗୌରବାବୁଙ୍କ ବସା ଏଇ ତ ?

ବନର ଆଖି ପଡ଼ିଲା ସୁରବାବୁଙ୍କ ଉପରେ । ଚମକି ପଡ଼ି କହିଲା— ଏ କ'ଣ ସୁରଭାଇ ! ତମ ଆଖି କ'ଣ ହୋଇଚି ? ଅନ୍ଧାଳ ହେଉଚ ଯେ !

ବନ, ତୋର ସ୍ନେହ ଟାଣି ଆଣିଚି ଅନ୍ଧ ସୁରଭାଇକୁ ତୋର୍ । ଆଖି ହରେଇଚି । ଆତ୍ମା କଲବଲ ହୁଏ, ତଥାପି ଆଶା—ପଦଟିଏ ତୋ ତୁଣ୍ଡରୁ ଶୁଣିବ, ଶାନ୍ତି ପାଇବ । ଅତି ଅସହ୍ୟ ମୋର ମନବ୍ୟଥା ବନ ! —ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ ।

ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ହାତଧରି ତାଙ୍କୁ ଘର ଭିତରକୁ ନେଲା । କରୁଣ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲା—କେମିତି ଇଏ ହେଲା ତମର ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ବନ, କ'ଣ୍ ଥାଏ ସେ ସବୁ ଭାବିଲେ ? ଭାଗ୍ୟକୁ ଏଡ଼ି ହୁଏ ନା । ଯାହା ଘଟିବାର ଥାଏ, ଘଟେ । ଯେତେ-ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଲବଲ ହେବାର ଥିବ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତାହା ଲାଘବ ହେବ ନାହିଁ । ତଥାପି ଶୁଣ୍ । କେଳି ଦୁର୍ଘଟଣା । ବନ୍ଧୁ ମେଣ୍ଢକେଲ ଜୀବନରେ ଆଣିଚି ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସେଇଠି ଆଖି ଦୋ'ଟି ମୋର ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ଦଶଦିନ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗି ସାରିବା ପରେ— ବିଦାୟ ଆଣିଲା । ସେଇ ବେଳେ ଜାଣିଲି- ଆଖି ମୋର ନାହିଁ, ସୃଷ୍ଟି—ଅନ୍ଧାର ! ଖାଲି ଅନ୍ଧାର । ସେଇ-ଦିନଠୁଁ ମୋର ଭଲ ନାମକରଣ ହେଲା— ଅନ୍ଧ ସୁରଆ ।

ଛାଡ଼ ସେ କଥା, ବନ, ଜୟନ୍ତୀର ଖବର କିଛି ପାଇଚୁ ନା ନେ ? ତାର ମନୋମତ, ଅଭିଶାପ ଫଳ ଇଏ । ଆହା, ବିଚାରୀ

ବିଧବା ହେଲା, ମୋରି ଯୋଗୁଁ । ତାର ସୁନାର ସଂସାର ଭାଙ୍ଗି ଚୂନା କରିଛି ମୁଁ । ମନର ବାସନା ପୂରଣ କରିପାରିଲି ନାହିଁ କାନ୍ତୁ । କ'ଣ କରୁଥିବ ସେ ! ସାଥିହୀନ ଜୀବନ ତାର, ଆହାକି କରୁଣ ହୋଇ ନ ଥିବ ବିନି !

ବିନି କହିଲା—ସୁରଭାଇ ! ଖବର ରଖିଚ । ତଥାପି—କାହିଁକି ତା ପ୍ରତି ତମର ଆଉ ସେ କାମନା ? ଭୁଲିଯାଅ; ବିଧବା ସେ; ଉପାୟାନ୍ତର ନାହିଁ । ତମର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଅଛି । ମାନ ସମ୍ଭ୍ରମ ଅଛି । ରୂପ ଗୁଣର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା ତମରିଠାରେ । ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି ତମର ଅଛି । ଅନେକ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା ତମେ ପାଇପାରିବ, ସୁରଭାଇ ! ଅଭାବ ନାହିଁ । କାହିଁକି ସେଇ ଜୟନ୍ତୀକୁ ମନରେ ଧରି ବସିଚ ତମେ ? ଆହୁରି ରୂପବତୀ……

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ବିନି, ଚନ୍ଦ୍ର ଉଏଁ ସୁଦୂର ଗଗନରେ । ସରଗ ସୁନ୍ଦରୀ ପାରିଜାତ ଫୁଟେ ନନ୍ଦନରେ । ମରତରେ ଥାଏ କି ତାର ପ୍ରକୃତ ଆଦର ? ବିନି ! ଚନ୍ଦ୍ର ସିନା ସାଗର ଜଳକୁ ଉଚ୍ଛଳ କରେ । ଆଖି ଲୁହକୁ ପରି ପ୍ରବଳ କରେ ତାର ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର ! ପାରିଜାତର ସୁଗନ୍ଧ ଅଲୋଡ଼ା, ଅଦେଖା । ତାର ମୁଖଗନ୍ଧ କି ମଧୁର ! କି ଆମୋଦଭରା ! ଆହା, ଦେଖି ନାହିଁ ନା ଥରେ ସେ ଅମୃତ !

ଅମୃତ ! ଛି, ତାର ମୂଲ୍ୟ କାହିଁ ? ଦେବତା ପିଅନ୍ତି । ତଥାପି ଏଇ ମଧୁ ଚୁଖିବାକୁ ସେ ଆସନ୍ତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ, ତୃପ୍ତି ପାଇବାକୁ । ଅନୁନୟ କରିଥିଲି । ତହଲ ବିକଳ ଆତ୍ମା ହାଇଁପାଇଁ ହୋଇଛି ଖାଲି । ଚୁହିଁଥିଲି ମଧୁ । ଯେଉଁଥିରେ ଭୋକ ଶୋଷ ରହେନା । ନିଦ ମାଡ଼େନା । ମଣିଷ ଉଡ଼ିଯାଏ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦୁନିଆକୁ । ନୂଆ ଦୁନିଆକୁ ।

ହଁ, ନୂଆ ଦୁନିଆ । ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଥାନ । ସେଠି ନାହିଁ—ଦେହ, ମନ, ବିବେକର ସଂଘର୍ଷ, ଜାତ ଅଜାତର ଭେଦଭାବ, ଧନୀ ଦରିଦ୍ରର ଫରକ, ପାପପୁଣ୍ୟର ଟଣାଟଣି । ରସର ଶରନ୍ତନ ପ୍ରବାହ ସେଠି । ଗୁରିଣ୍ଟା ଭୋକଲ ଆଖିର ଲୀଳା । ଦୋ'ଟିର ଛବି ଅଙ୍କା ହୁଏ ମୋର ଦୋ'ଟିରେ । ଥରିଲ ଥରିଲ ଓଷ୍ଠପୁଟ ଓଷ୍ଠ ମିଳେ ଅନ୍ୟଟି ସଙ୍ଗେ । ନିବିଡ଼ ଭାବରେ । ମଣିଷ ତାକୁ କହେ—ପ୍ରେମ, ପ୍ରଣୟ, ଭଲ ପାଇବା ।

ସେଇଆ ଗୃହ ଥିଲ ଖାଲି । କଠିନ ଘାତରେ ତାର ହଜାଇ-ଥାନ୍ତି ନିଜକୁ । ପାଷାଣୀ ସେ । କଳ୍ପନାର ଦୁନିଆରେ ସେପଷ କରି ଅଗ୍ନି ଲଗାଇଲି । ଭସ୍ମ କଲି । ଝଞ୍ଜାରେ ଉଡ଼ାଇ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କଲି । ସେଇ ଦୁନିଆର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ସାଇତି ରଖିଥିଲି କେତେ କ'ଣ !—ମାୟା ମମତା, ସ୍ନେହ ସୁଖ, ହସ କୌତୁକ । ଆଜି—ଓଜନିଆ ହୃଦୟଟା ! କାହାକୁ ଦେବ ?

ଭାବଥିଲି ମୁଁ ଗରବ, ଯଥାର୍ଥ ଉପହାର ଦବାକୁ ମୋର ସମ୍ବଳ ନାହିଁ । ଅହା, ଦେଖିଲି ନାହିଁ ଘାତ ଭିତର । ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । ଭିତରଟା କଟି କଟି ଅନ୍ଧାର । ଆଖିରେ ତାର ନ ଥିଲି ଶକ୍ତି—ଭିତରଟା ମୋର ଦେଖିବାକୁ । ଅନ୍ଧ କରିଗଲି ମୋତେ । ହୃଦୟଟା ତାର ସନ୍ଧାନରେ ଯାଇଛି । ବେଶୀ ଦିନ ଆଉ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁଲେ ବନ, ଆଖି ନାହିଁ । ହୃଦୟ ନାହିଁ ।

ମୁଣ୍ଡରେ ପୋକଟା ପଶି କାଟୁଛି, ଟିକ୍‌ଟିକ୍ । ବରହ, ତାର ନାଆଁ । ମଣିଷକୁ ସେ ଟିକେ ଟିକେ କରି ଖାଏ । ଲୁଣପରି ମିଳାଏ । କ୍ଷୀର ପରି ଚରିଯାଏ ଦେହରେ । ଖାଲି ଅଶା—ଆଖିରେ ଅଖି

ପୋଡ ତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରୁ ପିଇଥାନ୍ତ ରସ । ଭସ୍ମ ଲଗୁଡ । ପାଷାଣ ଗାତରେ ନେଇ ମୋର ଲଖି ପାରଥାନ୍ତା କ ନାହିଁ ।

ଉଦୟ, ଅସ୍ତ । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟେ । ପୁଣି ଦିବସ ଆଉ ରାତି । ଆବର୍ତ୍ତିନ ଶୀଳ ! ଯିବା ପଥରେ କ'ଣ ଆଉ ତାର ଫେରନ୍ତ ପାଦ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ? ସତେ କ'ଣ ସେ କହିବ ନାହିଁ—ସୁରଭାଇ ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲପାଏ ! ଆସିବ । ହଁ ଆସିବ । ଭୁଲ ତାର ନୁହେଁ, ମୋର ! ଭଲ ପାଇବାର ମଞ୍ଜି ପୋତିଥିଲି ମୁଁ । ତାର ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ ଜଳରେ ବଢ଼ାଇବାର କଥା । ଯାହାର ଅନ୍ତରରେ ମୋ ପାଇଁ ଥାନଟିଏ ଥିଲା, ସେ ବଦଳିବାର ନୁହେଁ ।

ବିନ କେବଳ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଗୃହିଁଥିଲା ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁହଁକୁ । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ ଆଖିରୁ ପୋଛିଲା ଲୁହ । ଭାବିଲା—ଆହା, ବଗୃସ୍ତ ଜାଣେନା ସୁରଭାଇଙ୍କର ତା ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତତା କେତେ ନିଗୂଢ଼ ! ପବିତ୍ର ! ଲୋଡ଼ୁଥିଲା ପ୍ରତିଶୋଧ ! ଦେଖିଲେ ବୁଝନ୍ତା ତାର ଭ୍ରମ ।

"ଚିଠି, ଚିଠି, ଚିଠି ନିଅ"—ପୋଷ୍ଟମ୍ୟାନ ଡାକିଲା । କିଏ ଦେଇଛି, କ'ଣ ଲେଖିଛି ! ବୋଲି ବିନ ଉଠିଗଲା ଆଣିବାକୁ । ହସ୍ତାକ୍ଷର ବାରି କହିଲା—ଜୟନ୍ତୀ ଚିଠି ଦେଇଛି ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ହୋଇଗଲେ । ଆଗ୍ରହରେ କହିଲେ—କ'ଣ ଲେଖିଛି, ପଢ଼ିକି ଶୁଣାଇ ଦିଅ । ପଢ଼ିଲା ସେ—

ବିନ ! କପାଳ ମୋର ଫଟା ଲୋ, କହିବି କାହାକୁ ? ମଣିଷ ପୁଣି ଏମିତି ଭୁଲ ଜୀବନରେ କରେ ଲୋ ! କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଦିନ ସରୁନ । ନେଉ ଗୁଡ଼ କହୁଣୀକ ବହୁଯିବା ପରେ ମୁଁ ଅନୁତାପ

କରୁଣ । ବେଳ ଅସେ—ମଣିଷ, କ'ଣକୁ କ'ଣ ବୋଲି ବିଗ୍ଣର କରେ । ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ରହେନା । ସ୍ୱାମୀହନ୍ତାର ପ୍ରତିଶୋଧ ପାଇଁ···ଅଠକ ଗଲା ଜୟନ୍ତୀ, କ'ଣ ପଢ଼ି, ଶଲ୍ଲାର କଲା ଗୁପା ଗଲାରେ ।

—ବିଜା, ତାପରେ ? ପ୍ରତିଶୋଧ ପାଇଁ ?

'ସୁରବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ଦେଲି ମାସ୍ୱନ୍ତ ଏସିଡ, ବିଜା' ପଢ଼ିଲା ।

'ଜୟନ୍ତ ! ଠିକ୍ କରିଚୁ ଜୟନ୍ତୀ, ଉପଯୁକ୍ତ ପୁରସ୍କାର ! ଶାସ୍ତି ନୁହେଁ ତ ପ୍ରକୃତ ପତ୍ନୀତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ଦେଲୁ"—ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ପୁଣି—'ହଁ,ପଢ଼ିଯା' ।

—ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା ନ କରି ପଙ୍ଗୁ କଲି କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଜାଣିବାକୁ ଦେଲି ଯେଉଁ ଜୟନ୍ତୀର ରୂପ ପାଗଳ କରିଥିଲା, ତାର ଭିତରଟା କେତେ ଭୟଙ୍କରିଆ, କଳା କଟିକଟି । ପ୍ରେମ ପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସେ କରନ୍ତୁ । ଭାବିଥିଲି ଜୀବନ ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ହାତ ଥରି ଯାଇଥିଲା—ଦୁର୍ବଳତାରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲି । ପୁରୁଷ ସିନା କଠିନ—ପଥର ପରି । କିନ୍ତୁ ନାରୀ କଠିନ ସତ, ବରଫ ଭଳି । କଠିନ ହେଲେ ବି ତରଳିବାର ଥାଏ, ପରିସ୍ଥିତି ନେଇ । ଜନ୍ମ ହବାକୁ ଯେ ଲାଳାୟିତ, ମରଣକୁ ସେ ଦେଖି ପାରେନା । କାନ୍ଦ ଉଠିଥିଲି । ଶାସ୍ତି ଦେଲି । ଜୀବନ ନ ନେଇ ଅଖି ଦୋ'ଟି ନଷ୍ଟ କଲି ।

ଶାନ୍ତରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେଲି । ଓଜନିଆ ମୁଣ୍ଡଟା ଉଶ୍ୱାସ ପାଇଲା । ହସିଲି, ସତେ ଯେମିତି ମୁଁ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ପାଇଲି । ଭାବି ନ ଥିଲି ଦୃଢ଼ଣ ମନ ନଇଁ ପଡ଼ିବ । ଦୁର୍ବଳତା ଭୂତ ଟିକଟିକ କରି

ଙ୍କୁଣିବ କଲିକାକୁ, ରନ୍ ବୋଲି ଯାହା ଭାବୁଚ ସେଇଟା ହବ ବେଙ୍ଗୀ ପିତ୍ତଳ ବୋଲ୍ ।

ମନ ଅନୁରୂପ ଫଳ ନୁହେଁ ଲେ । କର୍ମଫଳ ଆଜ୍ ଗୋଟାଏ, ମଣିଷ ପଛରେ ଛପି ଛପି ଥାଏ । ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ମଣିଷକୁ ଚେତାଇ ଦଏ । ତାଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦବାର ଫଳ ଆଜି ପାଉଚ, ଆଖିରେ ନାଚୁଚ ତାଙ୍କର ଚେହେରା ! କି କଲବଲ ! କି କରୁଣ ଭାଷା ତାଙ୍କର ସେଇ ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ! ପିଶାଚୀ ମୁଁ, କ'ଣ ନ କରିଚି ! ତାଙ୍କ ଆଖି ଫୁଟାଇଥିଲି ବୋଲି, ଆଜି ମୋ ଆଖି ଫୁଟି ଗଲାଣି ।

ତାପରେ ତାଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଚି । ପାଇନି । ସୁଖର ସଂସାର ମୋର ଜଳି ପୋଡ଼ି ଯାଇଚି । ଜୀବନ ମୋର ଆଜି ଚାଲିଚି ଖାଲି । ସୁରବାବୁ ଯଦି ଘୃଣାରେ ଠେଲି ଦେବେ, ତେବେ ଚାଲିଯିବି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖକୁ, ଗ୍ରହଣ କରିବେତ······ ଆଶାନାହିଁ···ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଭଲରେ ଅଛୁ ତୁ । କେବେ ତୋର ବିବାହ ହବ, ତୁ ଜାଣିବୁ ବିଚ୍ଛେଦର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ! ମନକଥା ମନରେ ମରୁଚି । ଉପାୟ କ'ଣ ଆଉ ? ଇତି ।

ହତଭାଗିନୀ ଜୟନ୍ତୀ—

ନୀରବରେ ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର । ବିନି ପଚାରିଲା— କ'ଣ ଭାବୁଚ ?

—ଭାବିବି ଆଉ କ'ଣ ? ଭାବିଲେ ତ ଜୟନ୍ତୀର ସ୍ୱାମୀ ଆଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ ! ଅଖିରେ ମୋର ଜ୍ୟୋତି ଆସିବନି ! ଠିକ୍ କରିଚି ଜୟନ୍ତୀ । ଅଦର୍ଶ ନାରୀ ସେ ।

ବିନି କହିଲା, ସୁରଭାଇ ! ତମେ କ'ଣ ତାଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେବନି ? ଆଶ୍ରୟ ଦେବନି ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ବିନି ! ଦୁନିଆକୁ ବୁଝିବାକୁ ତୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ଅନୁଭୂତି ନାହିଁ । ଜୟନ୍ତୀ ଆଉ ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଲେ ସେ ମଳିନ ପ୍ରେମ ବଳୟ ଭାଙ୍ଗିବ । ମନରେ ତାର ଦୁର୍ବଳତା ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ନିର୍ବାଣ-ତୃଷ୍ଣା—ଦୀପଶିଖା ତାର ପ୍ରେମ । ଉଜଳି ଉଠିଛି, ଜଳିବାକୁ ନୁହେଁ ଲିଭିବାକୁ । ମନର ସମତା ନାହିଁ ଯାର, ପ୍ରେମରେ ମମତା ନ ଥିବ ତାର ।

ଅଚ୍ଛା, ତୁମେ ବିବାହ କରୁନା ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ?—ବିନି ପଚାରିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ଆଜ କାହିଁକି ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି ବିନି ! ବିବାହ ମୁଁ କରିବି ନାହିଁ ।

ଏଇ ଅବସରରେ ପଶି ଆସିଲେ ଗୌରବାବୁ, ବିନିତାର ଭାଇ । ପ୍ରଥମେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଚାହିଁଲେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ । ବିନି କହିଲା, ଭାଇ ! ଚିହ୍ନି ପାରୁନନ୍ତି ଆପଣ ସୁରଭାଇଙ୍କୁ ?

ଏଁ, ସୁରବାବୁ ! ନମସ୍କାର । ଆରେ, ଆପଣଙ୍କର ଏ ରୂପ···। —"ଦୁନିଆରେ କଣ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଗୌରବାବୁ ? ରୂପ ଭେକ ତ ମାମୁଲି କଥା । ଧନ, ମନ, ଜୀବନର ଗତି ଭଳି ମଣିଷ-ଆକୃତି ହୃଦୟ, ରୁଚି, ସବୁ ବଦଳିଯାଏ । ବର୍ଷେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଗୌରବାବୁ ! ଆଖି ନାହିଁ, ହୃଦୟ ଅସ୍ଥିର, ଅନ୍ଧ ଜୀବନର ତିକ୍ତତା···।"

କ'ଣ କହୁଚନ୍ତି ଆପଣ ! ଅନ୍ଧ ହେଲେ କେମିତ ? ପଚାରିଲେ ଗୌରବାବୁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, "କ'ଣ ଆଉ ମିଳିବ ସେ କଥାରୁ । ପରିସ୍ଥିତି । କର୍ମଫଳ । ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି" ଗୌରବାବୁ କହିଲେ—ଆଚ୍ଛା, ଏଇ ହେଲା ଆପଣଙ୍କ ପର ଲୋକର କପାଳ ଲିଖନ ! ଆମ୍ଭ କଲବଲ ହେଉଥିବ ସିନା !

ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଦଳାଇ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ହଁ, ଗୌରବାବୁ, ଆମ ବିନିର ବାହାଘର ବିଷୟ କ'ଣ କରୁଚ ? ତାକୁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ଲୋକ ଘରେ ଦିଅ ।

ବାଧା ଦେଇ ବିନି କହିଲା—ବାଃ ରେ ଭାରି ସିଆଣା ତ ! ତମ ବାହାଘର ଝିରପିଠା କୁଆଡ଼େ ଗଲା, ଆଜ, ଇଆ ତା କଥା ପଡ଼ୁଛି । ତୁମକୁ କଏ ଖୁସାମତ କରୁଚ ମୋ ପାଇଁ ?

"କାଲି ଘରେ ଆମର ସେଇ କଥା ପଡ଼ିଥିଲା । କି ବେସିକ୍ ପାଠ ପଢ଼ିଲା କେଜାଣି—ଏକାଜିଦ୍ ମୁଁ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ଆମର ଆଉ ଲୁବ କ'ଣ ? କ'ଣ କରିବୁ ପଚାରିଲେ କହୁଚ—ଦେଶର ସେବା, ଦରିଦ୍ର ନାରାୟଣର ପୂଜା ମୋର ମନ୍ତ୍ର । ସେଇଥିରେ ସେ ଚାହେଁ ଜୀବନ ତମାମ ନିୟୋଜିତ କରିବ ନିଜକୁ ।" ଗୌରୁବାବୁ କହିଲେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ଆଚ୍ଛା ବିନି, ପିଲାଟା ତୋର ଏମିତି ମତଗତି କ'ଣ ? ଜୀବନଟାକୁ ନୀରସ କରି ବିତେଇ ଦବୁ କାହିଁକି ଶୁଣେ ?

ତମେ ତ ବିତେଇ ପାରିବ ବୋଲି ଧରି ନେଇଚ ? ମୋ ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ତମେ କ'ଣ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବ ? ବିନି କହିଲା ।

ନିରୁତ୍ତର ରହିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ଗୌରବାବୁ ବ ।

ଗୌରବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ଆଚ୍ଛା ! ଆପଣ ତ ପ୍ରଫେସର ହେଲେ । କଞ୍ଚା ପଇସା ପାଇଲେ, ମଉଜ ମଜଲିସ କଲେ, ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥର ସ୍ରୋତ ବୁହାଇ ପାଠ ପଢ଼ି ଆଜି ବେକାର, ସେଇମାନଙ୍କ କଥା କିଛି ଭାବନ୍ତି କେବେ ? ମୁଁ ଭାବିଛି ସେଇମାନଙ୍କୁ ଧରି ଗୋଟାଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବାକୁ । କୃଷି ଆଉ କୁଟୀର-ଶିଳ୍ପ । ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଅତି ଆପଣାର କାମ । ତା' ସଙ୍ଗେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଉଠାଇବାକୁ ହବ ସେଗୁଡ଼ିକୁ, ଅତି ଉନ୍ନତ ସ୍ତରକୁ । ବେକାରମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଆଶ୍ରୟ ଆଉ ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନର ଆଶା ଦେଇ ଦେଶର ସମୃଦ୍ଧି କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଆଗେଇବାକୁ ହବ ଆମକୁ ।

"ଆପଣ ମତେ ଏତେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ଲଙ୍ଗଳ ଧରିବାକୁ । ମୁଁ ବି ଭାବେ ସେମିତି ଗୋଟାଏ କିଛି କରିବା ।"

ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣ ପାଇଁ ମତେ ଅନ୍ୟଠିକୁ ତେବେ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଠିକ ମୋର କଳ୍ପନାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯେତେବେଳେ ରୂପ ପାଇବ ମୁଁ କାହିଁକି ଦୂରେଇ ପଡ଼ିବି ? ମୁଁ ବି ଯୋଗ ଦେବି ସୁରଭାଇ—ବିନୀ କହିଲା ।

ସଞ୍ଜ ହେଇ ଆସୁଥାଏ । ଗୌରବାବୁ କହିଲେ—"ତେବେ ମୁଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଚିଠି ଦିଏ, ସେମାନେ ଆସନ୍ତୁ, ଆମର କର୍ମପନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରାଯିବ । ଆଜି ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ । ଭାବନ୍ତୁ ଆଜିଠୁଁ—କ'ଣ ସବୁ କରାଯିବ ଯୋଜନା ସମ୍ପର୍କରେ ।"

ଯିବାକୁ ଉଠିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର । ଦୁଆର ମୁହଁ ଯାଏଁ ବନ୍ଦନା ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହାତ ଧରି ନେଇ ଗୃହର ପାଖରେ ଛାଡ଼ ଫେରି ଆସିଲା । ଅନ୍ଧାରରେ ଲଣ୍ଠ ଯିବାପାଏ ଗୃହିଁବାକୁ ଭୁଲି ନ ଥିଲା ସେ ।

ଗୌରବାବୁଙ୍କ ବୈଠକ ଘର ଆଜି ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଯୁକ୍ତି, ତର୍କ, ସମାଧାନ । ପ୍ରସ୍ତାବ, ଆଲୋଚନା, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ଉତ୍ତପ୍ତ କରୁଛି ଆଜିର ବୈଠକ । ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର କଳ୍ପନାରେ ରଙ୍ଗ ତୂଳୀ ଦେଇ ଆଙ୍କୁଥିଲେ, ତାର କି ରୂପ ହେବ, କି ଉପାୟରେ ତାର ପୁଷ୍ଟି ସାଧନ କରାଯିବ, ସେଇ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଛି ।

ଗୌରବାବୁଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି । ଦେଶପ୍ରେମୀ ଅଗ୍ନିନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ, ଇଞ୍ଜିନିୟର ବୈକୁଣ୍ଠ ନାଥ, ଶିଳ୍ପପତି ପୀତାମ୍ବର ନାୟକ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଅକ୍ଷୟ କୁମାର, ଡ଼କ୍ଟର ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଓ ଶତାଧିକ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ । ପୁଣି ଆଧୁନିକା ଶିକ୍ଷିତା ନାରୀ ମହଲର, ବିପୁଳ ସମାଗମ ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ—ପ୍ରି ଡ଼ର ମିସେସ୍ ରେବତୀ ଦାସ, ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟା ରଶ୍ମି ଦେବୀ, ନାରୀ ପ୍ରଗତି ସଂଘର ସମ୍ପାଦିକା ସଂଯୁକ୍ତା ଦେବୀ, ନାରୀ ଭବ ମାଳତୀ ଦେବୀ, ଦେବୀ ବନ୍ଦନା ଦେବୀ, କୁସୁମ ଦେବୀ ପ୍ରଭୃତି ।

ବନ୍ଦନା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ ଏବଂ ତାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଓ ଗୌରବାବୁ ବହୁ

ଦଗରୁ ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ଯୋଜନାଟିକୁ ବାଢ଼ି ବସିଲେ । ସବୁରି ମନକୁ ପାଇଲା ଏ ନୂତନ କର୍ମ-ଯୋଜନା । ସମର୍ଥିତ ହେଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ହେବେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପରିଚାଳକ—ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ, ଅନ୍ୟ ମାନେ ତାହା ପାଳନ କରିବେ । କୃଷି ପାଇଁ ଦରକାର ଆଧୁନିକ ଧରଣର ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ସାର ଓ ଶିକ୍ଷା । କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ପଦାର୍ଥ ଲୋଡ଼ା ହେବାର କଥା । ଏଥିପାଇଁ ଦରକାର ଟଙ୍କା—ଅଜସ୍ର ଟଙ୍କା । ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଲେ ଶିଳ୍ପପତି ପୀତାମ୍ବର ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟର ବୈକୁଣ୍ଠ । ଗୁରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏଣିକି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେବାର କଥା । କାହାର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଆଉ ନ ଥିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଘୋଷଣା କଲେ, ଆଉ ଏକ ମାସ ପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ଖୋଲି କରାଯିବ । ଜାତି ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରେ ଭାଗ ନେଇ ପାରନ୍ତି । ଲବ୍ଧ ଶାନ୍ତିରେ ନୂତନ ନୂତନ ବିଭାଗ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଦେଶର ସମୂହ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନରେ ବ୍ରତୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରି ଏ ଦେଶର ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏ ଦଗରେ ଆକର୍ଷିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଶିକ୍ଷାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଚାକିରି । ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଯେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପନ୍ଥାନୁସରଣ କଲେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାନି ହେବ—ଏହା ଗୋଟାଏ ଭ୍ରାନ୍ତିମୂଳକ ଦୁର୍ବଳତା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ସେବକ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ କେବଳ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ—ସବୁ ହେବ ବାବା । କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା, ସବୁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ

ଏକାଠି ମିଶିବାକୁ ଦବା ଅସଙ୍ଗତ । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ, ସାନ ବଡ଼ ପୁଣି ଅଛି ନା ! ଏଇ କଥାଟା ବାପା, ମନକୁ ଆସୁନ ।

ଏହାର ଉତ୍ତର ହସି ହସି ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହୁଲେ- ଏଇଟି ମଣିଷ ଭୁଲ କରେ । ବିଶାଳ ଦୁନିଆରେ ତାର ସତ୍ତା ନ ଥିଲେ ବି ସେ କରେ ବଂଶର ବାହାଦୁରୀ ! ଭାବି ପାରେନା ତାର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ମାନସରେ— ମଣିଷ ଜାତିର ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ସେ । ଆଦି ମାନବ ଯେବେ ଆସିଥିଲେ ପ୍ରଥମ କରି ଏ ଦୁନିଆକୁ, ନ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଜାତି ତ ? ତାଙ୍କରି ଧମନୀରେ ପେଜ୍ଁ ନାଲିଆ ଟୋଳିଆ ରକ୍ତ ପିଣ୍ଡକ ଉଠିଥିଲା, ଅଜି ବି ତାର ସୁଅ ଛୁଟିଛି ସବୁରି ଦେହରେ । ମଣିଷ, ଜାତିରେ ମଣିଷ । ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁରୁଷ ଦୁଇଟି ଅଙ୍ଗ ତାର । ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ଆଉ ସାମାଜିକ ଆଇନକାନୁନ ତାକୁ ପଙ୍ଗୁ କରି ବିକୃତ କରିଛି ମାତ୍ର । ଗରିବ, ଡାଲବାର, ଧଳା, କଳା ନେଡ଼ା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ହରିଜନ ମଧ୍ୟରେ ଫରକ ନାହିଁ । ସମାଜ ଓ ବଳିଷ୍ଠର ମନମୁଖୀ ଶାସନର ପରିଣତି, ଏଇ ଆମର ଧାରଣା । ସମାଜ ଗଢ଼ିବାରେ, ନୀତି ବାଢ଼ିବାରେ, ଏକଚ୍ଛତ୍ର ଶାସନ ଗଢ଼ିଛି ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଧନିକ । ତାହା ସର୍ବସାଧାରଣର ସମାଜ ନୁହେଁ । ଆଜି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମତ ନେଲେ ଦେଖିବା କେତେ ଜଣ ଗୃହାନ୍ତ ସମାଜର ନୀତିମାନି ଚଳିବାକୁ ?

ଯେଉଁଠି ବ୍ରାହ୍ମଣ କରେ ଜୋତା ଦୋକାନ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ମାଂସ ବିକେ, ହରିଜନ ଯୁଦ୍ଧ ବିଭାଗରେ ଯାଇ ଦେଶପାଇଁ ପ୍ରାଣଦିଏ; ସେଠିକି ଜାତିର ଧର୍ମ କାହିଁ ? ଯେଉଁ କର୍ମାନୁସାରେ ଜାତି ବିଭାଗ, ଯଦି ସେଇ କର୍ମପାଳନରେ ଅଳମବଳମ ଘଟେ, ତେବେ ଜାତି କାହିଁ ? ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ମନର ବିକାର— ଠିକ୍ ସେଇ ଅନ୍ଧ ସମାଜର

ପକ୍ଷପାତ ନୀତି ଯୋଗୁଁ । ଦେହରୁ ଲହୁ ଲହ ନିଗାଡ଼ି ଯେ ମେହେନତ କଲା, ଫଳ ଫୁଲସବୁ ଉପୁଜାଇଲା, ସେ ହେଲା, ଶ୍ରମିକ— ଅନ୍ୟର ଦାସ ! ପୁଣି— ଏଇମାନଙ୍କର ରକ୍ତ ଶୋଷି ପରୋକ୍ଷରେ ବଳିଷ୍ଠ ଶରୀର, ତାଙ୍କୁଲକ୍ଷି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ମନଫୁଲାଣିଆ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଏ—ଧନିକ—ପୁଞ୍ଜିପତି । ଏଥିପାଇଁ କ'ଣ ମଣିଷ ଭାବିବ, ଯେ ଗରିବ—ସେ ହୀନ, ଆଉ, ପୁଞ୍ଜିପତି ମହାନ୍ ! ହିମାଳୟ !

ମାଟିର ମଣିଷ । ମଣିଷ ଆଉ ମାଟିର ଅତୁଟ ସମ୍ପର୍କ । ମଣିଷର ଧର୍ମ— କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ ହିଁ ତାର ଧର୍ମ । ଯେ ଏଥିରୁ ପଳେଇଲା, ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ତାର ସ୍ଥାନ ଟଳମଳ ହେଲା । କେବଳ କର୍ମହିଁ ଧର୍ମ । ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଆଉ ବେଦ, କୋରାନ୍ ବାଇବେଲ୍ ସବୁ ଏକ । ଧର୍ମ ନାମରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅବାଞ୍ଛିତ । ଯିଏ ଯାହା କରିବାକୁ ମାନସ ବଳାଇଲା, ରୁଚି ଯାହାର ଯହିଁକି ଭଲ ବାସିଲା, ସେଇ ତାର ଧର୍ମ । ଭଗବାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ସଭିଏଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତ୍ୟେକର ସୋଦର । ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ବା ବୃହତ୍ତର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିଯୁକ୍ତ । ଏଥିପାଇଁ ସୋଦର ଭେଦେ ଧର୍ମ, ଜାତି, ବର୍ଣ୍ଣ ବା କର୍ମଭେଦରେ ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇପାରେ ନା ।

ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହେଲେ । ଶେଷରେ ସ୍ଥିର ହେଲା କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏଇ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ । ଏଇ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ସଭ୍ୟ ସାଙ୍ଗକରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଲାଗିଲେ ।

ଗୌରବାବୁଙ୍କର 'ବିପୁଳ ସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ ଫଳରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ବିରାଟ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର । ବହୁ ଅର୍ଥର ଆୟୋଜନ ହୋଇ ପାରିଲା । ଆଉ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । 'କର୍ମୀ ନିଳୟ', 'ମହିଳାକର୍ମୀ ନିକେତନ', 'ପରିଚାଳନା ବିଭାଗ' ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଗୃହ ନିର୍ମାଣାଦି ସୁରୁଖୁରୁରେ ହୋଇ ପାରିଲା । କଞ୍ଚା ମାଲ ଓ ବିଦେଶୀ କୃଷି ଯନ୍ତ୍ରାଦି କ୍ରୟ କରାଗଲା । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସମସ୍ତ ଉପକରଣମାନ ମଧ୍ୟ ଶିଳ୍ପଶାଳ ମଧ୍ୟରେ ଆଣାଗଲା । ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥାଏ, ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ଉନ୍ନତି ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ !

ଶୁଭ ଦିନ ଶୁଭ କ୍ଷଣରେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ବେକାର ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀ । ଗୌରବାବୁ ମଧ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କୃଷକ ରୂପେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ସେଠି ସମାନ । ଭୁଲିଲେ ଶିକ୍ଷାର ତାରତମ୍ୟ, ବଂଶର ଅଭିମାନ, ପଦ ମର୍ଯ୍ୟାଦା । ଚିରିଲେ ମା ବସୁଧାର କଠିଣ ଦେହ । ରୋପିଲେ ଫଳ ଫୁଲଗଛ ।-ସବୁରି କାନ୍ଧରେ କୋଡ଼ କୋଦାଳ । ହାତରେ ଦା' ବାଡ଼ି । ମାଟିର ମଣିଷ ଡାକିଲା ମାଟି । ମଣିଷର ଜୀବନର ଯାହା ଲୋଡ଼ା— ସାଗସବଜି, ଧାନ, ଆଖୁ, କପା, ଗହମ, ତୈଳବୀଜ, ଆଦି ଫସଲ, ମେହନତ ଭରି ଦେଉପଣ କଲେ ତାଙ୍କୁ । ହସିଲା ମାଟି । ଫାଟିଲା ବୀଜ । ଲେଉଟିଲା ଶ୍ୟାମଳିମା । ଛୁଟିଲା ସୁଗନ୍ଧ ।

ହସିଲା ସୁନାର ଫସଲ । ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲେ ଆନନ୍ଦରେ ଆଶ୍ରମବାସୀ । ହେଣ୍ଡ୍ରୀମାର ନାଚିଲେ । ଗଦେଇ ଦେଲେ ଶସ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ହଟିଲା ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା, ଧଳା ସଭ୍ୟତା । ଜନ୍ମିଲା ମରଦ ପିଲା । ରକ୍ତର ପ୍ରତିଦାନ ! ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ! ଖାଇପିଇ

ହେଲୁଛି ମାରଲେ । କାଟିଲେ ଅଉଟ । ପିନ୍ଧଲେ ଗଧା । ଜୟ ବେକାର ସମସ୍ୟାର ଜୟ !

ମହିଳା କର୍ମୀମାନେ ବି ଲାଗିଲେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ବିଭାଗର ବିକାଶ ପାଇଁ । ଆମର ଦେଶର କଞ୍ଚାମାଲ, ଅବହେଳିତ ଶିଳ୍ପମାନ, ବିଦେଶୀ ମାରନଏ ଆଣି କଳକା ଭର, ପୁଣି ଫେରାଇଦିଏ ଅଜ ରୂପରେ, ବହୁ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରି । ବୁଝି ସୁଝି ଏ ଜାତି ଅବୁଝା । ଜାଣି ବି ଅଜଣା । ଏହି ଶିଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରି, ଖରିଦ କରି ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଅପୂର୍ବ ଗଢ଼ଣ ଦେଇ ଶିକ୍ଷିତା ଯୁବତୀଙ୍କର ହସ୍ତ ନୈପୁଣ୍ୟର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଇ କଲେ ସୌଖୀନ ବସ୍ତୁମାନ । କେତେ ରଙ୍ଗର । କେତେ ଢଙ୍ଗର । ବିଦେଶୀ ଭାବର ଠକାମି ତୁଟିଲା । ଦେଶର କଉଡ଼ି ଦେଶରେ ରହିଲା ସିନା ! ଅପୋଷା ପେଟ ପୂରି ଉଠିଲା ।

ମନଇଚ୍ଛା ବ୍ୟବହାର କଲେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ ବା ଫସଲ । ଅବଶିଷ୍ଟ ବଳକା ଫସଲ ବିକ୍ରିକରି ବାଣ୍ଟି ନେଲେ ସଭିଏଁ । ଗୃହସ୍ଥ ରୋଜଗାରର ପାଞ୍ଚଗୁଣ ମିଳିଲା ଏଥିରୁ । ସ୍ୱାଧୀନ କାମ । ଅନ୍ୟର ତାଗିଦ୍ ନାହିଁ । ନାଲି ଆଖି ନାହିଁ, ନା ନାହିଁ ଅବସାଦ । ବାହାର ଆଡ଼ମ୍ବର ନାହିଁ, ଅଭାବ ନାହିଁ ବି । ଗୋଟିଏ ପରିବାର, ଭାଇ ଭଉଣୀ । ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବୁଝନ୍ତି ଅନ୍ୟ ସୁରଖାଇ । ଆଦର୍ଶବାଦୀ ସମସ୍ତେ ।

କ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗମାନ ଖୋଲିଗଲା । ଘରୁଆଡୁ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଦଳ ଧାଡ଼ି ଛୁଟିଲେ । ପତ୍ର ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚାର ହେବା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦୂର ଦୂରାନ୍ତରୁ ଶିକ୍ଷିତ ବେକାର-

ମାନେ ଆସି ଭାଗ ନେଲେ । ଫଳତଃ ବିଭାଗ ସୃଷ୍ଟି, ପରିସର ବୃଦ୍ଧି, କାର୍ଯ୍ୟମାନ ହୋଇ ଚାଲିଲା ।

ପୁରୁଣା କର୍ମୀମାନେ ନୂଆ କର୍ମୀଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଯେ ଯେଉଁଥି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେଲା ସେ ସେଇଥିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲା । ଉପୃକ୍ଷର ହାମି ନାହିଁ, ନା ଠକାମି ନାହିଁ ତଆରରେ । ସୁରୁଖୁରୁରେ ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଆଗେଇ ଚାଲିଲା । ସୁନାମ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ମଧ୍ୟ ।

ଧନକର ଘଟଣା—

କଳା ଶାଢ଼ୀ ଉନ୍ଦ୍ର ସଜ ଫୁଟନ୍ତା ଫୁଲର ସୁଷମା ଧେନି ହସିଲା ସୁର ସୁନ୍ଦରୀ ରୂପସୀ ଉଷା । ଭାଲରେ ସିନ୍ଦୂର । ଅଧରରେ ହସ । ଦୀପ୍ତିରେ ଧୋଇଲା ଅବନୀମଣ୍ଡଳ । ସୁମନ ମୁଖରେ ଦେଲା ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦର ସଙ୍କେତ ! ବିହଙ୍ଗ କୂଜନରେ କୋମଳ ଭାଷା ! ମଳୟ କଲା ଅମୋଦିତ ଦିଗ ବିଦିଗକୁ, ଆପଣା ଗନ୍ଧରେ । ଉଷାର ଏ ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ପରିପାଟୀ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧକ ହସିଲେ ଅରୁଣ । ପ୍ରଣୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଲାଜରେ ସଢ଼ିଗଲା ରୂପସୀ-ଅଲୀଳା ଦେବକନ୍ୟା ! ରକ୍ତାଭ ହେଲା ବଦନମଣ୍ଡଳ । ଛପିଲା ଅନ୍ତରାଳରେ । କାମାନ୍ଧ ଅରୁଣ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ । ହତାଶ ! ଅପମାନିତ ହେଲେ ରବି ! କ୍ରୋଧରେ ତାତି ଉଠିଲେ । ଉଷା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ !

ସମୟ ସକାଳ ଆଠ । ସଙ୍କେତ ଦେଲା ଆଶ୍ରମର ଘଣ୍ଟି ।

ଆଜି ଆଶ୍ରମରେ ଖେଳୁଛି ଆନନ୍ଦର ଢେଉ । ଆଶାର ରଙ୍ଗିନ ଆଲୋକ । ଭୁଇଁଟି ବିଦଗ୍ଧମୁଖୀ ଚଢ଼ିଲା ପ୍ରକୃତ ଧେର ରହିଛି

ସବୁରି ଅନ୍ତରକୁ । ସୁରଭାଇଙ୍କ ଆଖିର ଜ୍ୟୋତି ଫେରିବ । ଅନ୍ଧ ନୟନରେ ଅଞ୍ଜନ ସମ ଦୀପ୍ତି ଆଣିବ ଆଶ୍ରମର ପ୍ରକୃତ ରୂପରେଖ । ସୁରଭାଇଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ନୁହେଁ ତ, ସମସ୍ତ ଆଶ୍ରମବାସୀ କର୍ମୀଙ୍କର କାଳିମା ଢେଙ୍ଗା ମଣି ମିଳିବ । ଖୋଲା ଆଖିରେ ଥରେ ସେ ଦେଖିବେ ଏ ଆଶ୍ରମ, ବାହାର ଦୁନିଆ, ତାଙ୍କର କଳ୍ପନାର ବାସ୍ତବ ଛବି ।

ଆହା, କେଡ଼େ ସରଳ ଏ ସୁରଭାଇ ! ପର ଆପଣା ଭେଦ ନାହିଁ ତାଙ୍କର । ଆଖି ନାହିଁ ବୋଲି କି କଲବଲ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ? ପ୍ରାଣରେ କି ଆଞ୍ଚ ଲାଗୁ ନ ଥିବଟି ? ଦୁଃଖର ସଜୀବ ମୂର୍ତ୍ତି ସେ । ତାଙ୍କର ଆଶ୍ୱାସନା ଅମୃତ ! ତାଙ୍କର ଭୁଣ୍ଡର କଥା କି ମଧୁର ! "ଭଗବାନ ! ଫେରାଇ ଦିଅ ତାଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ସଦୃଶ ଆଖି ଦୋ'ଟି"—ସବୁରି ପ୍ରାଣର ମିଳିତ ସ୍ୱର ଆଜି ଏକାଠି । ଉଦ୍‌ବେଗ ଛଳରେ ଫୁଟି ଉଠୁଛି ସଭିଙ୍କ ମନକଥା ।

ଦୁଇ ତିନି ମାସ ହେବ ଆସିଚନ୍ତି ଜଣେ ପଶ୍ଚିମା ଡାକ୍ତର । ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଗୌରବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଦେଖା । ସୁରଭାଇଙ୍କ ଆଖିରେ ସେ ଜ୍ୟୋତି ଫେରାଇବେ । ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ ହୋଇ ବାନ୍ଧିଚନ୍ତି ପଟି । ବୃଦ୍ଧ ଅଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି । ଆସ୍ଥା ଅଛି ତାଙ୍କର । ଆଖି ଦେଖିଲା ଦିନ ଆଶା ଦେଇଚନ୍ତି—ଜ୍ୟୋତି ଲିଭି ନାହିଁ । ପରଳ ଡାକିଚି । ସହଜରେ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ପାରିବେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ସୁରଭାଇ କିନ୍ତୁ ଆସ୍ଥା ହରାଇଛନ୍ତି । ବାରଣ କରିବାରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଆଜି ପଟି ଖୋଲିବ । ଦୀପ୍ତି ଫେରିବ ।

ଅଠଟା ବେଳ । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଡାକଲେ ସୁରଭାଇଙ୍କୁ ବାହାରକୁ । ପଟି ଖୋଲାଯିବ ନା ! ଘେରିଗଲେ ସଭିଏଁ । ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଚାହିଁଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଆଖିକୁ । ନୂଆ ଜୀବନ ପାଇବା କଥା ! ସତେ ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଖୋଲାଗଲା ପଟି । ଚାହିଁଲେ ସୁରଭାଇ । ବାରମ୍ବାର ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି କଲେ । ତଳ ଉପର ଚାରିଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁଲେ ।

ଉଦ୍‌ବେଗ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବନ ପଚାରିଲା, କ'ଣ ଦେଖୁଚ ସୁରଭାଇ !

—ହଁ ।

ଦେଖୁ ନାହିଁକି ? ନରମ ଭାବରେ ପୁଣି ଥରେ ପଚାରିଲା ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ବନ, କଣ ଆଉ ଦେଖିବ ? ଦେଖୁଚି ସ୍ୱପ୍ନ । କେବଳ ମାୟା । କ'ଣ ଯେ ତୁମେସବୁ ମୋ ପାଇଁ କରୁଚ ମୁଁ ସେଇଆ ଭାବୁଚି । ଯିଏ ଯାଇଚି ସେ ଆସିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ବଳ କାହାର ? ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନି କେହି । ମୁଁ ତ ଦୁଃଖ କରୁ ନାହିଁ ? କାର୍ଯ୍ୟ କର, ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝ ।

ସବୁରି ମନ ଫିକା ପଡ଼ିଲା । ଆଶା ହେଲା ନୈରାଶ୍ୟ ! ଥରେ ନୁହେଁ, ଏଥରକୁ ମିଶାଇ ତିନି ଥର ପଟି ଖୋଲା ହେଲାଣି । ଅଭିଶାପ ପାଇଥିଲେ ! ଅବେଳରେ ଆଖି ହରାଇ ଅନ୍ଧ ହେଉଚନ୍ତି ସିନା ! ମଣିଷ ଚେଷ୍ଟା କରେ ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟ ବଳ-ଯୋଗରେ । ଫଳ ଦିଏ ଆଉ ଜଣେ । କେହି ଦେଖିନାହିଁ ତାର ରୂପ । ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ସବୁରି ତୁଣ୍ଡରୁ, ସେଇ ଦେବତା—ଭାଗ୍ୟ ବିଧାତା ଭଗବାନ—ପିଣ୍ଡର କରତା ।

ଡାକ୍ତରବାବୁ ଅବାକ୍ ହେଲେ । କେତେ ଆଖିରେ ସେ ଜ୍ୟୋତି ଆଣିଚନ୍ତି । ଆତୁରର ସାଙ୍ଘାତିକ ଅବସ୍ଥାରୁ ଫେରାଇଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏ କଣ ! ଥରେ ନୁହେଁ ଦୁଇ ଥର । ଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପରାଜୟ ! କହିଲେ—ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆପଣ । ଲକ୍ଷାଧିକ ଶକସ୍ତ୍ରୀ ମୁଁ କରିଛି, ମାତ୍ର ଏଇ ମୋର ପ୍ରଥମ ବିଫଳତା । ତଥାପି ଆଉ ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉ ।

ପୁଣି ବନ୍ଧାଗଲା ପଟି । ଲହୁ ଭରିଗଲା ସବୁର ଆଖିରେ । ପୁଣି ଏକୋଇଶ ଦିନ !

ହଁ, ଆଶ୍ରମରେ କର୍ମୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଘଟୁଛି । ଦିନକୁ ଦିନ ସୁନାମ ବ ଫୁଲର ମହକ ପରି ଛୁଟୁଛି । ତଥାପି, ସମାଲୋଚନାର ଅଭାବ ନାହିଁ । ମରହଟ୍ଟୀ ଧରଣର ଲୋକଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଏ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟର । କେହି କେହି କହିଲେ— ଆଶ୍ରମ ନାଆଁ ଦେଇ ଏ ଟୋକା ଟୋକୀ ଦଳ ଗୋଟାଏ ଲୀଳା ଲଗାଇଚନ୍ତି । କେହି ହୁଏ ତ କହିଲେ—ସେଗୁଡ଼ାକ କ ଭେଳିକ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣନ୍ତି କେଜାଣି କେବଳ ବଛା ବଛା ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀଙ୍କୁ ଟାଣି ନେଉଛନ୍ତି ।

ଦୁର୍ବଳ ଲୋକ କୌଣସି ସମାଧାନର ପଥ ନ ପାଇ କହେ— ଦୁନିଆ ଛଡ଼ା କଥା । କାଳର ଗତି ଏ ବାବୁ । ଦେଖିଯାଅ, ଶୁଣିଯାଅ, ପାଟି ଫିଟାଇ ଲାଭ ନାହିଁ । ଇଆର ଫଳ ଏ ନଷ୍ଟେ ପାଇବେ । ଅମର ଯାଏ ଅସେ କେତେ ? ତେବେ ଏ ମାଇକିନିଆ ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ, ଲାଜ ସରମ ନାହିଁ । ଚରିତ୍ରରେ କାଳି ଲଗାଇବାକୁ ଧାଇଁଚନ୍ତି ।

ଧନ୍ୟ ଏ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ! ନୂତନ ଯୁଗର ନୂତନ ବାତାବରଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ । କେବେ ଆସିବ ଏ ଜାତିର ଚେତନା ! ଏ ଅପୂର୍ବ ଜାଗରଣ ! ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ରାଜକନ୍ୟା ପ୍ରଭାବତୀ ବାଣ୍ଟ ଦେଇ ପ୍ରଭୁତଙ୍କର ରଣ-ଉନ୍ମାଦନରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଝଲସି ଉଠିଥିଲା, ହିଂସ୍ର ଜାନୁଆର ପରି ଶତ୍ରୁ ବକ୍ଷରେ ଯେ ଦେଇଥିଲା ବର୍ଷାକୁ ଚୋଟ, ଆଜି ତାର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିଚରଣ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ସମାଜ ଆଖିତରାଟି ନସ୍ତ କରିଛି ସେମାନଙ୍କୁ ! କାରାରୁଦ୍ଧ କରିଛି ! ନାରୀ, ସୃଷ୍ଟିର ପରମ କାରଣୀ ହେଲେହେଁ ପୁରୁଷର କ୍ରୀଡ଼ନକ ! ଚଉହଦର ବାଡ଼ ଦେଇ ସମାଜ ପଙ୍ଗୁ କରିଛି ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରା, ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବିକାଶ !

ସମାଜର କ୍ରମାଗତ ପୀଡ଼ନ ଯୋଗୁଁ ଶକ୍ତିରୂପିଣୀନାରୀ ଭୁଲିଛି ନିଜତ୍ୱ । ଅବଗୁଣ୍ଠନବତୀ ସେ । ସେ ଶିଖିଛି କେବଳ ଅଭିସାରିକା ସାଜିବାକୁ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ବିକୃତ କରିବାକୁ । ଆପଣା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଜଣେକ ସଙ୍ଗେ ପଦେ କଥା କହିବାକୁ ଭୟ କରେ । ଛନ ଛନ ହୁଏ । କେବଳ ସମାଜ ପାଇଁ । ଦୁର୍ବଳା ନାରୀ ବା ସନ୍ତାନଠାରେ ବୀରତ୍ୱର ସଞ୍ଚାର କରିବ କାହୁଁ ?

ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ନୂତନ ଜାଗରଣରେ ଭାଗ ନେଲେ ଶିକ୍ଷିତା ନାରୀ । ନୂଆ ଛାଞ୍ଚରେ ଗଢ଼ିବାକୁ ଏ ସମାଜ—ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗରେ କାନ୍ଧ ମିଳାଇଲେ, ଆଶ୍ରମରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନିଜର, ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଯିଏ ଯାହା କହୁନା କାହିଁକି ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଆଶ୍ରମ ଗୋଟିଏ ମହତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ସେ ଦିନର ମୂର୍ତ୍ତି ସଞ୍ଜବେଲ । ନିଶ୍ଚଳାରେ ବସିଚନ୍ତି ସୁରଭାଇ । କପାଳର ରେଖା କୁଞ୍ଚିଛ । ମୁଖ ପାଣ୍ଡୁର । ଚିନ୍ତାର ତରଙ୍ଗ ଅବା ଖେଳୁଛି ଅନ୍ତସ୍ତଳେ । ଅଜ୍ଞାତରେ ଆସିଗ ବିନି । ଚାହିଁଲା ତାଙ୍କୁ । ଅଖିରେ ଜକେଇ ଆସିଲା ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁ । ଆହା, ହତଭାଗ୍ୟ । ଜୟନ୍ତି, ତୁ କ'ଣ କଲୁ ! ନ ମାରି ଯାହା ଟିକ ଟିକ କରି କଲିଜା କାମୁଡ଼ୁଚୁ ! କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଉ ନାହାନ୍ତି ! କି ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଆସି କ'ଣ ହେଲାଣି ଟି !

ଏଇମିତ ଅଜାଣତରେ ବିନି ଆସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ, ଥରେ ନୁହେଁ ଅନେକ ଥର । ଦେଖିଯାଏ । ଅଜାଣତରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ଅଶ୍ରୁ ଦେଇଯାଏ । ବଡ଼ ନିର୍ଜନ ଭାବରେ ଡାକିଲା ବିନି, ସୁରଭାଇ !

କଣ ବିନି ! କେତେବେଳୁ ଆସିଲଣି ? ତୁ ବୋଧହୁଏ କାନ୍ଦୁଚୁ! ସତ କହ ।

ବିନିର ଆଖି ଲୁହ ପ୍ରବଳ ହେଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଧରିଲେ ତାର ହାତ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଲେ—ଛି ବିନି, ମଣିଷର କର୍ମ ଆଉ ଭାଗ୍ୟ, ଦି'ଟା ଅଲଗା ଜିନିଷ । ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନା ତୁ । କହ, କାହିଁକି ଆସିଥିଲୁ ? ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ବିନି କହିଲା—ସୁରଭାଇ, ମହାକାଳପଡ଼ାର ନୂଆ ଆଶ୍ରମର ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ବୁଝିବାକୁ କାଲି ସକାଳୁ ଭାଇ ଆଉ ମୁଁ ଯାଉଚୁ ? ପନ୍ଦର ଦିନ ସେଠି ରହି ପୁଣି ଆସିବୁ । ତୁମେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟିକେ କଷ୍ଟ ସହିବ । ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ତମ ଖବର ବୁଝିବାକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଯାଉଛି । କ'ଣ କହୁଚ ?

ହସିଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ! କହିଲେ,- ପାଗଳୀଟାଏ ତୁ । ଅଗ କଥା ଅଗ କର । ମୋର ଗୋଟାଏ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା କ'ଣ ? ଅହୁରି ଶାଖାମାନ ଖୋଲ । ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ଅହୁରି ଉନ୍ନତ ହେଉ । ସେଇ ମୋର ଆନନ୍ଦ । ଆଜି ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଆଗେଇଚେ ସେଥିରେ ମୁଁ କିଛି କରିନାହିଁ । ଖୁସିରେ ଯାଅ । ସୁରୁଖୁରୁରେ କାମର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରି ଫେରିଆସ । ଏଠାକାର କାମ ମାନ୍ଦା ପଡ଼ିଯିବଟି !

ଗୌରବାବୁ ବି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । କହିଲେ, ସୁରଭାଇ ! ମୁଁ ଯାଉଛି । ମନ କିନ୍ତୁ ଧରି ରଖିଚ ତୁମେ । ସବୁକଥା ବାଟକୁ ଆଣି ମୁଁ ଫେରି ପଡ଼ିବି । ତମ ଆଖିରୁ ପଟି ଖୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଆସିବି । ନୂଆ ଜୀବନ ପାଇବ ତମେ । ଆଖିର ଜ୍ୟୋତି ଫେରିବ । କି ଆନନ୍ଦ ହେବ ସେ ଦିନ ! ନବ ପ୍ରେରଣାରେ ନୂତନ ଇଙ୍ଗିତରେ ସମସ୍ତେ ମାତି ଉଠିବା । ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି । ଆଜି ଅଙ୍କ ଆସି ହେବନି । କାଲି ସକାଳୁ ଗାଡ଼ିରେ ଚାଲି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଆମକୁ ।

ସୁରଭାଇ ସମ୍ମତ ଭରିଲେ । ବିନା ଆଉ ଗୌରବାବୁ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ବାହାରିଲେ । ସୁରଭାଇ ଦୁଆର ବନ୍ଧ ଯାଏ ଆସି ପୁଣି ଫେରିଗଲେ । ଆଶ୍ରମର ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟି ବାଜି ଉଠିଲା । ସମବେତ କଣ୍ଠର ଧ୍ୱନି—'ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପତି ମୋ ଜୀବନ ସ୍ୱାମୀ' ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଧୁଆଁସ ରାତିର ଧ୍ୱାନ୍ତ ପବନିକା ନଇଁ ଆସୁଥିଲା—ଧୀରେ ଧୀରେ । ଦୂରରୁ ଦିଶୁଥିଲା ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ନମ୍ର ଆଲୋକ ରେଖା ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକଟିମାନ ପରି ।

ଗୌରବାବୁ ଓ ବିନ ଚାଲିଗଲେଣି ଶାଖା ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ । ସେମାନଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତରେ ସୁରଭାଇଙ୍କୁ ଚଳାଉଛନ୍ତି ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ଭଉଣୀମାନେ । ଅନ୍ଧର ନଜର ଏମାନେ । ଏମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ସେ ଦେଖନ୍ତି । କାନରେ ଶୁଣନ୍ତି ଯାହା । ପ୍ରତିଦିନ ପାଳିକରି ଜଣେ ଜଣେ ଭଉଣୀ ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉଛନ୍ତି । ବିନ ଏ ସବୁର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଯାଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ଯିବା ଆଜିକୁ ପନ୍ଦର ଦିନ । ଖବର କିଛି ମିଳି ନାହିଁ ।

ସେ ଦିନ ନୂଆ ଭଉଣୀଟିର ପାଳି ପାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟା ନ ହେଉଣୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ତାଙ୍କ ପାଖରେ । କହିଲା, ଆସନ୍ତୁ ସୁରଭାଇ ଟିକେ ବୁଲି ଆସିବେ । ଖରାଦିନ, ଭାରି ଗରମ ଲାଗୁଥିବ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ହଁ ଭଉଣୀ, ମନହେଉଛି ଟିକେ ବୁଲି ଯିବାକୁ । ହାତ ଧର । ବାହାର ପବନ ଟିକେ ଦେହରେ ବାଜିଲେ ଭଲ ଲାଗିବ । ଅନ୍ଧଟାଏ ତ ଭଉଣୀ, କିଛି ଦେଖି ପାରିବି ନାହିଁ । କେବଳ ଟିକେ··· । ଅଟକି ଗଲେ ।

—ଅଳ୍ପଦିନ ହେବ ଆସି ମୁଁ ଦେଖୁଛି ତମ ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା ନାହିଁ ସୁରଭାଇ । ଶରୀରରେ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ହେଉଛ ଦିନକୁ ଦିନ । କାହିଁକି ଏତେ ଭାବୁଛ ତୁମେ ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ଭଉଣୀ, ଭାବିବି କାହିଁକି ? ମନର ସମ୍ବଳ ତୁଟିଛି, ବିବେକର ବଳ ହଟିଛି, କପାଳ ଫାଟିଛି ମୋର । ତଥାପି ବଞ୍ଚିଛି ଭଉଣୀ ଛଟପଟ ହେବାକୁ । ଜୀବନରେ ଆଉ କି ସୁଆଦ ଅଛି ?

ଯୁବତୀର ଆଖିରୁ ଦରଦର ଅଶ୍ରୁ ଝରିଲା । ସେ ଅନୁଭବ କଲା ସୁରଭାଇଙ୍କର ମନ ଗହନର ସୂପା ଦିଅ ଦରଦ । ସହାନୁଭୂତିରେ ଅନ୍ତର ପୂରି ଉଠିଲା । କହିଲା—ଭୁଲି ପାରୁନା ଯନ୍ତ୍ରଣା ! କପାଳ ଲିଖନ । କଣ ଅଭି ମଣିଷର ଉପାୟ ! ଆମେମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚୁ ତମର କେମିତି କଷ୍ଟ ନ ହେଉ ଅସୁବିଧା ।—"ହିଁ, କପାଳ ଲିଖନ ଭଉଣୀ । ତଥାପି ଅବୁଝା ମନ ବୁଝେନା । ଅସ୍ଥା ଛଟପଟ ହୁଏ । ଆଖି ଥାଆନ୍ତା, ତୁମମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖନ୍ତି । ଦେଖନ୍ତି ଆଜିର ପାଲଟା ଦୁନିଆକୁ । ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଆଶ୍ରମ ଜୀବନ ।"

ଯୁବତୀ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ—ସୁରଭାଇ, କେମିତି ଆଖି ତମର ନଷ୍ଟ ହେଲା ?

କହୁଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଆଜି ସେ ଅତୀତକୁ ଚକଟା ମନ୍ଥା କରିବ ଭଉଣୀ, କଥା ପାଇଛି ଅଛି ବ୍ୟଥା । ସାଂଘାତିକ ଶଙ୍କା ଅଛି । ତଥାପି, କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠା ନାହିଁ ମୋର । ଦେଖାକୁହ । ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ଅଗ୍ନିନଙ୍କ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଚେତା ହରାଇଲି । ଅଜ୍ଞାତରେ ମେଡ଼ିକାଲକୁ ନିଆ ହୋଇଥିଲି ଭଉଣୀ ! ସେଇଠି ଆଖି ଦୋଟି ନଷ୍ଟ କରିଥିଲା ଝିଅଟିଏ—ଯାହାକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲି । ସେଇ ମୋର ଗୌରବ ! ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଦାନ ! ଆଖି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖେନା । ତାରି ରୂପ ଛବି, ସ୍ନେହର ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ଦେବୀ ସେ—ଆଜି ବି ଅସନ ପାତିଛି ଭିତରେ । ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଛି ସେ । ବଞ୍ଚିବାକୁ ଦେଇଛି, କେବଳ ଜୀଅନ୍ତାମରଣ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ । ଆହା, ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା ! ହତ୍ୟା କରିଗ ମତେ ।

ଅନ୍ଧାର ଅନ୍ଧାର ବା ଅନ୍ୟର ଆଶାରେ ଚାଲିବାକୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଲାଗୁଛି ଭଉଣୀ ! ଭାବେ—ଏ ଜୀବନର ଦୁର୍ବିସହ ଭାର ଆଉ ସହି

ପାରିବ ନାହିଁ । ତଥାପି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛ ଅଶ୍ରମର ମମତା, ଅଜ୍ଞ ଦେବୀ ଅଭିଶାପ ! ମଣିଷ ଭୁଲ କଲେ, ଅନୁତାପ କରେ । କିନ୍ତୁ ନିରୁପାୟଁହୀନ ! ସେ ଅଜ୍ଞ ଭାବୁଥିବ ତାର କାମନା ଠିକ୍ ପୂରଣ ହୋଇଛି କି ନା । କାହିଁ ଜୟନ୍ତୀ, କାହିଁ ଅନ୍ଧ ଅଭିଶପ୍ତ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ! ଜଡ଼ଗଲ୍ଲ ଚଢ଼େଇ ସେ । ମାୟା ମରୀଚିକା ।

ଦୁଇଟି ଫୋଟ୍ଟାଲ୍ଲ ଆଖିରୁ ଲୁହ । କହିଲା, ସୁରଭାଇ, ତଥାପି ତାକୁ ତୁମେ ଏତେ ଭଲ ପାଉଚ ! ଯଦି ସେ ଆସିବ ତାକୁ ତୁମେ କ'ଣ ଷମା ଦେବ ? ଶାସ୍ତି ନ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦେବ ? ମନର ଗତି ତ ସମାନ ନ ଥାଏ ସବୁବେଳେ, ସେ ଯଦି ଏଠିକୁ ଆସି ଭୁଲ ମାଗେ ?

—କାହିଁକି ସେ ଆଜ ଆସିବ ? ଆସିପାରେ—ଜୀବନଟା ଛାଡ଼ି ନବାକୁ । ସେତକ ଦୟାକରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି ସେ । ଯେ ଯାହା କରେ ସେ ତାର ଫଳ ପାଏ । ମୁଁ ପାଇଛି, ସେ ବି ପାଇଛି, ପାଉଥିବ । ଏଠିକି ଆସିବ ନାହିଁ ସେ ।

—ଯଦି ଆସେ ?

କ'ଣ ଭାବିଲେ ସେ କେଜାଣି, ନୀରବ ରହିଲେ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ।

—ସୁରଭାଇ !

—ହଁ ।

—ନୀରବ ରହିଲ ଯେ !

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ଗୋଟିଏ କଥା ପଗ୍ଭରିବ । ସତ କହିବ ତ ?

—କ'ଣ ପଗ୍ଭର ।

—ତୁମ ନାଆଁ କ'ଣ ?

—ମୋ ନାଆଁ ରଶ୍ମି । କାହିଁକି ?

—ଠିକ୍ ରଶ୍ମି ତମ ନାଆଁ ? ଘର କେଉଁଠି !

—କାହିଁକି ଏମିତି ପଗ୍ଭରୁଛ ସୁରଭାଇ ! ନ କହିଲେ ମୁଁ···

—ତନି ବରଷ ତଳର କଥା—ଠିକ୍ ଏଇ ସ୍ୱର—ଏଇମିତି ଅଭିମାନ ଅନୁନୟ ଭାବ । ମନଟା କେମିତି ଉଦାସିଆ ଲାଗୁଛି ରଶ୍ମି, ଫେରି ଯାଉଛି ଅତୀତକୁ । ସେଇ ନରମ ଗଳାର ଆଭାସ ରଶ୍ମି, ତୁମର ପରି ତାର ଥିଲା । ସତ କହୁଚ ? ତୁମେ ତ ଆଜ

—ଭୁଲି ପାରୁନା ସୁରଭାଇ ?

—କେମିତି ଭୁଲିବି, ଯାହା ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ ।

—ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସେ ଦେଇଛି ତୁମକୁ । ପାଷାଣୀ ସେ । ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ ?

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ଛି ରଶ୍ମି, ଆତ୍ମା ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାର ମିଳନ, ମନ ସଙ୍ଗେ ମନର ମିଳନ ପରେ ଭୁଲିଯିବା କ'ଣ ଅନ୍ୟାୟ ହେବନି ? ମଣିଷର ମୃତ୍ୟୁ ସିନା ଅଛି, ପ୍ରେମର ମୃତ୍ୟୁ କାହିଁ ?

ଯଦି ସେ ପୁଣି ତୁମର ଶରଣ ମାଗେ ? କ୍ଷମାର ପାତ୍ରୀ ହୁଏ ? ତେବେ ? ବିବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ନା ?

—ପାଗଳ ରଶ୍ମି । ଭୁଲ ବୁଝୁଛ ମୋତେ । ତା ମୁଁ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଶ୍ରମର ଆଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନ୍ତତଃ । ତା ଯଦି ମୁଁ କରେ, ଏଠି ଭଉଣୀମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ କହିବେ ଆଶ୍ରମ ଗୋଟାଏ ଖେଳଘର । ନିନ୍ଦା ରଟନା ହେବ । ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ଭୁସୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ମାତୃସ୍ଥାନ ଇଏ ପରି ଛଳନା ବୋଲି ନିନ୍ଦୁକ ଲୋକ ଗାଇ ବୁଲିବେ । ପରୀକ୍ଷିତାର ଲୋକର ଅଭାବ ନାହିଁ ଏ ଦୁନିଆରେ । ସେ ବି ଏଠିକି ଆସିବ ନାହିଁ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ବିଶ୍ୱାସ ବିଧବା······

—ସତେତ ସେ ଯେ ବିଧବା ! ବିବାହ କରନ୍ତି କେମିତି ?

—ମୋର ଧାରଣା ଏତେ ମତ ନୁହେଁ ରଶ୍ମି । ବିଧବା ଯଦି ପୁଣି ତାର ସଂସାର ଗଢ଼େ ସେଥିରେ ପାପ କ'ଣ ଅଛି ? ନାରୀର ସିନ୍ଦୂର ଉପରେ ଏକାଧିକ ବାର ସିନ୍ଦୂର ଘେନିବାକୁ ବାରଣ କରେ ଆମର ସମାଜ । ଅଥଚ ସେଇ ସମାଜ ପୁରୁଷକୁ ସାତ ଖୁନ୍ ମାଫ୍ ଦେଇ ବହୁ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣର ସୁଯୋଗ ଦିଏ । ନାରୀକୁ 'ଅସତୀ' 'କୁଳଟା' ଦୋଷରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରେ, ଆଉ ପୁରୁଷକୁ ବ୍ୟଭିଚାର ପାଇଁ ଶାସ୍ତିର ଆଇନ ପାଏନା । ସମାଜ ଆମେ ନ ବଦଳାଇବା କାହିଁକି ? ଯେଉଁ ନାରୀର ନରମ ବୟସରେ ସ୍ୱାମୀସୁଖ ତୁଟି ଯାଇଛି, ତାର ଦେହର ଗରମ କେହି ବୁଝେନା ତ !

ବିବାହର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ସ୍ୱାହା ସ୍ୱାହା କହି ଆହୁତି ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତ ମିଳାଇ ଦେଲେ ବିବାହ ହୋଇ ପାରେନା । ଆତ୍ମା ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାର ମିଳନ ହିଁ ବିବାହ । ଯେଉଁ ସମାଜ ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରେନା, ସେ ସମାଜ, ସମାଜ ନୁହେ । ମଣିଷର ଶନ୍ତାଧାରା

ବଦଳାଇଛି । ସେ ଗୃହସ୍ଥ ତାର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଜୀବନ ସଜିବା— ସମାଜ କିନ୍ତୁ ବାଧାଦିଏ—ଅପମୃତ୍ୟୁ, ଆତ୍ମହତ୍ୟାର ବା ପାଗଳର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରାଏ । ଏଇ ପରିଣତି ପାଇଁ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ ହିଁ ଆମ ସମାଜରେ ପ୍ରବଳ ହୋଇଛି । ତାର ରୁଚି ନେଇ ଆମର ରୁଚି ସମାନ ରହି ନ ପାରେ ।

ଅସତୀର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଯେଉଁଠି ଦ୍ରୌପଦୀ ପରି ସତୀ ପାଞ୍ଚଟି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବରଣ କରେ, ଝିଅକୁ ସ୍ୱାମୀ ବରଣର ସୁଯୋଗ ଘଟେ, ସେଠି କ'ଣ ସତୀତ୍ୱରେ ହାନୀ ଘଟି ନାହିଁ ? ସମାଜରେ ଏ କଥା ତ ଥିଲା ? ଆଜି ବଦଳି ଯାଇଛି । ପୁଣି କାହିଁକି ନ ବଦଳିବ ? ବିଦେଶରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଛାଡ଼ପତ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ରୁଚିର କଥା । କି ସୁନ୍ଦର ! ସେମାନେ ଅସତୀ, ଆଉ ଏ ଭାରତରେ କେବଳ ସତୀଗୁଡ଼ାଏ ଅଛନ୍ତି ତେବେ !

ବିଦେଶୀ ଅସତୀ ଦେଶଠୁଁ ଆଜି ଉନ୍ନତ । ପୁଣି—ଅନ୍ଧ, କଣା ଲେମ୍ବାକୁ ଆଦରି ନେବା ଅପେକ୍ଷା ରୁଚି ଅନୁସାରେ ସୁନାର ସଂସାର ନ ଗଢ଼ିବ କାହିଁକି ? ଜୀବନସାରା ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବା ଅପେକ୍ଷା କାହିଁକି ସେ ତାର ରୁଚିର ଅନୁସରଣ ନ କରିବ ? ଆଜିର ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଗୃହସ୍ଥନ୍ତି ପତ୍ନୀ ବା ସ୍ୱାମୀ ବାଛିବାକୁ କିନ୍ତୁ ଏ ସମାଜ ଆଖି ତରାଟେ । ବ୍ୟଭିଚାରକୁ ଜାଣି ଜାଣି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏ । ସମାଜକୁ ଏଡ଼ିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଆଶ୍ରମର ଆଦର୍ଶ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଡର ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନେଇ ଆସିଲା । ଫେରିଲେ ଦୁହେଁ ।

ରଶ୍ମିଙ୍କୁ ଯିବାକୁ କହି ସୁରଭାଇ ବିଛଣାରେ ଜାଗ୍ରତ ରହି ବିଶ୍ରାମ ନେଲେ । ମନ ମଧ୍ୟରେ ଭାବୁଥିଲେ ଅସନ୍ତା ଦିବସଟିର ଫଳାଫଳ । ପଟି ଖୋଲିବ । ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି । ରଶ୍ମି 'ଯାଉଛି' କହି ବସିପଡ଼ିଲେ ଚେୟାର ଉପରେ । କାଗଜ ଖଣ୍ଡିଟିରେ କ'ଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖି ଯାଉଥାଏ—ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ କେତେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହୁଥାଏ ମଧ୍ୟ । ତାର ଧାରଣା ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି ସୁରଭାଇ ।

କାଗଜଟି ଭାଙ୍ଗିଭୁଙ୍ଗି ରଖିଦେଲେ ଟେବୁଲର ଡ୍ର ମଧ୍ୟରେ । ଫେର ଚାହିଁଲେ ତାଙ୍କୁ । ଶୋଇଛନ୍ତି ସେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲେ ଯିବାକୁ । କହୁଥାଏ—ଭଗବାନ୍, ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ଦିଅ ତାଙ୍କୁ—ଆଖିରେ ଜ୍ୟୋତି ଫେରାଇ ଦିଅ । କି କଲବଲ ସେ ହେଉଛନ୍ତି !

ସୁରଭାଇ କହିଲେ, ରଶ୍ମି ! ଯାଇ ନାହଁ ତୁମେ

—'ହଁ ଯାଉଚି' । ଚାଲିଗଲେ ସେ ।

ଯଥା ସମୟରେ ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସାର ସମସ୍ତେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମଣିଷର ଜୀବନ ଶୋଷି ନେବାକୁ ମାଡ଼ି ଆସିଲା ଅନ୍ଧକାର । କେବଳ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କଲା ରଶ୍ମି ପାଖରେ ।

ସବୁଦିନ ପରି ରାତି ପାହୁଛି । କାଉ ରାବୁଛି । ପଲ୍ଲୀଟୋକାଙ୍କରୁ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କର ସୁଧାଭିଜ୍ଞ ସ୍ୱର 'ହେ, ମା' [ହମ୍ବା] ଶୁଣାଯାଉଛି । କଅଁଳିଆ କଢ଼ଉଠିଆ ବାଆ ବି ବହୁଛି । ଅନ୍ଧାର ଯାଇ ଆସିଛି ଦିନର ଆଲୋକ । ସବୁଦିନ ପରି ରାସ୍ତାଘାଟରେ ଗହଳି ଲାଗି ଆସିଛି । ଆଜ କିଛି ନୂଆ କଥା ଘଟି ନାହିଁ । ତଥାପି ଏ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଦିନ । ପୂର୍ବରୁ କେବେ ଏ ମଣିଷଙ୍କୁ ଆସି ନା

ଥିଲା । ଗଛ, ଲତା, ଘର, ମଣିଷ, ବାଟ ଘାଟ ପୂର୍ବପର ଥିଲେ ବି ଅଜର ନୂତନତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଆଜ ଅଜ ପ୍ରକାର ଲାଗୁଥାଏ ସବୁ । ଅଁଦନଆ ଅତଥି ପାଇଁ ନୂତନ ପ୍ରେରଣା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛ ।

ଦନ ଦ'ପହର ବେଳକୁ ଅସି ହେଉଥିଲେ ଗୌରବାବୁ ଓ ବନ । ଦୁହିଁଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦର ଦୀପ୍ତି ସଙ୍ଗେ ନୈବ୍ୟଶ୍ୟର ମିଶାମିଶି ସଙ୍କେତ ।

ସୁରଭାଇ, ତୁମ ନାଆଁରେ ଖଣ୍ଡେ ଚଠି ଅସିଛ—ବନ କହିଲା ।

—କ'ଣ ପଢ଼ିଲ ଶୁଣେ । ଅଜ ଅସିଛ ?

—ହଁ, ଅସିଲାବେଳେ ମାଣ୍ଡାପାଇ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଦେଲେ । ଭୁଲରେ ଚଠିଟି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ପୋଷ୍ଟରୁ ସେଠିକି ପାଇଥିଲା । 'କଏ ଦେଇଛ' ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ ।

ବନ କହିଲା—ପଢ଼ିବାର କଥା କଛି ନାହିଁ । ତେବେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଇଏ ଆସିଛ ଆମ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପର୍କରେ । ସେ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଏଇଟିକୁ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ କର ନେବାକୁ । ତୁମେ ତାର ପରଚାଳକ ରହିବ ସବୁଦନ ପାଇଁ । ତୁମର ମତାମତ ସେ ଲୋଡ଼ିଛନ୍ତି ।

—"ମୁଁ ବି ଭାବୁଥିଲି ସରକାରଙ୍କୁ ଏ କଥା ଜଣାଇବାକୁ । ଦନକୁ ଦନ କର୍ମୀଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି । ସମୟ ଅସିବ ଯେତେବେଳେ ଆମର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟର୍ଥ ହେବ ପରଚାଳନା ପାଇଁ । ଯେ କେହି ଦେଶୀୟଙ୍କ

ହେଉନା କାହିଁକ, ଜନହିତମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ଦାୟିତ୍ୱ ସରକାର ନିଅନ୍ତୁ । ଅବଶ୍ୟ ସେଥିରେ ପରେ ନାନା ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ-ପାରେ । ତେଣୁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର କର୍ମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସବୁ ସକ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେବ । ବାସ୍ତବିକ୍ ଖୁବ୍ ଭଲ ହେବ ।" ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ ।

ଗୌରବାବୁ ତହିଁରେ ବାଧାଦେଇ କହିଲେ—ବାହାରକୁ ଅସ ସୁରଭାଇ । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଆସିଲେଣି । ପଟି ଖୋଲାଯିବ ଆଖିରୁ ।

ବନ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ଆଜ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମୀମାନେ ବାହାରକୁ ଆସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆସନରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଖିରୁ ପଟି ଖୋଲି ଚାହିଁବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଭଲ କରି ଚାହିଁଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର । ଦର୍ଶନ ବିରାଟ ଦୁନିଆର ଅନ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ । ଜଳ, ସ୍ଥଳ, ଗଗନ, ପବନ, ସତେ ଯେମିତି ଅଙ୍କ ଜୀବନ୍ତ । ନୂତନ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁଗଲେ । ଆପଣାର ବନ, ଗୌରବାବୁ, ପୂର୍ବ ପରିଚିତ । ଚାହିଁ ରହିଚନ୍ତି ଜାଣିବା ପାଇଁ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ 'କିଏ ତୁମେ ଡାକ୍ତର ବାବୁ ?' ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ସ୍ମିତ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଗାଢ଼ ଭାବରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରି ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—ଆପଣ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି—ଦେବତା । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଚିର ଋଣୀ । ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ମୋର ଜୀବନ ପ୍ରତିଦାନ ବି ତୁଚ୍ଛ ହେବନି ।

ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଆପଣାର ଅଦମ୍ୟ ଚେଷ୍ଟାର ପରିଣତିରେ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରି କହିଲେ—ସେଇ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁରବାବୁ ! ଟଙ୍କା କଉଡ଼ିର ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଆପଣ ଜଣେ ହେଲେ

ବ କୋଟିଏ ମଣିଷର ଅନ୍ନଦାତା, ପରମ ବନ୍ଧୁ । କୋଟିଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଆଖି ଦେଇ ଆଜ ଯେଉଁ ତୃପ୍ତି ପାଉଛି ମୁଁ, ସେଇ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ପାଉଣା ।

ବନ, ଗୌରବାବୁ, ଦୁହେଁ ଏକ ସମୟରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ—ଠିକ୍ ସବୁ ପୂର୍ବପରି ଦିଶୁଛି ସୁରଭାଇ ?

କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ ଆଖିରେ ଭାଇ ! ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କ ଋଣୀ ହେଲି ମୁଁ । ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ଥିବାରୁ ତୁମଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କମ୍ କୃତଜ୍ଞ ନୁହେଁ । ଧର୍ମତଃ ଡାକ୍ତର ବାବୁ ମୋର ପିତା ।

ତାପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବୁଲି ବାହାରିଲେ । ଆଶ୍ରମର ଚାରିଆଡ଼ ଆଖିରେ, ତାଙ୍କର ଆଜି ହୋଇଗଲା ଯେମିତି ! ଅବହେଳିତ ଭୂମି ଖଣ୍ଡକରେ ପୁଣି ଏତେ କଥା ହବାର ଥିଲା ! ନିଜେ ବି ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ -ଯେ ଏତେ ବଡ଼ ମହତ କଳ୍ପନାକୁ ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ବାସ୍ତବକୁ ଆଣି ପାରିଚନ୍ତି ବୋଲି । ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ଚାହିଁଲେ ଆଖି ଫେରୁ ନାହିଁ । ସାଜସଜ୍ଜା ! ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନଙ୍କର ହସ୍ତନୈପୁଣ୍ୟ ! ତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କଲେ । ପରେ ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସି ନିଜ ଚେୟାରଟିରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ସେ ।

ହଠାତ୍ ଡ୍ର ଖୋଲି ଦିଅନ୍ତି ତ ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ । ଯୁବତୀର ହସ୍ତାକ୍ଷର । ପଢ଼ିଲେ—"ପବିତ୍ର ତୁମେ । ତୁମେ ଦେବତା । ସାଧାରଣ ଆଖିରେ ମୁଁ କଳିପାରି ନ ଥିଲି । ଜୀବନ ତୁମର ହାହାକାର କରୁଛି । ଅନ୍ଧ କରୁଛି, ପିଶାଚୀ ମୁଁ । ଅଜ୍ଞାତରେ ଆସିଥିଲି ଏଠାକୁ । ତୁମକୁ ଦେଖି ମାୟା ମମତା, ବିବେକର କଷାଘାତରେ

ବୁଢ଼ ହୋଇଥିଲ, ସୁରବାବୁ ! ଦେଖିଲି ତୁମର ବଦଳ । ପରିଚୟ ଦେଲି ନାହିଁ । ଘୃଣା ଆସିଥିଲା ତମ ମନରେ । ଶକ୍ତି ନାହିଁ ସୁରବାବୁ, ତୁମଠାରେ କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ । କୀଟ ଦଷ୍ଟ ଫୁଲର ଆଦର ଆଉ କାହିଁ ? ଏଣିକି ଭୁଲିଯାଅ ଏ ପାପିନୀକୁ, ନରକର କୀଟକୁ, ପାଷାଣୀକୁ । ଯାଉଛି ସୁରବାବୁ, ସ୍ୱାମୀ ମୋର ଦଗ୍ଧ ହେଉଥିବେ ମୋ ବିନା । ଯଦି ପାରିବ, ମୋର ପ୍ରେତାତ୍ମାକୁ କ୍ଷମା ଦେବ । ଇତି । ଜୟନ୍ତୀ ।

ସବୁର ଅଜ୍ଞାତରେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ରଖିନେଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର । ଭାବିଲେ—ଜୟନ୍ତୀ ଆସିଥିଲା ଏଠିକି ! ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ ସେଇ ଜୟନ୍ତୀ ! ମନର କ୍ଷୁଧା ତାର ମରି ନଥିଲା । ବ୍ୟକ୍ତ କରି ନିରାଶ ହେଲା । ବାଧ୍ୟ ହେଲା ଚାଲିଯିବାକୁ । ବେଶ୍ କରିଛି ।

ମଣିଷର ପ୍ରକୃତି । ପରିସ୍ଥିତି ଯେମିତି ସେ ପାଲଟିଯାଏ । ନୈରାଶ୍ୟର ବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ସେ ନିଜକୁ ମଣେ ହତାଶାର ସହଚର । ହା ହୁତାଶମୟ ତାର ଜୀବନ । ନୈରାଶ୍ୟ ଅସେ ତା ପ୍ରାଣରେ । ପୁଣି ଆଶାର ସଙ୍କେତ ତାକୁ ଆଣିଦିଏ କାମନା । କାମନା କରେ, ନୂତନ ପଥର ଯାତ୍ରୀ । ଜଳ୍ପନା ସେ ପଥ । କଳ୍ପନାର ପଥ । ସେଇ ସେ ଅସରନ୍ତି ସବୁଜ ପଥରେ ମନପବନ ଦୌଡ଼ ଦିଏ । ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନ ନିସ୍ପତ୍ତିର ଇଙ୍ଗିତ ।

ଆଦର୍ଶବାଦୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ର । ଚକ୍ଷୁ ହରାଇ ଯେଉଁ ଭାବନାରେ ବଶୀଭୂତ ହୋଇଥିଲେ, ଆଜି ଅଚଳ ହୋଇଛି । ପ୍ରାଣରେ ସାଧାରଣ ମାନବ ପ୍ରକୃତିର ସଂସ୍କାର ହୋଇଛି । ସେ ସ୍ଥିରକଲେ ଜୀବନର ଗତି ବଦଳାଇବେ । ଅନ୍ୟ ଏକ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ହେବେ ।

ଗୃହ ସଂସାରର ବନ୍ଧନରେ ଜୀବନକୁ ଡକ୍ତ କରିବେ ନାହିଁ ସେ। ଶାନ୍ତି ଲୋଡ଼ା ତାଙ୍କର। ଯେଉଁଥିରେ ସେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବେ ନିଜକୁ, ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ବାହାରିବା ଯାଏ।

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଲେ-ଗୌରବାବୁ! ତୁମକୁ ମୁଁ ମୋର ଦାୟିତ୍ୱର ଭାର ଦେଇ ଦଉଛି। ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଘେନି କାଲି ଦୂର ଜାଗାକୁ ଚାଲି ଯିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛି। ଅବଶ୍ୟ ପରେ ଜଣାଇବି। ସରକାରଙ୍କ ପତ୍ରଟିର ଉତ୍ତର ଆଜି ଲେଖି ପଠାଇ ଦେବି। ତୁମେ ପରିଚାଳକ ହେବ, ଆଉ, ପରିଚାଳନାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସରକାରଙ୍କର।

ନୀରବରେ ଗୌରବାବୁ ସବୁ ଶୁଣିଲେ। ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାବି ସୁଦ୍ଧା ସ୍ଥିର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ କଥାର ମର୍ମ। କାହିଁକି ଏ ଭାବାନ୍ତର! ଆଦର୍ଶବାଦୀଠାରେ ନୈରାଶ୍ୟର ଛାୟା ପଡ଼ି ନ ପାରେ। ତେବେ! ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଉ କ'ଣ? ସ୍ଥିର କଲେ, ଦିନ ହୁଏ ତ ଜାଣିଥିବ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଗମ୍ଭୀର ବିଦାୟ ଘେନି ଫେରିଲେ ଗୌର ବାବୁ। ପଛରୁ ଡାକି ପୁଣି ସେ କହିଲେ—ହଁ, ଦିନ ପାଇଁ ପଦେ କହିବି। ତାର ବିବାହ ଆଦି ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁମର। ଆଜି ସିନା ତାର ଅବିବାହିତା ରହିବାର ସଙ୍କଳ୍ପ ଅଛି, କାଲି କିନ୍ତୁ ବଦଳି ପାରେ। ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ସବୁ କହିବ ମୋ ପାଇଁ। କାଲି ସକାଳୁ ମୁଁ ଚାଲିଯିବି। ଗୌରବାବୁ ମନ କଷ୍ଟରେ ଫେରିଲେ।

ଆଦର୍ଶର ପ୍ରକୃତ ପୋଷକ ସୁରେନ୍ଦ୍ର! ଉଦ୍ୟୋକ୍ତା ସେ। ମହତ ତାଙ୍କର କଳ୍ପନାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଏ ଆଶ୍ରମ। କାହିଁକି ସେ ତେବେ

ଗ୍ଭଲ୍‌ଯିବେ ? ଏଇ ସନ୍ଦେହ ଘାଟ ଗୌରବାବୁଙ୍କ ପ୍ରାଣ-ପୁଷ୍ପଟିକୁ ଛିନ୍‌ଭିନ୍ କଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସହ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲା ସମ୍ବାଦଟି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଗ୍ଭଲ୍‌ଯିବେ । କାରଣ ନାହିଁ । ଅଜ୍ଞାତ ପଥରେ ! ଲକ୍ଷ୍ୟ—ଅଜ୍ଞାତ ! କାହିଁକି ତେବେ ଏ ଅଜ୍ଞାତ ବାସ ? ସବୁରି ପ୍ରାଣରେ ଏଇ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ । ନୀରବ ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ଚିନ୍ତାରେ ବୁଡ଼ି ରହିଲେ କେବଳ ।

"ଭଗବାନ ! ଏତକ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ତୁମେ ? ଯୌବନର ପିପାସା, ମନର କ୍ଷୁଧା, ତୁମେ କ'ଣ ବୁଝି ପାରନା ? ଅବହେଳିତା ମୁଁ । ତଥାପି ମୁଁ ଛାୟା ପରି ତୁମକୁ ସାକ୍ଷୀ କରି ଗ୍ଭଲିଛି । ସବୁରି ଅଜ୍ଞାତରେ ପ୍ରେମ ଫଲ୍‌ଗୁ ମୋର ପ୍ରାଣଟିକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କୁଇ ଯାଚିଥିଲି ସର୍ବସ୍ୱ । ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି ମୋ ଦେବତା । ତାଙ୍କର ସେ କାଳିର ପରଶ ପାଇବା ଆଶା ଏବେ ବି ମରି ନାହିଁ । ଭାବିଥିଲି—ସାଧନାର ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଦୁଃଖର ଅବସାନ ସୁଖର ଆଲୋକରେ । କାହିଁ, କାହିଁ ମୋର ସେଇ ଆକାଙ୍କ୍ଷାର ପରିଣତି ? ତାଙ୍କରି ଦୁଃଖରେ ଅଶ୍ରୁ ନିଗାଡ଼ୁଛି । ତାଙ୍କର ସୁଖଶାନ୍ତି କୈବଲ୍ୟ ମାଗୁଥିଲି । ହୃଦୟ ଗହ୍ୱରରେ ଆସନ ପାତିଥିଲି ତାଙ୍କରି ପାଇଁ । କୁଞ୍ଜଟି ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କରି ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଛି ଯାହା ।

ବିବାହ ପାଇଁ ସବୁରି ଉପଦେଶ ଶୁଣି ନାହିଁ । ଛାୟା ପରି ଅନୁସରଣ କଲି ତାଙ୍କର । ମାୟା ମମତାରେ କିଣିଥିଲେ ମୋତେ ।

ତାଙ୍କର ସେବାରେ ନିଜକୁ ବଳି ଦେଲି । ଗୃହିଁଥିଲେ ମନଗହନର ଅବ୍ୟକ୍ତ ଭାବ ଜଣାଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଭାବଲି—ଦେହର ମିଳନ ଠାରୁ ଅନ୍ତରର ମିଳନ ଅତି ପବିତ୍ର ! ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ! ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ନାହିଁ ପାଖରୁ । ତାଙ୍କର ବିକଳ ଦେଖି ଅଁଜଣାରେ କାନ୍ଦୁଥିଲି । ମରମରେ ଝୁରୁଥିଲି । ଶୁଣିଥିଲି ତମେ ମିନତି ମୋର ! ଚକ୍ଷୁ ତାଙ୍କର ଫେରାଇ ଦେଲ ।

ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ପାଳି ନାହିଁ, ପୁଣି ଏକ ମାୟା ତୁମର ପ୍ରଭୁ ? ଅନ୍ତର କରିଦେବ ? ଯୁବତୀ ମୁଁ । ଯୌବନର କୁହୁଳା ନିଆଁ ଏବେ ବି ଜଳୁଛି ଭିତରେ । ଜଜୁଡ଼ା ଜୀବନର ବିଭୀଷିକା ଦେଖିବ ତ ତୁମେ ? ସେଇ ନିଆଁରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ଭସ୍ମକରି ପାରିବି । ପ୍ରେମ ମୋର ଅବଳ ନୁହେଁ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୋର କୁଟିଳ ନୁହେ । ଦୃଢ଼ତା ମୋର ଶିଥିଳ ନୁହେ ପ୍ରଭୁ, ଭୁଲାଇ ଦେବ ସହଜରେ ।

ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ତୁମେ । ଅନ୍ତର ଚିହ୍ନିଲ ନାହିଁ ? ବୁଝି ପାରୁନି ମୁଁ । ସହଜେ ଅବଳା । ପରୀକ୍ଷା ନୁହେଁ ତ ? ପୂଜାରିଣୀ । ପୂଜା କରିବାକୁ ଅକ୍ଷତ ଦୁବ ଆଉ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳି ଧେନ ସଜ ହୋଇଛି । ପୂଜିବି ଅଦେହ ଦେବତା । ବରିବି ପରଶ କରତା । ତୁମେ ବତାଇବ ପୂଜାର ବିଧି—ପୁରୋଧା ଭାବେ । ଭାବ ନାହିଁ ମୁଁ ପ୍ରତାରଣା କରିଛି ବୋଲି । ଜୀବନ ନିଅ ପ୍ରଭୁ, ଯଦି ବଞ୍ଚିତା କରିବା ତୁମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଯୁବତୀସୁଲଭ ଚପଳତା ହଜିଛି । ବିଳାସ ବ୍ୟସନକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ସାରିଛି । ଦେହ, ପ୍ରାଣ ପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥା ଭାବ । କାହିଁକି ? ତାଙ୍କର ପାଇଁ । ମନର ମଣିଷ ପାଇଁ । ଜାଣି ଶୁଣି ତୁମେ ଏତେ ଅକରୁଣ !

ଦୁଇଗାଲ ଉପରେ ଅବିରଳ ଅଶ୍ରୁଧାରା ବହି ଗ୍ଲଲିଠ—ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଜୁଆର ବେଳ ତରଙ୍ଗ ପରି । ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଲେଟିଗଲେ ବନ ଧରଣୀ ମାଈାର ପ୍ରଶାନ୍ତ କୋଲରେ ।

ପ୍ରଭାତର ମନ୍ଦ ସମୀରଣ, ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିହାର କରୁଥାଏ । ଅଶ୍ରମରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କୋଳାହଳର ଶିଥିଳ ଧ୍ୱନି କ୍ରମେ ଗାଢ଼ତର ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ହଠାତ୍ ଶଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଗତ କାଲିର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଯିବାକୁ ହବ । ସବୁର ମାୟା ମମତାର ବନ୍ଧନକୁ ଏଡ଼ ଦେବେ । ମନରେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାଣରେ ଦୁଃଖର କୁହେଳିକା । ଛାଡ଼ ଯିବେ ଦୁନିଆର ଝପଟ୍ଟା ସବୁ କିଛି । ଉଠି ଠିଆହେଲେ । ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ଗ୍ଲଲିଯିବେ ସେ ।

ତଥାପି, ପ୍ରାଣରେ ଯେପରି କିଏ ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ଗୁମୁରି ଉଠିଲା । ପାଦ ଦୋ'ଟିକୁ ବାନ୍ଧି ଧରିଲା । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ବିବ୍ରତ ହେଲେ । ଏ କ'ଣ ? ପୁଣି କାହିଁକି ? କିଏ ତୁମେ ? ସମ୍ମୁଖରେ ନାରୀର ରୂପରେଖା ଦେଖା ଦେଲା—ମନେ ମନେ ପଚାରିଲେ—

—ତୁମେ···?

—ମୁଁ ତୁମରି ଛାୟା ।

—ତୁମେ ଯେ ନାରୀ !

—ଅବିଶ୍ୱାସ କରନା ମୋତେ, ଥରେ ଚାହିଁ ମୋ ଆଡ଼କୁ ।

—ନା, ନା, ଏ ସବୁ ମାୟା । ତୁମର ପରିଚୟ ଦିଅ ।

—ଛାତି ଭିତରେ ଖୋଜି ଦେଖ । ଚିହ୍ନି ପାରୁଚ ନା ?

—ନାହିଁ ତ !

—ହଜ୍ଞ ତେବେ ଯାଅ ବାବୁ, ମୁଁ ଏ ଅଶ୍ରୁର ମାୟା, ବନ୍ଧନ ରଙ୍କୁ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଅଗେଇଲେ । ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦୁ ଘର୍ମ । ଆନ୍ଦୋଳିତ ଭାବନା । ପ୍ରେତ ଛାୟା ଢାଙ୍କିଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲେ । ଆଖି ଆଗରେ ପୁଣି ନାରୀରୂପ । ଛାୟା । ଆପଣାର ଅତି । ସହାନୁଭୂତିରେ ପ୍ରାଣ ଯାର ଭରିଥାଏ । ସେଇ ସେ ବିନି । ସଦାବେଳର ପ୍ରସନ୍ନବଦନା ବନି । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦବଗଲେ । ବାସ୍ତବିକ୍ ସେ ନିର୍ମମ । ବିନିଠାରୁ ବିଦାୟ ନ ନେଇ ଯିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅନୁଚିତ । ଫେରିଲେ । କ'ଣ କହି ତାର ଅବୁଝା ମନକୁ ବୋଧ ଦେବେ ? ଏଇକଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ବନିର କୋଠରୀ ଭିତରେ ପଶିଗଲେ । ଧୂପ ଦୀପର ଆମୋଦ । ସମ୍ମୁଖରେ ନୀଳ ନବଘନ ରାଧାମାଧବଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି । ଅପରୂ କେଶବାସ ! ଭୂଲୁଣ୍ଠିତା ବନିତାର ଅଶ୍ରୁ ଜଳରେ ବସୁମତୀ ସ୍ନାନ କରୁଛି ଅବା !

ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ।

ପଦ ଶବ୍ଦ ବାରି ବନି ଉଠିଲା । ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଖିଲା ସୁରିନ୍—ସୁରଭାଇ ! ମନର ଭାବକୁ ଗୋପନ ରଖି ପଚାରିଲା—ସୁରଭାଇ, କେତେବେଳୁ ଆସିଲଣି ତୁମେ ?

— ଏଇ ଅସୁଛି ।

—କୁଆଡ଼େ ଅସିଲ ?

—ତୋ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ । ଅଜି ମୁଁ କଟକ ଯାଉଛି । ଚାହାଁଉଥିଲି, କେବଳ ତୋତେ କହିବାକୁ···

ପ୍ରକୃତ କଥା ଲୁଚାଇଲେ ବୋଲି ମନ ଜାଣି ପାରେନା ନିଶ୍ଚୟ । ସେ ବି ନିଜ ବିଷୟ କିଛି ନ ଉଠାଇ ପଚାରିଲା—ଜୟନ୍ତୀ ଆସିଥ ଆଶ୍ରମକୁ । ଦେଖିଲଣି ?

—ଜାଣେ ସେ ଆସିଛି । ଦେଖି ନାହିଁ ।

—ବିଗୃସ··

—କ'ଣ ବନ ?

—ଆଜି ସକାଳୁ ଖବର ମିଳିଲା ଯେ ସେ କାଲି···। ଅଟକି ଗଲା ବନ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, ଜାଣେ ବନ । ଆତ୍ମହତ୍ୟା ସେ କରିଛି । ଭାବିଥିଲି ଦିନେ ନା ଦିନେ ଜୟନ୍ତୀ ଏମିତ କିଛି କରିବ ବୋଲି । କହୁଥିଲି ନା—ନିର୍ବାଣ ପୂର୍ବର ଏ ଦୀପଶିଖା । ଜଳିଛି, ଜଳିବାକୁ ନୁହେଁ ନିଭିବାକୁ । ତାହାହିଁ ହେଲା । ଅତୀତ ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିତରେ ବହୁତ ଫରକ ବନ । ମାପି ହୁଏନା ଦୂରତାର ଗତିକୁ । ଯେଉଁ ଅଜଣା ଥାନରୁ ମଣିଷ ଆସିଥାଏ, ସେଇ ଥାନକୁ ସେ ଫେରିଯାଏ । କେବଳ ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ ମଣିଷର ସୃଷ୍ଟି । ଜୟନ୍ତୀ କାହିଁକି, ସମସ୍ତେ ତ ଯିବେ ! ମୁଁ ଯେ ଆଜି ନ ଯିବି ଏକଥା କିଏ କହିବ ? ଜନ୍ମ ଆଉ ମରଣ ଭଗବାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ସଙ୍ଗେ ଅଭିଶାପ, ବନ । ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ଏ ସଂସାର ଭିତରେ ।

ଆଖିରୁ ତାଙ୍କର ଝରି ଆସୁଥିଲା ଅଶ୍ରୁର ଝରଝର ଧାର । ଗମ୍ଭୀର ମୁଖରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୀରା ତୋଳା ମଧ୍ୟରୁ ସତେ ଯେପରି

କିଏ ମହାନୁଭବର ଉତ୍ସ ଖୋଲି ଦେଇଥିଲା । ବିନା କହିଲା, ସୁରଭାଇ ତମେ ପଥର । ଅଥବା ତମେ ।

—ଛିନା, ପଥର ନ ହେଲେ ଦୁନିଆରେ ଚଳି ହେବନି । ହଁ, ମୁଁ ଯାଉଛି । ବିଲମ୍ବ......

—ଯାଅ, ଅଟକିଲି କାହିଁକି ? ମନ ଉପରେ କିଏ କାହାର ରଜା ! ତୁମ ଖୁସି । ତେବେ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ସୁରଭାଇ, କହିବ ନାହିଁ ? ଆଖିରୁ ତାର ଝରୁଥିଲା ନିର୍ଝରିଣୀ !

ସୁରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—କାନ୍ଦୁଛ କାହିଁକି ସ୍ୱର୍ଣେ ? କ'ଣ ତୁ ଗୃହୁଁ ?

—କହିବି ? ପାରିବ ତମେ ସୁରଭାଇ ? ମୁଁ ଯିବି ତୁମ ସଙ୍ଗରେ । ଏକୁଟିଆ ଏଠି ମୁଁ ଚଳି ପାରିବି ନାହିଁ । ଶହ ଶହ କର୍ମୀ ଥାଇ ବି ମୁଁ ଏକୁଟିଆ । ତୁମ ପାଦ ଧରୁଛି । ମନର-କ୍ଷୁଧା ଆଜି ପ୍ରକାଶ କଲି ସୁରଭାଇ । ଉପାୟ ଦିଅ ମତେ !

—ପାଗଳୀଟାଏ । ଗୌର ବାବୁଙ୍କୁ ମୁଁ ଠିକ୍ ତୋ ମନ ଜାଣି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ କହିଛି । ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନି ତୁ । ସବୁ ବିଷୟର ସମାଧାନ ନ କରି ମୁଁ ଯାଆନ୍ତି କେମିତି ?

ନିରସ ହେଲା ବିନା । ସତେ ତେବେ ସେ ତାର ମନକଥା କ'ଣ ବୁଝିବନ୍ତି ! ତଳକୁ ମୁହଁକରି ଠିଆ ହେଲା ସେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ପାଦ ବଢ଼ାଇଲେ ବାହାରକୁ—ଆଶ୍ରମ ବାହାରକୁ—ଜଞ୍ଜାଳ ବିବର୍ଜିତ ଜଗତ ପଥକୁ । କାହାର ଅନୁରୋଧ ରଖି ନାହାନ୍ତି ସେ ।

ଥର ଟିଏ ଫେର ଗ୍ଢହିଁଲେ ଏକତ୍ରିତ କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ । ବାସ୍ ଫେଡ଼ିଲା । ଗୌରବାବୁ କେବଳ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ନିକ୍ଷେପ କରି ଫେରିଲେ, ପଥରୁ ଆଡ଼ ହୋଇ । ଛାତି ଭିତରେ ତୁମୁଳ ଝଞ୍ଜା ବହୁଛି ଅବା !

ବିନି ପ୍ରାଣରେ ଆନନ୍ଦର ତରଙ୍ଗ ଉଠିଛି । ଖାଉଁରି ପରଶରେ ଭୁକ୍ତଦେବ ନୈନପଦ୍ମ । ମନର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟିବି ତାର । ଏତେ ଦିନ ଧରି ମାଦ୍ଦବରେ ଯା ପାଇଁ ଅମ୍ବବଲି ଦେଇଛି, ପ୍ରେମରେ ମଜ୍ଜି ରହୁଛି, ତାଙ୍କର ଅଙ୍କରେ ସେ ଅମ୍ବଗୋଟନ କରିବ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବେଦୀର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ହେବ ସେ । ଫେର ଗ୍ଢହିଁଲା ରାଧାମାଧବ ବିଗ୍ରହଙ୍କୁ । ଶିରରୁ ଖସିଲା ଫୁଲ । ମୁହଁ ଫେରାଇ ଗ୍ଢହିଁଲା ସୁରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ, ଆଡ଼ ଦୃଷ୍ଟିରେ । ଏଁ, ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ! କମ୍ପିଗଲା ଛାତି । ବାହାରକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଇଲା । ଆଗରେ ଦେଖିଲା ଭାଇଙ୍କୁ, ଗୌର ବାବୁଙ୍କୁ । ସଜଳ ଆଖି, ମଳିନ ମୁଖ ।

—ବିନି, ସୁରଭାଇ ଗ୍ଢଲିଗଲେ ନେ । ଆଖିରୁ ପୋଛିଲେ ଲୁହ ।

—ଅଟକାଇଲ ନାହିଁ ଭାଇ ! କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେ ?

—କିଏ ଜାଣେ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ? ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ଏଡ଼ି ଦେଇ...... ।

ବିନିର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ନ ଥିଲା । କହିଲା, ନା, ନା, ସେ ଫେରିବେ । ତାଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ସେ ? କହୁ କହୁ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ଯିବା ପଥକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଧାଇଁଲା ସେ । କେଶବାସ ପ୍ରତି ତାର ଅସ୍ମୃତି ନ ଥିଲା ସେ

ବେଳରେ । କେବଳ ଧାଇଁଲେ ତାଙ୍କର ପଥରେ । ରୁଦ୍ଧ ଆବେଗ ତାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ । କାହାର କଥା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ । ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଚାହିଁଥିଲେ ସଭିଏଁ । ସେଇ ପଥକୁ—ଅଭିସାର ପଥକୁ । ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଦୂରେଁ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ବହୁତ ପଛରେ ପଡ଼ିଲା ବନ । କ୍ରମେ ସବୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା । ଗଛ ଲତା ସବୁ ଲାଗି ଆସିଲେ । ଅସରନ୍ତ ପଥର ଆଖି ଅପହଞ୍ଚା ଥାନରେ ଦିଶୁଥିଲା ଧାବମାନ ଦୁଇଟି ସରଳ ଛାୟାମୂର୍ତ୍ତି । ଆଉ ଦିଶିଲା ନାହିଁ କିଛି । କେବଳ ଅସରନ୍ତି ସର୍ପିଳ ପଥ, ଆଖି ଅପହଞ୍ଚା ଥାନରେ ଘୂମନ୍ତ ଆକାଶର ଧରଣୀ ରାଣୀର ଗଣ୍ଡରେ ଗାଢ଼ ଚୁମ୍ବନ, ଆଉ ମୃଗବତ୍ସାର ମୃଦୁ ନର୍ତ୍ତନ ।

ପ୍ରିଣ୍ଟର—ଶ୍ରୀ ଜୟନ୍ତ ସାଠିଆ,
ଶ୍ରୀ ସୁଧାନାଥ କୋ-ଅପରେଟିଭ୍ ପ୍ରେସ, କଟକ—୧୯୫୬